

ISBN 978-961-91824-3-7

Taras Kermauner

RSD

Trideseta leta 2

Grška ali katoliška antika?

»Prišel sem semkaj preprosto zato, da bi malo pokramljal s starima prijateljema, popil šilce tega ne predobrega žganja in potem odšel ... Nisem žejen, toda še bom pil, ker vem, da je življenje zlo. - Tu je vse enako bedno. Enako nesmiselno. (...) Življenje je brez cilja. Življenje je pasja figa, minimalna.«

Dominik Smole: **Potovanje v Koromandijo, 1955**

REKONSTRUKCIJA IN/ALI REINTERPRETACIJA
SLOVENSKE DRAMATIKE

GRŠKA ALI KATOLIŠKA ANTIKA?

Trideseta leta 2

Taras Kermauner

Samozaložba GolKerKavč
AVBER-HORJUL-LJUBLJANA-KRTINA
2006

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6.09-2"19"(086.034.4)
821.163.6.09Smole D.(086.034.4)
821.163.6.09Kuret N.(086.034.4)

KERMAUNER, Taras

Trideseta leta. 2, Grška ali katoliška antika? [Elektronski vir] / Taras Kermavner ; [vsebine dram Alenka Goljevšček]. - Avber [etc.] : samozal. GolKerKavč, 2006. - (Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike)

ISBN 978-961-91824-3-7

232399360

Taras Kermavner

RSD

Trideseta leta 2

Grška ali katoliška antika?

RSD 114-002-2006

Izdal: Samozaložba GolKerKavč

Vsebine dram: Alenka Goljevšček

Računalniška postavitve: Andreja Miklič, Andrej Lavrenčič in Ajda Kermavner Kavčič
CD zgoščenka

Izdajo zgoščenke je sofinancirala Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Copyright © by Taras Kermavner

PRVI DEL

BREZ PERSPEKTIVNA SKEPSA

NE GNILI MIR NE KLAVSKA VOJNA
(ob Smoletovi drami **Igra za igro**)

OPOMBE K OPOMBAM

(k razpravi **Ne gnili mir ne klavška vojna**)

Uvod. Micelijska struktura **Družine** zahteva posebno - micelijsko - konstrukcijo razprav(e). Odprta naj bo na vse strani, vendar v skladu z naravo drame, ki jo obravnava posamezna razprava oz. razprave o tej drami. Ker je tema obravnavane Smoletove drame, posebej pa moje analize te drame, politična, so takšne tudi opombe, pisane jeseni 1991, torej precej let kasneje. In bodo takšne tudi nove - pričujoče - opombe, ki jih pišem maja 1993, se pravi leto in pol po prvih opombah. Pišem jih, ko prebiram prve opombe in delam tiskarske korekture že postavljenih strani. Zdi se mi, da so nove opombe potrebne, saj se je v tem letu in pol na Slovenskem - v politiki - marsikaj zgodilo. Hočem preverjati svoje nekdanje sodbe o politiki, ob tem pa svojo obravnavo politike in Smoletove drame kolikor se da aktualizirati.

Hočem poudariti, kako pomembna - in spremenljiva, a tudi konstantna - je recepcija literarnega teksta. Strukture recepcije ne izdelujem načelno, teoretično, udejanjam jo praktično. Takšno preverjanje komentarjev literarnih tekstov je strukturalno in funkcijsko sorodno novim režijam dram, le da ni v navadi oz. da preverjajo umetnine zmerom nove kritike-analize, ki jih pišejo novi različni avtorji; morda tudi isti kot prej, vendar v novih tekstih-knjigah-zvezah. Sam ne počnem nič drugega, kot da te nove zveze-branja povezujem med seboj in objavljam v isti knjigi - tudi z namenom avtokontrole. In večplastne presoje-analize; tudi časovno večnadstropne. S tem širim območje literarno zgodovinskega pristopa k literarnemu delu. Pač v duhu nenehne in radikalne - avtokritične, kolikor se da - avtorefleksije. Kažem, da nobena presoja ni dokončna; vsaka se »udira« vase. Tako se ustvarjajo - konstruirajo - novi in novi svetovi (misli, komentarji) tako rekoč na istem prostoru.

Opombam k opombam bodo sledile **Opombe k vsaki drami in k vsaki razpravi**. Zanima me predvsem to, kako po skoraj desetih letih gledam na obravnavo drame; v čem se je moja sodba spremenila; čemu posvečam danes večjo ali drugačno pozornost kot nekdanj. Ker pa bi rad svoje nekdanje sodbe čim bolj utemeljil, je prav, da pokažem zvezo med svojimi teksti o izbranih dramah - teksti, objavljenimi v **Družini** - in drugimi svojimi teksti, pisanimi predvsem v istem času, a tudi prej in izjemoma celo kasneje. Nekatere teh tekstov bom objavil v **Dodatku** ali dokumentaciji k vsaki knjigi **Družine**. Ker gre ne le za kratke, ampak za celo zelo obsežne tekste - deloma objavljene v

revijah, deloma še neobjavljene (nikdar pa ne bom objavil takšnih, ki so že v tej ali oni izišli knjigi) -, se bo marsikateremu bolj tradicionalno usmerjenemu bralcu zazdelo, da kompozicijo podirajo, saj pozornost obračajo od dramatike k drugim območjem. A ker sam ne izhajam iz osnovnega okvirja, ki da je literarni žanr (drama itn.), ampak iz pomenskih struktur, predpostavljam, da gre tako v dramskih kot v drugačnih tekstih za isto ali vsaj sorodno vsebino. S tem ne oviram drugih avtorjev, da poudarijo predvsem razlike med recimo estetskim in znanstvenim ali publicističnim tekstom; vsak tekst ima različne konstrukcije, skozenj je mogoče delati različne in iste prereze, jih različno konektirati. Tu je svoboda raziskovalca brezmejna. Nobenega teksta ne more poškodovati, čeprav z vsakim manipulira. A mimo manipulacije teksta ni mogoče brati. Nemanipuliran tekst je mrtev tekst.

Naj že v začetku zapišem avtokritiko: Smoletovo dramo **Igra za igro** sem bral izrazito in pristransko kot političen tekst, točneje: kot tekst, ki razkriva politično razsežnost sveta in človeka. Za svoj pristop imam dobre razloge v sami **Igri**. Vendar je **Igra** tudi marsikaj, kar ni politično strukturirano. O tem sicer govorim, vendar najbrž premalo - glede na to, če bi hotel biti Smoletovi drami pravičen. A kaj pomeni v tej zvezi pravičnost ali celo želja po objektivnosti? Komentator mora zmerom izbrati neko konkretno izhodišče, ki se razlikuje od drugih: neko izbirno načelo. Mora se zavestno omejiti. Ob tem upati, da bo tisto, kar je v nekem literarnem tekstu - načrtno - spregledal ali premalo osvetlil, izdelal drugje. Ob tem računati, da bo tam spet enostranski, le da z druge strani. Zato daje kolikor toliko kompleksno - »pravično«, »objektivno« - podoba literature kot celote šele razčlenjena celota komentarjev.

Tudi ta razlog je eden tistih, ki me navajajo k micelijskemu pristopu k literaturi. Pač vem, da je vsaka enotna - poenotujoča - podoba neke umetnine poškodba, španski škorenj, v katerega jo vtikamo. Enotna so lahko le stališča presojevalcev, njihove reduktivne metode. Literarni tekst pa je odprt na vse strani, nereduktibilen. Zato so podobe o njem le začasno enotne; in je tudi sam v ogledalu komentarjev le začasno in delno enoten. Poenotevanje podob(e) literarnega teksta skozi zgodovino branj(a) pa je hkrati tudi razpadanje vseh enotnih podob, spreminjanje podob(e). Dinamična ravnovesja se kar naprej vzpostavljajo in podirajo. Gre za načelno nedokončljivo delo kot dodatni svet - paramundus - že danim svetovom, ki pa so kot (znotraj) kulture že sami dodatni. Znanost, mišljenje, kultura ustvarjajo nenehno nove dodatne svetove: nenehno nove konstrukcije sveta. Kaj je tu temeljno, izvirno, pristno razen tistega, kar označuje vera kot absolutno (božje)? Najbrž nič. Tudi narava ne. In celo neposredno izkustvo, ki ga živi in razlaga interpretator sveta (svetov), ne. Ko se človek tega zave, spozna, da je že dolgo časa na liniji - v svetu - simuliranja.

Sam sem to spoznal v času svojega strukturalizma, ob Derridaju in Lacanu, v drugi polovici 70. let ob Baudrillardu. Tedaj interpretatorju ne preostane drugega, kot da se vda skepticizmu-empirizmu, grški modrosti (v slovenskem literarnem zgodovinoписju jo je najbolj zavestno, avtorefleksivno udejanil Kos), ali pa se odpre veri. (KasO, 2006: Ko se je Kos odločil za KC-Kat, ni dobil vere, izgubil pa je modrost; pristal je pri Cininstrumentalizmu.) Ta vera je za skeptika konstrukcija, volja; za vernika nedotakljivo dejstvo, ki ga sicer lahko kritično vmeščam v kakršenkoli sistem, ga kakor koli razlagam, tudi kot konstrukcijo in celo fikcijo-fantazmo-samoslepilo, a tu vidiki razlaganja nimajo

moči ukiniti same narave vere-verskosti; ta je namreč ravno v tem, da ni podložna skepsi-umu-distanci: da je enotnost in samoumevnost kot taka.

Mogoč je umen vernik; tak bi bil rad jaz. To je vernik, ki ve, da veruje v eni plasti, v drugi pa kritično motri to svojo vero. Da bi lahko živel v obeh plasteh, na obeh ravneh, mora biti umni vernik pluralist ali poliarhist. Nasprotij, ki se krešejo med omenjenima dvema ravnema - in mnogimi -, ne sme imeti, naj se izrazim marksistično, za antagonistična; če bi tako sodil, bi bil monist-monopolist-totalitariec, s tem pa ali v nenehni notranji protislovnosti - nesrečni, razklani - zavesti, ali bi se moral reducirati zgolj na eno od ravni kot homo ludens ali economicus ali aktivist ali meditativec ali skeptik ali fanatik itn. Poliarhizem pa dopušča enotnost vere ob poroznosti skepse. Ni rečeno že v Novi zavezi: daj Bogu, kar je božjega, in cesarju, kar je cesarjevega? Če so mogli Peter, Pavel in apostoli živeti na dveh ravneh - pri njihovi zgledni poenotenosti -, pa ne bi zmogli tega mi, otroci pluralističnega veka? Bistveno je le, da človek ne popusti totalitarizmu pluralizma, tj. - izraz je paradoksen - prepričanju, da pluralizem ne dopušča nobene »enotnosti«, s tem nobene vere; da je kot »vera« v mnogo bogov skeptična distanca do Boga kot absolutnosti. (Tega problema današnji slovenski katoliški teologi niso znali razrešiti; niti si ga niso zastavili, se ga zavedeli. So bistveno preveč reduktivni. Zato na napačnem terenu skeptični - do boga - in na napačnem fanatično enotni: na strankarsko političnem in ideološkem. V tem pogledu so karikature dobrih teologov.)

Sam želim biti kar se da odprt do vsega tosvetnega: do političnega, zavedajoč se, kako je spremenljivo; do socialnega; do zgodovinskega; do empiričnega; tudi do lastnih sodb in stališč, do vsebin lastnega življenja; tudi do svojih akcij, odločitev, izbir, mišljenj. Avtokritičnost do vseh teh zadev pa ne bi smela omajati moje vere, da je za vsem tem relativnim nekaj absolutnega: nekdo, ki je absoluten. On. Ti. Zavest o tem - struktura omenjene dvojnosti absolutnega in relativnega - je nastajala v moji zavesti prav skozi 80. leta; se pravi, kazala se je prav skozi moje komentarje dram, objavljene tako v **Družini** kot recimo v **Majcnovi dramatiki**.

V tej razpravi je te zavesti več, v oni manj; pač glede na tematiko, a tudi glede na moje dozorevanje. Svoje spoznanje, o katerem govorim, sem sproti operacionaliziral v metodo(logijo) svojega tipa literarnega zgodovinopisja. O tem bo na različnih mestih **Družine** precej govora. Ne na začetku in ne na koncu, ker pač ne priznavam modela z začetkom in koncem, daljice; oz. priznavam ga, a kot omejenega, kot del v sklopu pomembnejših metod, premice, kroga, micelija, monštrance, katedrale, romanja k Bogu. O metodah literarnega zgodovinopisja oz. mojega pristopa k dramatiki bo govora na različnih ključnih točkah-sklepih, kjer se različne niti vežejo in razhajajo; kjer tvorijo vozle, posebej smiselne koncentracije. Te točke so ponavadi nepredvidljive. Za blodenje-popotovanje so nenadne, na poti romanja pa pričakovane, čeprav nikdar ne vemo ne ure ne dneva. Moja rekonstrukcija slovenske dramatike (**RSD**) ni takšna, da bi na osnovi vseh svojih izkušenj - eksperimentalnih blodenj in v fiksno točko zagledanega romanja - micelij tako predelal, da bi ga ukinil in podal kot razviden enoten sistem v duhu l'age classique oz. tako, kakor je Descartesovega ali Racinovega duha razložil Foucault v **Besedah in stvareh**. Takšna poenotenja so danes le še informacije

za široko publiko, se pravi trivialna poljudna »znanost«; seveda v službi manipuliranja z masami.

- Naj dodam še tehnično opombo. Navedba zaporedne strani pred začetkom vsake - nove - opombe služi temu, da bralec ve, kje iskati pobudo za opombo, na kaj opombo vezati: na določeno stran, vendar predvsem na - stare, prve - opombe v spodnjem delu vsake strani. Tako se členijo nizi, ki se sestavljajo v mrežo: literarni tekst (drama) - razprava o njem - prve opombe k razpravi - druge opombe k prvim opombam. Nato pa še nove opombe k drami in razpravi, spremne besede itn. Nizi ter mreža so načelno brezkraini. Seveda jih sam končujem - iz praktičnih razlogov (ker bo že tako razčlenjena nedokončljiva celota, ki jo ponujam v **Družini** bravcu, za komaj koga pregledna) in zaradi osebne omejenosti.

Stran 1. Niti ne leto zatem, ko sem zapisal sodbo o Smoletovem delu in značaju (1991), je moj veliki - nekdanji - prijatelj umrl. Naj sodbo predrugačim? Če bi se odločil za drugačno sodbo ali vsaj prečrtanje zapisanega, bi - si - priznal, da moja sodba ni bila dovolj utemeljena; da je bila polemična, namenjena živemu, tudi za to, da bi ga morda prevzgojil, z udarcem pomagal spravljati na drugo pot. Čeprav sem si to tudi želel, sem vedel, da je nemogoče; malokdo je bil tako trden - nepremakljiv, zunanjim vplivom nepodložen - značaj kot ravno Smole. Njegova »morbidnost« in »melanholija«, ki sta me ogrožali in ki sta bili v glavnem tudi vzrok, da sva se pred četrto stoletje razšla, je bila v njem veliko pregloboko, da bi jo na koncu življenja - in vedel je, da umira - spremenil; ju tudi ni hotel spremeniti. Zabarikadiral se je v svojo trdnjavo, v kateri je bil nepremagljiv; za mnjenje sveta - tudi za moje mnenje - ga ni brigalo.

Z analizo **Igre za igro** sem mu skušal biti pravičen; pač s svojega vidika. Vedel je, da pišem analizo-študijo za Gledališki list ljubljanske drame; ali me je k temu povabil on, ne vem; dvomim. Ni pa se povabilu uprl. Očitno z analizo ni bil zadovoljen; gotovo mu je bila preveč »politična«, premalo estetska. Smole pa je bil izjemen esteta, človek z neverjetno prefinjenim čutom za formo. (Čutom, ki meni manjka; zato sva se dobro ujemala: dopolnjevala. Jaz sem pri njem občudoval suverenost Oblike in Samozadostnost, on pri meni shicotipsko odprtost za vse mogoče in nemogoče.)

Moja preusmeritev k božjemu mu je šla na živce; kot mu je šlo na živce sleherno poudarjanje njegove **Antigone**. Vedel je, da je ne more ponoviti; ta zavest ga je blokirala skoraj tako kot Geneta Sartrova ogromna študija o njem (**Sveti Genet, mučenik in komedijant**). Ni našel več zveze s kako uporniško-karizmatično-etično grupo ali posameznikom; ni se vključil niti v grupo Problemov druge polovice 60. let, niti med novorevijevece, Pučnik ga je že v 70. letih razočaral in sta se razšla. Ostal je kot malokdo sam. Gora, enako samobitna in osamela, kakršen je bil Strniša. Dva velikana med povprečnimi. A je čutil, da je gora vse bolj le navzven; po **Krstu pri Savici** je bilo vse, kar je pisal, le radikalna eksistencialna tožba, navzven cinična, navznoter (pre)razbolela. Žalostinka brez patosa, zgolj z ironijo. V primeru **Igre** zakrita celo za - modni - seksizem; kajti če kaj, Smole seksist ni bil. Bil je moralno - telesno in duševno - (pre)občutljiv. A je moral skoz isto skušnjava kot Zajc v **Kalevali**; le še z manj razloga.

Dan dva po Smoletovi smrti me je Peter Božič naprosil, naj za Neodvisni dnevnik napišem par vrstic nekrologa. Ker me je prijateljeva smrt, čeprav sem jo pričakoval, hudo zadela, me pero ni ubogalo. Najprej sem izjecjal nekaj zanosno nerodnega, to je ostalo v predalu, čeprav sem tekst Božiču že izročil; nato sem zmogel nekaj bolj objektivnega, a še zmerom nebogljenega. Ta varianta je izšla. Naj obe različici objavim na tem mestu. (KasO: za to se nisem odločil. Bom nekrologa objavil drugje.) Smole zame ni le in niti ne predvsem predmet znanosti, spoznavanja, raziskovanja, ampak človek, ki je od mojih generacijskih tovarišev - zato odmišljam Mraka - name v življenju najbolj vplival. Prijateljela sva - vsak dan ure in ure, enako kot s Primožem Kozakom - od najinega štirinajstega leta. Pomagal mi je odrasti, da sem tak, kot sem. (Sam sem nanj najbrž bisteno manj vplival.) Odločilna leta in izkušnje - spoznanja, trpljenje, tudi zmote - mojega življenja so zvezane z njim. To poudarjam, ker si želim, da naj se vidi resnično ozadje pisanja o literaturi; vsaj mojega pisanja. Je na neki posebni ravni le predelava eksistencialnih - celo zelo intimnih življenjskih - izkušenj. Tesna prijateljstva so me družila tudi z drugimi, v **Družini** obravnavanimi dramatik: z Mrakom, Božičem, po svoje s Snojem. Pisanje **Družine** je zato pisanje v živo. Je na eni ravni celo literatura. Spoznavanje sveta - drugih -, a enako obračun z njimi in s sabo. Najbolj resna reč na svetu, ki jo zmorem. Tudi zato sem ji namenil toliko pozornosti, energije, strasti, ljubezni, potrpežljivosti. Če kaj ni, potem ni **Družina** zbor strokovnih člankov.

Stran 2. Danes se moje kritične pripombe na slovensko strankarsko življenje, na novo slovensko družbo, na njene perspektive ipd. ne berejo niti oddaleč več tako šokantno, kot bi se, če bi bile objavljene spomladi l. 1992. Menim, da imam dar za predvidevanja; čut za to, ki pa se utemeljuje na analitičnem delu, na podrobnem in zelo pozornem preučevanju slovenske politične itn. družbe. Razumljivo je, da Kasandre nihče ne mara; beri o tem odlični roman Christe Wolf. Še samemu mi je bilo v zimi 1991/92, ko sem pisal te opombe, zgrozljivo; spraševal sem se, ali je res mogoče, da je tako, kot se mi kaže. A bolj ko sem mozgal, bolj je prihajal na dan isti rezultat: hudo skeptičen. Zato nisem mogel deliti s svojim okoljem tiste - zame bedaste, neodgovorne, otročje, patetične, cenene - evforije, ki so ji zapadli takorekoč vsi, tudi sicer najbolj zadržani in modri. Trenutki okrog slovenske državne emancipacije - suverenosti, referendum, vojne - so bili pravi test za človekovo avtonomijo; malokdo ga je prestal. Že leto po tem je bilo mnoge sram lirsko čustvenih izlivov omejenega nacionalizma, ki so jim vrel iz prepolnih prsi tiste razburljive dni. Ker sem redno prihajal v spore z okoljem, saj so mi zamerili, da se tudi jaz goreče ne navdušujem, sem se še bolj umikal kot sicer. Na prošnjo kulturnega urednika dnevnika Delo nisem mogel napisati teksta, s katerim naj bi se kot kulturnik-vojak javno opredelil za »Domovino«. Preveč me je vse skupaj spominjalo na medvojno, leta 1945. Nisem hotel ponavljati nekdanih slepil - čeprav sem bil eden tistih, ki je najbolj vztrajno in radikalno pripravljaval slovensko državno emancipacijo (**Pisma srbskemu prijatelju, Pisma slovenskemu prijatelju** itn.). Iskal sem zase ustrezno mero: kako biti za državno slovensko osamosvojitve, a ne na način kolektivizma; ohranjati tudi v najbolj kolektivističnih časih osebno individualno držo; zato sem že toliko let analitično kritiziral gentilizem. Na dejanje osamosvojitve sem se načrtno pripravljaval: hotel

sem v njem ohraniti samosvojost. Namesto panegirika zmagi (Našosti) sem napisal - na povabilo uredništva, razen še enega edino - za Slovence nemalo skeptične misli; objavljene so bile 1991 v številki dnevnika. (Glej Dodatek.)

Ker sem mislil tako drugače kot velika večina Slovencev - ker sem realno predvideval povsem drugačno usodo slovenstva, kot so si jo predstavljali tj. želeli drugi, ponavljajoči večna človekova samoslepila, kot da brez teh ne bi mogli socialno delovati, kot da jim daje motivacijo in zagon le slepa vera -, sem se še bolj čutil različen od vseh. Prav ta različnost mi je omogočala stvariteljsko svobodo, prost pogled, neovirano presojo. Videl sem, kar bi moral videti vsak otrok, a ni smel, ker se je preveč vdal okolju-kolektivu; ker si ni upal živeti sam kot svobodna samostojna posamezna oseba (SAPO). Povprečni človek čaka na to, da napreduje njegovo razočaranje skupaj z drugimi; voditelji - mnenjski šefi, tudi grupni, ti. močne osebnosti, ki jih drugi posnemajo - so tisti, ki so le malo pred ostalimi, ravno toliko, da ne izgubijo z množico stika, a da vidijo zmerom malo več od nje; tako jih ta lahko ceni in uboga. Kdor gre preveč naprej, se izgubi - zanjo - v megli, mora ga zanikati, če noče odpovedati v svojih očeh. Tega pa noče, saj se mora spoštovati; predvsem pa mora biti dobro orientirana. Voditelji ji dajejo takšno orientacijo; zato mora obstajati med njimi in množico stik. Na trenutke sicer rahel, celo pretrgan, a v bistvenih časih trden in jasen. Taka voditelja sta bila Kidrič in Kardelj leta 1941. Celó Kocbek, čeprav je moral dolga leta ostajati v temini, skoraj od vseh zapuščen, nerazumljen. A je ves čas mislil na množico, na grupo; pisal je zanjo. In postal motivator; tudi zame, že davno; kasneje za novorevijevce. Ti so posnemali prav Kocbeka, ko so hoteli postati - so tudi postali - kot grupa voditelj; voditeljska grupa v slovenski pomladi. Sam se s tem zgledom nisem zadovoljil; moje ambicije so bile - in so še - večje. Od Kocbeka sem se selil k Mraku. Oziroma: z Mrakom sem začel in končal; h Kocbeku sem se obračal le vmes. Mrak še danes ni spoznan; in ne priznan. Hvala Bogu. Ko bo priznan, bo pomenilo, da ga je povprečna masa ujela. Da so postale njegove ideje splošno uporabljive. Kar je odlično s socialnega vidika - tudi z vidika socialne etike, kot jo uči (v **Družini**, v prvih opombah večkrat imenovani in kritizirani) Stres ter njegovi -, manj dobro pa z eksistencialno osebnega; kajti bistvo družbe(nosti), ki jo bom v **Družini** kar se da ostro kritiziral, je v manipulativnosti, bistvo eksistencialno osebnega pa v ekstatičnem, transcendentnem, razsvetljenem, primarno utemeljevalnem; v - zame - šele pravem.

Danes je slovenska povprečna zavest že dosegla stopnjo, ki sem jo sam oblikoval v prvih opombah, namreč izkustvo in spoznanje vprašljive, grde, koruptne itn. politično socialno psihološke slovenske stvarnosti. Ker sem to stvarnost brezobzirno videl že pred leti, sem se že tedaj znašel v dilemi: kako vzdržati pogled nanjo. Tudi zato sem se že pred leti odločil za držo transcendiranja; v bistu že eksplicitno v Perspektivah med leti 1960 in 1964; pa že prej, sredi 50. let v svojem »heideggerjevskem« obdobju, ko mi je bit pomenila transcendenco, ne pa sveto. Koliko mi je pomenila transcendenco in kakšno, bo najbolje razvidno iz eseja-knjige, ki sem ga bil napisal l. 1959 o Smoletovem romanu **Črni dnevi in beli dan**. Ker je ostal vse do danes v rokopisu, bi ga rad v celoti objavil v Dodatku ene od knjig **Družine**; ali pa bom nekatere obsežnejše tekste objavil kot posebno knjigo **Dokumentacije** oz. **Dodatka** k **Družini**. (KasO: načrtujem, da bi analizo **Črnih dnevov** pripravil za

objavo letos. Letos je izšla lani pripravljena moja analiza Kozakovih **Dialogov** iz 60. V knjigah **KiR** in **ViOb.**)

Moje pisanje je ob drugih značilnostih tudi socialno pedagoško. Iskal sem in našel rešitev iz te dileme, ki nujno zadene vsakogar bolj občutljivega tedaj, ko se mu evforično - lažno - pričakovanje (samoslepilo) podre. Ker sem to zadevo enkrat že doživel - l. 1945 -, sem bil nanjo pripravljen; sem se na ponovitev primera skozi leta pripravljaj; predvsem z Mrakovo pomočjo tj. s pomočjo študija Mrakove reakcije iz let 1941-45 in naprej. Jasno je, da ta drža ni mogla motivirati tistih, ki so hoteli na oblast; tudi novorevijcev; zato je Mrak še zmerom tako nepopularen. Kajti njegova drža je že od začetka zoperoblastniška, obrobna, distančna do (ob)lasti kot take, tudi do eshatoloških Gibanj, glej njegovo kritiko takšnega Gibanja - Revolucije - v dramah **Marat**, **Rdeča maša**, **Razsulo Rimljanovine** itn., napisanih med leti 1942 in 1946. Nekaj tega bo vidno tudi iz moje analize **Rdečega Logana**, objavljene v **Družini**.

Medtem ko je bila privlačnost Kocbeka za novorevijevce prav v tem, da je (so)vodil Revolucijo; da je bil na oblasti, a kot evropsko kulturni etik, ker je Oblast in Gibanje spojil na optimalen način. Seveda se mu je tako le zdelo, čeprav do smrti ni dokončno in jasno priznal svoje zmote; in je dolžil Partijo deformacije, obenem pa ni bil prepričan, da bi bila nedeformirana pot, kakor si jo je sam zamišljal, realna in prava. Za Mraka je takšna vera slepa. Mrak je traged, ki se je šolal pri Sofokleju, Kocbek pa zanosni mitski epik-lirik narodne, civilne in socialne Revolucije, ki ima pomanjkljiv posluh za tragično. Velik čut za vprašljivo, deformirano, izdajavsko, lažno, nasilno, pokvarjeno; v tem je pravi revolucionar; v tem je nujno sodil k marksistom. Ne pa Mrak. In seveda ne Smole, ki dejansko izhaja iz Mraka, čeprav tega ni nikdar priznal (med vojno je z mano vred zahajal k Mraku). Smole je tragičnost preformiral v elegičnost. Bil je bolj lirsko otožni pevec obupa in absurda, zato sorodnejši Zajcu, kot čisti spoznavalec tragiškega.

Moja pedagogija je v tem, da odkrivam - predlagam, utemeljujem, sugeriram - rešitev transcendence (odrešenje, vero v Boga) ob radikalno brezobzirnem sprejemanju surove, nesmiselne, trde, grde realitete: ob gledanju Gorgoni v oči, kolikor se to da, vsaj prek odseva v ščitu, kot je počel Perzej. A priznam: ta model ni moj; izdelal ga je že Mrak. Jaz ga le operacionaliziram v diskurzivnem mišljenju, v katerem Mrak ni bil mojster; njegovi esejistični spisi niso kaj posebnega. Če bi se smel kot neznaten primerjati z veličastnim, bi dejal, da bi rad v malem igral Platona ob Sokratu Mraku.

Stran 3. Ti. »lüneburško« predavanje - ga je okroglo za več kot štiri avtorske pole - je v Sodobnosti tudi izšlo; leta 1992. Ker ga bom komentiranega objavil v knjigi-dodatku k **Družini** - morda bo moralo biti teh knjig-dodatkov celo več, zaenkrat tega ne morem vedeti -, se tu komentarju v zvezi z njim odpovedujem. (KasO: načrt sem izpeljal v **RSD**, Pniz **Geometrija redov.**) Naj le omenim, da sem ga napisal na obisku pri Pučniku v severnonemškem univerzitetnem mestecu Lüneburgu maja 1986 kot osnovo za svoja predavanja ali diskusijo na Mednarodnem slovenističnem simpoziju junija 86 v Ljubljani. Tam sem prebral le skrajno zgoščen, zato poslušavcem povsem nerazumljiv povzetek. Ta povzetek objavljam prvič tu. (KasO: če bom povzetek našel, ga bom objavil v **Dodatku** pričujoče knjige **Antika.**) Še danes menim, da sem

opravil pošteno delo; da sem se na simpozij pripravil kot malokdo. Zato me je toliko bolj prizadelo - na samem simpoziju sem sodeloval angažirano, obširno pripovedoval o socialno kulturno književnih pogojih, v katerih je nastajala povojna slovenska dramatika -, ker sta me v diskusijah povsem brez osnove napadla dva diskutanta, ti. naslovni škof Grmič in profesor Skaza, prvi ideološko politično, drugi zasebno, brez zveze s tem, kar sem govoril, nasploh, kot problematično figuro. Pač pa sem bil vesel, da me je pozorno poslušal profesor Paternu, s katerim sva bila prej kar nekaj let na bojni nogi. Odtedaj je sledilo zbližanje s Paternujem, ki se ga pa sam nisem zavedal; vršičilo je v tem, da je Paternu podprl Kosov in Bernikov predlog za moje članstvo v SAZU, v njihovem razredu; da je utemeljitev, ki jo je napisal Kos, tudi sopodpisal. S tem me je - kot Kos (z Bernikom sem bil ves čas v dobrih odnosih) - ugodno presenetil. Izkusil sem, da znajo drugi čez osebne zamere; kajti do obeh sem bil včasih nemalo - javno - surov; morda tudi krivičen. Njuno dejanje je bilo in ostaja zame zgledno. (KasO: precej naivna in samovšečna razlaga. Ni bila zadeva večplastna? NDM.)

Grmičev in Skazov napad me je tako onerazpoložil, da se od tedaj nisem več udeležil nobenega zadevnega simpozija ali okrogle mize. Posrečilo se jima je, da sta me izrinila iz te oblike strokovnega druženja. Ali pa sem njuni gesti izrabil, da sem se pomaknil še bolj na rob in v samoto, kjer sem mogel neovirano presojati svet, ne da bi moral paziti na okove konvencije. Tako sem njuno meni nenaklonjeno ravnanje obrnil v svojo korist, kot sem enako obrnil Inkretovo ravnanje štiri leta prej ob moji (ne)izvolitvi za profesorja na AGRFT. Vse življenje sem se učil poraze in neuspehe predelovati v uspehe in zmage. Seveda sem se moral pri tem odpovedati socialni ravni. In tekmovati vse bolj le sam s sabo. Kot je Mrak.

Žal se je Smole umaknil vsaki tekmi; tudi askezi, samozatajevanju. Njegova samozadostnost je postala hkrati gnus do sveta in užitek v sebi. Ne pravim, da ne čutim nobenega užitka v svoji samoti in delu. Vendar je izrazito duhovne narave; če hočete, je to slast v samopremagovanju in samoodrekanju. Slast samozavesti, da se mi vendar nekako posreči napredovati proti cilju, ki sem si ga bil zastavil.

Stran 4. Kot pravim, je tudi moja kritika intimizma, ne le Zajčeva, stara vsaj že tri desetletja. Kot člani grupe smo se sopogajali, si pomagali, vzdrževali skupen prostor, kar je bilo v času še zelo vitalnega totalitarizma težko. Vsak zase - razen Mraka - je bil tedaj še premalo (socialno in psihološko) močan; za takšno samostojnost smo se šele učili, pripravljali, čeprav so bile med nami prav nenavadno samobitne - in samotne - osebnosti (Strniša, Zajc, Rus, Pučnik, itn. - in seveda Smole). Ponavadi ni bilo važno, kdo je dal kako idejo; vsak jo je na svoj način predelal in vrnil v sveži obliki; tako je deloval izvirno. Bili smo idealna skupina, ki je držala dinamično ravnotežje med posebnostjo samostojnosti in skupnostjo.

Kot ugotavljam iz mojih kritik, mi je bil intimizem tuj in zoprni že v 40. letih; mislim na - nikoli objavljeno - kritiko Vodnikovega **Srebrnega roga** l. 1949. (Ferdo Kozak mi jo je - zaradi moje prevelike brezobzirnosti - upravičeno zavrnil.) Odpor do intimizma je gojil predvsem Primož Kozak; tudi Kos. Manj Smole; Smole je svoj intimizem prikrival pod dostikrat zelo cinično gesto. Kosova, Primoževa, moja surova kritika ti. sentimentalnega humanizma, ki je bil

v resnici blaga različica eksistencializma, le da tega nemalo slepi in grupaški nismo hoteli videti, je bila predvsem odpor do intimizma: do PO (posamezne osebe), ki ali beži pred brezobzirno zgodovino ali pa jo ta zgodovina neupravičeno, krivično preganja. Ena naših glavnih nalog je bila izdelava takšne PO, ki bi bila obenem avtonomna in svobodna, vezana nase, na svoj svet vrednot, in odprta zgodovinski družbi, ker je le v tej - na prepihu - mogla izoblikovati velik, mogočen, pogumen, dejaven, herojski značaj.

Vendar nas ni zaneslo v oboževanje močnih zmagovalcev, kot je Vidmarja; Kozak je odklonil Komisarja, **Afera**, Smole Kreona, **Antigona**, čeprav sta oba do teh figur spoštljiva, celo izražata občudovanje, medtem, ko so za Torkarja le zločinci; tudi za današnje antikomuniste z desne politične ideološke scene. Skušali smo izdelovati diferenciran svet med obema skrajnostima, med intimo in Zgodovino-Oblastjo; ali pa ju sintetizirati. Prav v teh poskusih, ki so bili polagoma vse uspešnejši, se je začejala izdelava nove slovenske CD (civilne družbe), tj. socializirane avtonomne PO; se je začel tisti razvoj, ki je vršičil v koncu 80. let in se kasneje - paradoksalna logika zgodovine - spet izkrivil. Izkriviti se je moral, ker je CD le ideal. Zmerom znova jo zmanipulira državno politična oblast. PO se morajo vrniti v samoto. In družba razpade. A se spet revitalizira. In tako naprej, znova in znova.

V **Dodatku-Dokumentaciji** k tej - prvi - knjigi **Družine** pa objavljam razpravo-esej o političnem gledališču, ki je izšla v NoR l. 1985; nanjo se sklicujem v analizi **Igre za igro**. Ker bom vse razprave v **Dodatkih** analitično komentiral, to nalogo tu opuščam. Le opozarjam na zvezo. Čeprav razprava o političnem gledališču ne spada le na to mesto **Družine** oz. slovenske zgodovine. Spada marsikam, povsod tja, kjer gre za politicum; za politicum pa gre marsikje.

Stran 5. Knjiga ali cikel knjig pod naslovom **Povojna slovenska politična drama** (naslov je začasen, morda ga bom obdržal) je sestavljena iz vrste razprav, pisanih v glavnem v prvi polovici 80. let. Naj jih po vrsti naštejemo - čeprav ni nujno, da bo seznam kompleten; tekste-razprave še zbiram. Sproti bom omenjal tudi to, kje so bile deloma objavljene; v celoti le malokatera. Verjetno bom vključil ta cikel knjig v tretji del kompleksa **Družina, rod, družba**. V marsičem se veže že na prvi del, saj so razprave o družini skoraj ves čas politične, odkrivajo politično socialno razsežnost družinskega; enako je z odnosom družba - rod, v katerem igra pomembno vlogo tudi družina.

Sploh je razdelitev na družino, rod in družbo nasilna, zunanja; zanj sem se odločil le zaradi preglednosti; da micelijske celote še bolj ne poudarim. Nekakšen red pač mora biti. Nekakšno načelo razvrščanja. Nakakšni oporniki, ki držijo - vsaj na zunaj - micelijski tok (Deleuze bi jim rekel željni tokovi, željni stroji) skupaj; ali so vsaj zunanji znaki, ki delajo bravcu vtis, kot da gre za sugerirani red. Zavedam se, da bi lahko snov razporedil še po kakšnem drugačnem - in ne le enem - redu. A se je treba omejiti in se odločiti; pač »samovolja«, ki je značilnost vsakega spoznavanja-razvrščanja; vsako je namreč konstrukt-model.

Sugerirani red je objektivno-subjektivni. Je sistem opozoril(nih tabel), kako naj se bravec obnaša: vozi po tokovih, da se ne bi zapeljal v slepe rokave; teh je vse polno, saj je tudi vse polno močvirij, živega peska. Recimo, da so osnovni oporniki - imenovani družina, rod, družba - veletoki. Nikoli pa ne gre pozabiti, da hkrati s tem, ko jih gledam in imenujem kot veletoke, analiziram,

tj. kritično jih razstavljam v njihove posamezne sestavine, kemično čistim, ugotavljam, katera voda je iz tega studenca, potoka, rečice, in teh je brez števila, katera iz drugega. Hkrati so celote in razpršeni snopi; tudi mavrice in meglice. Bolj ko so meglene, bolj so nerazpoznavne, kaotične, entropične. Ker večina vidi le to podobo mojih razprav, jim očita predvsem redundantnost izraza ali inflacijo besed (glosolalijo mi pripisujejo najbolj hudobni). Tudi zaradi njih - da bi jim odprl oči - imenujem veletoke, grupiram probleme okrog posameznih dram, oddeljujem posamezne drame in razprave od drugih, čeprav dejansko ni meja med njimi, ker ni meja med problemi, dogajanjem, prepletenostjo sveta-dogajanj(a), razlivajočnostjo vode na vse smeri zemlje in neba.

Pri tem vztrajam: da so moje misli živi izviri, čeprav bi jim posmehljiva misel lahko rekla, da so vodene in da je moja mnogoplastnost diareja. Ne bojim se ironije; raziskovalcu, ki odklanja konvencijo in socialno moralo, ironiziranost pripada; kot je Mraku. Moj ideal ni Goethe - kot je Vidmarju; in ne Vladimir Kralj - kot je Inkretu. Veliko bližji so mi Celine, ruski mojstri zaumnega jezika, Peguy, ki so ga do smrti celo najbližji in najpametnejši (Roland, Gide, Claudel...) cenili le kot urednika. Kot je bil Mraku blizu Kleist, saj je napisal dramo o njem, medtem, ko je Goetheja ob Kleistovem delu stresal srh. Vendar pa sem - in to je moja težava - enako blizu Heglu, temu umnemu in zvitemu (malo)meščanu-liberalcu, pedagogu Gottfriedu Kellerju, bidermajerskim spodobnežem, ki spoštujejo čez vse družino in jim je alternativna spolnost seksističnega anarhizma Henryja Millerja, Švabiča in Ogorevca mrzko tuja. Ne morem se zapisati niti **Pentesileji** niti **Wilhelmu Meistru**.

Stran 7. O političnem sem pisal mnogokrat; skozi vse življenje. Človeku, ki se je duhovno razvijal znotraj okvirja totalitarističnega socializma in ni imel, da bi prišel do lastnega stališča, v okolju na razpolago ne knjig ne profesorjev-vodnikov ne svobodne intelektualne javnosti, ni bilo lahko. Proces osamosvajanja PO je bil mnogo dolgotrajnejši kot na Zahodu; zato pa politična družba tem več vredna, saj je bila skrajno težko dosegljiva celo v glavi, kaj šele v stvarnosti.

Moji eksplicitno politični spisi se začenjajo v Reviji 57 in v Perspektivah, nadaljujejo v Problemih 67-73; v tem obdobju jih je morda največ. (Žal še nič ni objavljeno v knjigah; in moral jih bom analitično komentirati.) V zadnjem obdobju sem se ubadal predvsem z vprašanjem zveze polisa (CD), vere (KC) in slovenstva. Medtem ko so bili moji teksti v prvi polovici 80. let v NoRi poudarjeni predvsem politično, sem se v drugi polovici tega obdobja zapičil vse bolj v versko problematiko. Za verski mladinski mesečnik Tretji dan sem napisal zadeven tekst; žal je bil objavljen le do polovice. Celo tisti med udi SKS (slovenske katoliške skupnosti) in kleriki KC, ki so mi bili - relativno - najbolj naklonjeni, so mi očitali jezik; pritiskali so name, naj za božjo voljo zamenjam vsaj jezik, kajti ta me dela katoliškim bravcem nerazumljivega. To je tudi jezik, v katerem je napisana celotna **Družina** in ki ga tudi slovenistični strokovni svet ni sprejel. (KasO: če primerjam jezik, v katerem so napisane te **Opombe k Opombam**, z jezikom, kakršnega pišem danes, s kratitščino, moram ugotoviti, da je moj zdajšnji jezik res težkoumljiv, tisti iz **Opomb** pa Konv.) A kako naj jaz zamenjam jezik, če je - sam - jezik jaz?

Tudi najbolj dobronamerni so mi dejansko predlagali, naj se odpovem sebi in postanem eden od njihovega kolektiva, z njihovo obč(estven)o dušo, razosebljen. Če bi se odpovedal sebi, pri tem pa sprejemal le božji jezik-slog, da bi bilo vse v redu. A to ni mogoče. Vsaka božja beseda je razodeta, nato pa podana, interpretirana, razumljena, predelana v duhu časa, dogem, doktrin, okolja, zgodovine, družbe; tako postaja vse bolj človeška, predvsem pa socialna; izgublja božje. Kar bi v takšnem primeru sprejel, ne bi bilo božje, ampak socialno. In to so dejansko svetovalci želeli: da bi izgubil sebe kot neodvisno PO in začel govoriti kot oni, ne v božjem duhu, da bi se poganiziral, kajti prav s svojim osebnim jezikom sem najbližji Bogu, ker je Bog najbolj osebno, intimno, lastno, izvorno, ustvarjalno, najdlje od splošne kolektivitete. Svetovalci so zastopali držo socialne morale, torej tistega, kar najmanj cenim, kar imenujem za najhujšega krivca, ki preprečuje kristjanizacijo ljudi.

Svoje kritike ne namenjam le Stresu itn., ampak - kot sem dokončno spoznal zadnje čase - celotni Z(unanji)KC na Slovenskem. Hotela me je - in me še hoče - streti, razosebiti, zničiti; ne posebej mene, ampak vsakogar, ki še ni restrukturiran po njenem socialnem - zame zunajbožjem - modelu. Ko sem prišel do tega spoznanja, sem doživel strahoten šok, saj se mi je podrla dotedanja vera - zaupanje - v KC. Čeprav sem od začetka vrnitve h KC videl v tej predvsem N(otranjo)KC, sem vendar pristajal tudi na ZKC. V duhovnikih sem - vse do poletja 91 - videl mogoče preroke, ne le uradnike; da še niso preroki, sem si razlagal, ker jih je Partija tako zatirala, jim preprečevala kulturifikacijo; jih držala v intimiteti. A so se ohranili nedolžni. Ko bo partijski oklep popustil, sem upal, se bodo vzravnali in sledili Jeremiji, Janezu, Jezusu.

Pa se je dogodilo nekaj čisto drugega. Razvezani so se odprli politizaciji kot partitokratizmu oz. še slabše: pripadnosti eni stranki (KD). Za kulturo so se še manj zanimali kot prej. Njihova nedolžnost se je pokazala za nepoučenost, naivnost, infantilnost, amaterizem. Med duhovniki ni prišlo do renesanse, ki sem jo bil pričakoval in skušal z neštetimi predavanji pripravljati. Ta predavanja so povsem narobe razumeli: le kot praktično politiko, kot alibi za »naš« boj za »našo« oblast. Ko so spozna(va)li, da mi ni do tega, so me začeli gledati vse bolj postrani ali oddaleč kot pomoto, kot človeka, ki ne razume, za kaj gre: ki se ne drži tihega, a vsem drugim jasnega dogovora; ki igra neko svojo, posebno, v drugim nerazumljivem jeziku vodeno igro; s katerim je najbolje prekiniti ali pa ga obdati z molkom, zazidati, da ne bi delal preveč škode. Takšen je moj položaj v slovenski KC danes. Kakšen pa bo jutri, ko bo izšla **Družina**? Ko bodo udje SKS spoznali, da imam do njih jasno kritično distanco že od poletja 91? Da sem se v drugem delu - komentarju - prve knjige (**Predstavitev SPE**) in v tretji knjigi (**Srečanja in portreti**) trilogije **Slovenski čudež v Argentini** zadrževal, da ne bi preostro povedal, kar sem razločno mislil? Ko sem le še čakal na nekak čudež, ki bo stvari uredil, preprečil, da ne bodo šla pota ZKC in moja vse bolj in preveč narazen? Ko bom odkril v KC sile, s katerimi se bom lahko povezal - ne politično kot boj za oblast v KC, ne kot posebno platformo neke znotrajcerkvene grupe, ampak kot tiste sile, ki bodo omogočale okvir za dialog-diskusijo, za odprtost nekonvencionalnih pogovorov, iskanj, spraševanj, reakcij?

Žal teh sil nisem našel; tako rekoč nikogar. Le nekaj v KC osamljenih, čeprav pobožnih krščansko najbolj pristnih posameznikov, ki me skušajo

razumeti, a me bodo zagotovo tudi oni zapustili, ko bodo odkrili, da sem črna in garjava ovca; da nočem prebivati v čredi; da mislim z avtonomijo svobodne odgovorne PO in z naukom, da je družba sekundarna glede na persono, zares. Najbrž bom ostal povsem sam oz. sama z ženo, ki se skupno razvija, edino med sabo sproščeno dialogizirava in sva pripravljena nositi vse posledice takšne najine odločitve oz. ravnanja. (KasO: kot sem predvideval, se je zgodilo.)

V omenjenih spisih **Čudeža** sem vse bistveno že nakazal; a ker sem to le nakazal, je ostalo nerazumljivo, neprebrano. Zato sem ugotovil, da moram jezik ne povsem spremeniti, ampak le prilagoditi položaju, se pravi toliko zaostriti, da ga bodo razumeli; če ne analiz in stališč pa ton, ki jih bo, ko bo surovejši, odločnejši, direktnejši, udaril po nosu. Spet mi je torej postala potrebna »surova kultura« kot že nekda v 50. in 60. letih v razmerju do Partije in tradicionalnih slovenskih humanistov, ki niso bili sposobni pretrgati s partijsko, tj. z etabrirano socialno logiko. Komentarji v **Družini**, prvi in drugi, tisti iz zime 91/92 in ti iz pomladi-poletja 93, so v tem pomenu hoteno »surovi«. (KasO: v primerjavi s kasnejšimi iz časa po 2000 so blagi.) Ne izvzemajo nikogar; ne oblačim rokavic. Da bi sploh lahko vzpostavil dialog, moram kričati in udarjati. Žal je ta dialog bližji polemiki, a naj bo; od polemike do dialoga je bliže kot od molka do besede.

Želja udov SKS, naj obravnavam le splošna vprašanja, ljudi pa pustim pri miru, je želja po konvencionalizaciji. Saj mi ne gre za posamezne ljudi v pomenu, da bi jih hotel pokoriti: udje SKS razmišljajo zgolj v polaščevalnem okvirju, pomenskem polju. Zanje je vsaka polemika želja po politično fizični zmagi nad nasprotnikom, boj za oblast. Kdor polemizira - dialogizira - z udom »naše« grupe, je zanje bedak in zel, ker s tem spravlja nasprotnike na oblast, razbija našo enotnost; to kar naprej poslušam. Tako lahko mislijo, ker sploh ne razumejo, kaj je dialog; ker jim je bilo zavzemanje za dialog - v 80. letih in prej - le taktično sredstvo za prodor našosti. Tako pa menijo zato, ker ne čutijo nikake potrebe, da bi kaj nanovo ali sploh konkretno-osebno spoznali; zato jim je tuja kultura, literatura, filozofija. Kar mislijo ali kar jih učijo njihovi voditelji, je zanje edina resnica; te se da naučiti, ker je dana. Po dialogu ni nobene potrebe, saj resnično mišljen dialog odpira vprašanja, to pa je odveč; kajti ta so že rešena, rešili so jih cerkveni ideologi-teologi (Stres itn.). Mi moramo le izvajati: biti dobri, zgledni v morali, poslušni; takšni bomo tembolj, manj ko bomo avtokritično razmišljali o predpostavkah svojih ravnanj, čustev, drž, misli.

Takšno razmišljanje vodi nujno v spor s samim sabo, v nastajanje in večanje razpok med nami. Kajti prave - naše - družbe si udje SKS na predstavljajo kot diferencirano celoto, sestavljeno iz različnih PO, ki jih druži vera v Boga, tudi katoliški ritual, zakramentalika, občutek božjega občestva, ki mu pripadamo; ampak kot čimbolj znotraj grupe nedialogizirano, nepluralizirano, zato nezdialektizirano, čustveno in miselno in ravnanjsko enotnost. Kar je zame žal strukturno isti model, kot ga je imela marksistična leninistična partija. To je zame obnova nekdanjega totalitarističnega klerikalizma, vidnega iz mišljenja in ravnanja Župnikov **Grče**, **Hlapcev** in **Operacije**; s tem pa duh, povsem nasproten Drugemu vatikanskemu koncilu. Skratka: to je zame zoperkrščanska in zoper božje usmerjena drža.

S tem poudarjam kritiko - distanco do cerkvene pozunanjene - družbe(nosti), poudarjam svoje neudeleževanje boja za (ob)last; pravo evangelijsko KC razumem tako. Meni je važna resnica; ta pa šele nastaja. Okvir je razodeta božja beseda. (KasO: danes sem do razodete božje besede v dvoumnem, večplastnem razmerju.) A pristnost resnice je zmerom posamezno personalna, zato nastajajoča v dialogu PO z Bogom, s soljudmi. Zato je dialog znotraj KC nujen pogoj pristne vere, odsotnost dialoga pa nujen znak odtujenosti ZKC od NKC. Ker pa dialog ni mogoč brez misli, izdelave lastnega stališča, brez kulture, ki mu daje intelektualna sredstva in metode, je jasno, da je kultura vse drugače pomembna za krščanstvo kot politika. Odločitev dandanašnje slovenske KC za politiko (in ekonomijo) v okviru Miru in Pravičnosti, tj. socialne varnosti in socialne morale (žal tudi maščevalnosti, prikrite kot pravičnosti itn.), kakor uči Stres in njegova komisija in kakor mu sledijo takorekoč vsi ostali kot obvezni cerkveni drži, je, tako sem trdno prepričan, odločitev za zoperkrščansko usmeritev.

Razumljivo je, da sem vis-a-vis takšne generalne cerkvene odločitve jaz s svojim prizadevanjem za kulturo, za spoj vere s kulturo, s svojo radikalno kritiko oblastništva in politokratske partitokracije moteč element, ki ga je treba tako ali drugače odstraniti, mu zavezati usta, ga diskreditirati. O tem, kako se to počne, sem mnogo pisal v zadnjih dveh letih; lani tudi v novi analizi Govekarjeve drame **Grča**, strategije despotskega župnika Novljana. Ta strategija bo v mojem primeru sicer prilagojena današnjim okoliščinam - ZKC se na lanskih volitvah ni posrečilo, kot si je želela, doseči enake kvazitotalne zmage kot l. 1908 -, bo pa strukturalno ista; iskale se bodo le nove metode. Ne bo pa s strani SKS postavljena ta strategija kot generalna pod vprašaj. Zato ne in tako dolgo ne, dokler ne bo v intimno psihično tkivo SKS - s tem razčlenjene v avtonomne svobodne PO - prodrla javna zavest o primarni nujnosti avtorefleksije in avtokritike, posameznikove in skupinske; dokler ne bo te avtokritične avtorefleksije učila svoje člane sama hierarhična ZKC, tj. njeni profesorji na Teološki fakulteti; dokler ne bo ta smer postala osnova revitalizacije krščanstva na Slovenskem.

Tako dolgo bo tudi nova evangelizacija le retorika - in tako gledajo nanjo »cinični«, tj. realpolitični teologi -, saj je specifična diferenca med njo in evangelizacijo prvih apostolov ali pa tisto, ki so jo na Slovenskem izvajali pokristjanjevalci v koncu prvega tisočletja, Modest itn., v tem, da je druga nastajala v družbi, ki je strukturalno in mentalno temeljno prekvašena z duhom razsvetljenstva in liberalizma, vendar ne le z negativnimi momenti teh dveh gibanj, ampak tudi z njunimi pozitivnimi, in ti odločajo; s tistimi, ki se razvijajo drugje, ne v KC, ker se je tačas KC preveč reducirala, razkristjanila, spremenila iz NKC v ZKC, postala preveč ideološka in oblastniška, povsem nedialogska, doktrinarna, monopol(istič)na, težeča v totalitarizem ipd. Razsvetljenstvo in liberalizem sta - paradokсно - vnesla v svet marsikaj, kar je bilo glede na realno KC krščansko; to pa je poudarek posamezne osebe (PO), osebne svobode, dialoga, socialne svobode, družbe, ki temelji na iskanju, ustvarjanju, dogovoru, odgovornosti samostojnih, ne pa hlapčevstvu, pokornem izvajanju za »večno« danih socialnih norm, tj. bratovstva-terorja ali celo zasebnega despotizma grup in posameznikov.

Liberalizem kot kapitalizem, kot polaščevalnost, kot izkoriščanje, kot cinizem in hedonizem itn. (vse to je podano v SD v likih Kantorja, bratov Grantov, v

Ferda Kozaka **Vidi Grantovi**, veletrgovca Svetine in koncipienta Kržeta v Ferda Kozaka **Punčki**, v Berti in celotni dobičkarški menažeriji **Kirke** Alojzija Remca, a tudi danes recimo v novi Filipčičevi drami **Psiha** kot psiha spodnje srednjleslojskih lumpenliberalcev) je kot negativne momente treba jasno razločiti od pozitivnih; žal opažamo, da so negativni momenti nemalo značilni tudi za ude SKS in celo za klerikalistične duhovnike, kakor jih uprizarja SD: za Župnika iz **Kralja na Betajnovi**, iz Mrakovega **Antona Aškerca**, za kaplana Kregulja iz Božičevega **Komisarja Kriša**. Bolj zanje kot za celo vrsto marksističnih in razsvetljenskih likov: za Maksa iz **Kralja**, za Filipa iz **Kriša**, za Mrakovega Aškerca itn.

Zdaj razumemo, zakaj govorim o rečeh, ki so na prvi pogled le zasebne in sodijo v mojo osebno zgodovino, v **Družini**, v teh **Opombah**, kot komentar. Ko sem v zimi 91/92 pisal - prve - opombe k **Družini**, sem presenečen ugotovil slepo pego, ki je bila značilna za moje pisanje v 80. letih. Kar nekaj dram, obravnavanih v **Družini**, uprizarja duhovnike, jaz pa kot da teh nisem opazil. Na zunaj že; tudi imenoval sem jih. A nisem imel z njimi kaj početi. Gledal sem jih kot sence. Kajti v sebi še nisem razvil vsebine, odnosa, vidika, da bi jih lahko kvalificirano ugledal. Tega pa nisem razvil, ker še nisem imel zadevnega izkustva. KC sem gledal od zunaj kot šolar, do pete gimnazije, do l. 1945, dokler so me učili kateheti in sem živel v močno cerkveno katoliško poudarjeni slovenski družbi.

A ne doma ne prek svojih prijateljev in znancev nisem nikdar srečal nobenega duhovnika; komaj kakega katoličana. Le liberalce in komuniste. (Tudi kmetov ne; na kmetih bi prišel v stik z udi SKS.) Po vojni sem se gibal skoraj izključno v krogih opozicionalne kulturniške inteligence, tj. takšne, ki je izšla iz liberalnih in marksističnih vrst, a jih je zanik(ov)ala. KC mi je bila tuja; v nji sem še zmerom gledal Župnike iz **Grče**, **Hlapcev**, **Kralja** in **Operacije**, kakršne sem izkušal pred vojno in med njo. Ker pa je bila KC preganjana, se negativnemu odnosu do nje nisem mogel pridružiti; rešitev je bila, da jo dam v oklepaj. Da je ne vidim. Da jo ščitim kot avtonomen socialni subjekt; nisem se pa vanjo poglobil.

Začel sem se ji bližati šele v 80. letih - prek svojega odpiranja Jezusu, vesti, krščanstvu kot kulturi, transcendenci; odprtje Cerkvi je bilo zadnje na vrsti. Ker je bilo posledica drugih, vsebinskih, eksistencialnih, filozofskih itn. premislekov in odločitev, zame KC ni bila realna socialna ustanova - privatna grupa, bratovstvo-teror, ZKC, tradicijska itn., kaj šele pollaščevalna -, ampak sem jo idealiziral. Od nje sem pričakoval preroško odrešenjsko gibanje, moč; prepričeval sem se, da je docela prerojena v duhu drugega Vaticanuma. Tako sem se slepil. (V času, ko sem menil, da sem končno opravil z vsemi slepili, sem se spet - le drugače - slepil. Človek je v temelju - po strukturi - bitje samoslepljenja. Le Bog je točka-prostor-smisel, od koder dobiva razsvetljenje. Zato je brez stika z božjim povsem slep. In potekajo vse njegove motivacije iz samoprevar.) In bi se najbrž še dolgo, kajti KC je tedaj kazala navzven in navznoter svoj najlepši obraz, če ne bi prišlo do padca komunizma, leto za tem - po letu 1991 - pa do izbruha pohlepa, tosvetnih ambicij, maščevalnosti, regresov, pollaščevalnosti, politizma itn. v vrstah SKS.

Ta preobrat tolmačim kot milost. Vsaka težka preizkušnja je milost za človeka, ki jo je pripravljen in sposoben premag(ov)ati. Šele po tem, ko sem doživel hudo razočaranje z idealizirano KC, sem mogel začeti svoj odnos do

Boga zares pristno poosebljati, poglobljati. Zdaj ni več naivno idilično preprosto; čeprav to ostaja - na eni ravni - in bi si želel, da bi ostal tak do konca. A le na eni ravni - v otroško zaupljivem razmerju do Boga. Ne pa socialni, intelektualni itn. ravni. Ne pravim, da sem se temu konec 80. let odrekel, načeloma sploh ne. A sem kritičen odnos do realizacij božjega na tem svetu, do kompleksov, ki nastajajo iz srečanj božjega in človeškega - predvsem do Cerkev - zanemaril, da(ja)l v oklepaj, prepuščal za prihodnost. Ravnal sem prav, sistematično in samovzgojno. A bilo je enako prav, da me je doletelo razsvetljenje, ki ga je sprožila sekularizacija KC, kažoča se kot izbruh sredi leta 1991.

Lahko bi dejal, da sem se notranje - psihološko, moralno, eksistencialno, celo socialno - pristno zapisal KC zato, da bi jo mogel odznotraj, tj. šele zares avtentično doživeti, izkusiti. Od zunaj se to ne da, sodbe od zunaj ostajajo le površne, ideološke, pollaščevalno tekmovalno motivirane. Šele tisto, kar ljubiš, kar vzameš za najbolj intimno svoje, lahko zares spoznaš; le tako sem od nekdaj razumel grški (Sokratov) nasvet, na katerem temelji Evropa: spoznavaj samega sebe. To ne pomeni le svojo posebnost; ta pot vodi v narcizem. Ampak: v vse, kar je na tem svetu - praktično: v čim več tega - , moraš prenikniti; a ne le zunanje, kot osvajavec, z znanostjo, kot v predmet, ki ga sesaš, konzumiraš in konstruiraš; ampak enako eksistencialno, notranje izkustveno, introspektivno, tako, da je ves svet le del intimnega mene in jaz del tega sveta, ki je s tem poosebljen. Prav Sokrat je omogočil dojemanje sveta kot notranjosti; zato je vračanje Heideggerja in njegovih slovenskih učencev k predsokratikom le po eni strani potrebno. Najdena bit kot nadomestilo za izgubo bitnosti, za radikalno in totalno subjektivizacijo sveta, ki prehaja v fantazmagorijo narcisov. Bit kot revitalizacija samostojnega »objekta«, ki ne more postati predmet manipulacije, ker presega vsak človeški subjekt. Kar pomeni, da je bit le drugo - reducirano, še ne razsvetljeno - ime za Boga.

Svet naenkrat ni bil več le nasprotje (oz. ta hip postane to nasprotje) med zgolj osvajavcem in zgolj osvajanim, boj med dvema telesoma, ki je bilo vsako zase totalno in je moralo drugo podrediti oz. celo odstraniti, da je moglo živeti samo; čeprav se ta ekskluzivni boj začetnega subjektivizma - nastalega s filozofijo in sofistiko, s Sokratom in Kratilom - nadaljuje do danes; je ena od nujnih strukturalnih komponent sveta-zgodovine. (Odkrivanja tudi v dramah **Družine**, v **Krišu**, **Črni maši**, **Aškercu**, **Rdečem in sinjem** itn.) Svet sploh ni več enoten, kot je bil za predsokratike; mitski, magičen kot za **Iliado**. Ob porojenem ekskluzivizmu se rodi tudi rešitev iz boja na življenje in smrt med dvema zgolj enotnostima (ki ju podaljšujeta - in boj med njima - do danes marksistično leninistična Partija ter klerikalna KC): ponotranjenje sveta. Šele to ponotranjenje, odkrito v približno istem času ali celo prej tudi v judovski kulturi, v obdobju diaspore, babilonske sužnosti in vračanja izgnancev v Judejo-Izrael, torej v Svetem pismu, pri prerokih, omogoči rojstvo krščanstva. Tam, kjer je bil v - zelo diferenciranem - mitu prej en sam svet in postane s svetovnim imperializmom, radikaliziranim v Aleksandrovih svetovnih pohodih, neusmiljen boj med dvema do zmage enega, neha biti zdaj zgolj »fizičen« svet, zgolj ena razsežnost.

Ne velja več fizikalno pravilo, da more biti na enem mestu ob istem času le ena reč. Ponotranjenje sveta pomeni sicer izvotlitev začetne enotnosti-reči

(tako nastane osebna duša, ki je posebna in različna od vseh drugih, osebna vest in osebna zavest, osebna resnica: PO), a ni nujno, da je vse praznina. Predsokratična dilema ali bit ali nič, ki jo rešuje Parmenid še z absolutno bitjo, sofisti - morda že »ateist« Anaksagora - pa z absolutnim ničem, ki ga nadomešča in zakriva le retorika (zelo sodobno, kajne? čisti današnji nihilizem), se razreši kot sobivanje avtonomnih svetov, kot razcepitev sveta na tisoč ravni. Človek s ponotranjenim spoznanjem, ki je akcija navznoter, konstruira - in pristno doživlja, živi - vse polno novih svetov, ki ne potrebujejo več fizičnega mesta; ki zato niso odvisni od oblasti; ta jim namreč to mesto, edino primerno za preživetev, zagotavlja.

Če današnja slovenska (Z)KC ne razume dialoga in ne ve z njim kaj početi, je to le znamenje, da se je ujela v precep med arhaično in imperialistično subjektivistično logiko; v to logiko se je ujela KC že s tridentinskim koncilom. Zavzema se za regres: za »absolutno« fizično enotnost in edinost KC, tj. sveta, preoblikovanega v KC. (Tendenco k totalitarizmu, tudi h klerofašizmu.) Torej zoper pluralizem liberalizma. Te rearhaizirane praenotnosti pa ne more doseči meditativno (to poskušajo različne sekte, neobudisti itn., po polomu svoje politične pustolovščine tudi Hribar, postaja direkten učenec Marka Pogačnika), z opuščenostjo - die Gelassenheit v duhu Heideggerja in Pirjevca. Nujna je socialno politična imperialno totalitarna akcija; kar so razumeli Hribar in njegovi, a so - kot kulturniki, ki jih je pohlep premamil in so se spustili v območja, ki niso njihova - hitro dobili po zobeh. (KasO: STH se ne da. Premeščata se z Leve na Desno in nazaj in zasedata vse vmesne položaje, da bi se ohranila v oblastniški igri vplivnosti.)

KC pa je ogromna tosvetna socialna - oblastniška, institucionalna, masovna itn. - sila; zato se ne more tako hitro učiti, kot tudi ne more tako hitro propasti. (Bolj ko je KC oblastniška, bolj je nujno imperialna; bolj je blokirana v svoji odprtosti za božje.) V dilemi, ki sem jo postavljajal pred slovensko KC zadnja leta - ali dialog ali (ob)last(ništvo), torej ali odprtost ali zaprtost božjemu -, se je skoraj vsa vidna (zunanja) KC odločila za polaščanje, za socialno »etiko« itn. Ker - še? - ne verjame v drugačno strukturalno možnost: da je mogoča koeksistenca in celo nenehno novo ustvarjanje najrazličnejših svetov, ki so fizično na istem mestu, tj. na tem svetu, znotraj okvirja te družbe, a se ne ovirajo, nasprotno, celo dialoško in polemično - dramatično dialektično - se sopogajajo, sovzpodbujejo.

To je mogoče, ker se je svet od Sokrata, posebej pa Kristusa - od njune sinteze, dosežene v aleksandrijski krščanski šoli Origena itn. - naprej »preselil« v človekovo notranjost; ker je družba vredna toliko, kolikor ustreza tem notranjostim PO. Bistvo - narava - te notranjosti pa je v tem, da ni fizična; da je psihična; da je s tem skrivnostna, mistična: dva - mnogi - lahko govorita med sabo vsak v svojem svetu, o svojem svetu, te svetove razlagata, pa se med sabo ne izključujejo. Začnejo se ovirati šele tedaj, ko jih udejanjata v družbi; ko jih vežeta na (ob)last. Bolj ko jih vežeta na (ob)last, manj so duševni, bolj se med sabo izključujejo, dlje so od Boga. Zato je bližina (ob)lasti merilo krščanskosti - verskosti - neke držbe. Žal tega današnja slovenska KC ne ve. Odtod njena današnja avtodestrukcija, ki se je pa ne zaveda: ker se plazi vase kot v kolektivni narcisoidni ego.

Ne pravim, da današnja ZKC ponavlja Župnika iz **Hlapcev** in **Grče** dobesedno; bližja je Župniku iz **Kralja**, taktizerju, graditelju »nenačelne

koalicije« s Kantorjem (kar se je ponovilo v današnji zvezi Peterle - Drnovšek); seveda s tendenco Kantorja prej ko prej izriniti, odstraniti; ali pa povsem podrediti. Vendar dokler bo v veljavi pluralna strankarska družba s CD, je malo možnosti, da ZKC obnovi zmago iz l. 1908. (KasO: v veliki zmagi DSD na volitvah 04 je dobila KC stranka - Bükovci - le 10%. Polom! V DaSDbi je KC drugorazredna Polsila.) Še manj - a to so želeli mnogi, tudi teologi, v iluzijah predvolilnega boja -, da bi se ponovilo obdobje 1941-45, le da tokrat z zmago domobranstva. To obdobje in takšno strukturo podajajo v **Družini** obravnavane drame **Kriš, Gabrijel in Mihael, Pečat, Logan, Rdeče in sinje, Črna maša, Aškerc** itn. Tako rekoč vse. Ker sem si skoraj vse življenje - vsaj od jeseni l. 1945 - prizadeval, da bi se omenjena struktura (Župnika iz **Hlapcev** in Kaplana iz **Kriša**, torej v obeh fazah) nikoli več ne vrnila in sem se zato boril zoper partijski totalitarizem, in ker sem zato izdeloval CD, pluralno družbo, ki je socialni opornik mnogoterih ponotranjenih svetov PO, je jasno, da me ZKC ni mogla sprejeti, saj sem si v imenu boja za krščansko KC prizadeval za nekaj, kar je ZKC tuje, celo negacija tega, kar hoče biti sama.

Ne rečem, da se je te razlike med njo in mano jasno zavedala; zavedala se je bo šele zdaj, ko bo brala te moje analize. Je pa nesoglasje - tujost - izjemno močno čutila. Ne pa jaz - ker sem jo gledal tako drugačno, kot je strukturalno bila; ker sem vanjo investiral svoj - krščanski - model. Kot krščanskega ga pač razumem in zagovarjam. Naj v dialogu-polemiki moje argumente spodbijejo, če se z njimi ne strinjajo.

Ah, kako mislim zgolj po svojem! Ne razumem, da ne bodo uporabili dialoga, ampak to ali ono času in razmeram primerno obliko ekskomunikacije. Zadevi morajo dati sakralen pomen; pa moralen - da sem izdajavec, protej, neresen, nezvest itn., kar vse z vidika arhaične enotnosti tudi sem. Tedaj so pač vsakogar, ki je bil drugačen, izgnali iz mesta/skupnosti. A kaj ko so moji zgledi Ojdip po samospoznanju, Ojdip kot berač, ki blodi in roma, sveti Štefan, ki ga s kamenjanjem simbolično in fizično izločijo iz judovske skupnosti; ker sem se te strukture že dolgo zavedal - izkušam jo tako rekoč od rojstva -, sem že v polemiki z grupo novorevijevcev, s katero sem se razšel pred šestimi leti, izdelal, po Girardu, teorijo linčarstva: linčarska grupa zoper PO. (KasO: nič od tega, kar predvidevam, se ni zgodilo. Sodil sem še po starih normah, v PMLD pa se vse v temelju spremeni. Namesto direktnega boja se uveljavi Zamol. Podrobno NDM v **RSD**.)

A vsega tega, kar se mi je razsvetlilo danes, nisem videl včeraj. Zato sem ostal že v knjigi - analizi - **Cankarjeve dramatike** pred Župnikoma iz **Hlapcev** in **Kralja** nebogljem. Ne rečem, da ju nisem presojal kritično; a preveč konvencionalno. V analizi treh cerkvenih knezov - Poniževega **Škofa Hrena**, Remčevega škofa Klemena, **Škofovski kres**, in Rožančevega svetnika-vojaka Ignacija Loyole, **Prizori s hudičem**, obsežni teksti o teh dramah so izšli sredi 80. let v Reviji 2000 - kljub kritičnosti nisem zmogel iti dovolj daleč; preveč sem z duhovniki notranje simpatiziral. (Despotizem Hrena se mi je upiral.) Rožanca pa sploh nisem razumel; tudi od tod moj nesporazum z Rožancem zadnja leta pred njegovo smrtjo: ker nisem delil njegove ostre distance do KC. V liku Loyole Rožanc spodbija svetnika; odtod notranja dvoumnost drame, ki sem jo jaz razlagal kot nejasnost, a je bila nejasnost le zame, ker se nisem zmogel živeti v Rožančev svet; kot se ne zmorejo danes udje SKS v mojega.

Glede na lika Župnika v **Aškercu** in Kaplana v **Krišu** pa sem bil sploh povsem blokiran. Zato sta komaj obdelana. (KasO: prehuda AK?)

S tem novim komentarjem - a že s starimi opombami - skušam popraviti napako: vzpostaviti ravnotežje med obema totalitarnima sistemoma na Slovenskem: klerikalnim in marksističnim. Ni kriv le eden; kaj šele izključno kriv. Partijski je šel čez vse meje - kot pobesneli Evripidov **Heraklej**. A - strukturalno in zgodovinsko - ga je uvedel klerikalni. Kozakov Komisar, **Afera**, je radikalizacija iste linije, na katere začetku stoji Župnik iz **Hlapcev/Grče/Aškerca**. Kaplan iz **Kriša** - Župnik Klavora iz **Operacije** - je pendant Komisarju, le da je bolj lumpeniziran, sorodnejši Marcelu iz **Afere**, lumpenrevolucionarjem. Bolj lumpenističen kot Krišev Kaplan je komaj kak leninistični revolucionar; pa se zdi, da je KC dedič evropske kulture, Tomaža Akvinskega, gotskih katedral, Palestine, rimskega prava, Platona. Če smo pravični, tj. enako razpoloženi na obe strani, potem se tudi Partija z isto pravico sklicuje na to, da je dedič Goetheja, Thomasa Manna, razsvetljenstva, Abélarda, Aristotela, Euklida; leta 1941 je prodrla tudi, če ne predvsem zato, ker je ljudi prepričala, da je dedič imenovanih in podobnih: ker zoper cerkveno mračnjaštvo, tako je trdila, zastopa evropsko in človeško svobodo, um, znanost.

In je te svoje trditve deloma tudi potrjevala. Kritične analize v reviji Sodobnost so bile za nekajkrat lucidnejše, ostrejšje, intelektualno višje od tistih v reviji Dom in svet. Kot sem dokaz(ov)al v prvem - obsežnem in monografsko zastavljenem - delu študije o SPE drami Nika Jeločnika **Vstajenje kralja Matjaža**, tekst sem napisal avgusta/septembra v Buenos Airesu (KasO: objavljen je v **RSD**, glej Pniz **DSPE**), je današnja CD, predvsem pa racionalna znanstvena (avto)kritična analiza, ki se je uveljavila na Slovenskem, sad predvsem NOBDramatike, Zupana, Miheličeve itn., ne pa domobranske in desne; da je opozicionalna SPD izšla iz enobejevske, da je poudarila in radikalizirala njene razsvetljenske momente, ki jih je v tej vse polno. Da je torej nastop marksizma in celo revolucije na Slovenskem dvoumen: dvoplasten, večplasten; da je poleg stalinističnega despotizma, zoper katerega smo se borili, ker je 1945 zmagal in vse ostalo podredil/izločil, in ki sem ga predvsem - kritično - obdeloval v svojih analizah SPD, v istem gibanju ali snopu sorodnih gibanj, ki so težila k socialni in osebni emancipaciji Slovencev, vsaj enako važen tudi moment emancipacijskosti, avtonomizacije, celo personalizacije, predvsem pa kritične umne analize.

Tudi zato danes bivši slovenski komunisti niso povsem odmrli ali se spojili z nacionalisti kot v Rusiji in Srbiji (celo s »kristjani«); tudi zato se ohranjajo ne le ekonomsko, ampak tudi politično in kulturno. Ministrstvo za kulturo pod njihovim vodstvom - Šuklje in Pelhan - je bistveno bolj pluralno, odprto, kulturi naklonjeno, kot je bilo pod vodstvom desnega katoličana Capudra. Te razlike ne gre reducirati na zasebne značajske razlike med ministri, ne glede na to, da je bil Capuder tudi strokovno manj sposoben in osebnostno frustriran. Na Slovenskem, kot kaže danes, nova revolucija, ki so si jo želeli v predvolilnem boju desni(čarski) teologi, ni bila potrebna, če smo hoteli doseči CD, treba je bilo le nadaljevati pozitivna gibanja druge polovice 80. let; ne pa vrnitev domobranstva, kot dobesedno terja Nova slovenska zaveza, a še zmerom tudi članki teologov v verskem tedniku Družina.

Prave ljudi na prava mesta je eno glavnih takšnih današnjih gesel; ali: demokracija danes še ni prava, trdi desnica, ker ni pravih ljudi na pravih

mestih. Ne odločajo torej volitve, ampak primerna zasedba oblastnih položajev. Ker so edini pravi ljudje, to se razume, naši ljudje - udje SKS -, mora pač SKS prek svoje politike-oblasti (to pa sta v ozadju cerkvena hierarhija, teologi, v ospredju pa politična stranka KD, medtem ko služi nadškof za fasado) postavljati, organizirati, urejati, držati oblast; partijska logika, ki izdaja, da SKS nikakor ne pristaja na CD, na pluralno liberalno demokracijo; da pristaja le začasno - kot Partija, ki je izdelala teorijo o dveh fazah demokratične revolucije: meščanski in proletarski. Meščanska je današnja slovenska, namesto proletarske pa si teologi zamišljajo katoliško. In se tako vrnemo k Tomcu, Ehrlichu, Ušeničniku: k re-medievalizaciji.

Točneje: CD ni mogoče doseči niti s strankarskim pluralizmom. Celo: CD sama je premalo za osmišljeno življenje. Pomankljivost leve - razsvetljenske - izbire je v tem, da je izgubila poslušnost za božje; da je osebno vezala le na zasebno in socialno, kvečjemu dopušča magično (današnji new age), ne zmore pa se odpreti za transcendenco. Prav to kritiziram zadnje čase, ker pač menim, da sem s kritiko partijskega totalitarizma opravil; množina mojih tekstov govori, da sem bil v tej kritiki natančen in neusmiljen. A ob tem, ko terjam čut za transcendenco ob kritiki magizmov in zgolj tosvetne CD, moram opraviti - tu sem v zamudi - tudi s kritiko klerikalnega totalitarizma. Se pravi - na povsem konkretnem terenu **Družine**: da moram dopolniti svojo analizo Sinjega, Kentona, Kragulja, Božičevih oznovcev itn. s kritično analizo **Kriševega** Kaplana in Aškerca; pa tudi vojaških svetnikov iz **Črne maše**. (KasO: tej nalogi sem se posvetil naslednja desetletja: z RadKrito KCe in Kata.) Da pa bi to zmožel in bi postala podoba **Družine** uravnotežena, sem moral skozi vse izkustvo idealne vere v KC, nesporazuma z njo, razočaranja, izгона, sprotne intelektualne predelave tega izkustva, osmišljanja svojega ravnanja.

Temu so služile tudi prve opombe k razpravam **Družine**. Včasih so preveč strastne, polemične, morda enostranske; kar izhaja iz psihološkega dejstva, da sem prav tedaj doživljal najhujšo čustveno zmedo, užaljenost, jezo, saj sem besnel, da sem se pustil prevarati, jaz, ki sem se imel za tako previdnega, avtokritičnega, bistrega; da sem v samoslepilo zlezel sam. (KC me k sebi skoraj ni vabila. Vsiljeval sem se ji.) Včasih so te opombe na meji žaljivosti; tudi preosebne. Pa vendar ne toliko, da bi jih imel za napačne ali grešne. Njihova zaostrenost je pač sredstvo tega, da sem se zavedel resnice najprej jaz, nato pa, da se je bodo drugi: ozmerjani. (KasO: niso se je. Moja pedagoško Db akcija je obvisela v praznem.)

Sicer bi se nadaljevalo mlatenje prazne slame oz. diplomacija, v kateri so teologi takšni mojstri. A diplomacija je vrednota v meddržavnih odnosih, v birokratskih institucijah, v sistemih moči, ki se raje pogovarjajo in izigravajo, v tem ko retorizirajo, namesto da bi se vojskovali. Nadškof Šuštar in teolog Mahnič sta dva različna lika znotraj KC, zastopnika dveh strategij, diplomatske in militantne, strpne in nestrpne, formalne in vsebinske, spodobne in nasilne. Ni naključje, da mi je Mahnič po eni strani všeč: načelen je, oster, oseben, vsebinski, poln, umen; imel je program in močno voljo izpolniti ga. Le tak Mahnič je lahko pretresel tedanjo že kar gnijočo in v hedonizem (glej Kristanove, Ganglove, Aškerčeve itn. drame) težečo liberalno slovensko družbo; kot jo je pretresel Cankar z druge plati. Vendar Mahnič danes ni obnovljiv; teologi, ki so se v predvolilni kampanji trudili posnemati ga, so izpadli kot njegove karikature, kot nebogljeni ščuvalci brez impozantnega programa, brez

osebnostne moči, brez tveganja in izziva, pritlehno, s pripombami, žuganji izza hrbta, špecanji in ropotniji, s katerimi se v magičnih družbah odganjajo zli duhovi.

Na Slovenskem med SKS ni sledu o kaki močni teološki in kulturni osebnosti; a kulturna mora biti, kot je bil tudi Mahnič - kljub svoji antiliberalni usmeritvi - globoko kulturn. Žal oblikujejo javno podobo današnje SKS mali manipulanti, uradni(č)ki, taktizerji, časnikarji, kolumnisti. Poti k Župniku iz **Hlapcev/Grče/Aškerca** ni; a že Župnik iz **Aškerca** je lumpenistična karikatura sobrata iz **Hlapcev**. Ker ni mogoč regres. Ker je današnja KC v vsem svetu v zgodovinsko strukturalni osnovni dilemi; če hoče preživeti, mora nadaljevati v smer drugega Vaticanuma, ne Tridenta. K teologiji Sodje - **Pisma mrtvemu bratu**, ki sem jih podrobno komentiral -, ne Juhanta. K svobodnemu, odprtemu, velikodušnemu, razumevajočemu, pluralnemu, do drugega ljubezenskemu krščanstvu.

Stran 8. Podrobno strokovno analizo katoliškega - naj pišem »katoliškega«? - totalitarizma delam v knjigi **Medvedova dramatika** na primeru dram **Posestrimi** in **Na odru življenja**; knjiga je v delu. Prav tako pa je veliko te analize v obravnavi dram SPČ, ki sem jih obdeloval od poletja 92 do spomladi 93 v Argentini; tekstov je skoraj za 1000 strani; opravil sem približno četrtno načrtovanega dela. (KasO: dozdej sem objavil v Pnizu **DSPE** 10 knjig.) Se mi tudi ne mudi. Namen moje kritične obravnave katoliške dramatike, likov katoličanov v dramah, ki so jih pisali KC naklonjeni avtorji itn., ni polemika, ampak razumevanje. Kot mi je sploh v življenju bistveno razumevanje: trud spoznati, kakšen je svet, kdo in kaj sem jaz, najti smisel. To mi »zadošča«.

Ni mi toliko do tega, da bi ta spoznanja uveljavil v svetu. Vse manj mi je celo do tega, da bi koga prepričal. Vem, kakšen je ta svet: nerazrešljiv, tragičen, samoslepilen, tekmovalski, vojaški, morivski, trpljenju podložen ipd. Noben predlog za izboljšanje sveta ni učinkovit, ker ne more biti učinkovit; ker je ta svet v svoji osnovni strukturi tragičen. To je najbolje vedel Mrak; a tudi Smole.

Antigona je vplivala; svetila je mnogokomu, ki si je prizadeval vzdržati v kritični distanci do stalinizma. A kaj predlaga **Antigona**? Zvestoba človeka sebi kot svobodni osebi. Poslušnost višjim zakonom - morda že transcendentnim -, ne pa tosvetnim, ker višji terjajo strpnost, odprtost, ljubezen do drugega, tosvetni pa zastopajo interese grup(e), držav(e), ekonomije, oblasti. To je čudovito sporočilo; a versko moralnega - evangelijsko krščanskega -, ne pa socialno moralnega, kaj šele oblastniškega značaja. Gre za vzgajanje duš(evnosti), s tem ravnanja, ki pa ni usmerjeno k Družbi.

Eden od ideologov, ki jih ves čas obravnavam in sem jih že dovoljkrat imenoval - ne gre mi za posamezna imena, ampak za njihovo kolektivno usmeritev -, pravi v zadnji številki tednika Družina, pod naslovom v kolumni **Naloge kristjanov** (ti teologi ne pišejo knjig, načelnih analiz, ampak predvsem, nekateri pa zgolj časnikarijo), takole; in ta izjava je bistvena: »Vera je prevelika dobrina, da bi jo bilo mogoče za stalno potisniti na rob družbe.« Kar naprej se zanima za politiko; ta ga magično in manično priteza. Glavno mu je »skrb za skupno dobro«; pozornost, »ali politiki...v našem imenu skrbijo za koristi slovenskega naroda in države«; narod in država sta tu osnovni vrednoti,

ne PO. Važno je, da »bomo veliko dosegli tudi na širšem, družbenem področju«. Torej: najbolj ga skrbi potisnjenost na rob družbe!

A kdo je v središču družbe? Oblast, moč. Središče za tega teologa ni prazno, kot je v CD. Središče družbe in sveta mu je samoumevno isto; upošteva tudi »osebno raven«, ki pa je »zgodno življenje«, »pričevanje« kot zastopanje katoliških vrednot-interesov. Tu ni prostora za osebno iskanje, za prepade v osebnem, za dialog z Bogom; le za politično diskusijo, ki je zunanja plat boja za Resnico, ki je Oblast. Kot da se z vsakim stavkom polemizira zoper moje zastopanje marginalizma, govora na gori, blagra izsredinjenim, izločenim, nemočnim. Sam mislim, da do Boga ni mogoče priti skoz skupno dobro, skoz slovenske interese; niti zgolj z zgodnim življenjem; takšno življenje je drža etičnih Rimljanov in Judov, ne Jezusova. Sicer sem pa to že tolikokrat povedal.

V Argentini mi - nama z ženo - je bilo še težje kot v času pisanja **Čudeža**, saj sem se nahajal tesno v družbi z radikalno gentilno usmerjenimi in funkcionirajočimi ljudmi; najtežje je bilo, da so bili do naju zelo skrbni, kot vsaka družba (bratovstvo) do svojih udov, varovalni. Z njihovega stališča je bilo to njihovo ravnanje vrhunsko etično; bili so pri tem osebno plemeniti. Z najinega stališča je bilo teror; doživljala sva jih kot enoto, ki stiska in s tem onemogoča vsako posamezno svobodo. Dovoljuje odstopanja na privatni ravni, celo v območju morale, še bolj gospodarske uspešnosti ipd. Ne pa v območju pripadnosti Občestvu, ki mora biti totalna. Ponavljali so isto, kar me je tako odbilo od grupe - krstil sem jo za linčarsko - norovcev, ki je s tem dokazala, da še ni zrela za evropski individualni personalizem. A če ona ne, tudi drugi, manj elitni, bistveno bolj kolektivistični Slovenci ne; sposobni so le za interesni individualizem.

Jaz pa terjam - in terjam za vsakega Slovenca, za vsakega kristjana - temeljno samobitnost PO: tak občutek-držo vsake PO, ki ne doživlja Skupnosti kot najvišje dobro ali moč-resnico, ampak najvišjo vrednoto - resnico - šele išče in to na relaciji PO-Bog. Družba - vsaka grupa, od najmanjše, od jedrske družine do naroda - je zame secundum, izvedenka. To sem teoretsko jasno razvil v predavanjih v zimi 91-92, objavljenih v knjižici **Dvanajst predavanj**; a očitno povsem nerazumljenih. Najbolj razviti poslušavci med publiko so se navduševali za Pavčkovo poezijo-držo; nihče ni šel skoz Zajčevo izkustvo. Govoril sem v veter. Čista pomota, ta moja stoterna predavanja udom SKS. Ker je Bog zame - za Rahnerja, za drugi Vaticanum - tudi Temni, Skrivnostni, Neimenljivi, Nedostopni, Oddaljeni, Tuji (a le takega ne more ZKC zmanipulirati, zato takšnega ne mara in hoče le prosojnega, otroškega, idiličnega, jasnega, torej naivnega, alibi), nastaja resnica šele v negotovem, izpostavljenem, išočem, spremenljivem razmerju med PO in Bogom; torej tudi nobeno skupno dobro in ne moralno dobro ni zanesljivo, nima narave uporabljive reči. Bog ni Družba; Bog je v družbi ujet, deformiran, zakrit, zlorabljen! Podružabljeni Bog je alibi za par bratstvo-teror, to pa ni več krščanski Bog, ampak poganski bog; povzroči radikalno konvencionalizacijo vere, ki postane s tem ritualizirana tradicija, retorika, zaklinjanje, žebranje, spoštovanje socialno moralnih norm in navad, religija običajev, vse tisto, kar je hotel Jezus prevrniti, a se je v njegovo res katoliško, tj. vesoljno Cerkev vrnilo skoz zadnja vrata, posebej po etatiziranju KC oz. njeni povezavi z državo v času cesarja Teodozija.

Ko bodo moje analize SPED izšle, bo vidno, kaj vse sem v teh šestih mesecih bivanja v Argentini pri SPE premislil; to je bil - tudi glede na konkretno neposredno izkustvo s SPE, ko sem mogel in moral katoliško občestvenost študirati od znotraj - odločilen čas za moje (s)poznanje SKS. Težak čas, saj sem svoje tekste skrival podobno kot pod stalinizmom: da jih ne bi nihče videl, prebral; da bi si ohranil svobodo mišljenja, distanco, samobitnost. Napetost, ki sem jo čutil v svojih odnosih s SPE, pa je bila strahotno breme, ki sem ga moral nositi in plačevati zanj: breme odločitve za personalno svobodo, nenehna pozornost in napor, da me skupnost ne bi podredila. Podrejala je instinktivno, nehoti, naravno, s svojo temeljno pomensko eksistenco; celo in še najbolj skoz svoja dobra dejanja. Paradoks, ki v obdarovancu povzroča kompleks krivde; s krivdo ga (z)lomi.

Ker sem ta mehanizem poznal že od doma - sistem staršev do otrok, do mene - in iz partijske fevdalne paternalistične prakse, in ker sem ga že tedaj obvladal, zanikal, predelal, mi zdaj vendarle ni bilo več tako težko. Načelno sem imel problem rešen; niti en trenutek nisem prišel v dvom, ali ravnam prav. Težave so bile le psihološke, empirične. A na svoje »izdajstvo« sem navajen že desetletja, od rojstva. Tako sem ga intelektualno - moralno - utrdil, da je postalo moja druga narava; da nihče - družba - ne more več do mene s svojimi »fintami«. Sem kot Ahil: nezadenljiv. A kje je moja Ahilova peta? Je moje samoslepilo, če mislim, da je nimam? Kako me bo razsul razpad tudi tega - zares zadnjega? - samoslepila?

- Na strani, ki ji pišem nove opombe, govorim tudi o liberalizmu. Na prelomu 80. v 90. leta sem veliko razmišljal ravno o liberalizmu. Zato tu nima pomena to ponavljati. Najbolje bo, da spise, v katerih sem ta razmišljanja artikuliral, objavim; deloma so še neobjavljeni, deloma mislim na veliko razpravo iz Revije 2000, naslovljeno **Razmerje med liberalizmom in krščanstvom - nasploh in na Slovenskem**; 1991. O tej témi sem imel precej predavanj pred udi KC; a popolnoma zaman, saj je liberalizem njihov glavni nasprotnik. Očitno sem ga tako razlagal, da je bila moja kritika za poslušavce neuporabljiva. Svojo »zmotnost« bom poskušal razkriti v analitičnem komentarju k tem spisom, te spise pa objaviti v **Dodatkih** k posameznim knjigam **Družine**. Še ne vem, v katerih.

Rad bi, da **Dodatki** ne bi preveč narasli; da bi ohranili ravnotežje v vsaki knjigi med osnovnimi razpravami in vsem dodanim. Vseeno je, kje v celoti **Družine** bodo posamezni dodatni teksti objavljeni, saj je treba brati **Družino** kot kompleks, ki nima ne začetka ne konca; h kateremu se da pristopiti s katere koli točke, razprave, komentarja. Ker pač moj sistem nima središča, kot si ga želi omenjeni teolog-kolumnist, kaj šele družbenega, državnega. Ker bi rad, da bi bil v središču mojih misli, ravnanj, izvajanj Bog. A ker je Bog povsod, ne le tam, kjer ga ima v roki uradnik ZKC, je Bog vsaj toliko na robu družbe kot v njeni sredini. Sam sicer mislim, da ga je več ali da je bolj prisoten na robovih, tam, kjer je Jezus nagovarjal svoje uboge; tam, kjer ni ne rimske ne judovske - a tudi ne ZKCjevske - oblasti.

Brez natančne razlage mojega razmerja do liberalizma bi ostala tudi **Družina** fragmentarna; ta liberalizem je enako prisoten - kot téma in deloma okvir - tako v **Igr**i za **igro** kot v **Pečatu**, tako v **Loganu** kot v **Bratomoru na Metavi**, tako v **Aškercu** kot v **Operaciji**. Zato sodi omenjena razprava o liberalizmu v katero koli knjigo **Družine**, ki obravnava te drame.

Bo pa za ilustracijo mojega današnjega odnosa do KC primerna izjava dveh kratkih tekstov, ki sem ju bil napisal včeraj za objavo v Neodvisnem dnevniku. Povabljen sem bil, naj navedem nekaj svojih misli ob Petanovi režiji nove Taborijeve drame **Goldbergove variacije** v ljubljanskem Mestnem gledališču. Z uprizoritvijo in dramo sva bila oba z ženo zadovoljna; to sem režiserju tudi povedal. A ko sem napisal prvo verzijo in jo dal prebrati Alenki, takšna je najina navada, in sva se nato na sprehodu o esejčku kritično pogovarjala, želel sem slišati njene pripombe, njeno recepcijo, mi je bilo jasno že po prvih njenih besedah, da sem udaril mimo; da takšnega teksta ne morem in ne smem poslati v objavo; da moram napisati novega; po vrnitvi domov sem takoj sedel za stroj in napisal novo različico. Kaj je moja kritično prvo bravko tako zmotilo?

Nekaj temeljnega. Ugotovila je, da je tekst napisan - bravci **Družine**, teh **Opomb** bodo imeli edini možnost njeno sodbo preveriti, tekst bo do tedaj rokopisen - preveč polemično. To samo po sebi ne bi bilo narobe, če bi ustrežal okvir te polemičnosti. Dokler sva bila namreč prepričana, da sodiva v KC kot njena enakopravna uda, da naju ostali sprejemajo, in sva si njihov hlad razlagala s tem, da naju še ne razumejo, sva imela dolžnost, da jih prevzgajava; da jim odpirava oči; da tudi - če ugotoviva, da naju nočejo poslušati - zaropotava. To je bila najina predpostavka prvih **Opomb** k razpravi **Gnili mir**; pa mojega prvega javnega obračuna s Capudrom in capudrizmom jeseni 91.

Meni naklonjeni udje SKS so ta spor razlagali kot privatno mržnjo med nama; s tem da so načelno debato-kritiko reducirali na nekaj zasebnega, na strast, na zavist, na sovraštvo, so me, v svojih očeh, »rešili«, s tem ko so mi pripisali greh nevoščljivosti itn. Takšen smem biti: grešen. Ne pa pošten, načelen, a zmoten. Odpisali so me šele zadnje čase, ko so spoznali, da tedaj ni šlo za nič zasebnega. S Capudrom nisem imel nikoli nobenega privatnega konflikta; kot z Javorškom pred leti ne. Skoz Capudrovo ravnanje sem napičil napačno ravnanje ZKC. A tedaj sem se motil; napačno sem ocenil razširjenost tega ravnanja: le na nekaj posameznikov: na Capudra, na Rebulo, vse bolj na Stresa, Juhanta, Ocvirka itn. Danes sem spoznal, da gre za osnovno ravnanje ZKC, ki skoraj ne pozna izjeme. Da je zaradi tega ravnanja prišel z ZKC v spor Kocbek; in ni sprejela Mraka; in je ostal na njenem robu Majcen.

Danes ni več primerno, da se obračam na ude SKS, ko kritično ocenjujem ravnanje ZKC, ker me ti udje razen redkih izjem - a še te bodo kmalu poniknile - ne vabijo več medse; ker jim ne govorim - vsaj v mojem občutku - odznotraj, iz grupe. A tako sem jim govoril v polemiki s Capudrom, čeprav so on in ostali razumeli moj »napad« drugače: kot »objektivno službo sovražniku«, kot mi je napisal nek verski prijatelj, ki je zaradi tega mojega spisa postal moj sovražnik. Uporabil je staro partijsko ločevanje med objektivno in subjektivno pomočjo sovražniku; zdaj najbrž že meni, da nasprotnikom pomagam tudi subjektivno iskreno. Njegova shema je bila shema nekdanjega klerikalizma.

Tudi sam udov SKS ne čutim več kot sebi bližnje; kot »naše« jih nisem nikoli čutil, ker se sam nisem čutil »naš«. Ko sem spoznal, da me nimajo več za svojega, da je med nami strahoten nesporazum, saj me ne razumejo, sem se znašel v dilemi: ali nadaljujem s polemično kritiko in skušam bodisi od znotraj predelati ZKC ali pa odzunaj z ustanovitvijo nove Cerkve, nove sekte. Tudi to so mi že - v številnih pismih, ki mi jih pišejo - očitali, eden od teh

bivših prijateljev se je norčeval, češ, v tej sekti bova vernika le midva z ženo, kar je tipično za nerazumevanje, o katerem govorim: za te ljudi ni mogoča individualno osebna drža: le sekta, tj. le razkol, seciranje, razkrajanje Cerkve kot edinega Občestva-Terorja, edine dopuščene in bitne Enotnosti.

Ali pa se umakniti in vrniti v prostor slovenske kulture. Vrniti? Ne; saj ga nisem nikoli zapustil; le da sem ga skušal tesno povezati s prostorom vere kot cerkvene vere. Temu poskusu se zdaj odrekam. Kajti če bi izbral prvo od omenjenih različic, bi se moral truditi postati ali (mali)Luter ali (mali)Loyola; v vsakem primeru pa, ne glede na to, ali KC reformiram od znotraj ali zamenjujem z novo Cerkvijo, bi moral delovati socialno. Luter se je vezal na nemške kneze, na posvetno moč, celo na nemško nacijo v celoti, začel je z duhom pangermanstva, njegov antipapizem je bil tudi nasprotje rimskemu duhu in začetek tevtonske usmeritve; moral je sprožiti - verske - vojne ali nanje pristati, dopustiti povezavo - indifferencirano spojitev - verskih vojn z nacionalno državno bratomorno plemenskimi. Podobno Calvin, ki je postal gospodar ženevske države-republike; vzpostavil je takšne moralne zakone (socialna morala Bratovstva-Terorja), da je bil vsakdo, ki jih je kršil, kaznovan s smrtjo (ponovitev kamenjanja svetega Štefana oz. Kristusovega križanja ali zažiga Giordana Bruna); to pa je mogel biti le v primeru, če sta se cerkveno verska in posvetno državna oblast indentificirali, ne le spojili. Calvin je skušal doseči teokracijo, razumljeno na vojaški način, kar je kasneje ponavljal odločilni, oblastni(ški) del KC med leti 1941-45 (kot ne kaže le Miheličeva v **Operaciji** in Božič v **Krišu**, ampak enako Vombergar v **Napadu** s herojsko figuro svetniškega domobranskega Stotnika in Jeločnik z Junakom v **Vstajenju**). - Konsekvence takšne izbire so torej jasne.

Recimo, da je bil Mahnič nekakšen slovenski Loyola; realna slovenska KC ga je le polagoma sprejemala; uspel je zoper hud odpor tedaj po večini liberalne slovenske duhovščine. Moral je vzgojiti povsem nov kader. To se mu je posrečilo zaradi nemalo vzrokov; tudi zato, ker Slovenija še ni imela svojih profesionalnih laičnih kadrov; in so bili cerkveni najustreznejši - najbolj izučeni, razsvetljeni, številni - tudi v gospodarstvu, kulturi, celo dramatik (Meško, Finžgar, Medved so bili duhovniki, tudi Sardenko in Krek). Danes je objektivni položaj povsem drugačen. Duhovščina je številčno šibka, neizobražena, nekultivirana, laične elite pa so se neverjetno namnožile in so profesionalno še kar sposobne. KC nima skoraj nobene socialne moči, razen po liniji tradicije, vpliva na potomce domobrancev, torej po nekakšni socialno zasebni, gentilno plemenski liniji; ta pa je povsem inferiorna glede na zahteve, ki jih postavlja socialnim elitam današnja evropska družba, tudi slovenska.

Zato ZKC vse stavi na politicum: da bi dobila - čim večjo, pretežno, absolutno - moč-oblast; potem bi lahko z vrha - s peščico pravih ljudi - urejala zadeve. Ni pa pri tem pomislila, da bi morala imeti še mnogo več moči kot leta 1941 (**Krišev** Kaplan), da ne govorim o letu 1908 (Župnik iz **Hlapcev**), če bi hotela kar koli izpeljati. Ne zaveda se povsem spremenjenih razmerij med močmi v današnji slovenski družbi. KD na oblasti z večino poslancev v parlamentu in svojo vlado bi bila eno samo diletantsko nasilje, a neuspešno, jalovo, kot je jalova njena ambicija dobiti oblast: strašen apetit, a skoraj nobenih (z)možnosti, da bi ga utolažila. Takšna vlada bi bila le začasno divjanje revanšistov, ki bi hitro vzbudilo odpor, s tem obnovo (kontra)revolucije

- po programu, ki ga je Jeločnik, seveda naivno, predvidel v **Vstajenju** - in dokončno zmago nad vsemi nasprotniki.

Sekte, ki nastajajo ob KC - s katerimi sam nimam nobene zveze -, imajo tudi pozitivne plati. Ne posnemajo tradicionalne KC kot monolitnega bloka, ki bi hotel imeti v rokah celotno Slovenijo. Teologi-propagandisti kar naprej - do onemoglosti - meljejo prazno geslo: da je recimo 80% Slovencev katoličanov; na osnovi tega gesla so skušali moralno socialno utemeljiti nujno totalne zmage KD na volitvah. Poraz tolmačijo še danes - glej kolumne v tedniku Družina - kot slepoto Slovencev, ki so nasedli Kučanu; ki so jih komunisti prevzgojili; ki se ne znajo prav usmeriti; ki ne vedo, kaj so in kaj morajo biti. S tem trdijo, da je ljudstvo - seveda pošteno ljudstvo s pošteno inteligenco - večinsko za vlado katolištva, le zle sile realizacijo te usmeritve preprečujejo. Če bi prepovedali kandidiranje - zahteva se kar naprej obnavlja - bivših članov Partije, jih postavili pred sodišče itn., bi nasprotnikove elite zdesetkali in ljudstvu omogočili, da - skoz prave ljudi, skoz Peterlete in Capudre - zavlada. Takšna drža je v temelju in praktično zoper CD in pluralistično demokracijo; dopušča jih kot alibi, kot fasado, kot je dopuščala ljudska stranka v SPS liberalno in socialdemokratsko; teh dveh ni bilo več kot za ščepec priveskov.

Omenjene sekte nastajajo iz drugačne strukture; zgledujejo se pri evropsko-ameriških, v bistvo pri protestantsko ustrojenih, te pa so pluralistične že od začetka, že kot dissenterji, kot mreža posameznih verskih grup, ki so naseljevale ZDA oz. prej Novo Anglijo. V osnovi niso oblastniške; torej niso cezaropapistične, ne paraetatistične. Poskušajo biti pretežno verske, čeprav so ob tem fascinativne, jim je za čim več vpliva. A ta vpliv ni isto kot socialno državna moč. Gre že za zgodovinski strukturalni razvoj; medtem ko caplja slovenska ZKC na repu zgodovine, saj obnavlja kmetiško vaške strukture fevdalne populistične Cerkve. Ni še prestopila v liberalno KC kot Zahodna Evropa; kaj šele, da bi razmišljala o prehodu čez liberalno KC. Prav to razmišljanje pa je bilo ves čas platforma moje koncepcije slovenske KC. Razumljivo, da se nismo mogli razumeti. Da me ni mogel razumeti niti nadškof, čeprav mi je bil nekaj časa naklonjen; on je poskušal spraviti slovensko KC na prve stopnice zahodne liberalne Cerkve, a so ga še pri tem - precej nebogljem - početju zavrli. Prilagodil se je večini.

Slovenska država bo pokazala posluš za CD in pluralistično družbo, ko ne bo smatrala za svoje - dejansko državne ali paradržavne - partnerje le KC kot rimsko katoliško Cerkev in nekaj ostalih Cerkva (starokatoliško, evangeličansko, muslimansko, pravoslavno), ampak ko, prvič, ne bo več ravnala s KC kot država z državo, in, drugič, ko bo za partnerje priznala najrazličnejše sekte, vse do pristašev Hare Krišne itn.; sekte bi morale izkazati le določeno število članov - kot je to v ZDA. (KasO: danes je celo Preds Dže - Drn - prešel v območje NA sekt.) Mladina prav dobro čuti spremembo, ki se je dogodila. Zmerom manj je je v KC oz. tisti, ki so v KC, so regresivci vaško populističnega tipa. Dere v sekte, ker čuti možnost za uresničenje svojih sanj, potreb, vizij, svobode; kjer se vera ne podreja oblastništvu, ampak se veže z domišljijo, z iskanjem, s čustvi, svobodo, z ustvarjalnostjo; medtem ko je ZKC naravnost toga zoperustvarjalna. Banalen primer: nabava novega zvona ali cerkvenih klopi ji je bistveno važnejša od rešitve - restavriranja - kake propadajoče, a čudovite in globoko krščanske Kraljeve stenske slike. Takih primerov je vse več: z novimi

cerkvami, zvonovi - zidovi - dokazuje ZKC na zunaj svojo moč in prisotnost; navznoter pa postaja votla.

Meni seveda ni ne do članstva v kaki sekti, imam jih za nadomestne, ne za kakšno reformo Cerkve ali za ustanovitev nove Cerkve, kar vse vodi ali v politicum in vojaškost ali pa v tesno grupno socialnost, vsekakor v primat varnosti nad svobodo. Učim odgovornost samostojne PO v stiku z Bogom. Tudi skoz KC, a skoz NKC, skoz tisto v katoliški, protestantski itn. Cerkvah, kar prenaša božjo Besedo, veliko svetovno kulturo, držo svobode, prepovedi kot mejo individualistični samovolji in subjektivističnemu neomejenemu eksperimentalizmu. Sem človek kulture. Kulture kot kritičnega zrcala (o katerem je govoril že Shakespeare, a ga je treba razumeti široko), ki se trudi spoznati resnico; ki jo tudi odseva; ki razkrinkuje človeška samoslepila, obete velikih socialnih Gibanj, ki se drugo za drugim razkrojijo kot fikcije; ki dokazuje človekovo nepopustljivost v iskanju resnice in smisla, s tem tudi navzočnost božjega, a ne na doktrinarno strankarski socializirani način.

Ne vem, če je kulturnik - dramatik, komentator - kvas sveta; je pa njegova sol; tu se spoji s kristjanom, kakršnega je snoval apostol Pavel. Za zgled si postavljam kulturnika, misleca, ki se sam iz sebe spaja z vernikom; po tej poti pa postaja božji otrok. Med obema vlogama je napetost; nista zvedljivi druga na drugo. A ju je treba kombinirati. To bi rad ilustriral - počel - tudi v tekstih **Družine**.

Preberimo si v **Dodatku** prvo različico mojega eseja o Taborijevi drami **Goldbergove variacije**. Njen naslov je: **Variacije na Goldberga - na slehernika**.

Nemalo mojih prijateljev se je čudilo, čemú sem se posvetil le slovenski dramatik (SD), ko pa so vedeli, da kar dobro poznam svetovno; da jo nenehoma prebiram, staro in novo; da me zanima. Menili so, da zapravljam energije za napačen - nedostojen - cilj; da smo sicer Slovenci in kot pisatelji Slovincem še posebej posvečeni, da pa je mogoče kaj bistvenega (iz)reči le o svetovnih umetninah, saj so slovenske tako šibke, da so vse v bistvu le epigonske variacije, le adaptacije in aplikacije svetovnih dosežkov. Kar je navsezadnje skoraj res. A to me ne moti. Moja odločitev ne izvira iz mojega ali slovenskega mazohizma, ampak iz preproste ljubezni, iz odgovorne zavesti, da moram pomagati tistemu, ki je šibkejši; če hočete, izvira iz Jezusove pridige na gori, je njena konkretna realizacija. O Shakespearju, Molieru itn. je - in še bo - napisanih tisoče knjig; o SD - razen o Cankarju - tako rekoč nobene.

Sam Cankar je pravilno ocenjeval slovenstvo kot desetnico. Te sodbe nimam za patetično, ampak za stvarno. Mnogo berem svetovno literaturo (ta teden Millerjev **Kozorogov povratnik**, Bellowa **Dekanov december**, Fontaneja itn.) in dramatiko (poleg Taborijeve drame tudi ponovno Strindbergovo **V Damask**), svetovno filozofijo; to berilo imam za opornik, vzpodbudo, usmerjevalca svoje misli. A kar domislim, prenesem v komentarje slovenskih del in problemov, kot so to počeli Kristan ob branju Ibsena in Strindberga, Medved ob branju Schillerja in Anzengrubarja, Pirjevec ob branju Lukácsa in Goldmanna, Žižek ob branju Lacana, le da eni govorijo o Lacanu in Heideggerju, drugi o Medvedu in Majcnu. Nekoč sem zaničeval vse slovensko: od folklore, narodne pesmi do domače literature, čeprav sem jo obenem strastno bral in skoraj v celoti prebral. Svoje javno delo sem začel s pisanjem gledaliških kritik v mesečnik *Novi svet* - med leti 1949 in 1952 -, ki so bile predvsem analize dram;

analiziral sem le dve slovenski drami, seveda Cankarjevi, **Blagor in Pohujšanje**, ostale sem odrinil Vladimirju Kralju, Potrčevo **Lacko in Krefli**, Kraigherjevo **Školjko** itn. In se posvetil le Gribojedovu, **Gorje pametnemu**, Ostrovskemu, **Goreče srce**, Molieru, **Ljudomrznik**, Ibsenu, **Stebri družbe**, Baumarchaisu, **Seviljski brivec**, Calderonu, **Dama-škrat**, Goetheju, **Ėgmont** itn., torej celo pretežno klasiki. Prvi študioznejši tekst o slovenski umetnini (razen eseja o **Pohujšanju**, 1951) sem objavil šele v 60. letih; v začetku 50. let sem napisal knjigo o Ibsenovi dramatiki; hranim jo v rokopisu; Ibsena sem zelo cenil. Vendar sem sporadično tudi kasneje pisal o svetovni dramatiki; razprav(ic) o nji bi se našlo vsaj za eno knjigo, o Rojasovi **Celestini**, o Sheridanovi **Šoli za obrekovanje**, o Mussetovem **Lorenzacciu**, o Ionescovih **Stolih** in **Učni uri**, o Ėvripidovih **Bakhtankah** itn. Ėna knjiga, a le v srbsĉini, mi je na tĉmo svetovne dramatike Źe izšla, leta 1975 : **Infantilni demon** (o Goethejevem **Torquatu Tassu**, o Camusovem **Kaliguli**, o Shakespearejevem **Othellu**, o Jarryevem **Kralju Ubujju** itn. To so obseŹne študije, ki sem jih pripravil, ko sem bil dramaturg v gledališĉih, ta pa so uprizarjala navedena dela.) Povsem jasno mi je, da brez poglobljenega študija svetovne misli-umetnosti analiza slovenske ne more biti ustrezna; Źal so se starejši slovenski literarni zgodovinarji premalo drŹali tega pravila, tudi Slodnjak; posebej o svetovni filozofiji - kaj Źele o sodobni - so komaj kaj vedeli.

Nikoli me ni zanimalo literarno zgodovinopisje kot tĉko, se pravi zunanje, kot predmet, ki nima direktne zveze z mano, z mojimi problemi, z dilemami in (ne)smisli ĉasa, ki ga Źivim(o). Naj sem pisal o **Tassu** ali o **Ubujju**, v obeh dramah sem odkrival današnjo eksistencialno zgodovino; nemalokrat, v krajših tekstih, pa sem celo aktualiziral. Kot v eseŹku **Variacije na Goldberga**. Tu sem bil s strani uredništva ĉasnika omejen na tri strani; in se mi je zdelo zato vaŹneje opozarjati na pereĉa vprašanja slovenske katoliške zavesti, na njeno aktualno neprimernost, kot pa natanĉno analizirati samo dramo. Pa bi jo rad; posebno zato, ker ironiĉno preigrava glavne postaje Svetega pisma, Stare in Nove zaveze; tudi tiste, ki so pomenska os **DruŹine**. Posmehljivo in drastljivo, a odgovorno naĉenja problem bratomornosti, Kajna in Abela, pa Źrtvovanja Izaka in Jezusa, kar je nazadnje osnovna tĉma dram od **Igre** do **Gabrijela**. (KasO: **Igra** gre anagramsko v **Gabrijela**; fonemske igre so mi ljube.)

Vĉeraj sem se Źeni potoŹil takole: nikdar si nisem bil mislil, da se mi bo v Źivljenju vse obrnilo tako v dobro, kot se mi je. Sreĉen sem. Celo bolj zdrav, kot sem bil mislil; to je potrdil zadnji zdravniški pregled srca. (Igra Źa: poleti 93 me je skoraj pokosil infarkt!) Ljubim Źeno in ona mene; enako velja za moj odnos z otroki. Źe nikoli moja delovna zmoŹnost ni bila takšna; delam od polnoĉi do veĉera. Źivljenja sem Źeljan, a sem ga brez teŹav zmoŹen »reducirati« zgoj na študij in pisanje, se odrekati njegovemu empiriĉnemu »videzu«; askeza mi gre zlahka od rok. Ćutim v sebi silno moĉ. Za delo sem neverjetno motiviran. Komaj kdo me Źe obremenjuje; skoraj z vsemi prijatelji sem se - po svoji volji - razšel, ker so me zasušnjevali z zlatimi verigami, me ovirali pri udejanjanju moje svobode, iskanja; ker so me dušili v grupah, dajajoĉ mi veliko varnost in zunanjo - socialno, politiĉno, kulturniško - unĉinkovitost v zameno za sveŹo ustvarjalnost. Tudi trpljenje, ki me je zadnje leto in pol tako hudo obremenjevalo - spor z ZKC -, se je pravkar nehalo: cerkveni dostojanstveniki so mi pisali tako neumna pisma, z mano ravnaŹo tako površno, neodgovorno, kriviĉno, da so mi odtrganje od njihovega obĉestva

močno olajšali. Med duhovniki ni nikogar, ki bi pokazal, da mu je zares žal mojega »odpada«; silijo me vanj - najbrž jim pomenim res neprijetno nadlogo. Mojega dela res ne cenijo. Sami trgajo nastale, a očitno z njihove strani zelo šibke vezi.

Mene je ta razhod v zadnjih mesecih skoraj raztrgal; šlo je za eno najhujših preizkušenj mojega življenja. A zdaj sem svoboden, miren; vse se je znova uredilo. Čutim, da Bog ni pozabil name. Da bi mu očital oddaljenost, skrivanje, odsotnost, kot sem mu nekoč? (KasO: kasneje sem se vrnil k temu spoznanju, ki pa ni več očitek.) Bog je tesno v moji bližini. Kar naprej skrbi zame. (Je to zgolj metafora?) Obsipa me s čezmerno naklonjenostjo: omogočil mi je tolikšno osebnostno moč, da prebijem vse preizkušnje brez poškodb, le z odrgninami. Akumuliram znanje, izkustva, doživetja mejnih položajev, s katerih morem zreti onkraj in tokraj. Upam, da to ni hybris; ali vsaj v tem ne. Da me je Oče izbral za nalogo (zgolj metafora?), ki je posebne narave; ki jo izpolnjujem tudi ta hip, ko ponovno komentiram **Družino**; ko razlagam svoja nesoglasja z ZKC. Prepričan sem, da je na moji strani v tem »boju« z ZKC. Ne potrebujem drugega kot to zavest o Njegovi »naklonjenosti«. Ta zavest pa sloni na dejstvih: na občutku-zavesti moje moči. Kajti ta zavest je tako različna od obupov, nemoči, polomov, nenehne depresije mojega siceršnjega življenja, da jo znam razložiti in identificirati. Znam biti hvaležen. Napuh bi bil, če bi Bogu očital, da me slepi. Nasprotno: dodelil mi je čas milosti. (KasO: danes bi zapisal: K-milosti.)

Čas? Da, to je edina pomankljivost, ki se je zavedam: zmanjkuje mi časa. Osnovna condition humaine. Staram se, čas se izteka. Dan ima le štiriindvajset ur; nekaj od teh ur moram vendar spati, se fizično in psihično regenerirati. Pa je toliko dela še pred mano! Se mi bo posrečilo načrtati svoj »sistem« vsaj v obrisih? (KasO: se mi ga jel!) Ga vsaj v osnovi empirično »dokazati«? Čas je uničil Napoleona pri Waterlooju; komuniste, Aleksandra Velikega; pa ne bo mene pritlikavca? A sem vseeno miren. Bo že Bog poskrbel, da bo misel, ki sem ji na sledi, dobila po moji smrti novega - in še ustrežnejšega - nadaljevalca. (Metafora?)

O **Variacijah na Goldberga** pa samo tole: so res tako surovo napisane? Polemika so; a pišem po resnici. Ko sem nekoč vprašal zdaj že pokojnega slovenskega duhovnika, apostolskega protonatorja, kar je visoka funkcija v Vatikanu, ali je greh, ker tako jezno in trdo označujem tisto, kar imam za neresnico, zlo, slabost, mi je dal odvezo, rekoč: ravnate prav; pogoj vaši trdi sodbi je en sam: če govorite resnico. Seveda je dobri človek mislil, da gre za moje trdo prijemanje komunistov. Res je šlo zanje, a ne le zanje; tudi za mojo surovost z mojimi prijatelji, ki so me vlekli na dno. In gre danes za moj odnos do ZKC. A če je veljala duhovnikova sodba za ene, velja tudi za druge; vsaj zame resnica ni politično omejena na našo stran(ko). Sem pač avtokritik. Kot - še zmerom - ud KC (KasO: danes - 2006 - nisem več) imam prvo dolžnost kritike »našosti«. To je eno od mojih poslanstev, ki mi jih je »naložil« Bog; in ki ga velika večina slovenskih duhovnikov ni zmožna opravljati. Večkrat dodam: s tem se repoganizirajo. Je res ta sodba nekrščanska, krivična, premalo strpna? Kako pa je sodil Jezus o farizejih in bogatih? Kaj pravi prilika o kameli in šivanki, o hinavcih in »naših«?

Sicer pa - ali nisem blag, ko svojo ostro sodbo o ZKC izločam iz dnevnega časopisja, jo ohranjam le kot del znanstveno esejističnega kompleksa **Družine**, ki ga bo komaj kdo bral?!

Še to: hudo (avto)kritiko KC sem napisal za nekega duhovnika - dozdam prijatelja, enega tistih, ki sem jih najbolj cenil (bogve kako bo zdaj ravnal v odnosu do mene?) -, za njegov farni mesečnik. V tem je esejček odklonil objaviti; ga je preložil za nek resnobnejši - strokovni - cerkveni časopis, za mesečnik. Prav. Pa bo tam izšel? Ne bo pod pritiski klonil - kolikokrat se mi je to že zgodilo pod Partijo - in moj tekst »izgubil«?

To bo ena mojih zadnjih preizkušenj z ZKC. Če bo upognil tilnik pred cerkveno občestveno družbeno maso, bo dokazal, da med slovensko duhovščino ni samostojnih, pokončnih, svobodnih, odgovornih, pogumnih ljudi. Da se vračamo k témi **Hlapcev** in hlapcev. Pa tudi če bo tako, ne bom dal prav Hribarju, ki odklanja skloniti tilnik, ker isti Boga in KC. Še zmerom se sklanjam pred Bogom; nikoli pa se nisem pred ZKC - in le prisiljeno pred oblastjo. (Da bi pač preživel; sem le človek, bil sem v marsičem in marsikdaj zelo šibak; a bil v razmerah totalitarizma, nenehne grožnje z zaporom ponovno!) Vem, da je ves moj napor - moč, delo, boj, morala - zaman, če ga ne blagoslavlja Bog. (KasO: danes bi pisal: K-da me blagoslavlja. Ne verjamem več v Boga-osebo, vendar še v osebnega Boga; da se Dt kaže skoz Sočla, skoz SAPO. Paradoks, a edino sprejemljiv. Bog mi ni le metafora.) Nič pa mi ni za blagoslove udov ZKC, ki jih delijo zlahka kot uradne štampljke; kako s takšnim pozunanjenim inflacijskim trepljanjem votlijo resnično solidarnost z ogroženim!

Sicer pa - zakaj ne bi tudi na tem mestu (v drugo ali v prvo, to bomo šele videli) objavil omenjenega esejčka? (KasO: pozabil sem, za kateri esej je šlo in ali je bil objavljen. Pisan je bil za Janeza Pogačnika.) Če bo objavljen v drugo, bo v ponos duhovniku, o katerem govorim. Če vprvo, še en dokaz šibkosti današnje slovenske ZKC. Pa naredimo preizkus. Nič mi ni nerodno, da postavljam soljudi v preizkušnje. Postavljajo se sami. Postavlja jih življenje. Jaz dodam le to, da jim ne pomagam zbežati v mišjo luknjico. Če bi šlo le za privatne reči, naj se skrijejo kamor koli; zlahka jih krijem. A meni je do javnosti res veliko. Ne do tiste reducirane, o kateri tako dobro piše (?) v knjigi (? - KasO: že 93 se nisem spomnil priimka avtorja in naslova dela), ki sem jo navdušeno prebral pred nekaj leti in mi je vrnila nekaj spoštovanja do kritičnega marksizma; ne do manipulirane, tj. politične, množične, masmedialne, časnikarske javnosti; žal je predvsem ta danes na Slovenskem prevladala. Ampak do kvalificirane, dialoške, strokovne, eksistencialno izpostavljene, takšne, ki ji ni do zmage v boju za (ob)last. Trudil se bom, da se bo KC odprla tej javnosti. (KasO: takšne Javi 06 v Slji ni več.) Žal jo od javnosti zanima le reducirana. Sicer pa vse še zmerom teče po hierarhičnih linijah, le da so danes skrite; morda so prikrite celo nekaterim načelno naivnim hierarhom v ZKC. Kar jih dela za še dodatno smešne.

Naj se objavita omenjena dva esejčka, potem pa bom moral linijo, ki jo predem, skrajšati; sicer bodo **Opombe** povsem prerasle v dnevniške zapiske; sicer potrebne, da bi se razumelo moje današnje stališče in bi bila s tem dopolnjena **Družina**, pa vendar nemogoče, saj ne upoštevam faktorja časa (ali prostora, kakor hočete). Vsak niz - me - vodi v brezкраjnost; tudi dram je skoraj neskončno, slovenskih skoraj 2000! Nihče jih nikdar ne more vseh

primerno obdelati; in koliko - neskončno veliko - je mogočih obdelav. Zmerom pokažem to »napredovanje« - drsenje - v neskončnost. A se nekje - kje? ponavadi je ta odločitev samovoljna oz. faktor časa in prostora, ki zmanjkujeta - ustavim. Naredim le eksempl. Mar ni vse, kar počnem(o), le preizkus in zgled-primer kot nakaz(ov)anje neke možnosti, ki je človek načelno ne more udejanjiti?

Stran 9. V knjigi, ima skoraj 200 strani, ki jo omenjam v opombi 19 in ki sem jo napisal 1979. leta, obravnavam številne različne drame.

Začel sem z idejo, da bi se lotil vseh dram, napisanih ali prvič objavljenih leta 1979; nato me je »zaneslo« v obravnavanje tudi drugih, ki so se mi zdele pomembne za razumevanje izbranega niza - Čufarjeve **Ščurke** recimo, ki so bili l. 1979 prvič profesionalno uprizorjeni - itn. Kot zmerom se mi je niz daljšal, mreža širila, se nekje - več ali manj slučajno - končala.

Knjigo sem uvrstil v obsežen rokopis, ki se je večkrat spreminjal - kako, ne vem, a je to razvidno iz korespondence med mano in Tomšetom -, dokler ni dobil končne redakcije, bil podrobno popravljen, čakajoč na natis. Tomše je prejšnje variante odlagal - me s tem demotiviral, kolikor se me demotivirati da -, dokler zadnje končno ni sprejel. Čakala je na natis v knjižnici Mestnega gledališča, ki jo je Tomše urejal. A se je vmešala smrt; spet eden od teh nesmiselnih samomorov; naredil ga je človek, ki se je zdel navzven utelešenje solidnosti, miru, samozavesti, celo uredniške natančnosti. S Tomšetom, s katerim sva bila istih let, se nisva nikdar sprla, a se tudi ne zblížala; morda še najbolj pred koncem. Odlično je prevajal - prav sodobno svetovno dramatiko. Kaj ga je neslo v samomor? Tudi drugim svojih težav nikoli ni omenjal; moral je živeti strašno samotno, vase zaprto. (Povsem nasprotno kot jaz - zato sem toliko lažje prenašal skušnjave s samomorom.)

Ko je postal novi urednik omenjene Knjižnice Partljič, je seveda moj rokopis izločil; mi ga vrnil. Partljič je drugačno utelešenje konvencionalizma, kot je bil Tomše. Tega je zagotovo marsikaj mučilo, hotel je biti več, kot se mu je posrečilo biti, a se ni vsiljeval; morda je preveč dvomil vase. Blokiral se je. Bil zato - relativno - neuspešen. Partljiča pa razganja preprosta - res liberalistična, vitalistična - samozavest. Vse probleme rešuje s površno ekspanzijo. (Res ne bi smel tako direktno pisati o živih soljudeh, če bi hotel biti dober kristjan? Je takšna zahteva res krščanska ali le po meri konvencionalcev? Tistih, ki živijo od strategije blokiranja? Je sploh še možna kakšna svobodna obravnava ljudi, če črtamo odprt pogovor z njimi, v katerem jaz tvegam prav toliko kot opisani, saj mi ta vrača - ali mu jaz vračam - udarce. Komediograf jih vrača najlažje in najunčinkoviteje. Partljič si je že mnogokoga - tudi mene - privoščil v svojih komedijah; mene v **Jastrebu**. Vsaj tako sem domneval.)

Duha povprečja - kar je značilno za večino komediografov, sicer izgubijo stik s stvarnostjo, primerno za komedijsko obravnavo - je Partljič ponotranjil kot malokdo; a brez one značilne in tako česte zasebne zagrenjenosti komediografov in komedijantov, klovnov in vicarjev. Partljič je kot iz enega kosa zidan. Kar mu pade na misel, zapiše. (Tudi jaz?) A se pri tem vse manj nadzira. Dokler je še s težavo napredoval, se je moral sem in tja zamisliti. Zdaj, odkar se njegovi uspehi vrste kot po tekočem traku, postaja vse bolj površen, hiter, instant pisec - objava dnevnih grotesk, feljtonov -, ljubljenelec in suženj vse bolj povrhnega občinstva. Začel je s pretresljivimi avtoanalizami

učiteljskega življenja, celo s tragedijami - **Ribe na plitvini**, **Naj poje čuk** itn. -, zdaj postaja le še drsalec po gladini trenutnih uspehov. Se mu je vendarle - sicer tako premišljenemu, samoobvladanemu, inteligentnemu, interesno jasno zavedajočemu se - zmedlo, ker ga je zaneslo od alkoholiziranega (o tem govori mnogo sam) podeželskega učitelja na Sladkem vrhu do mariborskega podžupana, republiškega poslanca, umetniškega vodje vodilnih gledališč itn.? Niso primerno dozirani porazi božja milost oz. usoda, ki jo mora umetnik razbirati kot božjo milost? Moliere, Gogolj, Cankar so šli težjo pot. Premalo je biti zgolj liberallec.

Partljiča obravnavam v **Družini** kar skoz dve njegovi drami. Naj bodo te moje današnje - bolj kritične - besede dopolnilo tudi zanj. Se zdi, kot da sem ga v **Družini** vendarle previsoko cenil, preveč z njim simpatiziral. Njegova vključitev v strankarsko politiko je poučno zunanje znamenje, da gre sicer zelo nadarjenemu in delovnemu človeku le preveč za dnevne uspehe, za nenehno samopotrjevanje v najmanj vredni javnosti-okolju, kot pa bi bilo to primerno za umetnika, pa naj je tudi komediograf. Velja tudi za Rupla? Šeligo se je pravočasno zavedel napačne poti in izstopil iz strankarske politike. (KasO: zelo začasno.) Ne pa iz kulturne; včeraj berem, da je postal predsednik Borštnikovega srečanja. - Bom mar očital vsakomur vsak njegov socialno institucionalni angažman? Kdo pa bo potem vodil ustanove, tudi kulturne, brez katerih življenje ni mogoče, če bom odpodil pametne in sposobne? Spet le Poljanški in Capudri?

- Rokopis, nekoč izgotovljen za Tomšeta, bom razformiral; preveč je heterogen. Kako ga bom razstavil, bom povedal ob ustrezni priložnosti: ko bom njegove dele vključeval v nove celote. Najbrž tudi v **Družbo**. A tudi v **Telesno in duhovno slo**, kakor je začasen naslov enega mojih ne le načrtovanih, ampak že precej izdelanih knjižnih tematskih sklopov; recimo téma ženske, Lepe Vide, zapeljevanja, diabolizma itn. (Kranjčeva **Pot do zločina** itn.).

Stran 11. Še o bistvu nesporazuma med KC in mano. - Šele drugi Vaticanum je začel priznavati, da je tudi KC grešna (Häringove analize; Häringa - njegovo veliko **Etiko** v treh delih - sem prebiral lani v Argentini). Zmotna. To pa je bistvo; priznanje grešnosti KC v tosvetnih rečeh - a katera ni tudi tosvetna? - je oslovski most, ki vodi pogansko KC v krščansko. Jezus je dejal apostolom: pojdite in učite vse narode! A kako učiti, je vprašanje. S predpostavko, da je učitelj - KC kot **Magistra** - popoln, nezmotljiv, enak Bogu, celo sam Bog-božji? Postati tako **et Mater** ljudi? Ni prav to zgledovanje po rimskih cesarjih, ki so se imeli za bogove? Je kje Jezus dejal, da bodo njegovi učenci in udje tosvetne Cerkve Bog? V njegovem imenu bodo odpuščali, razvezovali in zavezovali, a to je nekaj drugega. Medtem ko je želja eritis sicut Deus najhujši napuh - greh avtodivinizacije. Po tej poti je postal vsak podeželski klerik - kaj šele karizmatični višji duhovniki - bog. Prav tega so se ob pojavu Jezusa ustrašili Judje - in ne neupravičeno; KC je zlorabila natančno to Jezusovo lastnost. Sicer pa Jezus ni poudarjal: glejte, jaz sem Bog; jaz sem nezmotljiv. Je kaznoval, kot je kasneje kaznovala sekularizirana in obenem sakralizirana KC? S smrtjo? Nič podobnega. S smrtjo pa sokazujejo padre Giovanni, **Ogenj in pepel**, Klavora, **Operacija**, kaplan Kregulj iz **Kriša**.

Jaz da naj bi bil blag, odpuščajoč, neoseben, ko obravnavam Stresa, Capudra, Juhanta in druge svoje »brate«; tako se mi svetuje; do njih naj bi bil

strpen in pozoren, dober in nežen. A nihče od SKS mi ni branil, ko sem imenoval Kardelje, Mačke itn. poimenoma za zločince. Še danes mislim, da so bili - veličastni, kar sem zmerom dodajal, čeprav tudi lumpenistični - zločinci; a mislim tudi, da je Capuder nemalo zaseben gospod, da je kot minister zelo škodil KC; da je Ocvirk slab politik, precej neuravnotežen, nemalo ščuva. Zakaj pa tega ne bi smel povedati?

Sam doživljam omenjene nasvete sebi kot dvojno moralo, kot vzpostavljanje dveh meril: enega za druge, za naše nasprotnike, drugega za nas, ki smo pravi. Ko razmišljam, od kot ta pristranost, ki se izključuje s krščanstvom, ugotavljam, da izvira iz tiste narave KC - ZKC -, ki že od davna ni krščanska. Posledice mojih ostrih besed do Capudra, Rebule itn. so komaj kakšne; pazim, da na osnovi svojih sodb ne bi iskal svojih socialno političnih, tj. v območju (ob)lasti veljavnih interesov; da bi ostale moje sodbe le intelektualno moralne.

Ceprav so recimo Capudru »škodile« politično, kar pomeni, da je tudi zaradi njih padal v javnosti njegov ugled ministra; očitno tudi znotraj KD, čeprav se to javno ni kazalo. Sam mislim, da sem ravnal prav, saj je opravljal Capuder javno funkcijo, s katero je slabo uravnaval državne pogoje za delo kulture; s tem je vnaprej sam pristal na možnost-realnost, da bo javno kritiziran; da bo dajal račun za svoje delo; da bo odstavljen, če bo delal slabo. V toliko sem dovolil - ali nisem ne hotel ne mogel preprečiti -, da so postale moje sodbe o nekom sredstvo javnega in političnega obračuna, polaščanja. To sem dovolil, ker sem menil, da je takšna politična drža - do Capudra in capudrovstva - koristna za stvar, ki se je sam udeležujem; v tej smeri sem in ostajam namreč tudi jaz politik, tj. človek, ki so mu mar splošni interesi. Mogel bi jim celo reči javni narodov blagor, kar pomeni: sistem, ki bi čim manj oviral delo ustvarjancev.

Ta sistem ni sam na sebi neko dobro, ni bit, ker zame ustanova in ves odtujeni manipulativni fizični svet ni dobro samo na sebi; je le pogoj za nekaj drugega: za delovanje človeških subjektov, v katerem šele nastaja kakršna koli vrednost. Tako sem mislil, ko sem pretekla desetletja deloval zoper partijsko etabliirano oblast; in mislim danes, ko sem kritičen do nove strankarske. Kar pa ne pomeni, da se je udeležujem z željo, da bi se sam polastil v nji neke oblastne pozicije. Tem se nenehoma odpovedujem, če jim že začasno popustim. (Bil sem, a le nekaj mesecev, ravnatelj Drame SNG, tajnik Društva slovenskih pisateljev ipd.) Takšne svoje privolitve v oblastniške funkcije smatram za greh, krivdo odkupujem.

Skušam se jasno zavedati - in se tudi držati - meje med tako pojmovano politiko (v idealnem - dejansko idealizirajočem - grškem polisnem pomenu, o čemer govorim v analizi **Igre** in **Lizistrate**) in politiko kot sredstvom za (ob)last. Kako razumejo politiko kot sredstvo za (ob)last, tudi za zasebno okoriščanje, vidimo danes na številnih primerih najvidnejših politikov nemške in posebej italijanske »krščanske« demokracije. V isto bodo padli, kolikor že niso, tudi slovenski »krščanski« demokrati, če bodo vztrajali na poziciji pozitivnega odnosa do zasebnega bogatenja, do bogatenja njihove volivne baze itn.

Medved je v **Sreče kolesu** napisal idealizirano podobo krščanskega kapitalizma; pač v duhu okrožnice **Rerum novarum** Leona XIII. Realiteta je druga. Razkriva jo Cankar s sporazumom KC-liberalci, tj. Župnik-Kantor v **Kralju**. Ta sporazum ni le zgodovinska singularna posebnost, naključnost, golo dejstvo. Je strukturalni model. Povolilna »nenačelna koalicija« med KD in LDS je delana

v tem duhu. Oba partnerja se obnašata natančno tako kot Župnik in Kantor. Peterleti paktirajo s Kantorji, da bi prišli do kosa plena-pogače. Perverzno pri stvari pa je, da to paktiranje teologi-ideologi današnje ZKC - glej njihove kolumne v »verskem« tedniku Družina - načelno obsojajo, pred volitvami ga zasipljejo z retoričnim ognjem in žveplom, po volitvah, ko presodijo koristi, pa ga praktično odobrijo; ponavljajo Koroščevo politiko nenehnih nenačelnih kompromisov, ki je za obdržanje na oblasti najbrž - ni pa nujno - uspešna, spretna, s krščanskega vidika - z vidika evangelizacije - pa katastrofa.

Še huje pa je, da pri tem paktirajo celo s tistimi, ki jim pomenijo v njihovem edinem »načelnem« ideološkem prepričanju smrtne sovražnike: z bivšimi komunisti. Paktirajo tako, da se delajo, kot da ne paktirajo; kot da ohranjajo čiste roke; kot da paktira z njimi le Drnovšek. Komično samoslepilo zaradi potrebe po ohranjanju videza. Figura iz burke. Sramotenje krščanstva v njegovem imenu! Obenem: nimam nič zoper paktiranje katere koli stranke s katero koli drugo. V tem paktiranju je bistvo strankarskega sistema, ki je v osnovi nenačelen, zgolj interesen. To je prednost tega sistema pred »načelnimi« totalitarizmi. Desnica v »čisti« opoziciji - SLS - je le demagoška in k totalitarnosti in populizmu nagnjena še slabša, še manj krščanska varianta. Ne verjamem, da izhaja iz Tomčevega fanatizma, ampak le iz drugačnega - in še bolj hinavskega - interesnega računa; zato je njena moralnostna retorika še bolj potvorjena. Ko sem kritičen do kompromisov, govorim le o nezdružljivosti evangeljskega krščanstva s strankarskim politizmom, z bojem za (ob)last. Ta moja drža pa je temeljni kamen spotike; je prepad, ki me loči od ZKC.

Koliko kaznujem, škodim, preganjam tiste, ki jih dialoško-polemično »napadam«, se da dokazati; moj vpliv na politično javnost je - tudi po moji volji - minimalen. Terjam, da bi morala KC uporabljati enaka merila zase in za svoje člane oz. za vse ljudi. Odkod tolikšna moralna tenkovestnost pri meni, sama pa si je skozi dolga stoletja dovolila uradno - cerkveno - obsoditi Jude kot Kristusove morivce, kolektivno, in to obsodbo tudi udejanjati s preganjanjem Judov oz. z zelo šibko obrambo Judov pred preganjanjem, ki so jih zagrešile posvetne oblasti, dostikrat tesno povezane z vrhovi KC. (Najnovejši očitek KC in papežu je naslovil Hochhut v svoji moralno politični drami **Namestnik božji**, ki so jo igrali tudi na Slovenskem.) Zame je Drugi Vatikanum prelomen tudi zato, ker je dal osnovo na preklic maščevanja KC nad Judi; preklic se je zgodil pred nekaj leti. Je silna zmaga krščanskega momenta nad poganskim v KC. Iz večstoletnega omenjenega odnosa KC do Judov se vidi, kako se često istita pravičnost in maščevalnost. V isto smer gredo zahteve, teologi jih tudi in še zmerom ponavljajo, o potrebi po izločitvi komunistov kot sodelavcev starega režima in UDBE iz političnega strankarskega parlamentarnega življenja, o tem, da jih je treba, pa čeprav le simbolično - za ene seveda fizično - kaznovati. Mora te posle tosvetne justice res utemeljevati in zahtevati KC?

Dokler bo KC izhajala iz identifikacije Boga z njo samo, bo obdržala pomensko strukturo ekskluzivnosti, podoba, da je ona Dobro, drugače misleči in verujoči pa zlo; bo vsakogar, ki bo v njeni sredini terjal avtokritiko, imela za izdajavca, za zločinca, ker se sama doživlja kot trdnjava Dobrega, kot utrdba pravega. Vsak, ki sredi te nenehne vojne - v vojni pa je treba biti totalen, če ne totalitaren in ukiniti civilne svoboščine - odpira probleme naše skupnosti,

slabí našo moč: odpira vrata tujcu-sovražniku, skoz katera bo ta vdrl v oblegano mesto. Igra trojanskega konja.

In to sem - danes - za ta pogled jaz. Da bi me gledali drugače, bi morali ti gospodje spremeniti osnovno paradigmo svojega dojemanja sveta: ne se več istic z Bogom, ampak se imeti za zmotne. Ne le za grešne nasploh, kar zdaj - po Drugem Vaticanumu - retorično, tj. le z jezikom priznavajo. Ampak za konkretno zmotne. Pojmovati Cerkev kot zatotišče vseh, še posebej ubogih, krivih, zapuščenih, izločenih, tudi grešnih - ne glede na njihovo ideološko, konfesionalno, moralno pravost. - O tem ves čas govorim: o širokogrudni Cerkvi ljubezni do drugega kot drugega, ne pa o pristranski poganski ZKC, ki ščiti naše.

KC ne bi smela biti niti za milimeter bliže KD kot komunistom, anarhistom itn. Kristus je imel rajši tujce, vlačuge, grešnike - rimskega stotnika, Marijo Magdaleno, Zaheja, cestinarje - kot pravičnike in farizeje. KC bi morala pristati na dialoški odnos med vsako PO in Bogom, sama pa tega odnosa ne paternalizirati, ne avtoritarno fevdalno obvladovati; le v omejenem pomenu in obsegu nadzorovati. Z mnenjem o načelih, glavnih verskih resnicah in usmeritvah krščanstva; te pa so ravno ljubezen do drugega in ne obsojanje grešnega. (KasO: ko kritiziram, nočem obsojati, le iskati Reso. Se mi namen posreči? Nisem tudi jaz kot KC, do drugih neusmiljen, do sebe popustljiv? Sem, kar nisem. Ne le paradoks, ampak tudi protislovje in laž.) Sploh lahko KC daje odvezo drugim šele tedaj, ko jo daje sebi, to pa more dati spet šele tedaj, ko javno prizna svoje grehe. Kot človeška ni bolj čista od drugih, kaj šele nedolžna. Dokler se ne bo tega zavedala in to priznala, bo nujno reproducirala ideologijo - in »umetnost« - idealizma, ki je danes med udi ZKC enako v razcvetu, kot je bila pred vojno. Spet bo njen simbol lilija svetega Alojzija; se ne zaveda, kako jo je že Cankar upravičeno osmešil, ko jo je klerikalizem dajal v roke bedaku in ne le naivnežu, manipulirancu in ne le nedolžnemu učitelju Šviligoju (**Pohujšanje**)?

KC bo zares notranje močna, ko bo velikodušna, tedaj se ne bo več čutila ogrožena. A če je bila v tem občutku ogroženosti upravičena med vojno, ko jo je stalinizem fizično likvidiral (glej Vombergarjev **Napad**, tudi Debeljakovo **Mašo** itn.), je tak občutek danes odveč, razen kolikor je vsako človeško - in živalsko, živo - bitje na tem svetu ogroženo. Bistvo krščanstva je, da uči vero v onkrajno razrešitev te ogroženosti; da je ta razrešitev - odrešenje - edina, ki je zmožna osmisлити nenehni holokavst vsega živega, aludiran v **Goldbergovih variacijah** in tako rekoč v vseh dramah **Družine**. Krščanstvo daje upanje navzlic gotovi tosvetni smrti; ne pa upanje v tosvetne zmage, v večjo moč politično oblastniških sil, ki sodelujejo s KC.

Paradoks, ki je bistvo krščanstva. Mar ni doživela največje očiščenje, ne le moralno, ampak versko »zmago« KC ravno v holokavstvu, ki so ji ga pripravili stalinisti med vojno oz. takoj po nji, glej **Mašo** itn., med vojno toliko, kolikor so bili žrtve, **Napad**, in ne kontramilitaristi, **Vstajenje**? Od te še desetletja nadaljujoče se »zmage«, ker so bili ljudje KC še desetletja žrtve, je KC živela vse do leta 1990 in dosegla tedaj svoj krščanski evangeljski vrh. V takšno sem se vrnil l. 1988; takšno sem podpiral v 80. letih. Po poletju 1991 pa je začela razprodajati - in to z astronomsko brzino - svoj moralno verski kapital; zdi se, da ga je v nekaj mesecih zavrgla, ker se je pokazala kot pohlepna ipd. Naredila je vtis, kot da je bila moralna, ljubezenska, usmiljena, strpna le tako

dolgo, dokler ni imela objektivnih možnosti, da tudi sama grabi. Se tega danes sploh zaveda? Sem res kriv jaz, če ji držim to ogledalo? Bo razbila to ogledalo in mene, ali ga zagnila ali se obrnila proč od njega, namesto da bi se poboljšala? Je takšno moje govorjenje res sakrilegij? Ni dolžnost vsakega uda KC, da govori tako jasno, odkrito, naravnost? Da tvega »izobčenje«, ki ga bodo izrekli le pogani-(ob)lastni znotraj KC, v tem ko bodo zlorabili božje ime?

Pristati na dialog, o čemer govorim ves čas, pomeni razumeti svet ne več kot ekskluzivni boj Boga s hudičem, Boga pa ustrezno zastopa KC (karikaturalno, čeprav tudi mogočno redukcijo in radikalizacijo tega stališča je udeležila stalinistična Partija, kar analiziram tako v **Majnovi dramatiki** kot v **Družini**), KC ne več uprizarjati kot oblegane trdnjave in Partije ne kot hudičevskega napadavca - **Napad** -, ampak se odpreti do kraja, ne videti v nikomer sovražnika, sovražnika in lastnega morivca iskreno blagoslovljati; le tako ga je mogoče odrešiti - figura Snežne v Simčičevi drami **Zgodaj dopolnjena mladost**, posvetil sem ji knjigo **Krščanska tragedija**, napisano ravno poleti 1991. Odpreti se iskanju, obupom, zapuščenosti, negotovosti tudi kar se tiče navzočnosti in milosti Boga; to držo so dosegli Judje že v **Stari zavezi**, tudi za kristjana je obvezno izhajajoča iz božje Besede. Zaupati, a ne biti gotov, kaj šele sodnik. Ko kristjan sodi, naj se zaveda, da sodi v lastnem imenu; Cerkve in Boga ne sme vleči zraven. Ko sodi, greši - tudi jaz, ko in kolikor v teh izvajanjih in besedah o konkretnih ljudeh sodim. Raje presojati, prisojati, kar je že poudarjeno in avtorefleksivno subjektivno. Analizirati - čimbolj kritično in avtokritično.

Sam poskušam prav to; zato toliko poudarjam avtorefleksijo in avtokritiko. Tudi sodim. A jemljem javno to svoje ravnanje na svojo vest. Ne sodim v imenu nobene svete - posvečene, svetost ji subjektivno pripisovane - Ustanove; le v lastnem imenu. Čeprav se pri tem sklicujem na Boga. Vendar jasno povem, da je to moj občutek, zavest, sodba, prepričanje, da me Bog pošilja v to smer opravljati take naloge. Nimam pa od Boga ne carte blanche ne pečata, kot ga je prevečkrat - s svojimi ekskomunikacijami, ki so pomenile za izobčenca fizično smrt - prakticirala KC. Svoje poslanstvo, mesto, ideje odkrivam v intimnem pogovoru z Bogom in jih tematiziram javno, vendar ravno s tem dajem že vnaprej v presojo javnosti, drugih.

Drugi imajo polno pravico o tem, kar govorim, soditi kakor hočejo. Če bodo njihove sodbe utemeljene, prepričljive, jim bom dal prav; kolikokrat sem že priznal svoje zmote. Nima pomena, da prizna KC svojo zmoto šele po tristo in več letih - primer Galileja. Prej ko bo javno vključena v javni polilog, prej bo temeljno krščanska; čimprej naj se znebi svoje sakralne veličasti, ki je dediščina srednjega veka in je danes zopna in smešna. Naj bo človeška; le takšna bo prepričljiva; in le takšna je bila prepričljiva po letu 1945. Se pa spet in vse bolj smeši, ko se odlikuje z novimi prelati, monsinjorji ipd. Tako so si delili odlikovanja tudi titovci. Kolektivni narcizem. In ga prakticirajo danes novi slovenski vojaki-častniki.

Naj ponižnosti ne igra: danes je takšna igra spregledljiva na prvi pogled. Naj odvrže vso to staromodno zunanjo ropotijo. In se vsa posveti novi evangelizaciji: ljubezni do drugega. Tudi avtokritiki. Naj se ne boji, da bo propadla, če bo sprožila dialog v svojih vrstah. Propadla bo - Bog jo bo zapustil, naj ne računa na njegovo večno naklonjenost, naj ne zlorablja prepričanja, da je ona božje telo (božje telo je tisto v nji, kar je božje in ne

človeško in česar ljudje ne moremo nadzirati, zato naj ne zlorablja prepričanja, da Sveti duh odobrava vse cerkvene koncilске in druge odločitve, mnogim se je KC že sama odpovedala) -, če bo dialog zatirala. Naj vzame **Družino** za dialoški izziv. Njena reakcija na **Družino** bo praktično pokazala, kje je današnja slovenska KC. (KasO: kot vidimo, so **Opombe k Opombam** nedokončan tekst. Tudi zato, ker sem jih hotel dokončati, sem tako dolgo odlašal z objavo razprave **Ne gnili mir.**)

Maj 1993

DRUGI DEL

S M R T I N P E R S P E K T I V A

OB SMRTI DOMINIKA SMOLETA

Je bil največji? Ko smo se Slovenci prebujali, je bil on zamišljen. Če kdo, je imel on distanco. Do česa? Do vsega. Prvi - morda svoj edini - roman **Črni dnevi in beli dan** je pisal kot vrsto novel, prepričan, da je vsaka konec zgodbe. Če česa, ni zmogetl zgodbe. In kaj je to, česar ni zmogetl?

Nisem poznal človeka, ki bi imel bolj hladen, bolj ironičen, bolj samozavesten odnos od sveta. Tiste, ki jih je imel rad, je ljubil zvesto. O drugih se je izražal med bridko ironijo in velikodušnim razumevanjem. Bil je človek neizmerne inteligence. Če koga, smo njega spoštovali. Bil je odprt do sveta in do ljudi in hkrati, kot malokdo, zadržan, v distancah; nikomur ni verjel. Kot malokdo je imel v sebi kompas.

Roman, ki ga je polagoma sestavljal iz vrste novel od **Enega dneva življenja** naprej in ki je dobil nazadnje naslov **Črni dnevi in beli dan**, je še danes ne le dokument, ampak pesem slovenskega jezika. Tenčine samoopazovanja, ki so bile do tedaj neznane slovenski zavesti, so še danes zgled nežnosti, nedolžnosti, lepote slovenskega duha. Morda se tedaj slovenski duh ni zavedal, kaj je dobil s tem romanom. Dobil je vrhunski izraz ljubezni, avtoanalize, samokritike, neizmerne svobode odnosa do sebe.

Nepotrebno je opozarjati, kaj je pomenila Smoletova **Antigona** za Slovence; to je idejni in bivanjski zgled za nadaljnja leta. Upor zoper nasilnike. Čudežna krščanska misel. Nobene agresivnosti. Mirna, lepa, nevznemirjena pesem, ki bi jo morali moliti, če bi se zavedali, da je svet kaj več od strankarskih potegavščin.

Smole je mislil na najgloblje. Če kakšna slovenska drama, je njegov **Krst pri Savici**, ki da misliti. Ne verjamem, da se je Smole česa bal. Bil je neverjetno miren gospod. Če kdo, je vedel vse on. Ni zaničeval. Se zna zgoditi, da mu je kdo očital vzvišenost, celo nadutost: ni res. Večkrat sem si mislil: če bo on popustil, se bo svet razšel.

Nikdar ni popustil. Če kdo, je bil Smole človek komaj primerljive osebnostne moči, osebnega in literarnega sloga, tenčine in lirske preciznosti, vsa njegova literatura je bila en sam popoln izraz lirskega daru, a ne prazen. Poznal sem ga. Bila so leta in desetletja, ko sva bila vsak dan skupaj. Če kdo, je ta človek vedel o življenju vse. Njegova slabost? Da je človek vreden preživetja, o tem se ni nikdar odločil. Pisal je čudovite slovenske besede - navkljub svoji

skrajni skepsi. Imel je nravni občutek kot malokdo; kolikokrat me je opozoril na moje slabosti.

Umikal se je. Leta in leta. Vedel je, da je bolan. A že prej. Danes smo Slovenci pohlepni. Če kdo ni bil pohlepen, ni bil Dominik Smole.

Lepota: to je literatura Dominika Smoleta.

Ljubljanski dnevnik, avgust 1992

POTOVANJE IN MILOST

(o Smoletovi dramatiki)

1

Natečaj za najboljšo dramo leta, ki ga je 1955 razpisala Drama SNG v Ljubljani, je verjetno najpomembnejši dogodek v povojnem slovenskem kompleksu dramatika-gledališče. Bilo je še nekaj natečajev, a nobeden se z omenjenim ne da primerjati. Kot da uradna ideologija - tedaj še delujoči agitprop CK-ja Partije - ni niti slutila, da se lahko dogodi, kar se je; da bodo prve tri nagrade dobile drame, ki so povsem v nasprotju s forsirano socialno-politično in moralno zavestjo. V tem pogledu je leto 1955 za slovensko dramatiko prelomno. Če ga povežemo z letom 1954, ko sta bili uprizorjeni Javorškova **Kriminalna zgodba** in Torkarjeva **Pisana žoga**, pa letom 1956, ko je bilo uprizorjeno Smoletovo **Potovanje v Koromandijo**, dobimo prelomen čas, ki se je nato oblikoval tudi institucionalno z alternativnim gledališčem, Odrom 57, in z alternativno literarno revijo, Revijo 57; v tej so izhajali teksti, ki naj bi bili uprizarjani na Odru 57.

Da je dobil prvo nagrado na omenjenem Natečaju Dominik Smole, je bilo presenečenje, Smoleta do tedaj ni poznal tako rekoč nihče. Svojo prvo dramo **Mostovi** je izdal pod psevdonimom Marjan Hribnik že dolgo tega, leta 1948. Leta 1955 je začel objavljati v reviji Beseda prvo novelo iz kasnejšega romana **Črni dnevi in beli dan**; ni zbudila posebne pozornosti.

Natečaj, o katerem govorim, je tako pomemben, da bi zaslužil podrobnejšo obdelavo; literarno historično po pozitivistični metodi. Kdo so bili člani žirije, ni nepomembno. Kako se je zgodba odvijala, ko se je z glasovanjem odločalo za tri avtorje po tem vrstnem redu: Smole, Javoršek, Torkar. Za dva bivša zapornika in za nekoga, ki je prihajal z alternativne scene, od revije Beseda. Natečaj oz. njegove posledice so postali političen problem. Bilo bi koristno objaviti zapisnike sej, naknadne intervencije, uničujoče kritike, ki so bile naročene s strani Partije; predvsem »znamenita« - bolje: proslula - Ocvirkova v Sodobnosti, poskus, da starejša humanistična generacija obračuna z mlajšo, povojno, kot z eksistencialistično.

V tem poskusu, v katerem je humanistična generacija nastopala kot kritje za partijski interes ter ideologijo, je gotovo najmočnejša kal za kasnejši vse ostrejši spor med obema generacijama-grupama; spor se je razvijal prek Revije 57 in Perspektiv do Problemov na prelomu 60. v 70. leta. Iz polemike zoper sentimentalni humanizem, zasnovali in zaostrovali smo jo v reviji Beseda v

začetku 50. let predvsem Janko Kos, Primož Kozak in jaz, se je razvila konfrontacija med generacijo-grupo, ki je hotela čim prej doseči Evropo, na eni in slovenskim konservativizmom na drugi strani. Ta konservativizem je bil, za današnje razumevanje nenavadno, spoj-sinteza levo in desno usmerjenih, katoliških in partijskih, predvsem pa tradicionalno humanističnih grup in ideoloških smeri, medtem ko je grupa, v katero je sodil Smole, zastopala kozmopolitizem, modernizem, v politiki pluralizem, osebno svobodo, držo posameznika, radikalno kritiko, pravico in celo dolžnost do iskanja. Marksizem ji je pomenil malo ali celo nič; trpela je le nekatere oblike pogojno rečeno »neomarksizma«, Frankfurtske šole, sartromarksizma, ki so bile do stalinizma oz. do njegovih slovenskih oblik v 50. in 60. letih radikalno kritične.

Ko je bila spomladi 1956 uprizorjena prvonagrajena drama, Smoletovo **Potovanje v Koromandijo**, je prišlo do škandala; odtod odklonilne uradne kritike, tudi Marjana Javornika v ljubljanskem dnevniku. Menda je bil tedaj glavni urednik časnika Miloš Mikeln; Mikeln je sodil sicer k isti generaciji kot midva s Smoletom, a k nasprotni grupi, k tisti, ki je podpirala Partijo tako rekoč do 80. let: Pavček, Predan, Menart, Zlobec itn. Polagoma se je krhala, najprej je odpadel Kovič, ki je bil l. 57 od vseh morda najbolj partijsko eksponiran kot republiški poslanec itn. A alternativna scena leta 1956 še ni bila dovolj močna; to leto je bilo prehodno, pripravljalno. Smoleta je neuspeh »zamoril«, tako da je začasno izgubil merilo; od nekdanj je težil v melanholijo in k trpnosti. Svoj obup ali resignacijo je oblikoval v **Groteski brez odmora** oz. **Vrnitvi iz Koromandije**, skoraj povsem neznani drami. Smole je ni cenil. Morda tudi zato ne, ker sva jo pisala »skupaj«, se pravi jaz sem ga, kot zmerom v tistih časih, priganjal, naj piše, on se je izgovarjal, da nima sižeya, nakar sem si jaz izmišljal dramske situacije, a očitno ne posebno uspešno; nimam dramskega daru. Vsak dan sva se hodila kopat na Gradaščico, nad jez nad Bokalcami, in fabulirala. Bilo je za oba leto depresije.

S polomom uprizoritve **Potovanja** naša grupa, ki se je tedaj šele oblikovala ali bolje pripravljala - izoblikovala se je spomladi 1957 ob koncu Besede -, ni vedela kaj početi. Poglobljali smo črno varianto eksistencializma, vidno tudi v nadaljevanju Smoletovega romana **Črni dnevi**, tedaj še ni bilo belega dne; tega - zadnjo novelo romana - je Smole napisal na osnovi izkušnje konca Besede, na osnovi našega moralnega in socialno-političnega prebujenja. Leta 56 je bilo le nekaj spodbudnih socialno-moralnih in kulturno-političnih dejanj. Recimo: ob uprizoritvi drugonagrajene drame, Javorškovega **Povečevalnega stekla**, ki je bila po tistem, a učinkovito prepovedana, se pravi odstavljena z repertoarja, je skupinica mladih, Peter Božič, Janez Čuk itn., pri neki drugi predstavi, zamenjala je odpovedano **Steklo**, iz dvorane glasno protestirala; kot so to počeli udje prejšnje generacije (Pirjevec itn.) l. 39 ob cenzurirani uprizoritvi Cankarjevih **Hlapcev**. Rezultat tega lepega dejanja je bil, da tretjenagrajene drame, Torkarjevega **Delirija**, Drama SNG ni niti poskušala uprizoriti, čeprav bi bila po propozicijah natečaja to dolžna storiti. A tedanja kulturna politika se na takšne »meščanske« obveznosti ni ozirala.

Potovanje je v marsičem prelomna drama, prelomna za celotno slovensko povojno dramatiko; to svojo podmeno bom skušal argumentirati. Smole je v drami združil dvoje; oboje je bilo izjemno pomembno. Prvo: kritiko dane družbe, a ne politično moralno kritiko v duhu predvojnega realizma in humanizma, pač pa kritiko v duhu eksistencializma, ki je bila strukturno nov in od klasičnega

slovenskega humanizma in tradicionalne levice različen duhovni pojav; kot različna pomenska struktura je imela druge vrednote, sploh drugačno organizacijo življenja, druge metode, slog, cilje, način eksistence. Pomenila je bistven prelom s - humanistično - tradicijo, čeprav ni bila brez predhodnikov. Žal - a to je normalno v književnem življenju, v katerem se med sabo borijo, tekmujejo konkurenčne grupe - obe generaciji-grupi, starejša in mlajša, ki sta uveljavljali eksistencializem, nista našli skupnega jezika; menim, da po krivdi obeh. Zupan je prav tedaj nadomeščal svoj eksistencializem s humanizmom in postajal malovreden pisec filmskih scenarijev a la **Naš avto; Pet minut raja** je bila častna izjema. Torkar je podobno zamenjaval radikalni drami **Pisano žogo** in **Delirij** s skrajno sentimentalno humanističnimi **Pozabljenimi ljudmi**. Javoršek je sicer še nekaj časa vztrajal v nekakšni navezi z nami; a stik se je vse bolj krhal. Kocbek je v javnosti molčal; moral molčati. Z Mrakom pa sem imel neposredne stike le jaz. Bartol je sploh umolknil, tudi intimno. Revija 57 je frontalno napadla vse starejše generacije, Perspektive so linijo nadaljevale. Sodobnost in Naši razgledi so nam vračali mero za mero.

Gnus do danega življenja, ki ga je izražal Smoletov junak Tone, je dejansko izhajal iz Zupanovega **Klementa**; žal romana nismo poznali; iz Zupanove medvojne drame **Tretji zaplodek**, tudi - še do danes vsemu slovenskemu občinstvu - neznane. Smole je gnus jemal seveda iz svojega življenja; gnus je bil zanj značilen do konca, do **Zlatih čevljev**, do **Igre za igro**. Literarno pa ga je Smole črpal pri Cankarju. Tega, kakšen življenja gnus je čutil Cankar - najmočnejšega v vsej slovenski literaturi - , se premalo zavedamo. Na Smoleta je že od mladega vplival prav ta Cankar; in Mrzelove **Luči ob cesti**. Komunizem je obljubljal, da bo ta gnus odpravil, ker bo odpravil njegov vzrok: slabo družbo. Ko je Smole gnus vrnil, je s tem direktno zatrdil, da stara družba ni odpravljena. S tem je začel spodkopavati temelj, na katerem je bazirala uspešna revolucija.

Partija je dopuščala posamezne ostanke stare družbe; a je trdila, da je prav ona tista, ki jih čisti. Medtem ko doživlja Tone kot gnusno - zaostalo, birokratsko, jalovo, teroristično, brezdušno, ničesno - Ustanovo, ki sodi v srčiko sistema ti. Nove družbe, Novega - socialističnega - sveta, pa ne odklanja meščanstva kot predvojne buržoazije; to počne Mirko Zupančič v **Hiši na robu mesta**. Smole odklanja prav tisto, kar naj bi bilo novo. Vzrok za spor med Smoletom - najino grupo - in Partijo je bil tu. In zadosten vzrok za popoln razhod. Partija ni mogla odstopiti od svoje razlage revolucije, če se ni hotela odpovedati njenemu bistvu; mi pa tudi ne, če smo hoteli zadržati oz. ustvariti od Partije - od oblasti - neodvisno držo.

To hoče Tone: neodvisnost od dane družbe-ustanove. Ker se mu ta tako gnusi, v nji ne more več vzdržati. Svoji zaposlitvi se odpove, s tem vezavi na družbo; odide v neznano. To pomeni: v Koromandijo. Vendar ne le v temno. To je drugo, kar združuje Smole v **Potovanju**; ob gnusu vero v nekaj svetlega, pozitivnega, lepega, pomembnega, odrešilnega. Ali vsaj zametek takšne vere. Ta vera se dokončno oblikuje v **Antigoni** - po izkustvu-refleksiji grupe med leti 1956 in 59. A **Antigone** brez **Potovanja** ni. **Potovanje** omogoči potovanje k **Antigoni**. Žal kasneje Smole Antigone drže ne vzdrži. Spoprijateljita se s Pirjevcem. Od **Krsta pri Savici** ali že od **Veseloigre v temnem** in **Cvetja zla** naprej Smole uprizarja, kako se potovanje evropskega subjekta končuje. Nazadnje v samomoru.

Od **Krsta** naprej, o tem sva še premišljala skupaj, se najino prijateljstvo s Smoletom utrne; ne nazadnje zato, ker ubereva vsak svojo pot že tedaj. Jaz ne pristajam na konec potovanja. Iščem drugam; v bistvu ves čas k božjemu, ki je zunaj socialno zgodovinskega potovanja. Smole ne (več). Konec 60. let se razdre tudi grupa, o kateri govorim kot o svoji ali naši; grupa, ki se je začela že v 40. letih - s Smoletom sva se spoprijateljila jeseni leta 1943 in do **Krsta** vztrajala kot par -, se v 70. letih tako preoblikuje, da je njena diskontinuiteta nato močnejša od kontinuitete. Danes smo si nekdani pristaši grupe že tuji; povsem različno usmerjeni.

Smole niha: od gnusa začetka **Potovanja** oz. začetka **Črnih dnevov** prek upanja v koncih **Potovanja** in **belega dne** nazaj h gnusu **Groteske brez odmora**, nakar k najvišjemu dometu, k **Antigoni**, pa spet in do konca h gnusu. V **Potovanju** je oboje: gnus, obup, žalost, odpor, blato na eni in odrešenje, upanje, vera, svetloba na drugi strani. Zato je **Potovanje** za Smoleta paradigmatično; obsega oboje, kar določa njegovo literaturo-držo. Kritika danega sistema, ki je de facto kritika Partije - predstojnik Urada-Ustanove je dejansko načelnik Partije, recimo Zihlerl, njegovo drugo ime je Hudič -, se podaljša v perspektivo, ki ni reprodukcija nekdanje partijsko-marksistične, ampak je - kot Koromandija - drugje. Ni dosegljiva spoličnim ali razrednim, socialnim ali vojaškim bojem, niti ideološko ne, pač pa moralno, a ne z uboganjem zapovedi socialne morale. S tveganjem eksistence v konfliktu z dano družbo, nato pa z odhodom tja, kjer družbe ni več. Ime Koromandija - pravično ime - je nalašč izbrano zato, da bi se pokazal nefaktični, zunajdružbeni karakter rešitve.

Medtem ko poudarja Zupan v scenariju **Pet minut raja** oz. v drami **Noč brez oči** predvsem smrtnost in izziv smrti, tveganje kot igro, kar je bliže črni varianti eksistencializma, je Smole glede na tega Zupana celo bolj tradicionalen; spet, a z druge strani, »cankarjanski«. Bolj je poudarjena pravica odločitve in vera v možnost (od)rešitve. Sicer pa to tudi Zupanu tistega časa ni bilo tuje. Natančno tako ravna Boris v drami **Barbara Nives (Angeli, ljudje, živali)**. Kar dokazuje mojo tezo, da sta se obe generaciji-grupi, ki sta se med sabo tako napadali - tudi Zupan v glosah v Sodobnosti zoper Perspektive -, nenavadno tesno prepletali. Smole je bil nekaj let zatem med tistimi, ki smo se odločili, da v Perspektivah natisnemo in na Odru 57 igramo Zupanovega **Aleksandra praznih rok**.

2

Vsaka generacija-grupa sega tudi izven zgolj literarnih vrednot; mislim na to, da se zna organizirati, z namenom, da bi uspela. Tako smo si nekateri zamislili, da bi, kolikor se da, pomagali Smoletu oz. **Potovanju** do uspeha. Revija *Beseda* je sicer bila znana in proslula; a ne toliko, kot smo si želeli. Velikih tekstov še ni bilo; morda so bile še najboljše Kovačičeve **Ljubljanske razglednice**. Čutili smo, kaj je v nas; kakšni novi in polni svetovi čakajo v nas, da jih izrazimo, eni literarno, drugi esejistično, filozofsko. Smoleta smo imeli za

najbolj nadarjenega; kljub temu, da je šele komaj kaj napisal. Nismo se motili. Stavili smo na močnega konja, ki je nazadnje zmagal - z **Antigono**.

Janko Kos je imel tedaj med nami največji ugled v javni kulturi; upravičeno. Imenovali so ga za člana komisije, ki je izbirala nagrajence omenjenega Natečaja; ker je bil dejaven, prepričan v Smoletov dar, zvest in učinkovit, je v komisiji deloval tako, da je tudi njo prepričal v največjo vrednost **Potovanja**. Kako je to storil, kdo mu je pomagal, koliko težav je imel pri tem, naj pove sam. Vsekakor se mu je naloga, ki smo mu jo naložili, posrečila.

V glavnem liku drame, v Tonetu, je Smole združil dve izkustvi-drži: svoje in moje. Tedaj sva bila nerazdružna prijatelja. Zaupal mi je; prvo novelo romana **Črni dnevi** mi je poslal k vojakom, v Zadar, menda spomladi 55. leta. Odgovoril sem mu, ga spodbujal in po svoje vodil; kot je vodil on mene po svoje; optimalno sva se dopolnjevala. Čeprav sva se ob tem nekoliko tudi korumpirala - preveč časa sva zapravila, tudi z nenehnimi popivanji -, sva se eksistencialno potrebovala. Zanosno lahko izjavim, da brez njega ne bi bil, kar sem; in verjetno tudi on ne brez mene. Na videz se je zdelo, da jaz bolj potrebujem njega; potreboval sem njegovo psihično trdnost. On pa je potreboval mojo duhovno gibčnost, inovativnost, nenehno svežo analitičnost. Nagibal se je k lenobi, k vztrajanju na doseženem; to ga je nazadnje pokopalo. (Ni prav, da so ga nekateri v njegovem nihilizmu in desperatstvu podpirali.) Mene je metalo in vrtelo. On mi je dajal stabilnost, jaz njemu motivacijo.

Med vojno - odkar sva se spoznala - sva bila oba pristaša OF, partizanstva. Nato sva oba skladno prešla v kritiko in distanco do Partije; že v zimi 45-46. A ne eden ne drugi ni v tem vzdržal. Lomilo nas je. Skorajda nemogoče je bilo mlademu človeku vztrajati v kritični distanci do Partije, do oblasti, a se ne zapiti, obupati. Potreben je bil strahoten napor, da smo našli izhod. Vmes smo se tudi prilagajali; tedaj, ko sta se zdela vsak upor ali samostojnost brezupna. Smole je postal celo kandidat za člana Partije; član Partije nikoli. Bil je v službi na ljubljanskem radiu, že devetnajstleten. Kot izjemno nadarjen človek je bil uspešen novinar, a za ceno nemajhne korupcije. V **Potovanju** je avtokritično reflektiral to svoje življenje; tudi životarjenje, ki se je v določenem trenutku bližalo hudi zapitosti, obupu, skoraj smrti, tedaj, ko je živel leto dni kot dopisnik radia v Ajdovščini; obiskoval sem ga, videl od blizu razdejanje v njem; tedaj mu je umrla prva hči. Že preden je napisal **Potovanje**, je službo odpovedal, postal samostojni umetnik; za pisatelja, ki piše tako počasi in s težavo, kot je pisal Smole, huda, vprašljiva odločitev. Vzdržal jo je, precej let, vse dokler ni odšel l. 59 na bencinsko črpalko kot navaden delavec; seveda iz protesta; in dokler ni l. 1960 postal glavni urednik Perspektiv.

Potovanje je pisal morda dva tedna; največ mesec dni. Menda je bilo treba oddati rokopis 1. decembra 1955. Sam sem se vrnil od vojakov konec septembra 55. Službo asistenta na Univerzi sem nastopil novembra 55, a se nanjo pripravljaj že ves oktober, jo notranje že podoživljaj, avtoreflektiral. Bil sem v svoji nizki fazi; hotel sem uspeti, delati univerzitetno kariero. Ne pravim, da mi je bilo mesto asistenta podarjeno; navsezadnje sem diplomu naredil z odliko in veljal za najsposobnejšega v letniku ali generaciji; Veljko Rus je prišel iz Beograda in še ni sodil k nam. Pa vendar, svojo asistenturo pri profesorju Zihleru, ki je bil hkrati minister za kulturo in eden najvišjih partijskih šefov, sem doživljal kot prodajo sebe hudiču. Mislil sem sicer, da bom hudiča

prelisičil, a ni šlo; ni se dalo. Kaj hitro sem ugotovil, da bi prelisičil predvsem sam sebe. Z Zihlerom sem moral konfliktirati - jeseni 58 mi je odpovedal službo -, da sem se rešil.

V tistem mesecu ali dveh pred koncem leta 1955 sva se s Smoletom tako rekoč noč in dan pogovarjala. Dobil je idejo, da napiše najino zgodbo - glede na povedane življenjske momente. Sam je že pred časom dal odpoved na radiu, jaz pa sem, še preden sem nastopil službo, govoril, kako jo bom zapustil. To je bila moja eksistencialistična in anarhistična poteza, značilna tudi za Smoleta. Živel sem paradoks; še vse leto 1956: prodajo in kritično distanco do lastne prodanosti. (Zadevo sem literarno opisal v knjigi **Sreča in gnus** pod naslovom **Kupoprodaja** leta 1975.) Paradoks je značilno eksistencialistična poteza: hkrati živiš gnus do sebe (in sveta) in upanje, da se boš izvlekel, tj. svobodo, s katero si vsak hip v možnosti, da rečeš danosti ne. Ta paradoks je živela vsa naša generacija-grupa leta 1956. Presekali smo ga šele spomladi 1957, ko smo se uprli diktatu Partije, da mora Kos zapustiti mesto glavnega urednika Besede. Odločitev za **Koromandijo** je s tem dobila konkretno obeležje.

Smoleta ni bilo lahko pripraviti, da bi delal hitro. Zadnje dejanje je napisal v enem dnevu, tik pred zdajci. Diktiral mi ga je v pisalni stroj; vso noč sva prebila v seminarju oddelka za filozofijo, kjer sem bil asistent, delala tako dolgo, da je mogel Smole odnesti tekst v nekaj tipkarsko popravljenih izvodih na pošto. Zadnji dan pred iztekom roka. Če mu ne bi dajal morale, drame najbrž ne bi spravil skupaj; vsaj v roku ne. Žal mi je kasneje sodelovanje - tudi pri **Antigoni** oz. že pri **Groteski** - zameril. Bil je nenavadno tenkočuten, občutljiv čovek, bolešno ljubosumen na svojo avtonomijo. Ker se je počutil od mene odvisnega, je začel gojiti do mene manj naklonjena čustva. Podobno kot če komu posodiš denar; skoraj zamrzi te.

Rezultati Natečaja naj bi bili objavljeni tik po Novem letu. Komisija se je za nagrade odločala menda zadnjega v letu. Ker sem se zadnjega poročil in odšel najprej na Bled, tam preživel v družbi v Veljkom Rusom in Janezom Jerovškom pa njunima dekletoma Silvestrovo, torej daleč stran od Ljubljane, naslednji dan pa smo odšli že navsezgodaj smučat na smučišča za Akom, Jerovšek nam je priskrbel kočo nad Martuljkom, za rezultate nisem zvedel takoj. A me je tako mikalo - toliko mi je bilo do Smoletovega uspeha, do prodora naše grupe, oboje sem povezoval, smo povezovali -, da sem se prvi delovni dan odpravil iz koč v Martuljk po globokem snegu iskat časnik, prebral izid Natečaja in bil seveda blažen. Kos je držal besedo; posrečilo se mu je. S svojim predlogom je prodl.

Z **Antigono** smo uspeli tudi zato, ker smo jo delali sami, na Odru 57. Drama pa je zaupala režijo **Potovanja** Jamniku. Ta je kot arhcinik poudaril šibkejše momente v drami. Kot da je nezavedno - zavedno? - hotel spodbiti Tonetovo prepričljivost, pristnost upanja v Koromandijo. Jamnik je bil bister, vitalen režiser, a brez posluha za transcendenco, za lepoto čustev, za sanje, za pravljico; tudi za nravnost eksistencialističnega tipa. V bistvu je hotel dokazati, da je Tonetova odločitev za drugačen svet nemogoča; prazna retorika, nastala iz nemoči: fantazma. S tem je dokazoval tudi sebi, da je edina možnost živeti v sistemu, kakršen je. Zato je za vlogo Toneta izbral Branka Miklavca.

Prebrisana izbira: Miklavc je bil subjektivno pristen, a je deloval tako brezpomočno, s svojim v osnovi retoričnim - »levarjevskim« - glasom tako

parodično, da je bil smešen; smešen v svoji nebogljenosti, ki je izdajala samoprevaro. Koromandije ni, je govorila uprizoritev. Je le blodnja šeme, ki ne vzdrži v banaliteti tega sveta; ki beži pred njo. A kam? Niti ne v smrt. Ampak v verbalizem. Ko bo Tone videl, da brez službe ne more živeti, bo (s)pokorjen prišel nazaj trkat na vrata Predstojnika-Hudiča.

Ta poanta je bila v popolnem nasprotju s Smoletovo tezo; in z mojo. Ne pravim, da je ni bilo mogoče zaznati v drami. Tone - Smole, jaz - je imel še premalo izkušenj; njegov protest zoper svet Partije je bil v resnici šele na začetku, nemalo zgolj retoričen. Za nekoga, ki je bil Tonetu - nam - naklonjen, je bila drama zametek prave poti, tiste, ki je nato vršičila v **Antigoni**, v Perspektivah. Menda ni te poti videl v uprizoritvi **Potovanja** nihče. Uprizoritev je bila šibka, neprepričljiva; mestoma celo papirnata.

Direkcija Drame SNG je odstopila avtorju srednjo ložo v prvem redu. Smole je povabil vanjo poleg svoje žene tudi naju z Alenko. V pavzi sta Smoleta ostala v loži, midva z Alenko pa sva se podala v foyer, da slišiva, kaj meni o predstavi občinstvo. Takoj sva zvedela, da uprizarja Smole v drami moj problem: da zapuščam ženo. Motiv drame je namreč tak: Tone zapušča zakon in soprogo Hildo, ki ga drži v odvisnosti od službe, od družabnosti, od videza. Popolna pomota. Prav moja žena je bila tista, ki je bila zmerom kritična do mojih družabnih poizkusov. Kar najbolj me je podpirala v mojih sporih z oblastjo; in tedaj, ko sem zato ostal na cesti, brez sredstev. A dalo se je sklepati tako, kot so sklepali obrekljivci. Motiv **Potovanja** je odpoved službe univerzitetnega asistenta; to pa sem bil v Smoletovi bližini le jaz.

In le jaz sem v času od nastopa službe do premiere **Potovanja** na veliko zabavljajl čez Ziherla, ga načrtno spodkopaval, oznanjal ničvrednost takšnih služb in lastne. - Smole v razmerju Tone-Hilda tudi ni opisal razmerja s svojo ženo; bilo je od začetka do konca izjemno, ljubezensko, notranje pripadnostno. Zdenko sem od nekdaj imel za eno najbolj spoštovanja vrednih žensk, kar sem jih v življenju spoznal. Moža je podpirala v položajih, ko ji ni bilo lahko. Tako rekoč idealna žena.

Ne bi bilo slabo analizirati Javornikovo časopisno kritiko **Potovanja**. Izhajala je iz ideološke predpostavke, in to je tudi eksplicite trdila, da se pravo življenje dogaja drugje, v socialističnem delavstvu, v zidavi nove družbe itn., medtem ko tičijo Smole in njegova družina v preteklem, preseženem, meščanskem, življenju sovražnem; da gleda avtor na svet iz prvega ali drugega nadstropja, to je iz daljave, ne da bi življenje poznal; da riše življenje spačeno; da je zato lažnivec in kot tak škodljivec. Ne vem, kako gleda Javornik na to in druge svoje, tej sorodne kritike danes; ne vem, kje je, ali pri Janši ali je sploh še živ. Zanimivo bi bilo slišati njegovo avtorefleksijo. S tem bi marsikaj popravil, kar je s sistematičnim zavajanjem javnosti oz. ideološkim trobljenjem skoz leta pokvaril.

Javornik - Ocvirk in ostali njunega kova, Partija sama - se je povsem zmotil. Drame, ki jih je hvalil, socrealistične, so kmalu izginile, razblinil se je svet, kakršnega je obljubljala Partija. Realna zgodovina Slovenije in slovenske literature je izhajala iz **Potovanja**, ne iz Mikelnovih političnih socialističnih agitk.

Potovanje je na začetku tiste smeri, ki je de facto zmagala, pa čeprav ji je Partija še dolgo, še v 80. letih, nasprotovala. Morda je treba reči; hvala bogu, da ji je nasprotovala. Ni je tako hudo preganjala, da bi jo zatrla; ampak prav

toliko, da je ni korumpirala, kot korumpira današnja liberalna družba mlade literature. V odporu zoper Partijo, pod pritiskom, terorjem, blokirani, smo se razvijali, zoreli, dobivali izkustva. Partija nas je ravno toliko ovirala, da nas je motivirala in nam pomagala k optimalnemu razmahu-obliki. Zato jo gledam danes nazaj kot nebogljenost oz. kot - čeprav nehoteno - pomočnico; ne kot Hudiča.

Nadaljnjo slovensko dramatiko lahko izvajamo iz **Potovanja**. Različne smeri: ontoteološko, nihilistično-avtodestruktivno in reistično.

3

Ontoteološko, krščansko-eksistencialistično popelje v vrh sam Smole: z **Antigono**. A tudi avtodestruktivno: s **Krstom**. Manj znano je, da je Smole tudi med prvimi dramskimi reisti. Medtem ko so **Igrice**, tretja oz. četrta Smoletova drama, napisane so bile 1957. leta, v marsičem še javorškovske, lahkotne, vianovske, stilistična vaja, metuljkasti svet blizu nepretencioznemu ludizmu (Smole se je želel v njih rešiti iz dileme **Potovanja v Koromandijo - Vrnitev iz Koromandije**), pa je **Veseloigra v temnem** že božičevska; vmes je že Božičeva črna groteska **Vojaka Jošta ni**.

Polom Perspektiv, ki je bil obenem politična likvidacija od zunaj in notranji razkroj grupe (Pučnik je hotel grupo rešiti s heroiziranjem in politizacijo, sledil mu je Rožanc s **Toplo gredo**, ki je stremela po tem, da grupo socialno in akcijsko poenoti, medtem ko je v resnici šla po poti samorazkroja po modelu Zajčevih **Otrok reke** in Jovanovičevih **Norcev**), je pustil za sabo mnogo večje razdejanje kot zgolj odrsko javn(ostn)i neuspeh **Potovanja**. **Potovanje** je odkrilo cilj, ki je onstran te družbe; ne le onkraj stalinizma-socializma, ampak onkraj sleherne družbe. Kje in kako to natančno je, Smole in Tone nista vedela; tudi jaz ne. Zato se imenuje ta onstranost Koromandija; kot da je pravljica. Za pravljico vemo, da je izmišljotina. Nekaj imenujemo pravljica prav zato, ker hočemo reči, da ni stvarno. Je, a na način domišljije.

Recimo, da smo vsi trije, Tone, Smole in jaz, tisto zimo 1955/56 bežali v fantazmo, kar je bila ena od mogočih poti. Vsaj desetletje jo je izdeloval Javoršek: na tej liniji je dosegel veliko umetniško moč - od **Kriminalne zgodbe**, 1954, prek **Povečevalnega stekla**, **Manevrov**, **Veselja do življenja** do zadnje igre v tem ciklu, do **Konca hrepenenja (Hotela nad prepadi)**; **Dežela gasilcev** je že zunaj te linije, je že predvsem socialno moralna kritika. Fantazma je drugo ime za ludizem: v stiski, ki je skrajna, izmisliti si rešitev, ki ni odvisna od logike tega sveta, od realizma, od politike, od banalitete. Marksistična kritika je kar najbolj prepovedovala, najbolj nizko cenila, najbolj napadala vse, kar je v skladu z domišljijo; ni smela dopustiti, da bi kdor koli kamor koli ušel izpod njenega nadzora, iz sveta, v katerem je moral kot novodobni suženj izdelovati projekt Nove družbe, kakršnega sta si zamislila Lenin in Stalin. V tem je šla Partija tako daleč, da je odpravila celo - v revoluciji tako često - revolucionarno romantiko; zamenjala jo je z ideološko, celo s stilno-žanrsko natančno določeno varianto realizma, dopolnjeno s politično perspektivo. Vsako nadaljevanje romantizma je pomenilo možnost projektirati se v tako daljno

prihodnost, a v imenu komunističnih idealov, da je postal takšen projekt za konkretno partijsko prakso neuporabljiv; da je postal alibi za pobeg iz »stvarnosti«, iz sveta Gulaga, kakor smo ga doživljali Tone, Smole, jaz in Kozak (**Dialogi**, ki jih je začel pisati jeseni l. 1956 po madžarski revoluciji).

Najdlje od vseh je šel prav l. 1955 Božič; za omenjeni Natečaj je napisal radikalno surrealistično dramo **Človek v šipi**. Navdihnjeno od Javorška, od **Zgodbe**, a že brez stilne elegance Javorškovih iger in Smoletovih **Igric**. **Zgodba** in **Igrice**, tudi **Steklo** in **Manevri** (vse drame iz 50. let) razločujejo med igro in stvarnostjo. Smole to poudarja z likoma dveh Gledavcev, ki komentirata dogajanje na odru. Javoršek sezida dramaturgijo na razliki med realnimi manevri in igranjem zgodbe o Krpanu; na razliki med igro na odru in igralci v garderobi, **Steklo**; na razliki med pisateljem-pisateljevanjem in likom iz njegovega romana; **Zgodba**. Dokler ima človek v zavesti to razliko, stvarnost obvlada, saj se zmerom lahko vrne vanjo; igralci iz igranih likov in vojaki po vojaških vajah v privatnike. Ko pisatelj ubije svojega - zgolj napisanega - junaka, ne zagreši zločina, saj junak ni stvarno živ; njegovo živost je upesnil le pisatelj. Svet fantazije je le dopolnilo svetu politične, banalne, oblastniške stvarnosti: Predstojnika, soproge Hilde, družine, urada, družbe (**Potovanje**).

Prelom se dogodi, ko se oba svetova ne razločita več. Posledice tega so hude. Fantazel - ime je delano po imenu Fantazija, je človek iz fantazije - preide zato v shizofrenost; v trojni lik s tremi telesi in psihami. **Veselje do življenja** je prelomno: ne vemo več, ali gre za stvarno poroko ali za privide, ki prehajajo v blodnje. In smo v Zajčevem svetu. V **Potohodcu**, v katerem se blodnje spreminjajo v more. - Enako se zgodi že prej v **Človeku v šipi**. Prividi se ne razločujejo več od normalnega stanja. Kar pomeni, da ni več objektivnega merila, s katerim je mogoče določiti celo mero stvarnosti, ne le navzočnost stvarnosti kot take.

Moja generacija in grupa, a že Javoršek, ki je bil od prejšnje najbolj inovativen, ni bila več pripravljena živeti pod terorjem Partije. Ker tega terorja ni mogla odpraviti na politično stvaren način, z uvedbo drugačnega sistema - to se je dogodilo nazadnje šele leta 1990 oz. postopoma se je uvajalo skoz desetletja destitucije vloge in pomena Partije -, ga je na fantazijski. Vendar s tem ne pravim, da je tak način neresničen. Politična (gospodarska, državna) stvarnost je le en vidik resnice. So tudi drugi. In ne le ontoteološki, izvirajoči od transcendentnega Boga. Tudi varianta fantazije.

Prav v tistem času je odigral Vidmar eno svojih najpomembnejših vlog: pred Zihierlom je - v veliki polemiki - obranil pravico do domišljije. Žal se sam ni zavedal, kaj počne. Ko bi moral braniti realne rezultate umetniške fantazije, avtorje in njihova dela, ki so bila zares fantastična, predvsem Zajčevo in Strniševo literaturo, je odpovedal. Njihova fantazija je šla čez meje, ki jih je Vidmar še prenesel; zato je razglasil to fantazijo za bolešno. Odhod Uršule, **Samorog**, čez ta svet v svet, ki je v zraku, v sanjah, v vizijah, je bil za Vidmarja preveč. Zato ni prenesel Božiča (**Človek v šipi**) niti radikalnega Javorška, **Veselja**. Tudi tako usmerjenega Smoleta ne: **Veseloigre**. Ni prenesel smeri, ki se je po premici oddaljevala v pravljično, v Koromandijo. Oz. točneje: smeri, ki je začela jemati Koromandijo za resničnejšo od tosvetne - tudi slovenske - partijske stvarnosti.

Božič in Javoršek sta napovedala, kar je postalo kasneje moda, od Šeligove drame **Kdor skak, tisti hlap** naprej: prehajanje v kozmocentrizem, astrologizem,

transcendentalno meditacijo, kontemplacijo ipd. Smole je čutil, da je **Antigona**, čas okrog leta 1959, vrh zgodovine naše grupe in vrh slovenske v določenem času. Ni verjel, da je mogoče vzdržati na tem vrhu; v neposrednem soočenju s - politično, oblastniško - stvarnostjo, ki pa ni sveta vojna (kot je v NOB dramatiki ali v Snojevi drami **Gabrijel in Mihael**). V skladu s **Človekom v šipi** in **Vojakom Joštom** se je Smole pripravljaj na čas, ko se bo visoka raven, dosežena z **Antigono**, podrla. Nekaj časa se je držala, se diferencirala, tudi v Rožančevo **Stavbo**, v ontoteologijo občestvenega tipa sakraliziranega Marxovega osvobodjevalnega in ustvarjalnega, komunikacijskega Dela in ne stalinistične rabote. A **Topla greda** je bila znamenje: da se druge možnosti uresničenja transcendentnega sveta zapirajo; da ostaja le še politično akcijska možnost, socialno konfliktna - od stavke do revolucije - , ta pa je v bistvu le ponovitev že znane revolucije, tiste iz let 1941-45, tiste, katere neugodnosti, zmote, nasilje, zločin, slepo ulico smo izkušali vsak dan.

Prve drame, ki so bile napisane po polomu Perspektiv, so bile Božičeva **Dva brata**, Rožančev **Paradiž** in Smoletova **Veseloigra v temnem**. Tri ludistične črne groteske, nazunaj lahkotne, dejansko polne melanholije, obupa; izražale so, kar se je dogodilo. Skoz Smoletove oči je bilo to, kar se je dogodilo, neveselo: najprej so se živi ljudje spremenili v vloge. V **Paradižu** sta to mož in žena, soproj in soproga, prikaz nemožnosti zakona. Pri Božiču sta to dva brata. Pri Smoletu so to Duhovnik, Dekle, Gospodar, Izletnik itn. Nazadnje Štirje morilci in štirje policaji, ki so »lahko isti igralci«, s čimer je narejena osnovna identifikacija med zlom in dobrim, med moralo in amoralo, kot se je kmalu zatem filozofsko esejistično izrazil Urbančič. Narejeno je bilo tisto, kar je za Antigono najhujše, najmanj sprejemljivo; zmaga duh cinika Tejrezija. Antigona in Kreon se poistita. Vsak od njiju je le vloga. Vloga pa ne determinira. Človek, ki je zgolj vloga, ni odgovoren. Ker tudi ni svoboden. Je samovoljen, naključen ali mehansko navit, celo kibernetično programiran. A ni samostojna, živa, »višjim zakonom« - Bogu - odgovorna oseba z ekstatično eksistenco. Dogodi se marionetizacija. V vseh treh imenovanih dramah - groteskah - iz leta 1965.

Veseloigra je rešitev iz poloma s Perspektivami, ki pomeni za perspektivovce zlom sveta. A je takšna rešitev, za katero ne vemo, ali je sploh kaj vredna. Da bi se človek rešil (ne le izpod političnega terorja, ampak iz stisk problema identifikacije, vrednosti sveta, obstoja vrednosti, smeri, ciljev, akcije, eksistence), se odpove sebi; se premeni v jezik, retorika lingvizma, v vlogo, funkcionalizem, v reč, reizem. Je, a na način ni; nihilizem. (Hribar ga je pobral tu; a šele čez leta je razumel, za kaj je šlo. Leta 1965 je bil Hribar še v Marxu.) Resnica se razkrije kot konstrukt. Drugo ime za konstrukt je igra, ludizem. Prestop v igro in v svet domišljije je kaj hitro pokazal, da sta svet in človek, če sta pojmovana le kot konstrukt(a), nekam papirnata. Nekaj manjka. Točneje: nekdo manjka. Živo življenje manjka. In živa konkretna, singularna oseba, ki se razločuje od lutke-vloge.

Manjka tudi na umetniški ravni. Naj je **Veseloigra** še tako bliskavo delce, večjega pomena nima. Je eksperimentalno. Bravec čuti, da je resnica, ki je v komediji, hudo reducirana. Vsak od nas iz notranjih občutkov, zavesti, izkušenj - avtopsije - ve, da je več in nekaj drugega od zgolj vloge in jezika. Smole je lingvizem-reizem-ludizem-misticizem zasnoval; a pri njem ni ostal. Čutil je, da je pomanjkljiv; da ima sam v sebi svet, ki je brez primere močnejši od sveta

Veseloigre. Odtod naslov, delan po zgledu **Igric**. Gre za veseloigro, za igro. Ne za resnico.

Ta igra je dana že v **Potovanju**, v srednjem delu drame, v igrivih prizorih, ki nimajo nujne notranje zveze s Tonetovo zgodbo. So žanrski prizori, boljše: že modeli igre, ki se zadovoljuje sama s sabo; torej ludizem. Značilno, da so v uprizoritvi **Potovanja** prav ti deli najbolj uspeli. Tonetovo potovanje v Koromandijo je v Jamnikovi režijski koncepciji in v Miklavčevem nastopu delovalo na gledavca kot vekanje slabiča, kot javskanje dezorientiranega, ki je preobčutljiv, da bi vzdržal v surovem svetu stvarnosti. Koromandiji ni nihče verjel, verjel ji je šele v **Antigoni**, ki pa ni bila več pravljica, ampak polno odgovorno močno soočenje posamezne osebe s sistemom brezobzirne moči. Miklavčev Tone je retoriziral, ker onkrajnost stvarnosti še ni bila prepričljiva, izkustveno dana. Takšna je postala - za grupo - šele v letu 1958/59.

V **Veseloigri** je Smole vse reduciral na retoriko. Ni je podložil s sentimentom; podal jo je direktno, golo, olajšano le z neodpravljenim avtorjevim humorjem. Zadevo je postavil na realna tla, na tisto realiteto, ki smo jo prav tedaj začeli izkušati in reflektirati; kasneje je dobila ime postmoderna. Šlo je za simulacijski psevdosvet ali kvazisvet, za virtualni svet Označevalca, ki je prazen. Nasproti tej realiteti, ki ji pravi Baudrillard celo hiperrealiteta, se je pokazal svet Antigone kot izmišljija; morebiti kot spomin, a že daven. Naj je bil Pučnik še zmerom - znova - v zaporu, grupa tega ni več doživljala kot leta 1959: kot pasijon in tragedijo. Tokrat je odšel Pučnik v zapor zaradi svojega politizma, socialno gospodarske in celo moralne kritike, ki pa je ostajala na ravni tosvetnosti, same družbe. Konsekvenca zgolj socialnosti je bila za vse iz grupe ena sama in razvidna. Socialnost se je razkrila kot konstrukt jezika, kot igra vlog. Celozapornik je postal vloga v scenariju, ki narekuje policaje in morilce. Za lik odrešenika je zmanjkalo prostora.

Lik »uspešno« transcendirajočega je obnovil in radikaliziral Strniša z likom Uršule (**Samorog**), Smole nikoli več. Strniša se je bližal krščanstvu (**Ljudožerci**), Smole avtokritiki, avtorefleksiji, ki je prehajala v avtodestrukcijo. Približal se je Zajčevi dramatik.

A še ne takoj in ne scela; seveda tudi nikoli tako, da bi prešel od sebe k Zajcu. Zmerom je ohranil sebe. Če govorim o Zajčevi liniji, mislim le na linijo avtodestrukcije, ne na ostalo, na humor, igrivost, lahkotnost, intelektualno analizo, kompletnost socialnega sveta itn., kar vse je značilno za Smoletovo dramatik, ne za Zajčevo; ta je bistveno bolj poetiška, omejena na lirsko simboliko.

V tem eseju obravnavam manj ali komaj znane Smoletove drame; oz. povezujem znane z manj znanimi. Med neuspešnimi je tudi **Cvetje zla**. Brez težav se ga da uvrstiti na linijo, ki jo osvetljujem. **Cvetje** je izraz občutka, da svet **Veseloigre** ni zadosten, a obenem avtorjeve nezmožnosti, da bi napisal tisto, kar **Veseloigri** na eni in **Antigoni** na drugi strani manjka. Drama, s katero se je Smole ukvarjal že od leta 1960, a jo je bil zmožen končati šele v drugi polovici 60. let, je bila po zamisli, daljnosežnosti, kompleksnosti Smoletova najbolj ambiciozna igra: **Krst pri Savici**. Od blizu sem spremljal dramatikove muke. Že l. 60 mi je dal - v Predvoru, kamor je šel pisat - prebrat odlomke. Niso bili kaj prida; oba sva čutila, da ne prebijajo meje. **Veseloigra** in **Cvetje** sta vmesna poskusa, izraza nemoči ali napačne poti - če presojava Smoletovo dramatik z vrhov: z gledišča **Antigone**, **Krsta**, tudi **Čeveljčkov**.

Cvetje je dobesedno povzeto po neki kriminalki, brala sva jo oba s Smoletom. (Literarni zgodovinarji pozitivističnega tipa bodo že izvohali, za katero kriminalko gre. Vtis imam, kot da sva jo brala, oba isti izvod, že tik po vojni, v srbskem prevodu.) Drama se dogaja okrog neodkritega zločina. Smole je vedel, da je zločin bistvo; a kako ga interpretirati? Na Antigonin način nikakor; ta način se mu je zdel prepatetičen, s tem v postmoderni neokusen, neustrezen. Že s Kreonom je pokazal, da Partija ni več totalitarna, ampak vse bolj utilitarna, banalno državniška. A če ni totalitarizma, ki temelji na pristni veri v udejanjitev utopije, tudi žrtve Partije niso več posvečene; so le karamboliranci - od Pučnika leta 65 do Blažiča deset let kasneje. Obenem pa je Smole vedel, da zadeva le ni tako preprosta; da zapornik ali ubiti ali preganjani le ni zgolj vloga. Da ječa in nasilje bolita. Da teror blokira razvoj duševnosti, svobode, ustvarjalnosti. A vsega tega Smole ni mogel podati na način, kakršen je že bil dan: od **Pisane žoge** do **Afere**. V **Norcih**, napisanih leta 1964, se dogodijo pristen patos, neposredna eksistenca in smrt, a se nazadnje sploščijo v užitek, lumpenistično poulično izzivanje: v ludizem-karnizem.

Cvetje je ljubezniva kriminalka, ki skriva sanjo o usodnosti in milosti; a tako dobro skriva, da je nihče ne začuti. Jo je Šeligo, ko sva gledala **Cvetje** v Celju, Šeligo naju je posebej peljal z avtom tja? Šeligo je dramo hvalil. Jaz sem jo (raz)trgal. Padla je še pod raven **Veseloigre** in **Igric**. Menil sem, da jo je napisal tisti drugi Smole, v Smoletu zmerom navzoč: korupten; nadarjen, a prelahkoten; pišmevuharski, lumpenističen. Morda se je s to vlogo Smole boril zoper svoj hudi desperatizem, zoper svojo usodo. Točneje rečeno: da sta bili poleg drugih v Smoletu tudi ti dve eksistenci, ki ju je mojstril v briljantni vlogi: želja po smrti in zračna igra s svetom, ki je le kratkočasje s stilno izbranimi besedami. Kot da je **Cvetje** zakrivalo ogromno črno luknjo, navzočo v Smoletovem intimnem svetu in v svetu vseh nas, ki smo se tedaj na veliko ludirali.

Bilo je treba počakati še malo, da je cvetje odpadlo. Da se je pokazalo zgolj zlo.

4

Krst pri Savici ni le zgodba o avtodestrukciji »fašista« Črtomirja. **Krst** obsega ves Smoletov svet. Z **Igro za igro** je sicer skušal avtor še enkrat k veliki drami, a mu je zmanjk(ov)alo moči. Obe polovici - igra cinizma, spolni užitek na eni in tragično samoslepilo revolucionarja na drugi strani - se ne ujameta; za Smoleta kot klasičnega avtorja je bil to neuspeh. Ton in bistvo drame sta ena sama nemoč: načelna človekova nemoč, da bi prišel do česar koli drugega kot do spolnosti in do nizkega humerja. To zvedeti od Smoleta ni bilo prijetno: Smole je bil v svoji srčiki neprimerljivo sramežljiv človek, vase zaprt, tuj drugim in sebi. Če se je v duhu časa - ludizma in karnizma - reducirjal na »aristofansko« banalnost, je moral imeti močan vzrok za to. Ne pravim, da v Smoletu ni bilo nič lumpenista; njegova želja po smrti se je nemalokrat kazala kot želja po samozanemarjenju do kraja. V **Igri za igro** se je tej želji prepustil

kot še nikdar. Z igro - s spreminjanjem temno usodnega sveta v igro - se je od nekdanj reševal pred ljubeznijo do smrti; tudi humor je bil eno njegovih sredstev v ta namen. Ni naključje, da so kar tri njegove drame naslovljene z igro: **Igrice**, **Veseloigra v temnem** in **Igra za igro**. Tudi naslov knjige dram iz leta 1986 je **Igre in igrice**.

Krst ni le uprizoritev črne luknje in zla, kot takšno lahko gledamo dramo **Zlata čevljička**. V **Krstu** se prepleta vse, kar je Smole vedel o življenju; čeprav se prepleta na poseben način. V **Krstu** je Koromandija. Sestra Pia doživlja mistične ekstaze. Bati se je, da jih ne bo več, ko bo preseljena na Slovensko; slovenstvo vse banalizira, blati, blokira, uničuje. A slovenstvo ni ves svet; že Čedad je vse kaj drugega kot Gameljne in Koreno nad Horjulom ali Šujica, odkoder so doma Smoletovi predniki z obeh plati; sem in tja sva jih z Dominikom obiskovala. (Do sorodnikov je kazal neverjeten odpor, gnus, posmeh. Kot do večine ljudi.) Kaj šele Oglej, ki v tistih časih meji na morje. Nad morjem more Pia zagledati sonce kot telesno kozmični simbol za Neznansko, Onkrajno, Neizmerno, za Koromandijo. Piina mistika je trpna; je doživljanje čustveno eksistencialnih stanj. Ni akcija v svetu, kot je Antigona. Pia ne potuje več, kot je njega dni Tone. Preselitev v Slovenijo je prehod v zapor in v jalovost. Družba stre mistiko in Boga. Ljudje nimamo več moči, da bi predrl meglo banalitete. Pia - s tem tudi **Krst** - je negativen odgovor na **Samoroga**.

Črtomir ni negativna resnica Antigone. Je nekaj drugega: je aktivnost, ki vnaša utopično milenaristično eshatološko tosvetno vizijo v socialno politično akcijo vojaškega tipa; s tem oblikuje sveto vojno. Smole je tu genialen videc, ne le radikalen kritik. Sveta vojna ni bila le partijsko narodno osvobodilna med leti 1941 in 45 in podaljšana v povojni čas; je - bo - tudi fašistična oz. vojna današnje slovenske desnice. Je vsaka vojna, v kateri so vojščaki prepričani, da udeležajo s pravično silo idealne cilje. Smole pokaže, da je takšna vojna direktna negacija ljudi, te se ubija, in ljubezni, ta umira, saj jo nadomešča sovraštvo; tudi do Bogomile. .

Antigona je svetla, nedosegljiva točka. **Krst** uprizarja možnost, da bi se Pučnik, model za Antigono, vrnil iz zapora in radikaliziral, kar je dejansko hotel biti, a l. 58 še ni bil in je zato mogel postati model za Antigono. Smole se je zmotil le v času. Pučnik se je za četrto stoletje umaknil. S Smoletom sta se v tem času hudo sprla; Smole je bil namreč nad Pučnikom razočaran. Tako ga je pobilo, da si je še dodatno otežil vrnitev vere v Antigono. Pač pa se Pučnik zadnjih let razvija v smeri Črtomira. Pučnik kot realna figura iz običajne stvarnosti je zveza med dvema literarnima likoma: med Antigono in Črtomirom. Sama Antigona nima možnosti, da bi postala Črtomir; Antigona zgolj pričuje, ne napada Kreona, države, ne vzpostavlja nove - pravične - oblasti. To je vzpostavljaj Kozakov Komisar, **Afera**, komunisti; in jo danes filofašisti.

Smole se v **Krstu** odloča za liberalno družbo banalitete, za civilno, za dogovorno, za kompromisarsko; kot smo se od srede 60. let vsi iz najine grupe. Kot malokdo lucidno napoveduje - utemeljuje - oblikovanje slovenske nacionalne države. Sicer še v okviru drugih držav, Frankov, Bavarcev, Jugoslavije, a z namenom čim večje avtonomizacije. Ne vnema se za NOB, ampak za umno zvito diplomatsko osamosvajanje. Dejansko za Partijo, kakor se je obnašala posebno v koncu 80. let. Radikalizacija v srbsko - hrvaško - nacionalistično evforijo in mitomanijo je Smoletu tuja; upira se mu.

Krst je podpora Kavčiču, tistemu politiku, ki je solikvidiral Perspektive; in ki mu je l. 64 Smole bolj nasprotoval od mene. **Krst** je izjemno močan v tem, da vzdrži pritisk celotne deziluzije, ki nas je zajela po koncu Perspektiv; je psihološko eksistencialni temelj sleherne liberalne družbe, njene pomenske strukture. Smole sam v sebi ni imel nikakega daru za vlogo Gorazda ali Kočarja; vse življenje je nihal med eksistencama Toneta in Administratorke. Pa vendar se je zmozel vzdigniti nadse in sprejeti svet civilne meščanske politike, svet, ki ga je na začetku svojega pisanja tako radikalno odklonil: Tone ga zapusti in odide v Koromandijo.

Kam je lahko odšel Smole po dokončanem obračunu v **Krstu**, če ni hotel narediti, kar je storila Administratorka, a ne mogel narediti več, kar je motiviralo Toneta? Če ni verjel več v Antigono? Če se mu je zap(i)r(a)la tudi Piina možnost?

V 60. in 70. letih so med sabo tekmovali vsi trije veliki slovenski pesniški dramatik; Kozak je bil dramatik drugega tipa. Povezal sem jih, ko sem leta 1968 izdal knjigo o treh njihovih temeljnih dramah: o **Antigoni**, **Otrokih reke** in **Samorogu** (**Trojni ples smrti**). Trije tipi smrti. Zajc je ostal zvest svojemu, enemu samemu: do **Grmač**, čeprav se tu morda svetlika možnost transcendence. Smole je zaključil s sporočilom samomora, radikalne deziluzije in ponesrečenosti - Lampito v **Igri za igro**. Pot, ki vodi v odrešitev, je podal Strniša - od **Samoroga** do **Ljudožercev**. Le da mu danes ne zmore nihče slediti; morda lajšček v romanu **Ki jo je megla prinesla**. (Tomšič se hote veže na ruralno, arhaično okolje predmeščanskega praznoverja; glej **Oštrigeco** itn.) Strnišo razumejo narobe: kot kozmocentrika, ne kot transcendentista.

Smoletova dramatika razločno kaže, da nobenega dramatskega opusa ne gre jemati zgolj ali predvsem kot premico, odprto naprej. Smoletov opus je premica, odprta nazaj, regresivna. Odgovor, če ga tolmačimo le iz naprej odprte premice, postane daljica oz. krog-pentlja. **Čeveljčka** odgovarjata na vprašanje, kaj je Koromandija. Smrt. Celo kot samomor. Po krogu se ne da priti nikamor: le do ponovnega samomora in/ali do ponovnega samoslepila, upanja v nekaj, kar ni nič drugega kot nič. Antigona je na sredi kroga. Zato jo je mogoče tolmačiti kot vmesno stopnjo, kot lepo dejanje, ki je konkretizacija Tonetove še vse preveč geste, a je še zmerom iluzija. Prek Pie in Črtomira se nazadnje razkrije, kaj je cilj in vsebina upanja: dejanje Administratorke, ki je edino resnično dejanje, katerega je človek zmožen.

To je verjetno lok, ki ga je zastopal sam Smole; tudi zato sva se razšla. Moje branje Smoletovega - ne le dramskega - opusa je drugačno; enako legitimno kot avtorjevo. Zame posamezne drže, opisane kot Tonetova, Antigona, Črtomirova itn., niso le stopnje-točke na krogu, prilepljene na obod kroga, zamenjujoče se le na krožni liniji, ki zastopa stvarnost. Obenem so točke v prostoru, ki je stran od linije-kroga. Zakaj bi se človek držal linije-kroga? Je svoboden glede na mehaniko-usodnost sveta. A je vendar v svetu, čeprav drugje.

Svet ni le ta svet; Antigona je to vedela. Antigona je zmogla stopiti proč od tosvetne linije-mreže, ne da bi padla v praznino nič, kot Lampito ali Administratorka. Uršula da temu prestopu poetično mistično vsebino. Človek je zmožen slišati in videti drugi svet, ki je drugje. Če to zmoreta Antigona in Uršula, celo Kozakov Kristijan (**Afera**), zmore to načeloma vsak. Vsakdo ima v

sebi božjo - v transcendenco odprto - dušo, vest, s katero čuti drugega kot drugega, ljubezen, s katero se mu odpira in se mu predaja.

Drža Antigone - tudi Pie - je drža milosti. V bistvu že drža Toneta; njegov odhod iz tega sveta je pristen, čeprav šele začet in kot tak abstrakten. Opus dramatika ne more biti podvržen zgolj mehanski logiki napredovanja ali nazadovanja; niti logiki kontinuitete. Točke vere in upanja so točke zunaj kontinuitete. Kontinuiteta zmore dati le pogansko vero, vero staršev; to je okvir recimo današnjega slovenskega rearhaizirajočega katolicizma. Nastop milosti pomeni vdor svobode in božjosti v usodnost tega sveta, v tragedijo; pomeni vstajenje kot cilj in smoter pasijona.

Smole je - ne le v **Antigoni** - uprizoril točko vstajenja, upanja, vere, transcendiranja. Njegov - in vsakteri - opus je treba presojati glede na te točke božje navzočnosti, neposrednega stika med Bogom in človekom. Šele tak red je - seveda z mojega vidika - pravi red. Red, ki ni podrejen interesom in razumu tega sveta. Tudi ne logiki običajne - evolucijske - literarne zgodovine, ki začenja z rojstvom avtorja ali s prvo njegovo objavo in konča s smrtjo avtorja in z njegovo zadnjo objavo. Zame je božje tako močno, da pomeša omenjeno logiko in zaporedne točke na linijah. Glede na navzočnost transcendence je vse, kar je na tem svetu, kaos; le transcendenca je red. In je zato vseeno, kako si drame sledijo.

Sam skušam, tudi v tej razpravi, doseči sintezo; to je določen konstrukt. Uskladiti božjo navzočnost, ki je red v kaosu, z notranjo, imanentno logiko razvoja nekega dramskega opusa oz. nekega singularnega življenja, dramatikovega. (Po)kazati hkratnost obeh momentov-modelov; kajti tudi verska razlaga je konstrukt, saj jo posredujem z logiko uma. Ni pa zgolj konstrukt. Kot ni zgolj konstrukt logika rasti in padanja, zorenja in transformiranja Smoletovega osebnega in dramskega sveta, njegovih dramskih junakov. Argumenti, ki jih navajam, so po moji presoji prepričljivi. S čimer nočem reči, da ne more kdo drug istih dejstev razvrstiti drugače; kot v kalejdoskopu, ko ga zavrtiš.

S Smoletom sva si bila najbližje; bil je moj najboljši življenjski prijatelj. Opazoval sem ga od blizu, ga nenehoma razčlenjeval. Tudi kritiziral; a tudi občudoval. Bil sem srečen, da smem z njim živeti - kar četrto stoletja, v času, ko se je oblikoval, ko je bil najbolj svež; ko je bil čudovit človek.

Njegova dramatika je odmev in rezultat te nezamenljive čudovitosti.

*Zbornik Nove Revije o
Dominiku Smoletu, 1996*

TRETJI DEL

NEGATIVNA JASNOVIDNOST

TRAGIČNA JASNOVIDNOST I

(ob Novakovi **Kasandri**)

1

Oktobra, po operaciji žolčnika, sem napisal knjigo **RPMV** (**Raj, pastoral, mir, vojna**), v običajnem obsegu okrog 25 AP. Pisanje me je tako izmučilo, da knjige še do danes nisem v celoti tipkopisno popravil: vrgla me je v telesne in Duškrize, do razmišljanja o Smu, o tem, da je nujno nehati s pisanjem-ustvarjanjem **RSD**. **RPMV** sem obravnaval kot svojo zadnjo knjigo. Je pa res, da se mi je isto pripetilo že natančno pred letom dni; v končnem sporočilu **Četverke-04** sem se tudi že poslovil od aktivnega pisanja **RSD**. In sem vendar nato zmozel skoz celo leto 2005 napisati in sestaviti še 7 knjig, ki so deli **Četv-05** (4 normalno natisnjene na računalniški disketi, tri - **Trojček** - pa kot informacije o tipkopisih-rokopisih); **Četv-04** je bila obsežnejša: prav tako sicer 4 normalno natisnjene knjige na disketi, a kar 6 v obliki informacij, **Šesterka**.

Bo leto 2006 analogno, kljub vse večji moji utrujenosti telesa in duha? **RPMV** je prva knjiga v morebitni **Četv-06**; **Četv-05** zaključujem te dni, namreč oblikovanje njenih 4-ih računalniških knjig. **RPMV** končujem z vojno, s temo boja, ki je radikaliziran v pravcato vojno. Začne se s temo raja-paradiža, celo pastorage, katerih cilj je mir, a vojna je Strno tako navzoča v TSu, da brez nje ne gre; da vse konstrukte o miru podre in Unič(i).

Je vojna zadnja-končna tema, ali ji še kaj sledi? Eden od odgovorov na permanentno - neukinljivo - vojno je odločitev za Sm; je OIS. V krogu-kletki tega odločanja sem se nahajal zadnja leta, posebno pa konec zadnjega leta. Zazdela se mi je mogoče, da napišem le še eno knjigo kot zadnjo, šele s to bo moje poslanstvo dovršeno. Tema OISa sem sicer mnogokrat nakazoval; že s svojo prvo knjigo o SD - **Trojni ples smrti**, 68 - sem ekspliciral S, po svoje tudi Sm, v **OtR**; a tudi SAnta in Uršula v **Samorogu** napravita nekak Sm. Dine daje svoji Heri v **SAnti** možnost preživetja, a jo ta odkloni, hoče svojo S, ker hoče AbsReso. Podobno Uršula; Dan in Reka v **OtR** pa sta si izbrala Sm iz nemoči, počasen: usihanje. Kar sem danes jaz, sem nekakšna paradokсна sinteza vseh treh možnosti. Tudi pri meni in zame je Sm na meji z Isem Dti. Dt je onkraj para Ž-S.

Moj položaj v SDbi je enak kot zadnja leta, po svoje še bolj poudarjen v izjemnosti. Prej nekaj let nisem dajal Javintervjujev, pa sem bil »naravno« Zamol. Lani sem dal kar 3, za beograjski NIN, za ljubljansko Mladino in mariborski Večer. Čeprav sem vložil vanje recimo desettisočkrat manj dela kot v

pisanje **RSD**, so bili od te brez primere uspešnejši. Še eno - jasno - sporočilo Dbe: piši za nas, za publiko, za MO, za normalno rekreacijo SDbe. **RSD** je čudaštvo, ki nas ne zanima, neodvisno od tega, ali pišeš o vojni ali miru, o Bogu ali o Smu. Vse te teme so za DabDbo - tudi za UŽnike - nekaj drugega kot zame.

Niti tém nimamo istih, kaj šele njihovo obravnavo. Pomislil sem, kaj pa če sem se znašel v tako mizernem telesnem in Dušstanju prav zato (takšna da bi morala biti moja RR samega sebe), da bi lahko nazadnje najbolj Pri in natančno obdelal temo OISa? Zdaj ga najboljše poznam od znotraj. Sem ga že poznal, 20-leten, okrog 1950. A tedaj sem bil mladenič in sem ga moral omejevati, odstranjevati; napotil sem se bil v Vitz Ža. Zdaj pa sem bolan starec, pred mano ni več druge poti kot ta, da raziščem še tisto, kar sem morebiti preveč zanemaril. In če je to OIS?

Takšno premišljanje me je pripeljalo do načrta za pričujočo knjigo ali dve, Notpovezani. Da izpolnim dolg MBPu Borisu A. Novaku (BNaku); obljubil sem mu, da napišem ES analizo **Kas(andr)e**, tudi **Lip(ican)cev**; nisem je še, čeprav sem se podrobno lotil branja-komentiranja dveh Rc drame, prve iz 98 in šeste iz 2001. Nekaj mi je še manjkalo, da bi se čutil zrel za primerno razlago; najbrž mi je manjkala ravno Radobupanost, ki je votek **Kase**. BNak se iz nje sicer nekako reši - v duhu svoje ErS Herace in aristokratizma (Arista) -, vendar je bližina, ki jo je dosegel z OISom, tako velika, da je Pri in pretresljiva, obenem ko je tudi lepa in s tem delen pobeg v KlasEsto.

Napisal sem si seznam 17 SD, ki bi pomenile čvrst okvir za tém OISa kot krute Usode ali zle Konte. Nekaj dram na antične teme: ob **Kasi** Jesihovi **Ptiči**, ki so kot lahkotna Koda Dia ali celo polemika s **Kaso**; Filipčičeve **Bakhe**, ki stopnjujejo Pervkrutost IdČla - IdBa - do kanibalizma; Dinetovo **Igro za igro**, velik del razprave o tej drami imam že napisane; Tauf(erj)evega **Odiseja in sina**, IvSvetovega **Ojdipa v Korintu**. Naj bi s to dramo antični del teme sklenil? Ob tem pa Jovanovičovo **Jasnovidko**, ki je prenos preroštva v PMLD, v RMg, k **Ptičem**. Še enkrat BNakovo **Hišo iz kart**, ki podaja Konto - igro na srečo - kot osnovo IdČla. BNakove **Lip(ican)ce**, ki so najbrž točka pomote, zmede, forsiranja nečesa, kar se je BNaku v **Kasi** pokazalo kot Poz, namreč Arista; vsaj tako, kot Aristo, je avtor zadevo sam ocenil, a je z moje plati prej PsArist, želja biti nekaj, kar nisi. Arist v **Kasi** se dogaja v avtorjevi DušNoti, to gre. Brž ko pa se Arist pozunanji v DbZgo, ki se še dodatno veže z lepo-plemenito Nvo, a takšni so lipicanci kot konji, zadeva ni več ista. Utemelji se še na SNaru oz. na SNclu. Lipci so »naši«, s Krasa doma, Slkri-zemlja, a so obenem veliki Evrkralji in Pl. Zdi se, K-da je BNak preširoko odprl usta, se preotroško predal sanjariji po ZahEvr veličini FDbe, jo pogledal - skoraj izključno - z njene bleščeče strani, povsem v nasprotju s celotno SIŽo. Nasledek je bil nekakšno sprenevedanje, močna SZ pospeševane avtoHerace, ki je bila v BNakovem Umetopusu zmerom navzoča, a dozdej obvladana. **Lipci** pa K-da kažejo oslabeledost Umtkove Etvolje, ARF-AK dejavnosti; so nekakšna PM-agitka.

Tretji moment v načrtu knjig(e) je SSD, začenjši s sploh še ne prebrano Kodrovo **Pavlinu**, 1870, Stritovim **Zorinom** kot radijsko monodramo, tudi 70, Funtkovo **Iz osvete**, 1896, Ganglovo **Sfingo**, ki veže PV-MV-I in 20-leta, s tem Cerkvenikovo trilogijo **V vrtincu** in obe zgodnejši Grumovi drami **Pierrot** in **Zastori**. Vse do Rožančevih **Prizorov s hudičem**, ki kot srednjeveška tema

povezujejo nujnega Hudiča (Dioniza iz **Bakh**) z AD KČe. Drama je iz 80-let 20-Stola. Odgovarja ji - 40 let (vna)prej - Kociper s **Šentjurjevim provizorjem**, Priduhovnikom, v katerem je Pravera v BDra. Z njo nepriznani, Zamol, izločeni (tudi iz SIzi) Snik Trpin pokaže Prapot, pot, ki je ni zmogel ubrati znameniti, popularni, oblastniško velemočni Snik Ignacij Loyola. **Provizor** je bil napisan 40, izšel v začetku 41, na sami sredini SD-SIzi. Je kot luč, ki sveti v temi, a je nihče ne opazi. Na **Pro(vi)z(orj)u** bi zidal svojo rešitev, če sem je zmožen. V **Pismu BNaku**, objavljenem na koncu knjige **RPMV**, sem nakazal možnost, da je tudi zame še rešitev; da se dejansko nikoli nisem do kraja in zares odpovedal Iu Dti, veri v UnBDra, le OIS se je neznansko okrepil. A z vero v vero v vero v Dt moram biti sposoben vzdržati gmoto nasilnega nesmisla, ki me kot Svetpovodenj preplavlja. Moram! Je to le Etvolja ali tudi moč v meni? Knjigi **RPMV** in pričujočo, ki ji še ne vem naslova, je treba brati skupaj. (Naj knjigo naslovim **Usoda, nesmisel in odrešenje**? Ali: **Sodobna in mitska antika**?)

Nemalo DaSD je na antično temo. Po letu 1990 preoblačenje-skrivanje - mimikrija - pod antično obleko zaradi Polvzrokov ni več potrebno; IvSvet in BNak napišeta **Ojdipa** in **Kaso** kasneje; torej je razlog za »antikiziranje« drugje. Že prej je bilo navajanje Pol vzrokov vprašljivo: Priž je lociral približno isto temo kot Dine v **SAnti**, **Afero**, v Italijo MV-II; vsaj PolKrita je v obeh dramah podobna. Bi smel reči, da je antični milje v DaSD in/ali v SPD nastal prej iz razloga lepote? Da pomeni vnos Klaselementa v PMLD, ki kot Dv hipermodel Strno razpada? Močne drame DaSD so Hočevarjeva **M'te ubul**, Kodričev **Karusel** ipd.; te so slika DaSlškega Lpna. Je mogoče živeti zgolj v LumDbi? Posebno Peki, kar sta IvSvet in BNak - tudi Jesih in Tauf - čutijo potrebo po lepoti. Lepota je moment v sistemu RKPLEL(epota); kot Klaslepota je Hara, Hara pa je Čl želja-težnja že od nekdaj, dana že v **Bibliji** kot paradiž (raj)-pastorala (RaPa), glej **RPMV**. Kaos je umor; je svet, v katerem ne more priti do miru, do stabilite, do trdnosti temelja; je permanentna vojna. Kaj je v Čl DušNoti obup drugega kot trajno nezadovoljstvo, nesrečnost, podvrženost strastem, ki ne obetajo izhoda-rešitve?

Problem, ki ga načenjam, je Tip za **Kaso**. Zunaj dvoma je, da BNak tekmuje s **SAnto**; reminiscence nanjo so raztresene po vsej drami. Dine je hotel s **SAnto** v nekem zelo hudem času za Slce nasploh in za MGGo posebej najti rešitev; zdelo se nam je, da jo je našel. Okrog 2000 je sicer Dgčen, pa vendar spet hud čas. Štiri desetletja prej teror Ptje, okrog 2000 - enako še 2006, ko pišem to razpravo o **Kasi** - pa strahovlada navadnega Kapa in Kpla, ki pa se spretno Prikr pod masko tega, da ustreza željam Čla-potrošnika, da zadovoljuje njegove Uže. Lib se je v Slji od srede 60-let naprej pojavljal pod geslom Užev-Želj, tudi v neoleci od Močnika do Žižka; tako rekoč vso mlado Gene je prežal s to Ideolo, ljudi je pripravil na delovanje Kapa, zdaj pa neoleca zabavlja čez potrošništvo in Kap, ki ju je sama priklicala. Hini!

BNak ne sodeluje pri tem procesu; njegova linija gre od **SAnte**, od **Samoroga**; od tega jemlje ErS moment, ki je sicer v SPD redkejši, razen v SeHu, pri TorkD. BNaka nemalo veže s Torkom, posebno rešitev problema Ža z ErS razmerjem med dvema; vez med **Svetlobo sence** in **Kaso**. Dineta v **SAnti** ErS ne zanima, v **Igri za igro** ga pa močno destituira. **Igra** - načrtno - močno popušča Lpnu. Povezuje Klaslepoto z banaliteto Cinnizkotnosti ljudi. **Igra** je v veliki meri Koldrama, v nji nastopa ljud ali tisto, v kar se je v PMLD

spremenilo (RR): plebs kot masa, kot dno-razvrednotenje vseh Vrt razen surovih Užev. **Igra** je delana po modelu **Žensk pred skupščino** in **Lisistrate**, Aristofanovih Kod, v katerih ta (po svoje upravičeno) ruši nastajajoči svet demokratizma. Lepo pokaže, v kaj se RR demokracija: v ohlokracijo. Več Sve daje več samovolje. Veliki Sokratov projekt o SAPOi, kolikor je bil načrtovan, je v atenski demokraciji propadel; enako Goethejev - glej **Ėgmonta** - v DaĖvrdemokraciji. Dine se je že sredi 80-let tega jasno zavedal. DaSlja je Db nizkih strasti, zavisti, minitekem, bedne raje, ki je pohlepna do neznosnosti in se sama sebi smili, prepričana, da ji gre vsak dan slabše. To ni več življiv svet, vsaj zame ne.

Svet lepote je svet Arista. Arist je doma v FDbi, kjer vlada Zakon, Red, Ėtos, utemeljen na bogu kot najvišjem načelu: na Trl. PrM - NKNM - je imelo načrt, da bo ohranilo Haro in Notred FDb, a ji dodalo demokratizem (Demokt). Načrt se ni posrečil; nazadnje niso ostali ne Arist ne Demokt, ne lepota ne smisel ne enakost. Le Sv, ki pa sama sebe sproti razvrednotuje kot ničesna samovolja želj. Žizek je »velik« po tem, da je najnazorneje utelesil gesla »zla«. Kdor noče Kapa in Kpla, a Svo, se mora najprej naučiti askeze, samoodrekanja, torej odpraviti teorijo želj, lačanizem, pri Slcih Lumlačanizem. Je kdo od Neolece na to pripravljen?

Morda BNak? Vsaj v **Kasi**? V **Lipcih** zagotovo ne več; v njih hoče imeti, kar ni njegovo: Lipce kot Avtjahalno šolo Arista. Slski so le rodni - Nv - konji na Krasu, neKul osnova za nekaj, kar je iz njih naredila španska Aristšola, Pl, dvor na Dunaju. Slci smo konjušniki, ne Plkonji. Slci nismo ne grofje ne baronice. Ėdini Plemeniti v Slparlamentu je vrhunec vsakršnega Luma: Jebinčič. Goji Arisšporte, letalstvo, zbira staro orožje, insignije Pla. Pl na Slskem je lahko le to, ker je Jebčič. BNak na to ni hotel pristati in izcimila se mu je SZ drama **Lipci**, kot Šelu **St sarmatska kri**, v kateri je spajal PozSt s Krito Sti. Ratalo je: ne dec ne babca. Napisala sta se dva spačka, ker sta mislila resno, a se napačno usmerjala. Janč je spretnejši. Ker je ultraCin, prodaja TrivLito, ta pa je gladka kot pumpeževa rit. Janč je napisal **Pava (Jezuita in Katarino)**; skupaj je scimpral epigonsko delo, ne pa kaotičnega. Sledil je velespretnemu Rebuli, **V Sibilinem vetru**, medtem ko sta sledila Šel (tudi v zadnjem romanu) in BNak Kodrovi **Pavlini** in Končanovemu **Županu**. Kljub vsemu imam rajši pokveko kot ukrajinsko kurbo.

Dine je v **Igri** naredil enačaj med Plom in plebsom; imel je prav. (Ta enačaj je začel vleči že v **SAnti**, a ne le SAnta, tudi Kreon daleč presega Lumdno.) BNaka pa ljud ne zanima. Osebe **Kase** so kralj(evič)i, vojskovodje, PS poglavarji, bogovi, sami Heri. Še Mali Ajaks, ki se zdi, da je lumniče, se skaže le kot maska boga Apolona, celo Volčjega Apolona, alter ega Šelovega Generala Sveta iz **Stkrvi**. Šel se le trudi dvigniti se do bogov, a mu gre s težavo, glej **Čaro** in **ŠelVido**. To so Magsile, ki jih nato Šel destruiira v **Ani** in **Volčjem času** kot teroriste, čekiste, Komste-Ptjce, Lumdespote. BNak ne more tako navzdol. BNak se čuti kot enakovreden le v svetu bogov-nadljudi (Herov). Je to primeren odgovor na Sljo kot na PMLD, ki je svet miničlovečkov in bogov kot pajacev v lutkovni igri, ki so jo edino zmožne igrati DaSlelite?

BNak v svoji prvi drami uprizarja svojo Dno, od deda navzdol, fokusira jo v njeni Nar in Razrborbi, torej v skladu z ljudom, čeprav ljudu na čelu, kot elita, od staroJugarske, sokolsko-Libske do KomPtjske. Do tega dogajanja zavzame Kritodnos, vendar bolj kot distanco, manj kot napad; razlika med destruktivno

napadalnostjo Janča, v **Dedalusu**, Šela v **Ani** na eni in ljubeznivostjo BNaka v **Vojakih Zge** na drugi strani je očitna. BNak deluje blago, Šel in Janč zagrizeno, v tonu AnKa. NOB je v **Vo(ja)kih** osvetljena s humorjem, seveda že destituirana, če jo primerjamo z obravnavo v NOBD med 41 in 55. Pa vendar je zveza z ljudom še tu, tista zveza, ki jo je dala SSD, kot LR Trado, Kreft v **Punti**, kot NclTrado Levs in Jurč v **Tugih**. Nekako je še samoumevna. Šel-Janč se v omenjenih dramah spravita na Pselito kot na Ptjkader, ljud ju ne zanima (pre)več; kot da ne vesta, da se bosta morala v vojni za osamosvojitve SNDže nasloniti nanj, od Džvolitev prek referendumu do samega vojskovanja. Oba sta Polika oz. ideologa NclPole. Dine pa to ni bil, zato ga ni nič oviralo, da ne bi podal ljuda-plebsa v najslabši luči; ne le Pselite, ampak tudi tisti temelj, na katerem se je SNL gibanje, od prijazne AVS, nastopajoče v koncu **LinMata**, tokrat še v okviru praznične svečanosti in ErSa, sploh lahko utemeljilo.

BNak v **Kasi** ljuda ne napada, njegov takorekoč edini predmet zanimanja so elite. Ljud mu je postranski: dela tisto, kar mu ukažejo poveljniki, Gosi, knezi. Ne vem, če se BNak tega zaveda; da je v **Kasi** izstopil iz Trade svoje Dne, kakor jo je podal v **Vokih**. Motivira ga edinole elita, kader NLa - dejansko Ptja -, s katero se Notldn, a jo obenem odklanja, kritizira kot napačno ravnačo. Kot krivo. Vzrok za njeno vsekridvo najde v Usodi, ki je Tempojem **Kase**. Med elito so dobri in slabi, dejansko več dobrih kot zlih; v jedru je BNak še zmerom v spregi s Ptjo. (Bogovi v PS so zmerom - Strno - dobri in zli. Kot so to-takšni Prti: Tito in KaKi.) Obenem pa vidi neznanske strahote, ki jih je naredila; razkoraka med obojim ne more pojasniti Dgč kot z usodo.

Ne velja analogno tudi zame, da še zmerom ohranjam PonotPtje (LReve) ob vedenju, kako grozna je bila? A kaj je zame vzrok mojemu čustvenemu razlomu? O usodi ne govorim. Razvijam tezo o ldB-lbM-lbČlu; po svoje je lbM-B, ki je samo Ž, nekakšna usoda. V tem sva si z BNakom - celo zelo - blizu. V tem mi je **Kasa** Notbližja od Dinetove **Igre** (kadar bom mislil nanjo, bom pisal le **Igra**), kaj šele od cenenege JančAnKa, **De(da)lus**. (Ali od ŽurAnKa - namenjenega prodaji Konvlahkotnim kupcem v povesti BNakovega soimenjaka Bogdana Novaka, glej **Babje leto**.) V marsičem je **Kasa** po moji meri, v marsičem ne, v marsičem mi je povsem tuja, celo zoprna. V branju **Kase** - kot v branju sveta in Čla - sem razdvojen. Kar ni nič narobe, saj je zame izhodiščni smodel **Razčl**, glej istoimensko MSk v knjigi **SNarPor**.

Mesto, ki ga zavzema ljud v kaki SD, je izjemno važen podatek. Velja za vsak EvrNar, za Sice pa še posebej, ker so se utemeljevali na Nlu, na lnsintezi elit in NLa (retroaktivno gledanega) že iz zgodnjega srednjega veka, glej fRemčevega **Sama**, Abramovega **Valuka**, oba **Tuga**, vse do NOBD, ki se končavajo z Masprizori LReve, **Prz**, **ZaSvo**, **Rojstvo** ... NL je smatran celo za glavni subjekt SDbZge; zato morajo biti elite trdno zasidrane v njem, del kompleksa NL, bodisi da nastopa NL v Gilnah, Klodičev **Nsvet**, na ulici, Can **Blagor**, v tovarni, Kristanova **Zvesta**, kot romarji, Turnškova **Božja planina**. Do 1941 je smatrala SIZ elite za Neg; šele kot Ptjkader so se RR v - celo Abs - Poz. Po začenjajoči se degeneraciji - razvrednotenju - teh elit v SPD od srede 50-let naprej (v neobjavljenih dramah že prej, v **Rdeči maši** itn.) pa se AD oba momenta: elite in NL. Proces se začne že z Mrakovim **Razsulom**, 46, s Torkovim **Delirijem**, vrh doseže v **Igri**. Kaj ostane, če odpadejo elite in NL? Povzpelniki,

samosilniki, a Mintipa, masa enakih, kar pomeni, da se elite ldn z maso. Vse postane Infčobodra, razmehčano govno kot duša in telo DaSlje.

BNaku se to upira; tudi meni. A do Poz (S)Nla BNak ne more, v nobeni svojih dram; Lipci so Pl. BNak problema ne žene na ostrino, NL da v oklepaj (le kot Pvt civilni borec neolece se vnema za Izbrisane, a to je kompenzacija, ki je ne prenese v Umet-dramatiko). Kaj je neka DžDb brez mas-Nla oz. v kateri sta NL kot masa brez obraza? Spaček. Posebno v LDPM nosijo težo Dbe Massloji, katerih psiho podajajo Hočevar, **Ubu!**, že Jovanović v **Generacijah**, Kodrič v **Molotovu**, kjer je nov NL Pselita Psteroristov oz. retorične neolece. Glej tudi Roza Rozmanove drame, pa Gošine, **Dolino**, **Srečno vas** itn.

BNak kot da se vrača k operi; opera je nadomestek za PriArissvet; opera je teater, forma, kulise, scenerija, retorika. V vse to nese BNaka v **Kasi**, čeprav ne zanese. Opera je Strna bližina-nevarnost Refe (reAris) v PMLD. Vrh opere je bil dosežen ravno v Händlovih operah, te pa so praviloma na motive iz antične Zge. Verdi je dodajal Rom moment in Narmoment. BNak Narmomenta ne more več vključiti, ni Kuntner. Pač pa Rommoment v spregi s klasiko.

Naj le navedem nastope ljuda v **Kasi**. V 1. prizoru I. dejanja: elita in »zbor dvorjanov«, pa nič ne govori (zbóri). »Trg pred Apolonovim svetiščem v Troji: dvorjani praznujejo rojstni dan kraljične Kasandre.« Praznik Kase je praznik dvora in mesta-polisa; namesto Zbora povzemajo besede Priam, Kasin oče, njena mati Hekaba, brata Paris in Hektor. Točneje: Zbor spregovori-zapoje le enkrat, a tedaj - Tip! - v maniri lahkotne opere(te), kar spominja na nekatere pasaže Turkuševe drame-libreta **Vojska i mir** oz. libretov, kakršne je pisal kot mladenič moj pokojni Pril, bodoči matematik France Križanič: »zvrhano je polna kupa/ vina, radosti in upa! Vse najboljše! Vse najboljše/ za Kasandrin rojstni dan!« Morda je hotel BNak hote poudariti cenenost takšnega praznovanja in je zato spesnil tako osladno Konverze. Praznovanje rojstnih dni je najbolj Konvpotrijevanje skupnosti Dne (in polisa kot IntDne). Glej analogne verze v Funtkovem libretu **Teharskih plemičev**, moje ES analize le-teh in **Vojmira**.

V 3. prizoru spet nastopijo dvorjani, tokrat ob posebnem poudarku. »Zunaj, na trgu pred Apolonovim svetiščem, je dvorjanom za zabavo postavljeno improvizirano lutkovno gledališče.« Ne vem, če so ga že gojili v Troji, je pa jasno, da vnaša z njim BNak v dramo Dv-moment. Žal kaj posebnega ne izpelje iz te dobre domislice. Za dvorjane so lutke. Tudi za ljud, ki ga pa ni; so le dvorjani, torej ljudje, ki pripadajo kot masa dvoru. Mar ljud nima dostopa do trga pred Apolonovim Stšem? BNak niti tu, kjer se Alga namenja ljudu, nima z njim kaj početi. Ti dvorjani so sicer Zbor, a brez kakršne koli modrosti, kakor je v Sofoklejevi **Antigoni**, tudi v **SAnti**. Zbor reče le: »Paris, hvala!« To je manj kot nič.

Turkuš, Jurč in Levs itn. vedo, da morajo v analognih dramah nastopati vsaj vojaki, če že drame uprizarjajo vojne. A v nadaljnjem dejanju ni nobenega vojaka, niti dvorjanov ni več, le bog(ovi) in Heri. Ta vidik (podatek) ni skladen ne z NOB-LRevo (z MV-II) ne z DaSDBo kot PMLDbo. BNak se potegne ven takó iz fanatične Ideole MrkPtje, ki je - bila prepričana, da je - imela v vsem prav in primerne ARF-AK ni bila zmožna narediti; še sredi 80-let je delala težave Goši zaradi uprizoritve **PrešGlave**. (Tip: kot Pselita po 90, ki je preprečila uprizoritev Gošine **Vasi**; sam Šel se je postavil zoper **Vas**. Poliki so predstavniki elit; Šel je podiral Ptjelito, a branil svojo, večstrankarsko.)

Šele v 3. prizoru III. dejanja zvemo, da je na odru »v ozadju zbor molčečih Trojancev«. So to dvorjani ali ljud? Ni važno, kajti molčijo! Threnos je žalostinka Rlgkova, naricanje za mrtvimi, tokrat za Hektorjem in Parisom. Pojejo-tožijo Heri in Here, Andr(omah)a, Kasa, Helena, Pergam, Hekaba, glavni liki, dramatik pa ponovi: »Trojanci molčijo.« Zakaj molčijo? Ker jih nihče nič ne vpraša? Ker se ne čutijo soodgovorni za potek dogajanja? Ker če niso Heri, niso nič? DaSlci zato niso nič - so le ničes -, ker niso več Heri, kakršni so bili Hektor in Ahil, celo Paris in Hel(en)a oz. BNakova Dn, oče, strica, teta, morda celo MOč do 41, vsekakor Alina Dn, dva strica PrtČtka itn.

Herobdobje se je sredi 50-let končalo, če ne že 45; kaj mu je sledilo? Že obdobje luda, **Kriminalna zgodba**? Banalizacije vsega na dno Užev in trgovanja, **ZiK**? Nemoč in crkavanje naplavin, **OtR**? Nekateri smo poskušali vrniti Here in smisel, Simona iz **Afere** in **SAnto**, Uršulo in Antipatra iz **Herodesa Magnusa**, a tudi avtorji teh likov so zdvomili v svojo vero, celo Mrak v svoji zadnji drami **Orfej**; v nji pristaja na TS. AnK ni dal ReHerza, ampak kvečjemu avtoHeraco, Janč v **Pavu**, najbrž pa še to ne, le razmnožitev govna do neba, glej Hočevanjevo **Smejči**, Jovanovičeve **Plejboje**; Herz se je RR v Gled-videz, glej **Tumor**. A kdor ni hotel-mogel pristati na to, kot ni hotel in noče BNak? Je moral v pisanje **Kase**, ki se je samospodbila v **Lipcih**? In jaz, ki bijem boj brez upa zmage s tem svojim mučnim Isom Dti, v katero nihče ne verjame; verjame vanjo BNak?

Morda pa je glavni vzrok za nepojavljane ljudi, za omejitve dogajanja Čla in Zge na IntDno, kvečjemu na polis (Troje, Miken, Šparte), polis kot razširjena Dn, ki je dejansko PS, ravno v tem, da si omogoči BNak edino zanj še trdno mesto znotraj svoje Dne? Pa tudi tu spozna - ne more Prikr -, da mu je ta Dn razpadla; na Pvt ravni: ločil se je od žene. Tu je morda bistvena BNakova dvojnost in dvoumnost: vse zida na (Int)Dno kot PS (s tem tudi na SNar, čeprav tega ne tematizira), obenem pa prizna, da so vse te Dne območje GhKe, zl(očin)a, nesreč, udarjanje Usode-Konte. Velja mu nekaj, za kar ve, da ne velja več. Zato se reši v ErS InH med dvema Dnama, ki sta bili med sabo v vojni (kot EDč), med Ag(amemnon)om in Kaso, ki premaguje vsa nasprotja TSa in usode s svojim ErS, a mora obenem priznati, da je to premaganje mogoče le v ErS DušNoti, ne pa v TSu, v Zunstvarnosti?

Ag in Kaso ubijejo bogovi, ubijeta streli-bliska. Nanju se spravi očitno sam najvišji bog, Zevs, metalec strel. Bogovi ne pustijo nikomur, da bi živel srečno ob njih. To je spoznanje, ki ga dobi BNak ob Ptji; bogovi=Ptja (tudi KC, če hočete). Del Ptje je K-bogovi, to je zlo načelo, Stalin, KaKi; del Ptje so Heri (Novaki in še kdo, najbrž tudi tisti, ki jih Ptja - KaKi - likvidira, morda Fritz Novak, morda Diehl in Mrzel, morda - nazadnje - celo MOč, čeprav ga Ptja prej zlomi in ga ima za »oportunist«). Ni zlomila tudi Diehla, Koširja, Mrzela, Zagorskega, Leva Premruja, Brejca-Javorška, tudi Pirca? Le redkih ni, Vita Zupa, Ceneta Logarja, Puča. Ti trije so se pa sami od sebe, naknadno: Logar je sam spoznal napačnost-zlo Stl-Koma, Puč se je ldn s strankarstvom in oblastjo v PMLD, kar je beda, Zup pa je cepnil v Hed Seka in tržne PsJavi. Zup je trasiral pot **Kasi** z **Ladjo** in **Angeli**, z pobožanstvenjem ErSa; a kmalu tudi tega ni več zmogel.) Je predstavil BNak rešitev v S? Ali v onkrajsmrtnost?

Vendar, kakšna rešitev je umik - dvig - v IntDno? Ni to navsezadnje le Reda na PS, le RePS, v kar sodi tudi BNakova Refe? Kakšno vlogo ima tu BNakova Refe v **Hiši kart**? Če se gre Refe KC, razumem; za DSKC, ki je postala

Radmanipulativna (ne ostaja ji drugega, kot da razglasi za svojega najbolj Priteologa SrKosa), pomeni Refe le to, da naj bi pripadala KCi vsa (ob)last v DaSDBi; F(evdalni)obredi so tu le dodatek, lepi videz, Gled, ki je po bistvu ista PSt kot Gled v PMLD; v Mladinskem se grejo lumlud, v KCi PsArislud. Kar opisujem, so le Rce instrumentalizma. BNak pa ravno tega noče; če kaj, odklanja instrumentalizacijo. Zato vrača Usodo. Usoda res ni instrumentalna, čeprav vse ljudi uporablja, a za noben stvarno koristen cilj; ni Ut. Žal pa usodi ne ostane nič drugega, kot da izraža svojo Abssamovoljo, voljo do zla brez primere. Morda pa le voljo do S(mrt)i? S tem bi se BNak pomaknil bliže moji DgTiji, ki »locira« Dt onkraj para ŽS.

IntDn je pri BNaku izhod v sili. Pomaga mu, da dvigne svet - SDBo - iz govna PMLDbe v izbrani svet Herov-bogov, v Arisobmočje; s tem se res znebi banalitete (dreka), ne pa zla in umorov, nesmisla in konca.

V 7. prizoru končno zagledamo vojake; a kako? »Skozi ahajske bojne vrste se prebijata Priam in Kasandra, na vozovih peljeta Hektorjevo in Parisovo truplo.« Tudi vojaki molčijo. So le masa ali kulisa. Niso nevarni; dramatik niti noče, da bi bili nevarni. Nevarni so mu le bogovi, Apolon, ki je Prabožanstvo, nosivec PraSti: obenem lepi in volčji, Fascinans in tremendum. V tem zastopa Apolon vse bogove. BNak mi je tu zelo blizu, nobene Sti ne priznava kot vredne; tu je povsem obrnil hrbet THu, kolikor ga je THov kozmocentrizem sploh kdaj privlačeval. (Ni mu nasedal, kot mu Dekleva, ta retor PsTrl.) V **Iliadi** se vojskujeta dve vojski, kar naprej ju slišimo-čutimo, skoraj otipamo; v **Odiseji** in **Ėneidi** čutimo popotnike, bežeče, osvajajoče, trpeče, žive skupine ljudi. Nič od tega v **Kasi**.

V 1. prizoru IV. dejanja nastopi stražar; najprej kot eden, nato pa dramatik omeni: »Kasandra se iztrga stražarjem.« Stražarji, tudi če jih je več, niso nobeno ljud, nobena Temgrupa. So le sredstvo za čuvanje ujetnikov, del sistema, ki pa nima niti toliko SAKO narave, da bi lahko spregovorili, vsaj kaj smiselnega ne. Dgč je le v primeru, ko se Stražar spremeni v Sla, sel pa je posoda, v katero vlije Her ali dramatik, ki je prav tako - morda v drami glavni - Her, svoje sporočilo. Tako poroča Stražar-Sel Priamu o Kasi; sporoča tisto, kar že vemo.

Motili bi se, če bi sodili, da nastopi v 3. prizoru zares dejavna množica kot v **Punti** ali Golouhovi **Krizi**. Tudi tu je masa le statist. »Trojansko ljudstvo proslavlja zmago: povsod se razlegajo pivske pesmi.« To ljud je podobno kvečjemu tistemu iz **Igre**. To so Hedbedaki, ki se ne zavedajo, kaj jim grozi. Tudi njihovi knezi se tega ne zavedajo, Priam itn. A tem da dramatik vsaj možnost, da izrazijo svojo DušNoto, Trp, obup, ko spoznajo svojo zmoto. Ljud v **Kasi** te možnosti nima. Niti kot vojaki. »Iz trebuha lesenega konja zlezejo Agamemnon, Menelaj, Odisej in Mali Ajaks s skupino vojščakov. Agamemnon z nekaj vojaki odpre vrata Troje. Grški vojaki se razkropijo po trojanskih ulicah.« Nevarnost je tu, a je Zun(anja). K-da bi BNak sporočal: Prti (in Dmbci), ki kot vojaki delujejo v enotah Prtvojske, so le fizična sila, brez Note. Zupovo sporočilo je ravno v tem, da nastajajo SAPO (kolikor more nastati SAPO v NOBD) iz tovarniških delavcev, par MihMarja. Ėlita-kader se obnavlja iz tal, iz ljuda, ki je živa sila Nve; ta ljud je neizčrpen, je rast kot takšna. Nič takšnega v **Kasi**. Ljud je sploščen v kulise, SAPO pa so le še ljudje, ki padajo iz SSL v spoznanje poraza-Si.

»Grški vojaki koljejo speče trojanske stražarje in mečejo bakle v hiše. Dvigajo se plameni in kriki v spanju presenečenih vojakov, starcev in otrok.« Le tu dobi množica DušNoto, ker vstopi vanjo Trp, krivica, prevara. Le kot predmet zle usode je nekdo lahko vreden. BNak je prišel do roba Niha.

In še zadnji nastop mase, v zadnjem prizoru drame. »Od zunaj se sliši ploskanje in navdušeni vzkliki množice: Naj živi Agamemnon! - Agamemnon, zmagovalec! - Agamemnon, zmagal si v vojni, zmagaj še v miru!« To je zadnje SSL, v katero masa verjame in ga posreduje Agu. Masa kot sredstvo Zlega boga, ki je izkopal PozČlu (Agu in Kasi) past, ju zvlekel vanjo. Masa so le usta, skoz katera govori Zli Apolon. Mase same na sebi niti ni, je le fizična sila, gmota materije.

Se je BNak vrnil - v tem koncu - k **Otr**, tudi k **Potohodcu**, **Mladi Bredi**, tj. k Zlemu bogu? Je BNakov Herz v tem, da kljubuje usodi oz. Zlemu bogu? Mi ni tu in tak BNak blizu, saj sodim, da počnem isto tudi jaz? Vendar - jaz verujem v Dt (se navajam k temu verovanju), BNak se zadovolji s kljubovanjem, ki se uteleša v ErS lepoti. Meni to ne zadošča. A kaj naj bi bilo zame »več«? Moral bi zapisati drugo. Je to drugo - Dt - le moja volja, ki pa je po Stri ista kot BNakova volja do kljubovanja? Volja do Isa Dti? Sem le konstrukt volje do Dti in razen tega nič? Niti LdDti ne?

Ne, na to AK ne pristanem. A zakaj ne? Le zaradi svoje Vervolje ne?

2

Kaj hočem od **Kase**? Spoznati, kdo in kaj je; njeno Reso. Ali kot drama-sporočilo v čem vodi iz OISa v odrešenje? Kako se v nji odslikava DaSlov? Kakšno mojo in Slsko Zgo sotvori? Jemljem jo skrajno resno kot pogovor z njo o usodi. Tehformalno - kompozicijsko - v poteku **RSD** pa je tudi Dia s knjigama **SNarpor**, **SNarlom** in **RPMV**, torej s koncem **Četv-05** in začetkom **Četv-06**; ta šele nastaja, je šele planirana. V omenjenih treh knjigah se vrhovna vrednost bivanja seli od Klde - SNara - skoz debato o vojni in miru k ...?

Drama se začne s Konv praznovanjem Kasinega rojstnega dne. Rojstni dan pa ni le Konv ZnaSi za Db-skupnost-grupo, v kateri(h) živimo oz. utrjevanje - s pomočjo Simobredov - te grupe-skupnosti, od rojstnega dneva Pska v mali Dni do rojstnega dneva vladarja, Vodje Tita, cesarja Franca Jožefa ali, ko se DbDž personalizira, tudi rojstnega dne Nasta same NDže. Tudi takšnih je Slja poznala obilo, od 29. XI., pa 27. marca pa 4. julija do praznovanj obletnic Referenduma za neodvisno Sljo, do dneva razglasitve Slje kot SAKOe, že prej do dneva Preševe Si itn. Vsaka Db, ki temelji na PS-FDbi, tudi Slja temelji na njiju, je polna obnavljanja Pozspominov na velika dejanja te Dbe, ki so jo oblikovala-rodila.

Ideola Narojenosti, o kateri se sicer ne govori več, a je bila pred 15-letni glavna SIIdeola, skonstruirali so jo MBP norovci, predvsem STH parček, BNaka ni potegnili za sabo, ni bil njen epigonski adept, vendar jo je Ponot, a kot problem-temo, ne kot Vrto. Morda tudi kot Vrto, v kolikor je BNak pristaš PStē PSi, FDbē, bioDne, in to je. A jo je že od začetka svoje dramatike gledal v povezavi s So. Ž=S. Tudi Novakova - Grudnova - Dn v **Vokih** je opredeljena po Si, dva brata sta MV-II ubita; a **Voki** S nekako premagujejo, prav z Vrto Dne

kot Klde. Ta ostaja, se preraja skoz vnuke, predvsem skoz žariščno točko celotne VelDne: skoz samega BNaka, ki pa zato, ker ni vojak (LRevar), ampak Pe(sni)k, prenaša pojem-Vrto rojstva in/ali rojevanja drugam: od vojne k miru, od tveganega, vprašljivega porajanja, kakršno se dogaja v vojnah, **Rojstvo v nevihti**, v čas miru. Le v miru more Ž premagati S, prinesiti rojstvo, ki traja; je Prarojstvo. Tu enačba $\check{Z}=S$ pade. En nivo sporočila - PSte - **Kase** je zmaga nad to enačbo ($\check{Z}=S$), nad parom $\check{Z}S$. Drugi nivo ve, da ta(kšna) zmaga ni mogoča; zato je **Kasa** Traga. Če bi ostala le na prvem nivoju, bi bila ErS-Vitz agitka. Lomljenje med obema nivojema kot med dvema zemeljskima ploščama, na katerih bazirajo kontinenti, je tektonika - protislovnost, PSt - drame **Kasa**.

S tem sem zadel na bistvo **Kase**; pa je odločujoče? (Kaj je v kaki drami odločujoče? Ne odloča več nivojev, **Tisoč ravni**?) Dia - debata - med $\check{Z}$ in S je v drami stalna. Samo Kaso meče sem in tja, zamenjuje odgovore. V razgovoru z materjo Hekabo se oblikujeta dve drži-odgovora - Kasa: »In enkrat moramo pretrgati ta večni krog/ nasilja.« Tema **ŠAnte** in mnogih dram; pretrga se v zadnjem delu **Oresteje**, v **Evmenidah**. Po svoje tudi v Sofoklejevem **Ojdipu na Kolonu** in Evripidovi **Lepi Heleni**. A problem je, kako ga pretrgati: z zmago edine PraNSSi? To je predlog SPED in NOBD, zmaga Prameča, Pice, RPPa itn. S spravo? A kakšno? Tu se debata šele zagreje; SH je naredila s svojo razlago sprave več škode (več vojne-prepira) kot koristi. Med ljudi je vrgla, kot boginja Ira, jabolko spora.

Kasa pravi - v 1. prizoru V. dejanja: »Rajši smrt kot nadaljevanje groze.« Tudi sam mnogokrat mislim tako; in je mislil MOČ, vsekakor brat AlešK. Hekaba hčer zavrača: »Ne govori tako! Kaj nisi zmeraj govorila:/ Meč je resnica sveta,/ močnejši pa je živi čas.« Meč je ZnaSi za vojno, kaj pa je »živi čas«? Čas kot možnost oplajanja, Nasta, porajanja, torej vendar Narojenosti? Ta Živi čas poudarja BNak tudi v liriki, v **Obredih slovesa**. Če ta čas obstaja, čas kot $\check{Z}$, se lahko rodi Čl, se je rodila Kasa in svet ima možnost, da najde Prapot. Ta, ki jo je našel dozdej - mnogo jih je in vse so isto: IdB kot AgrEklzd -, je slaba, napačna. Čl dane mu možnosti (mu jo je dala Konta?) ni izrabil. Iz samega rojstva in $\check{Z}$ a ne sledi nič Poz. Potreben je zaokret od $\check{Z}$ a, ki je S, NejDam. Je BNak storil - vsaj zaslutil - ta zaokret? (S tem se ukvarja pričujoča ES analiza **Kase**.) Zaslutil gotovo, a storil? Sem ga storil jaz? Ali pa ga le načrtujem - celo le želim - storiti? Je moj načrt že v čem udejanjen? V **RSD** med vrsticami stotisočev zabeleženih stavkov-izjav?

Drama se začne z rojstvom oz. njegovo Simbobnovitvijo: s praznovanjem rojstnega dne. Kasa je kot živo bitje PČ; oče Priam jo slavi: »Božja milost je kraljično obdarila.« Morda jo je res: da je postala ZnaSi za nekaj velikega, za jasnovidko. Sem kaj jasnovidca - mali prerok - tudi jaz, obdarjen s Trpom, da bi lahko napovedoval grozote in klical k Odrešenju, česar pa Kasa ne dela dovolj? Je jasnovidka, ni pa prerokinja. Tu je njena šibka točka: manjka ji vera v Dt. »Da je lepa in razumna,/ edina mila« med samimi vojščaki. »Vsak njen dan je rojstni dan.« Kasa naj bi torej bila pol boginja ali Hera Narojenosti, kar bi moral biti tudi otrok Krime in Nine, **Rojstvo**, dveh ubitih Herov, ki začenja obdobje miru.

Analogno bi moral biti tak Viktorijin otrok iz Majcnove **Brez sveče**. Pa bo? Mati mu je Viktorija, tj. Zmaga, Nike (=Krim-Nina). Oče pa izmeček, povzpetic od komija do graščaka, Kpltrgovec Majar. (Je lik DaSlmenedžerja-milijarderja, Gantarja, Tuša, Lotriča.) Bo zato njun otrok oboje, torej še zmerom tako kot

mi? Pol zmagoviti pol zločinec? A če si ogledamo Viktorijo поближе, ravno ona ni Zmagovalka, kljub takšnemu imenu; Majc je ironik. Bila bi lahko Snica, pa ni vzdržala, podala se je hudiču, zato vzela GhKo nase, naredila Sm. Torej looserka. Zmagovalec je Majar, povzpel se je iz špelunke v grad, iz LumProla (ali, kot mu pravim: bife Prola kot Anteze TurboBrže) v PsPl. Njun otrok je lahko le Ž (kot zlo) in S (kot Sm-poraz). Tak kakor vsi. Majc je tudi skeptik, kot v **Revoluciji**, kjer zmagata SSL (UProfa Stvarnika, ki je vse prej kot dejanski stvarnik, ustvarja le svoje iluzije) in LumRevnasilje; UProf Štrucar in masa. V **Revoluciji** se vidi, kako močen subjekt je masa: kot Svetpotop, vse podira pod sabo, vse razvrednoti, znivelira, Unič.

Majc je skeptik tudi v **Bogarju**, saj zagleda le-ta MMBo kot Snico-boga v uri Si, torej kot blaženo SSL. Ni Majc s tem napovedal vsebine - vrednosti, pristnosti - ErS srečanja in sreče, ki jo doživljata Ag in Kasa v zadnjem dejanju? Ekstaza pred So. Krit EtUža (etiziranega Heda), ki še bolj podčrta nemogućnost rešitve. Ta EtUž ekstaze ErSa nakaže, kaj bi lahko bil Čl - Abs sreča -, če ... če ne bi bil Čl; če ne bi bil sin samomorivke in nasilneža. Bogovi niso samomorivci, le morivci; ni to še slabše? Samomorivec se kaznuje zaradi Etspoznanja lastnega GhKe, GhKe vsega Čloštva, bogovi so pa lahkotni, neodgovorni, samovoljni, igrivi ubijavci, ki uživajo v nemoči-porazih ljudi. Če smo ljudje njihovi otroci, kje je izhod? Le v tem, da bi nehali biti otroci? Da nihče od nas ne bi praznoval več rojstnega dne, a zato tudi ne dočakal Si? Ne bi ga bilo - kot IdČla. Je mogoče biti le kot »živi čas«? Ne. Čas je prazna forma, deluje pa njena vsebina, ki je BNak v živem času ne najde, razen rojstva, kar pa pomeni circulus vitiosus.

Porajanje je največje SSL od mogočih - Priam, porajevalec kraljevske Dne, ki pade vsa pod meči Sžev: »Pijmo za njen rojstni dan, svetlobo, ki vzhaja,/ srečo, ki traja brez koncev in kraja!« To pitje je pitje (samozadovoljnih) SMEšev izpred Reve 1848, **Ivanka**, iz blage Taaffejeve dobe, prenesene v 15-Stol, med **Teharske plemiče**, tj. vaščane-Ljud, ki postanejo sami Pl, elita. ČD svet. Kaj pomeni pitje na zdravje zmage, pove Golouh v **Veselem večeru točaja bogov**: banalni lumUž, ki si ga lahko dovoli vsakdo v demokratično-ohlokratski Dbi DaSlje, PMLDbe v vizuri - ne viziji - konjušnikov, ki prestrezajo v nastavljene vrečice plemenito govno cesarskih Lipcev. S prisposodob: Bush serje, Rupel prestreza, blažen voha njegov drek, antibušisti pa stoje ob strani, zabavljajo čez oba, a živijo od miloščine Bushevega dvora. Sem in tja kdo kot Izd uskoči k Sžom-Muslom: a vemo, kdo in kaj je Izd. PV Polickoms Varga v **Vokih**, Milan v **Prz**, Ludvik v **Za koga naj še molim?**, SrKos in Mekinova?

Kasa se začne z operetnimi napitnicami, ki Posn DaSljo. Ko so sfabricirali Silko leta, MissPodvolovljeka, to ali ono muho enodnevnico, kuhala in rojevala jo je tolpa starih babnic a la Molkova, Berbardina, sestra Kanizija, lastnica bordela Pri treh kurbah, so Jani in telebani Plestenjacki takole peli, kot legendarni Parizar: »Svet je lep, življenje je pestro.« Predvsem na TeVe in žurih. »Jaz, princ Paris«, rumeni dnevnik Direkt vsak dan razkrinka na ducate Parisov, »dvigam čašo«, je v Parisku skrit Graf Pij?, »za najlepšo svojo sestro,/ za Kasandro, zvezdo našo!« pa baš zvezdo! Manca (Čl, ki si jo mane) je prestara, da bi igrala hčer, postane UZnica, da bi hčere preučevala pod krilom, na Značin, jim dajala atestate, ali so dec ali babca. Bo naslednji ljubimec Mance tržiški Rupar, ali Rupelj, v zameno za preodebeljeno - z blagim izrazom prepezantno - Margaretico?

Se posmehujem? Sem zloben? Da. Banalno? Da. Edino tak surovi lumslog pride v okom DaSlji, se ne umakne na blažene otoke popolne Klaslepote **Kase** in dobršnega dela BNakove lirike. Čutim: če sledim BNakovi SpoDo, bom vse zafural. Bom priznal, da je tudi na Slskem - vsaj v lepi Slščini - otok rešitve, klasicistični Böcklin. (V Resi **Otok mrtvih**.) BNaka je treba cepiti na Rozo Trnóvarja. Blaženi otok je Rozov **Pusti otok**, glej **RPMV**. A to ve že sam BNak. Od praznovanja rojstnega dne vodi dramo k smrtnima bliskoma, k ožganima debloma ali solnima stebroma. Kaj se je zgodilo? Je PraMMB s Pico ubila dva vosovca-oznovca, **Velika sodba**? Torej Jahve Sodomo in Gomoro? KaKi reakcionarno Dbo skoz PVD? Ali pa je k pameti prišli dramatik odžagal - izžgal - svoje zadnje in edino SSL: ErS med dvema? Kako dešifrirati to dvoumnost, če BNak svojo dramo temelji na nji? Nas vodi BNak za nos ali kaže le lastno nemoč? Ne velja isto zame?

Začetek **Kase** je običajni začetek drame-Trage: poda SSL, iz katerega izhaja vse. Ž=SSL. Obenem se predstavijo glavni liki. Paris je uživač, ki streže le svojim PvtUžem, soroden je Haimonu iz **SAnte**. Hektor meni, da je Ž kruto, zato je treba sestro zavarovati; Fnačelo: »Jaz sem tukaj, / da te z mečem branim od nasilja in nesreče.« BNak pokaže, da je tudi to SSL: nikogar se ne da ubraniti z mečem, nikogar zaščititi; še sam sebe ne more. Niti Ahil ne. FD je neučinkovita, nemogoča. Znova protislovje: BNak je za FP, a ve, da je SSL. Ljudje zaupajo bogovom, to je najslabše; kajti bogovi so lažnivci, prevaranti. Tako bogovi, ki so (ob)lastniki sveta (nadljudje, Ptja), kot Prabogovi, ki so drugo ime za Usodo-Konto. Drama se ne more začeti z bolj napačnim, naivnim klicem, željo, geslom, sporočilom - Priam Kasi: »Srečna ženska, ki ji vrata vseh skrivnosti / s ključem sna odpre Apolon, bog modrosti!« V Resi pa: Apol(on) kot bog Zla. BNak se te napačnosti jasno zaveda.

BNak ne bi bil sin Dne Novakov Komstov, če ne bi bil zoper FD-Pl. Bogovi so Pl, ki imajo do - nad - ljudmi posebne (Abs) Pice. Tak bog je AbsGos (KaKi). Ptja je svoj kader deizirala, KC ni znala razločiti med Bogom in bogom; če bi hotela KC preiti v koncilsko KC in NejDam v EvKrš, bi morala opustiti tisto, kar po 91 najbolj goji. DSKC je največja pomota, razočaranje, GhK DaSlova. V **Kasi** jo je treba le konotirati, bistvo osti gre zoper Ptjo, čeprav tudi ta ni imenovana, a je somišljena z bogovi. Je to zadnji obračun s Ptjo v SD? Se od mlajših sploh še kdo spomni Ptje? Še BNak komaj, tiste ta prave; v 80-letih so ji že izpadali zobje (čekani). Majer, Šali, Ribičič, Smole Božiček so že bolj mleli, žvečili, kot pa da bi zasajali strupnike - kot volcje, kot Volčji Apol - v ljudi-predmete samovoljne usode.

Začetek **Kase** je idila, skoraj RaPa, kot v **Vojmiru**, glej **RPMV**. V 2. prizoru pa se začne dejanje odvijati. Kasa je Apolova svečenica, spi v Apolovem Stšu, kakor je njena naloga. Apol, kakor nastopi, nastopi v Ideaobliki: kot Sončni Apolon, kot Sonce-Belin, glej Devovega **Belina**, **RPMV**. BNak se vrne na sam začetek SD-SlZi; z Devom vred pokaže težave ljudi, le z bistveno razliko. V **Bel(in)u** je zli bog antisonce, Burja, »ta hude vetr«, Bel sam pa AbsPozbog. Ta - uspešno - zaščiti Here, nimfe, ljudi (Rodošane, analogno bi Trojance). BNak pa temelji na izkustvu dveh Stol, ki sta minuli od **Bela**; vrne se še za korak nazaj, k **LinLove**, k sprejetju zle Usode, na rob same Mele (ganljivke). **Love** je bolj Mela od **Kase**, a tudi **Kasa** ni brez spogledovanja z Melo, pač na liniji SeHa in TorkD, **Delirija**; Gordana se RR v Gorgo, Gaber iz Son(čnega)Apola v Vol(čjega)Apola.

Apol nazorno pove, kaj je živi čas: »O skrivnostni čas, o čas brezdanji,/ ki poženeš deklico v žensko klitje,/ veje v brstenje, reke v izlitje«, ejakulacija v spolnem aktu, »moške pa v lepo muko hrepenenja!« Gre za Ž: za slo po Žu, ki je bistvo - motor - Ža. BNak Ž ceni, je kljub vsemu vitalist, sicer ne bi mogel iskati rešitve v ErS razmerju med Agom in Kaso. Ne more si pa kaj, je tudi Umtk, da ne bi že na začetku pokazal naravo Ža: bogovo slo, ki se na noben način ne more končati dobro, kajti bog je Ve(čen) po svojem bistvu, po ravnanjih pa Rad zgolj (to)časen, (za)časen. Kar tudi pove: »Le zakaj me mika kratki hip življenja«, to ni živi čas, »bolj kot hladni veter večnosti? Jaz, večen,/ hočem s to lepoto biti bežno srečen!« A kaj je navsezadnje BNak z lepoto ErS odnosa Ag-Kasa oz. svojega Pvt odnosa, ki ga opeva - deificira - v Pekzbirkah? Tudi ta lepota in sreča in Už in Hara so minljivi. BNak sam to ve: vse zagrne S, kot strela z neba, kot udarec z mečem Hektorju v telo ali z mučenjem Leona Novaka v gestapovskem zaporu. MOč ni imel sreče, da bi ga v Buchenwaldu ali pod palico Žana Moreta ubili do Si.

BNak ve: ni strašnejšega kot ljezen bogov. Apol: »Kassandra, ljubim te!« Kasa reagira normalno: »Bojim se te!« Res, kdor koli pride v stik z bogovi ali AbsGosi, je v nevarnosti; odtod ena težnja v NKNMešu, da sicer konstruira SAPO, ne pa VelOsi. VelOs so Napoleon, Bismarck, Lenin, KaKi; medtem ko NKNM izdeluje MirMaro, **LjDa**, Dragiča-Manico, **Vice**; večja ko je kdo Os, bolj ga zanaša v Refe, v absolutizem despotstva, s tem v Svo kot samovoljo ipd., recimo dr. **Dragana**. Tu se BNak ne more odločiti; vse preveč je vezan na HerZgo lastne VelDne kot PSi, da ga ne bi fascinirale VelOsi; obenem pa ve, kaj so. Želi, česar ne želi. Hoče, česar noče. Hoče pokazati to svojo SZ kot Stro Čla?

Apol Kaso zapelje, s tem da ji obljubi jasnovidnost. Tudi Kasa je Čl, Čl pa je poželjiv. Jaz vem: Čl se mora odrehati; a kako bi kaj spoznal, če bi se že v začetku vsemu odrekel? Snik se odreka čim prej, jaz sem si dajal čas - živi čas - za pridobivanje izkušenj, za eksperimentiranje, ob katerem sem - sproti - gojil tudi askezo. Spretnost, zviti um, samodisciplina, zmožnost sintetiziranja ali sleparija? Ni med obojim le tenka meja?

Apol: »Če boš moja, ti bom dal preroško moč/ in boš videla globoko v noč,/ videla boš, kaj prinaša temni čas/ prepoznala nikdar videni obraz«: Prih. Kasa se ne zaveda, kako strupeno je to darilo; Kasa je kot IdČl Čl SZSLa. Vse videti in vedeti, kakšna moč nad drugimi! Kasa: »To pa bi bilo res čudežno darilo!« Zgrabi za vzvod, katerega drugo stran drži v rokah VelSlepar. (Vsak bog je slepar.) Kasa je še otrok: »Lepše od igrač, ki mi jih nosi oče.« Kakšna je razlika med SSL in upanjem? Sploh je? Ne gre za isto, ki je imenovano z dvema Raz imenoma, v tem ko je gledano z dveh različnih optik?

BNak Kaso duhovito zvabi v past. Ludpogovor - Apol: »Reci DA, DA, DA, DA!« Kasa: »Ne vem.« Apol: »Tako želi usoDA, DA, DA, DA!« BNak kot nekdanji ludist - izvrsten retor besednih iger in menjav fonemov-morfemov, glej **Stihožitja**, tudi **Hišo (iz kart)** - čuti bližino (mar celo istost?) med Igro in Usodo kot Konto. Kaj pa je Konta drugega kot igra na srečo (ali nesrečo, se ponavadi pozablja reči); naključje-služaj sta igra, v kateri kocka nikdar ne izgubi, le kockar. Kasinó, tj. Gos igralnice ali bog tudi ne. Izgubljajo le tisti, ki živijo; delujoči v »živem času«.

Fonem UsoDA je zame - dejansko - le retorika, Gled, igra: Beseda. Besedo lahko obračam, kakor hočem. Rimljani so poznali besedne igre kot tisto: Ibis

redibis non morieris in bello! Vse je odvisno od slovnice, od tega, kam postaviš vejice; torej od branja, od subjektivnega tolmačenja. Razen Rese, da je na koncu vsega S. (Ž=S.) Pa tudi ta enačba ni dokončna. Je le Resa Ža, ki je S. Onkraj para ŽS pa je Dt. Na koncu Dti pa ni nič, Dt nima ne konca ne začetka, a tudi ni Ve. Ne morem reči niti tega: je, kar ni. Ni ne je ne ni. Ostaja le upanje (SSL?), da je-ni »nekaj«, kar ni Id. Je to sploh kaj, ker sta napačni besedici je in kaj? Sploh more priti BNak drugam kot tja, kamor je prišel: med SSL ErSa in VeS (večno smrt)?

Kasa si premisli, dar hoče vrniti, a ne gre. Puščica, ki se je zasadila v njeno srce, ima kavlje: naprej v telo lahko prodira, nazaj ne. Kasa - Čl - je ujet(a). Zakaj? Ker je sprejela dar. Tu gleda BNak zelo globoko-daleč. Pred 3-desetletji sem tudi jaz veroval v vrnjeni dar kot generalni ekvivalent, bral Maussa in Sahlinsa. (Zdaj je prisopihal do te točke Veepigon Palček.) Danes vem, kakšen napredek glede na sistem vrnjenega daru je Kap-Kpl. Nič ne smemo temeljiti na darovih; vsak dar je past, je vrv, s katero darovalec zveže obdarovanega do negibnosti, ga zaslužji. Šele Kap in ne dar je motor Sve in ustvarjalnosti, šele tak Čl je (lahko) SAPO in nato - v upanju - DgSAPOEV.

Zgodba o trojanskem porazu temelji na sprejetju ahajskega daru, trojanskega konja. **Iliada** je na začetku prehoda PSi kot vračanja (dajanja) darov v FD, kjer da vse Katbog; Čl v FD nikoli ne more vrniti prejetega. S tem je izgubljeno ravnovesje, podano v PSi. Od FDbe lahko Čl teži nazaj v PS, to se dogaja v LDbi, ki vzpostavi Vrto-merilo Enakosti, a se skaže, da je ta le SSL. Mogoče pa je tudi naprej v kasno BržDbo, v PMLD. V tej ni več boga (niti Ptje ne), ki obdaruje; vsako obdarovanje se spremeni - kot Miklavž in Božiček - v igro, v PsSimGled. Šele Kap proizvaja, ljudje mu pomagajo (v svoji bedi, a ne veljajo več za izkoriščane Here kot v Mrk VISu). Nihče nič več ne daje, kot je še hotel Gradnik (ZnaSi Matere, glej pesem o tem); nihče več ne sprejema. Vse proizvaja, vse troši, da bi se lahko več proizvajalo. Da Kap je tudi Zapl, ki ga je v SIz uvedla Taneoleca s teorijo želj. Kap=Fasca.

Dodajam: naj idioti nasedajo Zaplu, naj proizvajajo in trošijo brez mere, služijo nečemu, kar je samo na sebi Ira - Parda - Zge, vendar nosi v sebi možnost preOsma v NejDam. Če obstaja le minimum te možnosti, naj se ljudje SZSL, naj pomagajo zvečevanju UmKapa, ki je brezmejno eksperimentiranje uma - Nve - same s sabo, v dopuščanju Pota, da se pri tem Zni kaj ponesreči in se izcimi primeren nusprodukt.

V **Kasi** je le - zelo Klas - ErS, s tem regres v že zdavnaj poskušano, opevano, potrjeno in spodbito; tudi v sami **Kasi** spodbito. Pa že prej, v Preš**Pzji**. ErS je Už za mlade, za tiste, ki so polni Vitza. BNak je še tak. Preš po razočaranju z Julijo ne več. Ko postane Čl prestar, kot sem jaz, se ErS RR v Charis. Pa tudi ta izraz mi ni več všeč; sodi v FP, iz njega nastane Caritas. Pomoč sočlu je premalo. Morda je potrebna skupna Moč upanja - vere v vero - dveh, ki sta pristala na S, se je ne bojita več, kličeta Dt? Sva midva z Alo v tem?

Apol daru ne vzame nazaj; se ga v PSi tudi ne sme vzeti nazaj. Kasa: »Vračam ti tvoj dar, Apolon, to ni zame.« Apol: »To je dar, ki ga vrniti ni mogoče./ Glej, prerokinja«, je že prerokinja, kocka je padla, Kasa-opica je zgrabila za nastavljeno past, »tako Usoda hoče«. Kasa: »Jaz pa nočem!« Tu se začne bogobojnost, usodobojnost, tako Tip za antično Trago, vlekla se je do NOBD, tam - se je zdelo, da je - celo zmagala, **Rojstvo v nevihti**, vrh ima celo

v SPED, **Vstajenje kralja Matjaža**, upor TSu kot svetu zlih; a nič ne pomaga. Že Javoršek - najbrž res prvi - pokaže, da je usoda le igra (tu je vir za njegov načelni amoralizem in za njegovo praktično nemoralnost), v **Krimzgodbi**. Tedaj - sredi 50-let - preide SIZ (vsaj v elitnih točkah) že v PMLD. Da se hoteti le igrati, ne pa se Herupreti, Herzmagati, Herubijati, kar vse je hotela še NOBD na osnovi **Tugov**. **Vojak Jošt** lahko je ali pa ga **ni**, vseeno; Čl=miza=mizar=vojak itn. Mizar izdeluje lesene vojačke, to niso več vojaki iz **Kase**, ki koljejo. Sinoči sem - žal - gledal na TeVe Brdavsca Josepha Jerrouschka, ki je spet grozil nasprotnikom, dejansko pa le blebetal. Sodi v lutkovno igro. Siplarment bi moral zasedati ali v MladGledu ali na Karunovi v prostorih Roze Rozmana, morda na stranišču, kot duhovi iz sekreta. Ni Jerousschegg reklama za čiščenje greznic, v katerih prebivajo vile a la Žgajnarca?

BNak pokaže - se pravi, da ve -, kaj je zakon PSi, v katero po eni strani (skupaj z norovci okrog 90) hiti, se vrača. Z zakoni PSi se ne gre igrati. Lud je mogoč v LDPM, že na robovih FDbe, v antični Kodi; to je razumel Dine, ko je ponašil dve Aristofanovi Kodi, da je dobil **Igro**; PS pa z ludom nima kaj početi. V PSi Pica-Zakon ubijata vsakogar, ki ne uboga Zakonov; kot Mojzes krive preroke. **Biblija** je St pismo PSi. PS ne pozna instituta SAPO, kar hoče biti Kasa, v tem alter ego samega BNaka. Apol ima prav, ko jo opozarja: »Čuj, Kasandra, najprej rečeš/ DA in sprejmeš DAr, nakar te gon nesreče/ žene, da nesmrtnega boga zavrneš.« To da-ne izvijanje je postalo ZnaSi za primer najbolj nadarjenega Siludista, Jesiha, ko je najprej pozival množico-študente, naj merijo policajem naravnost med oči, na sodišču pa je lulal v hlače in stokal, usmilit se me, sem sin Prolcev, moja mama je služkinja, umrla bo od žalosti, če bom obsojen, nisem vedel, kaj govorim. (Se ni enako usral pred sodiščem 30 tudi MOč? Zato čutim Jesiha od znotraj, z MOčem vred sem ga Ponot.)

Apol je živel v časih PSi, imel je moč, da vse zmede in pokolje; Jesih pa se je narodil že v 70-leta 20-Stola, ko je na eni ravni Slja že postajala PM, čeprav še ne Pol LD. (Spaček, kar je večina družb: PtjDn-PM! Ha!) Jesihu se ni nič zgodilo, vsi - on in njegovi sodniki - so odkrili, da eni nimajo več moči Uba, drugi ne več moči jasnovidnosti in prerokovanja. Je Jesih to spoznanje ARF podal v **Ptičih**? Razkrilo se je, da je jesih-kis, ne pa opojno vino, ki požene Here v junaška dejanja. (Večkrat sva z Jesihom alias Doktorjem pila rum, flašo na flašo. Razbojnika iz Rozovega **Pustega otoka**, niti ne pirata iz Stevensonovega **Otoka zakladov**. Kapitana Kljuki iz risank.) Jesih se je začel umikati iz Ludscene v Realslikanje DaSDbe; uspešno, glej dramo **En sam dotik**, a nič genialnega. Predvsem pa nič zares strašnega. Jesih ne čuti groze, BNak jo. BNak kljub svojemu ludu sodi v PS, izvira iz nje kot otrok Prtov-Herov. Ne more se jih otresti, v tem ostaja kar naprej deček mamice in očka. Deček s plešo, kot pravi sam v pesmi **Klobuk**. Avtolra.

Dvogovor med Kaso in Apolom teče. On: »Srečna zvezda Troje se lahko utrne.« Grožnja ni naperjena več le zoper njo; Kasa sprejema nase odgovornost za usodo Troje-Iliona, tj. svoje celotne Dne, rodu, PSi, polisa, ki je napol še PS. Kasa se dela važna: »Z grožnjami ne boš dosegel nič! Nebo/ je na moji strani!« Tako je upala vsaka vojska: Gott mit uns! Pa je prej ko prej vsaka vojno izgubila, bog je izdal še vsakogar, kdor se je vezal nanj. Če kaj,

je bog Izd, verolomnik, zli, banalna baraba. Živiš lahko mirno in varno, če tega ne veš; ko to spoznaš, je z mirom konec. Nastane Resa **Kase**.

Odiseja razkrinkuje zvitost uma, čeprav je obenem prav ta zvitost tista, ki Odiseju pomaga vrniti se domov; dvoumno, dvorezno. Tudi novoveški um je zvit. NKNM da veliko na svojo EtKulo, a um, ki ga goji, nikakor ni dogmatičen; že od začetka - od Bacona - je spreten, prilagodljiv, popravljiv, kar pomeni spremenljiv, odvisen od okoliščin; okoliščine so stvarnost, NKNM pa raziskuje Ćmpstvarnost. Brez zvitosti ne gre. PraHer ne bi smel biti zvit. (Pa je: glej Horaca, kako le z zvitostjo, sam premaga tri Kuriace; Corneillova drama **Horatio**. Je ta zvitost Corneillova ali je teza o nezvitosti Herza le konstrukt-SSL-prevara-masko?) Ptja je bila kar se da zvita, da je uspela s svojo lRevo. Sama je mislila, da sledi Heglu in Leninu, ljudje kot predmeti-žrtve njene zvitosti pa so hitro odkrili, da z njimi manipulira, da jih zlorablja, zvija, ubija. Zviti um se je RR v zli um, Her Krim v zločince Rdečo zver, **Rojstvo-Vst(ajenje)**.

Grški mit pokaže, kaj se je dogajalo z Ahajci, ki so bili zviti in so kršili vsa pravila-zakone; trpeli so, se med sabo pobijali; usoda jih je temeljito kaznovala. Odiseju je po mnogih peripetijah neprijetnega potovanja uspelo priti na ltako živemu, Agu ne oz. prav na vratih doma so ga zaklali. Tako se dogaja ljudem, ne pa bogovom; ti so nedotakljivi, smejo lagati in goljufati čez vse mere. Kot Apol. Dela se, K-da ga je Kasa prepričala, da se umika; prosi le za - en - poljub, »v znak prijateljstva«. Kasa prepozno spozna: »Saj to ni poljub! To je strup!« Kaj hoče reči BNak? Da je tepec, kdor je prizanesljiv in popustljiv?

Koliko poljubov, danih v imenu ĆrSa in Prila, je bilo strup(enih)! Brez števila. ĆrS je v mnogih - večini? vsaj v PMLD - primerih po sladkem Užu grenek strup. ĆrS je premalo, da bi držal skupaj dva, ki sta oba SAPO. Zgolj na ĆrS utemeljeno razmerje vodi dva prej ko prej v solzdo. Čl se mora pripeti na - svojo vero v - Dt, da bi svojega poljuba ne RR v strup; se ne reče temu samoodpoved, Etvolja, Mistvera? Nikakor ne le solidarnost; solidarnost je sicer pomembna Vrta, BNak jo zadnje čase še posebej zagovarja, a sodi v UH. UH je mnogo više od Ncla, a vendar ni drugje; ni še v območju Dti.

Kar doživlja Kasa, doživlja večina ljubimcev - Apol: »Strup, ki menja moč prerokbe v obup.« Če bi jaz ostal pri tem - pri OISu -, bi ravnal kot Apol. Bil bi le Zapl, ki prenaša na druge svoj desperativizem: »Kasandra! Lepa si kot lepa krsta./ In jaz sem ti v lažniva, lepa usta/ pljunil strašno slino kačastega strupa,/ da ti nikdar nobeden ne zaupa.« Spregovorjeno je, usodni stavek, s katerim prerokuje bog prerokinji njeno usodo.

Njena usoda je - bistveno - slabša od moje, a je usoda Čla, ki sodi v PS. Jaz ne oz. le malo. Moč PSi se v mojem Žu ni aktivirala kot zla usoda, čeprav bi se lahko. Ptja mi je očitala delovanje zoper njo, zoper SocKom, zoper RPP; a nisem hotel igrati njene igre - Tip: že sem lahko igral - in sem razmerje z njo RR v Dia-polemiko, v igro-odgovarjanje dveh Relsamostojnih drž. Ni me mogla ujeti, ker ji nisem nasedel; nisem ji več verjel (po poletju 45), kot je verjela Apolu Kasa. In nisem ji bil več zares nevaren v boju za oblast, ker je nekako vendar razumela, da sem Fif, analitik, ne pa Her, akter.

Puč je po lastni volji vstopil v ĆV Hera, jo živel Priiskreno med 58 in 66. Ko se je vrnil v Sljo, v drugi polovici 80-let, je bil že Dgč Čl: je že igral vlogo strankarskega bitja-Vodlja, a pri tem uporabljal svoj bivši renome. S tem je goljufal. Obljubljal je IdeaDbo, vsaj dopuščal, da ga ljudje tako razumejo

(predal nato to vlogo Janši), sam pa stal na dveh pozicijah. Hvalabogu, pravim, sicer bi bil pajac, Tudjman, diletantski zvitež, Milošević. Puč je prevajal PtjDbo v PMLD. V začetku je bil kaznovan kot Kasa, kot Trojanci in Ahajci, nazadnje pa je tudi on postal član gusarskega društva pod taktirko Roze Rozmana na ladji **Pustega otoka (RPOka)**.

Apol ima tudi poteze KCe (ki jih je od te dedovala Ptja). Kaso - vsakogar - kaznuje, če se mu kdo upre; še več, hoče, da vsakdo iz lastne Sv volje dela, kar mu narekuje sam. PPP, ki je od MOča 48/49 izsilila priznanje zločinstva in sodelovanje z OZNO, je storila natančno to, kar počne Apol s Kaso. Sesula ga je, odznotraj. Vsak od njiju je živel svojo Rco iste kazni. Kasa je trpela, ker je prerokovala zlo-poraz svoji NSSi, MOč se je ogibal sodbam, se skrival za objektivna Histdejstva, a vendar ni zmozel biti do Ptje-oblasti povsem v ekvidistanci; kaj šele, da bi ljudi opozarjal na zlo, ki ga nosi Ptja. Pa bi moral storiti ravno to; to bi bila njegova PriAK-ARF. Kot Komst, ki je sam pomagal pripravljati LRevo, bi se lahko odkupil od svojega zlega ravnanja le tako kot Koestler ipd. Koc(bek) se je pristneje in uspešneje odkupljal; morda ga tudi zato MOč ni prenesel, v njem je videl nekoga, ki zmore, česar sam ne zmore. Navsezadnje, MOč je Ptjo podpiral do zadnjega. Kasa je rotila lastne ljudi (Dno), naj ravna Dgč, a je Priam in ostali niso poslušali, celo izločili so jo. MOč si te še dodatne izločitve ni mogel privoščiti. Kaso so starši in bratje imeli za svojo, a za nesrečno; MOča Ptja ne, zanj je bil Izd. Ni Ptja podobnega očitala BNakovima stricema? To bi bila - še ena, a Dgč - tema za BNaka dramatika.

Jaz - **RSD** - sem le Zamol. Okolje me - **RSD** - ne jemlje resno, zato ne čuti potrebe, da bi z mano obračunalo. Ne tolče po meni predvsem zato, ker mu nisem tekmeč v ravsanju za plen. Mislim in živim tako po svoje, tako lateralno od njihove linije, da se me da zlahka Zamol. Vpijem kot Kasa, kako gre TS k hudiču. A Kasa je bila Apolova svečenica, kraljevska hči, njen glas pomemben. Ne moj glas ne glas nikogar v PMLD ni dovolj pomemben, da bi se nanj reagiralo, razen če ni glas boja za (ob)last in/ali vpliva. Obojega pa sam nočem in nimam. Sam sem se izločil, sam sem kriv, da moje prerokbe ne dosegajo nikogar. Tako pa ravnam, ker v PMLD sploh ni - ne more biti - prerokb. Prerokbe so le v svetu, kjer ljudje verjamejo obljubam (po Nsvetu, NČlu). V PMLD verjame vsakdo le svoji usodi, ki je le sreča, Konta. Nanjo stavi. Da bo kdo dobil, je verjetno, pač po verjetnostnem računu; ni pa vnaprej rečeno - nihče ne ve -, kdo bo dobil in kaj. Po gobcu, Už?

Prerokbe so igra. Prerokinj je danes kot listja in trave, prerokujejo iz kave in zvezd, iz jeter in DušNote, iz urina in las; ni področja, s katerim ne bi Magjasnovidke manipulirale. Nihče jim ne verjame, vsi si le želijo verjeti jim; niso obvezne, pa vendar se mnogi zatekajo k njim; zakaj? Iz PsPsiTere. Od obljube do obljube je kot od Uža do Uža. Pa je živi čas kaj drugega kot to tekanje naokrog? Če je Ž, je S. Če je igra, je (le) zabava.

BNak hoče povedati, da svet vendarle še ni ves le Už-zabava, druženje, show, Gled. A da bi to dokazal, mora zaobrniti kolo časa nazaj in trditi, da Čl ni ves le v PMLD; da je velik njegov del še zmerom v PSi in v FDbi, celo v NKNMešu, glej **Voke**.

BNak ima prav. Ni PS le Irak, Iran, Zanzibar. PS je še v srcu ZahÉvre, pa ne bi bila v Slji, ki je komaj pred 15-letji dosegla lastno ND! PS navade prinašajo s sabo v ljo nove Pselite, ki se jim še pozna, da zavijajo po grosupeljsko, po

haložansko, po vipavsko. Ded je še rigolal s kopačo, vnuk se pogaja v Bruslju; navzven je Meš, navznoter spada v ansambel Lojzeta Slaka, katerega je le povrhu zamenjal z ansambli Magnificentnega Peršuta, polšimpanza pol konjušnika. Le stvar časa - živi čas teče - je, kdaj se bo vrnila PS; Nemci so bistveno razvitejši od Slcev, pa so leta 1933 padli v hiperPS. Seveda v kombinaciji z ostalimi momenti, tudi že s PM. Fz je že PM, ni več PriHerz.

Napoveduje BNak s **Kaso**, da se bo tudi po Goricah, Snežniku, Bohinju prav kmalu zasejala kruta vojna, kot se je v Srebrenici? BNak jasno aludira na to, da so Ahajci kot klavci isti kot Srbi v vojni zoper bosanske Musle, v vojni, ki bi bila rada SV, a je že PsSV. Mir v Slji je začasen in gnil; počakajmo na objavo moje ES analize **Igre**. Vojna je zlo. Tak mir, kot je, je sramota, kolikor ni SSL. RaPa je izmišljotina. SNar se je porodil in se polomil, glej knjigo **SNarlom**.

Kje smo? Kam zdaj? Kam sploh?

3

Začne se odvijati ES konkretno dogajanje drame, njena specifična spletk. Znana je. BNak jo obnovi - s tem o nji obvesti gledavce - tako, da jo da kot lutkovno igro. S tem ji hoče vzeti potezo stvarnosti, jo RR v igro (Lud).

Paris, ki zgodbo pripoveduje, je v drami med tistimi, ki najbolj silijo v Lud-PMUD; na začetku. Kasneje pa se tudi sam Paris RR v Hera. Podatek ustreza SZgi, MV-II, ko so se Kojanti, bohemi, pajaci, humoristi, površneži, ženskarji, Zup, Rob itn., od znotraj preOsm v Here. Če si je BNak mislil, da bo dosegel-sprožil podoben proces tudi okrog 2000, celo v zavzemanju za Izbrisane, se je hudo zmotil; med obema dobama - MV-II in 2000 - je Strna razlika; NDM. 41 se je Ptja odločila za upor vsega SNla tujcem-okupatorjem, Fz-Nczu, Izbrisani pa so ljudje, ki niti nočejo biti Slci, Todorovičeva Javizjava, niti državljani Slje, so lumobrobna grupa poudarjeno anarhistično Bartipa; na njihovi strani ni nobene večje Dbskupine, ne tujcev-okupatorjev, ki so podpirali Dmbce, ne domačinov, Slcev. Po izvoru je večina od njih ali špekulirala ali podpirala Srbe kot možne agresorje na Slce; nastopala je kot peta kolona.

Problem sodi v zelo zamotan okvir UHe, kakor se dogaja danes po Zahčvri, ko Sži UHe (LDbe) izkoriščajo zakone UHe (LDbe), da bi dosegali UHi povsem nasprotno cilje; reTot, bodisi srbsko (pravoslavski Fz) bodisi Muslgibanje skrajnega islamizma. Vsaj eno je jasno: da se SNar za to držo ne opredeljuje, ne more in noče opredeliti; čuti, da mu je - celo smrtno - nevarna, da ga izpodkopava odznotraj. Vodi v AD Slova, a tako, da nadomešča Slov (Ncl) s še bolj zaostalim Narom ali Rlgo ali Kulo. To sprejeti pa bi bilo neumno. - Je pa res, da se vdaja Zahčvra - tudi Slci - AD-sámoUniču na vrsti drugih terenov, kjer tega še ne opazi. NDM.

BNak je hotel mnogo preveč preprosto prenesti nekatere poteze PV EtHuma kot enega od bistev Mrka v leto 2000; predvsem zato se je gibanje v prid Izbrisanim RR v skoraj Pvtprizadevanje nekaterih neoleakterjev, da bi SDbo izboljšali, etizirali, a so skrbeli predvsem za svoj Etimidž, tudi ČIP Varuh Hanzelj. (Slka, ki ustreza liku-naravi Izbrisanih, je Neva Miklavčič Predan. Je Že, ki sodi v umobolnico, vsekakor pa pod nadzor psihosocialnega skrbstva.) Vleči

paralele med **Kaso** in BNakovo EtPol akcijo za Izbrisane bi bila napaka, SSL. BNak sam tega dozdej najbrž ni uvidel, vsaj v celoti ne.

Morda lahko kaj več o tem(i) pove BNakova pesem **Izbrisani** iz cikla **Izgnanstvo**, v zbirki **Obredi**. Jovanovska se zavzema za izraz-pojem drugost; ne bom ga pisal Dt, ker ta kratica izraža le moje razumevanje drugosti. »Vendar pa je ti samo eno od imen drugosti« (moj Kar: ti in Dt sta v zvezi, a ne tako poenostavljeno, kot trdi Joska), »drugod ga Novak še odločneje bere kot intimno drugost« (moj Kar: Dt se s tem RR v SeH, v InH), »kot notranjo izgnanost v neizrekljivo.« To se lepo sliši, a bogzasvaruj, da bi se tudi Dti in Dga lotile DurgeDinje in iz problema naredila retorično Dab konverzacijo!

Joska nekaj sluti, to možnost ji daje že priimek, ne sodi med avtohtone Sice, torej v PriKldo. A to ni dovolj. Lumanarhisti so ludretorji vsega, ostajajo v Dv hipermodelu, le da uporabljajo vse razpoložljive jezike-besede, tudi Dt. Obračunavajo z ldo, a tako, da jo kot Ožldo RR v Dv, ki je tretja stopnja ldmA. NDM. »Če je identiteta popolno prekrivanje istega« (moj Kar: ne gre za prekrivanje, ampak za izvor lde, ki je kot Ž AgrEkz, prekrivanje je kasnejša stopnja: MimDč; če Joska ne razume izvora ldba, ne razume nič), »in če je isti natančno isti, kopija oz. idem (ponavljam, to ni bistveno), »potem v **Izbrisanem** ni nobenega takega idem, nobenega trdnega identitetnega oprimka, nobenega doma.«

Zame je dom šele udomačevanje izvirne AgrEkzld; osvajavec pride nekam, tisto (teritorij, jezik) osvoji in razglasi za svoje, tj. moje, naše, za NSS. To je bistvo Doma. A ni Vevezan na določeno ozemlje. Vsak se dejansko seli, s sabo nosi svoj dom; čez čas razglasi, da je njegov dom drugje kot prej. V Novi Angliji (Novih Hebridih, Novi Škotski, Novem Jerseyu, Arabci-Musli ga iz Meke prenesejo v Jeruzalem, Kani ga bodo kmalu iz Rima v kako afriško ali južnoameriško deželo). Kje je dom Srbstva, v Beogradu ali v Gračanici? Dom Slova: v Lji ali pri Gospe Sveti oz. na Knežjem kamnu? (Resa MagKamna je v otroški pesmi: »Marička sedi na kamenu ...« Marička, Ježkova, ne pa knez!)

V **Izbri(sani)h** beremo: »Najhuje se je posloviti in ostati.« BNak v Beogradu in iz Beograda, v Lji in iz Lje. Jaz ne. Nikoli nisem bil nikjer doma, ne v Lji, niti nisem na Krasu. ČirZlc - BNak bi moral upoštevati njegova izkustva-SSL, da se mu ne bi niti oddaleč približal, če bi hotel k Dti - je doma na Krasu, v Ponikvah, od koder se kar naprej poslavlja in tja vrača; žal mu je v tem BNak blizu. Oba trpita ob slovesih in seveda uživata ob vrnitvah, le da ČirZlc do kraja retorično (Ps obredno), BNaku pa se AVS obrednost ne posreči več, njegova retorika je le še Pvtz. BNak je mestjan in Meš, ki išče ozemljitev, a - ve, da - je ne bo našel. ČirZlc je ozemljen, kamor koli stopi, v reviji Sodobnost, na Radiu Slja, v SAZU, v Ponikvah, kjer koli mu podelijo nagrado in ženice jokajo, ko ga gledajo-slišijo tako bodrega, SNaru zvestega. ČirZlc je manipulant, ki ga presega le en še večji instrumentalist, njegov nekdanji kolega-Pril SrKos; BNaku tega ne očitam. BNaka Privrti, rad bi bil vse ali vsaj marsikaj, a čuti, da ne more biti skoraj nič; je drža Arista edino, kar ga zadovoljuje? Aris pa dom? Aris pa Dt? Ne, to ne gre skupaj. BNak je, kar ni; spet kot jaz. Le da je vsebina najinih dvojnosti močno različna. Mene Aris ne fasc(inira).

Ostati »v istem mestu.« Le zakaj? »Na isti cesti«. Brrr ... »V isti hiši.« Še z Alo komaj, kaj šele s kom drugim. »Obstati pred zaklenjenimi vrati/ z zamenjano ključavnico, nečisti,/ nevidni sosed.« Mu je bivša žena zamenjala

ključavnico, da se ni mogel vrniti v dom, ki, po oceni te soproge, ni bil več njen dom, saj ga je s svojo odtujitvijo Dni-otrokoma-njej onesnažil, zapustil? Po svoji volji je hotel oditi, a obenem tudi biti - ostati - doma; torej vendar izkoriščati prednosti, manipulirati? Biti domačin in tujec obenem? Po taki poti do Dti ni mogoče priti, ta pot je - bi bila, če bi bila stvarna, jaz jo le imaginiram - sleparija.

Biti »Človek brez pravice/ do sebe.« So Todorovići - ići -, ki so bili rojeni po Čačkih, res izgubili svoje domove oz. so jim jih vzeli Slci? Niti najmanj. Hoteli so obdržati dom v Čačku in v Kragujevcu, sodelovati z armado agresorjev - Srbov -, ki je napadala Hrte in Musle v BiH, odhajati na odmor v Sljo, po Srbporazu pa se skriti po Slji, kjer je višji gmotni standard, tu je vzrok, da so razglasili Sljo za svoj dom, ne da bi hoteli biti njeni državljani, ne izpolnjevati dolžnosti, ki jih terja pripadnost Dži. (Tudi če bi bil primer, ki ga opisujem, en sam, Todorovićev, bi zadoščalo; ostali so manj Rad, bolj Prikr; Todor pove odkrito, kar misli, tako je nadut.) Kjer so doma, imajo njihovi domovi odklenjene ključavnice; če so domovi podrti, so krivi sami - KolGhK napadalne Nace Srbije -, sesuli so jih njihovi Sži v vojni, a vojno so hoteli Srbi, hoteli so razširiti svoj dom na osvojena ozemlja, nekateri celo na Sljo, kot lti PV na Rakek in Postojno, Nemci MV-II na Kranj in Brežice. Enemu se posreči, če zmaga, Rusi vzamejo Nemcem Vzhodno Prusijo, Königsberg postane Kaliningrad, drugim se ne posreči. Velenje ni postalo Miloševićovo Velenje. Kaj ima tu opraviti Dt ali sploh Eta? Le Ž kot AgrĖkzld.

Če si nekoga izdal - ženo, Prila, dom -, ne moreš v imenu Ete terjati, da naj te ne potiska v vlogo tujca. Sam si se odtujil, nōsi posledice. Bodi v tem Aris: da si zmožen nositi breme zla, celo tistega, ki so ti ga zakrivili drugi. To je veličina Kase. Sam skušam nositi MOčevo zlo, BNak - se problema zaveda? - naj nosi zlo, ki so ga zakrivili Novaki in vsi Slci (Slc=Novak, Novak je najbolj razširjeno, Tip Slsko ime.) BNak je in ni Kasa, hoče in noče biti Kasa. Kot PvtPek opeva srečo ErS Ža s slastno gospo iz ZahĖvre, v **Kasi** da Aga (sebe?) in Kaso (sebe?) ubiti, a po usodni volji boga. Išče BNak izhod, kjer ga ni? Vendarle manipulira, igra na dvoumnost besed in Umeti, namesto da bi bil v Arisdži jasen, kot Katon Utičan?

»Človek brez pravice do sebe.« Zakaj bi nekdo, ki v manipuliranju z več domovi (niha, katerega bi izbral, ker bi mu bil koristnejši, tak je zame Tip Izbrisanec) potegne ta kratko, izgubil Pico do sebe? Najprej: zakaj Pico? Kdor se bori za svojo Pico, se bori za svoj Utinteres, povrhu moraliziran in juridiziran. Moj odnos do sebe je vse kaj drugega kot terjanje Pice. Sploh kaj terjam? Mrak me je učil Abs terjatev; ta pa je terjatev do sebe, da narediš iz sebe več, kot si, in drugo, kot j e (kot je ld). Izguba Pice je pogoj za ls Dti; Dt ni v domeni Pice (RPPa). Izbrisanci iščejo Pico (pa denar-odškodnino za prestano Trp-krivice, to je bistvo njihovega zavzemanja za Pico), kaj pa iščeva midva z BNakom? (Joske ne poznam, o njej ne morem soditi. Moja sestrična Mirkulovska je bila, kakor ji je kdaj pasalo: enkrat Makedonka, z mano je - zviška, kot žena člana CKja makedonske Ptje - govorila le makedonsko, drugič pa je zavedna Silka, hči borca zoper ltfz, orjunaša inž. Marka Kranjca. Takšni so patentirani ld-arji.)

»Tujec sredi hrupne množice.« Kar BNak v tej pesmi pove, je precej znano, napisano v Konv stilu. Kdo-kaj je tu množica? Tista, ki so jo vodili okrog 90 Srbhujski »balvanske« Reve, gotovo ne. Popmasa, ki vzklika lumpevcu Janiju

Kolačiču? Ki vzklika Nacdemagogu Janševcu? Ni vzklikala tudi samemu BNaku, ko je nastopal kot Pek DEMOSA? Tedaj mu množica ni šla na živce. Ker me na analognih mitingih ni nikoli bilo, nisem želel mase spodžigati, se z BNakom na takšnih mestih nisva nikoli srečala.

Tujec je zastarel pojem. Veljal je še v Cančasu, kot nasprotje: tujina-dom. Zame sta Avber in Paris enako dom in tujina. Povsod delam isto: RazRešo. Čl, ki ga opredeljujem, je isti (ld) v Parizu in v Lji, Razni so le njegovi pojavi. Žaba, ki jo srečam ob kalu, mi ni ne manj ne bolj tuja kot sosed, ki obrezuje trte; in ne kot Džposlanec. Le da se mi ta (zavaljeni Libec ali Klc) bolj studi, mnogo bolj od krote, s sosedom pa imava korektne odnose, aseptične.

»Čeprav doma, vsi pravijo, da je na tujem.« Kdo? Todor ali BNak? Zakaj si BNak tako zelo želi biti doma, kot da bi izstopil iz **Molitvenika** - FAVSi - **Slapa tišine**? Kdo mu očita, da je tujec? Brdavs Jarolšek? Ta govori, kar koristi njegovi stranki, njenemu boju za oblast. Koga od mlajših pa kaj briga, kar blebetajo v parlamentu! Brigajo jih trendi. Kadar je BNak v trendu, je cool, kadar ni, nas ne zanima. BNak jim - mlajši Gene, rojeni-vzgojeni v PMLD - je le ZnaSi, le blago za preprodajanje, ali maska za Prikr v vseigri med klovni.

BNak bi rad, da bi vzeli njegovo Pzjo zares, kot **Priobrede Prislovesa**. A noben obred ni več avtentičen, niti noben sloves. Kajti v PMLD je »doma« selstvo, deteritorializacija; manekenke in igralke na SI TeVe se oblačijo enako kot na HršTeVe in na ArgTeVe, kjer si je našel ideolog Želj Žižek novo - tretjo? - ženo. BNak se opazuje z regresivne plati, želi in ceni se z vidika FDbe; v tej je bil izgnani res revež. V PMLD izgnancev ni več. So begunci iz afriških dežel, ki jih nese po svetu s trebuhom za kruhom, beže pred klavci sosednjega plemena. BNak nima nobenega od teh razlogov.

Zakaj naj bi se ldn s Todorjem? Leta 91 je stal BNak na visoko dvignjenem valu Nacgibanja, skupaj s Šelom, STH, PijGrafom; ne pa Todor. Ko je SNcl popuščal, je BNak kvečjemu koketiral z Deklevo, ki je v DaSlji glavni alibizator PzMa pod masko antične predsokratske fije, retor, ki si postavlja na glavo in srce norčev klobuk, prepričan pa je, da nosi Anaksimandrovo čarovniško kapo. Zakaj si je izbral BNak Deklevo za pisca **SB** v **Obrede**? Zakaj nastopa z njim na TeVe? Ker se čuti z njim soroden? To je BNak, ki mi ni všeč. BNak, ki izdaja **Kaso** oz. živi čas padaljšuje v čas uspehov s Pzjo, v PsJavi, v Gledu, v DSP in penis klubu, kjer so konstante Mikeln, Bogdan Pogačnik, ta tudi po Si, Tauf in Šrauf (glej zbirko **Zabijanje šraufov** in druge dogodivščine malega Venčka).

»Izgnan globoko vase, kjer potuje./ Notranja emigracija je strašna veda.« BNak dobiva nagrade, **Kaso** so mu uprizarjali v Drami SNG, je UProf, često se pojavlja na TeVe, nekateri so ga slavili kot Slskega Zolaja; od kdaj je Notemigrant v Slji? Morda ima tak občutek, a vemo, da občutki vse preradi varajo. Ni dosegel tistega, kar je želel; a kaj je želel? Biti kot PV Otonžup, PoV Bor? Zadnji vlak so ujeli Zajc, Šalamun, Jesih, vsi so dosegli »slavo« pred 90. Po 90 - v PMLD - ni več slave a la Simon Gredolčič, le še show bisnis, »legendarnost« Slskega kavboja Rafka Irgoliča, športnega novinarja Vilibalda Streholca, vrhniške bunke Miške Mulke. Tička, ki živi v AVSi, pa vendarle uspevata, sta PavZlc; BNaku ne pomaga, da mu je bila mama doma iz Žalne. Moral bi živeti v sodu cvička-terana, kot živi in poje Pav, v kamniti k(l)adi, kjer se hladi in stiska grozdje, Zlc. Zlc hodi po lti, da nabira nagrade, BNak ima v Bruslju in Belgiji Dgč magnet.

BNaku niti Lipci ne bodo pomagali, ne bo postal ljudPek. Tudi Dekleva ne, a ta tega ne potrebuje, zadošča mu, da ga forsira njegova DSD klika, vse do Prešnagrade, ki jo bo ovito z brki prenesel v središče-Strš SNara, v komando TeVe. BNak hoče preveč, dobil bo - precej - manj. In je - mnogo - preveč Pri v Isu Rese, da bi ga Konvokolje prebavilo, kot zlahka prebavlja nadglobokoumnega bitarja Deklevca. BNaka nese v samoSmil, v SeH. A ni dovolj agresiven, da bi se vsilil kot Tork. Ta je šel v napad na Ribičiče, BNaku zadošča, da je Varuh Todića. Premalo. Todić je kot podganica, ni nevaren, nadenj se gre z deratizacijo, z metlo. Nad Ribičiča gredo z Maščem. Ribič je ZnaSi za Klavca, Todić za nergača. Če bo preveč gobcal - a ne, je prekanjen -, mu bo enkrat nekdo zbil zobalo, pa bo Mirna Bosna. Naj mu vrne Pico Bruselj ali Haag pri tem, ko ima ta opraviti s Prizlikovci, s Todorjevim rodovnim šefom KaraMladićem?

»Morda bo treba stran.« Če bi bil jaz zdrav, bi že odšel. Želim si na Lofote ali na Spitzberge, kjer bi mi vsako zvezo s Slovom zamrznil jutranji hlad; a kaj, ko ni tedna, da se ne bi moral javljati temu ali onemu krpaču. In vsak mesec bi mi moral tovorni helikopter pripeljavati zdravila, na tone jih žrem. Odpovedati se vsemu temu? Ne, jaz sem zavesten Ut preračunljivec. Edina rešitev bi bil Sm.

»Morda bo treba/ dokončno izpod sence tega žleba.« A kaj, tudi Berlin in Pariz lezeta v isto, sta tam že dolgo, še huje kot je v Slji. Ne mislim le na Musle, ki rebelirajo in so povsem realna nevarnost za Euro. Mislim na PMLD, ki se je razširila vsenaokrog. Morda bi na Lofotih najprej naletel na supermarket, na TeVe lokalno postajo, ki jo financira kaka tovarna detergentov in je zato večina reklam v znamenju pranja perila. Naj se zatečem na Tibet, na Himalajo? Tam bom srečal Mateja Dolenca, v **Katmanduju**, in Pišto Flosarja, ta daje domačinom lekcije iz Prabudizma, iz Prajoge; - (Baje si je zadnjič dvanajskrat ovil desno nogo okrog spolovila.) Na trgu prosperira zaradi uspešnice: **Deset bližnjic do nirvane!** Ne, se raje zatečem v bife norovcev, za mizo s PijGrafom in utopim skrbni skupaj z njim v konjaku. Še v peklu ne bi imel miru, tam bi gledal noč in dan korakati Komste, KaKija, kako delita ukaze za napad na Lož, Mačka, kako žge s plamenico rit kakega farja, recimo dramatika Jalna, da bi mu iz riti popadali **Bob(rč)ki**. Pravijo, da so zadnjič Mačka opazovali, kako je sral na Ehrlichov grob; edini on ve zanj. Se Sš kdaj neha? Ko je vstopil, čez 80-leten, v stolnico in na kolenih moleč, je pustil Sš in Mašč pred durmi; a ko je St hram zapustil, si ju je znova nadel. Kako bi živel brez ekscesov, pa naj je bila njegova pobožnost le starostna Katbigotnost, skleroza? Mačke menjajo kožo, pravi nikdar!

Rešitev? »Morda ta meja ni tako visoka«. Katera meja? Med domom in ...? V PMLD ni nobenih mej, niti vrat. BNak piše tudi **Kaso**, da bi znova našel ozemljeno PS-Dno, čeprav ve, da je zapisana Si-pokolu. V **Lipcih** postane ta ozemljenost fantazma, še posebej zato, ker so Lipci konji, ti pa živali za beg ali napad, ne za dokončno situiranje v PnMu; za to so želve, če niso v morju, ali zlate ribice, če jih goji v samostanu UProf škofič Stres, znani ribič, ki namerava ujeti Ribičiča na trnek božje Pice. Opozarjam ga: prej ga bo na kos pizze kot s pomočjo boga!

»Morda na drugi strani čaka roka.« To je tisto: Dt ni roka, ki bi pomagala živeti. Ta roka je izum KCe; ta roka je MMB, glej BRozovo SPED **Roka za steno**. V PMLD so vse roke iz plastike, iz umetnih snovi. Roka je lahko le lepa rima,

na »visoka«, nič več. Dt ni roka-bager, ki bi dvigovala premajhne, da bi se prekobalili na drugo stran. Na Dr stran je treba skoz Strš, ne skoz Stš. Tu je BNakova težava. V **Kasi** kaže grozo klanja, zamanskost SSla, a v KlasArisobliki; pod prsti Umetroke se mu vse RR v Haro, lepe verze, med kralje vzdignjen visoki svet izbranega stila. EstStš namesto DbStša ali Katcerkve. DaSD pa pove, da je Prapot Blak, spremenjen v Smš, skoraj zaprt s samimi smetmi, kot vesta Božič in njegov Cunjar že v drugi polovici 50-let v **ZiKu**. BNaku Smš-Strš smrdi.

V čistem zraku veličastnih Stš bo našel le to, kar najde v **Kasi**: Stš SonApola. Vendar, v tem je BNakova veličina, ve, da je pod masko SonApola Zli bog. Vendar, že spet: to je strašni VolčApol; še ko je najbolj strašen, je božje veličasten, ni drekač med odpadki. Tja pa BNak noče, v svet **M'te ubu!** Niti v Jarryjevega **Ubuja** ne, čeprav je ta - seveda le v svoji fantazmi - vsaj poljski kralj. Tu gleda Briški s **Križem** Pri(stneje). Briški Posn Becketta, BNak antično Trago, a tako, da bi ga moglo nesti v smer Rostandovega **Cyranoja**.

In kaj bo na drugi strani, kakršno si zamišlja BNak? »Tam bo vse to nekoč na glas povedal.« Kot da ne bi mogel vsega - prav vsega - povedati tu, »doma«, v PMLD. Vse lahko pove, ker ni nič več resnično. Kako bo dosegel, da bo druga stran resnična? Prvi pogoj je izpolnil, s **Kaso**: z realno vizijo pokola vseh. A to ne zadošča. Pokol je lahko Raz; tudi to, kar so naredili Srbi v Srebrenici ali kar delajo fanatični tepci Islamisti v Dalraku. To je še bolj smešno klavrno kot strašno; prebivalstvu se ne bo poznalo. Ostajajo milijoni zagrizencev, komaj čakajoči, da se poženejo v zrak - v nebo - za Alaha. Ni vsaka S vredna. Celo S NOB Herov Nine in Krima, **Rojstvo**, slabí, bolj ko se oddaljuje MV-II čas.

Zdaj BNak še ne pove, čeprav to ni čisto res; Pekzbirka **Obredi** kaže veliko voljo, da bi BNak povedal Slcem, kar jim gre; Izbri(sanci) lahko sklicujejo tiskovke, kjer koli želijo, na njih Todor (na)klobasa, kar hoče, pa ...? BNaku ostane le TH nasvet, najslabša možna stvar, samoprevara: »Njegov je molk, njegova je beseda.« To je dvoumna izjava, omogoča vsakršno tolmačenje. A v čem bi bil BNakov molk hud? In: ne molči, kot Todor ne. Ne BNakove ne Todorjeve besede ne govorijo-delujejo, ker so izrečene v PMLD. Naj gre Todor izjavljat kaj podobnega v Iran ali Savdsko Arabijo ali na Kubo ali k Mukabeju! Pa ne gre; ve, kaj ga tam, kjer (še) ni PMLD, čaka: strel v tilnik. Todor pa tega noče, hoče nastopati na TeVe. In BNak? Na TeVe je nastopal slabo, preveč samovšečno; danes ni več prepričljive Et samozavesti kot javne; vse je le še smešno in histerično. Publika ne mara vidne Etsamoljubnosti. BNak bo naprej pisal in izdajal besede. Joska in še nekaj oboževalk bo navdušenih, opojenih, začaranih. Nagrado Veronika bo dobila Veronika Zlc, nagrado DSP Pav, Knoblovo nagrado Snaj, Koseskega nagrado Kuntner, nagrado morske Afrodite Kravos, BNaku bodo podelili (pod)nagrado Pater Benvenut. Bo zadovoljen z njo?

In kako interpretira pesem **Izbr** Joska? Joska heroizira, s tem regredira: »Tam, kjer so vrata, in tam, kjer nekdo živi, ni nobene pravne osnove in nobenega dokumenta, ki bi to potrjeval.« To je stališče Pekararhizma. Tudi BNak ve, kaj mu je bilo treba storiti in si je priskrbel pravne dokumente; bi jih od Todičev zahtevali po vsem svetu. V kaosu, kot ga predlaga Todič, bi zmagovali samovoljneži, delomrzneži, klavci, hujskači; najslabša Rca, uveljavljala se je pod Allendejem in dobila strahotno lekcijo: pod Pinochetom. Vse to je

lažna Roma. Takšni Rom-arji bi radi trošili želje, ne pa delali, ne se odrekli. Jamrajo, če se jim računi ne izidejo in so potegnili ta kratko. Naj se primerjajo z delavci na Kitajskem, z Afričani; v primerjavi s temi živijo izbri v Slji kot grofje. Torej ne pristajajo na UHo, na delitev vsega pravično za vse; hočejo imeti vsega toliko kot Slci. (Ti pa, da bi imeli toliko kot - seveda premožni - Amerikanci. Slci so analogni sleparji, le da jim je izhodiščni nivo višji. Srbi so hajduki, tj. gorski roparji, Hrti ustaše, to je nekaj podobnega, Slci pa konjušniki grofa von Lipitza. Srbi so hajduštvo-četništvo RR v Herz, Slci konjušništvo v marljivost, kakor terja blaženi Anton Marija Slomšek.) Joska se dela naivno: kot da bi v kakšni Dbi, razen v predpisemskem obdobju PSi, bili eksistenca in pravni status isto. Joska izhaja iz Ožlde, ne da bi se tega zavedala, njeno vnemanje za Dt je le retorična sleparija. Biti le €(ksistenca) in ne javno potrjeni fakt v Dbi, to je program RePS. Ni nekaj tega - več kot se zdi - tudi v BNaku in **Kasi**?

»So samo neznana vrata - teh vrat ni.« V redu, paradoks, tudi jaz si jih privoščim. »Je nekdo - ampak v resnici ga ni«; paradoks mojega tipa, izhajajoč iz sofizma, »saj nima imena in nima besed in je docela brez 'jaza'«. Tu cmokne Joška v past, ki si jo je nastavila sama. Stoka, ker Čl nima jaza in imena. Imeti ime je prvi ZnaSi za ldB, za lDčloštvo. Jaz se trudim, da bi ga izgubil na Raz načine: da bi me ne jemali več resno, da bi bil neverodostojen, da bi **RSD** Zamol. A zmorem le malo. **RSD** Zamol(čujejo), mi pa s tem omogočajo, da grem NejDam; **RSD**=jaz, **RSD** sem jaz. Če nikomur ne sporočim svojih dognanj, to pa počnem skoz **RSD**, sem izločen iz lpKe. Torej moram še zmerom uporabljati besede in jaz, čeprav te besede razmnožim v HKD mrežo (micelij) in jaz raztrgam v mnogo EV (glej Temmodel: DgSAPOEV; NDM.)

»Za temi vrati je dom nenehno potovanje, grozljiv občutek tujosti.« Joška sodi iz preteklega sveta, že Vodusek je opravil z njim. »Dom, ki polzi izpod samega sebe in se oddaljuje, postane nenehno potovanje, blodeči Holandec.« Joska piše lepo, v metaforah, pesniško, v stilu, ki ga gojijo Durge-Dinje: v epigonskem. Kot pri globokoumni Mojci dr. Štajerčevi se citati lepo slišijo: »Skozi to potovanje pa je skupaj s frankom mogoče brati tudi transkripcijo dinamike modernega teksta«, smo že v UZni, »ki že med branjem polzi zpod vsakršnega opomenjanja.« Drži, a to smo ugotavljali že za Pzjo Zagoričnika, Hanžka itn. Konec 60-let, uporabljali izraze kot reizem, komutativnost, lud, razsmislenje. V SlZ pride - sme priti - takšna misel šele tedaj, ko postane v Zahčvri last SpS trga; ko se jo naučijo študentke prvega letnika komparativistike ali čiste Fije na izust. (Je tu kaj ponotranjevat? Ni vse le papagajstvo **Učenih žensk**? O Molière, vse si nam že »povedal«.)

»Hkrati pa je tekst tisto drugo jaza, tisto, kar polzi izpod vsakršnega samorazumevanja in ruši vsakršno konstrukcijo jaza.« Hrbtna stran jezika, se je rekalo pred 3-desetletji. A kaj, ko vsa ta (Joskina) učenost ne zadeva BNaka, ne njegove lirike, **Obredov**, ne dramatike, **Kase**. Joškovstvo je vzporedno blebetanje UZn fraz, analogno tistemu, ki ga je pred 30-letji čvekal lnk in pred 50-letji Zihelovi epigoni, celo skohabitirani z NarKlas lepoto IdeaSlova, glej megaopus madame Glupović in njene študije Kirilosa Cosmaccia. »Jaz ostaja samemu sebi temeljno tuj, in obstaja le želja, kot pravi Novak v pesmi **Moj dvojniki**, da bi ga malo bolje spoznal.« Kar govori Joscka o BNaku, ne velja zanj, ampak za Zagoričnika, Šalamuna, Geistra, za GG iz desetletja med 64 in

74. BNakov problem je vse drugje. V ES analizi **Kase** ga skušam vsaj nakazati, če ne določiti.

Pesmi **Izbri** se posveča Joschka še v dveh obsežnih odstavkih; ima jo za osrednjo v zbirki. Ker ji je Intblizu in je bila sama Žrt izbrisovanja? Njeni sorodniki? Naj se še tako trudi, da ne bi zapadla v politizacijo, to odklanja tudi BNak, ne pride daleč drugam. Na kratko naj se poukvarjam še s tema dvema odstavkoma, da bo moj verifikacijski postopek gospejine Zni čim bolj korekten.

Naj se še do konca poonegavim z Josko, to našo novo DurgoDinjo. »Pesem **Izbrisani**«, kako duhovita lumigra nastane, če jo primerjam z Inkovimi **Izbranimi** (**Izbranci**; ni prebranac makedonski fižol?), »ena izmed najboljših v zbirki in verjetno ena od osrednjih v Novakovem opusu«, ne delim te sodbe, »je ... Notranja emigracija kot notranja drugost se tako zliva z etično razsežnostjo pesmi«, je še mogoče pisati EtPzjo?, »z vsemi tistimi prebivalci Slovenije, ki so jih leta 1992 izbrisali iz računalniškega seznama«, ker se za svoj interes in pravni status niso pobrigali, utvarjali so si, da so kot Jugosi (Srbi) nedotakljivi, »in jim z odvzemom stalnega bivališča odvzeli pravico do dela, štipendij, šolanja, zdravstvene pomoči.« Na vse to bi morali Srbnapihnjenci računati, pa niso, ker so se čutili vzvišene nad Nacpravni sistem. »Znano je, da je Novak zagovarjal pravice izbrisanih in kritiziral ta etični škandal slovenske politike, tako stvar samo kot njeno izrabo za nabiranje političnih točk.« Takšna izraba je bistvo Pole, tudi vsake Nace, IdČla kot takšnega.

Zdi se, da piše Jovska te besede v skladu z BNakovim stališčem; pesem skuša iz EtPol nivoja prevesti na globlji nivo, ta pa je lahko le EtH(um) nad Polo, EtH na liniji SeHa. »Vendar bi bila tukaj politizacija pesmi hkrati redukcija na lahko, v poznanem političnem gradivu že narejeno obliko.« Pola in E(s)ta sta dve Raz obliki, ne vsebini; to si velja zapomniti. »Kajti pesem ima obe plasti.« Moja Dgfija postavlja Dt povsem na Drstran, Eto vmes, Polo - (ob)last - na TS; zato se nisem udeleževal dogajanja okrog osamosvojitve SNDže, medtem ko se je BNak v tem zelo angažiral. Tedaj je poznal PozPolo, tj. Slsko, ki temelji na obrambni vojni, s tem na Eti in UHi. Zame je to le pragmatični vidik, katerega bistvo pa je še zmerom zagovor NSSi. Zame je bila praktična odločitev, da sem manj rad pod SrbBaroblastjo kot pod Slsko, ki je PMLD. Načelno pa sta obe, Srbska in Slska, OžKld. To se je pokazalo ostalim šele kasneje, tedaj so začeli napadati Kpl v Slji, nastajati je začela neoleca. A kakšna naj bo, če je izšla iz luda, iz teorije želj, iz navdušenja nad Fasco, nad Zaplom? In nad obrambno vojno?

»**Izbrisani** je eden in so mnogoteri, nešteti. Izbrisani smo mi vsi, vsi mi v svoji drugosti.« Jovki se zareče, tako malo se zaveda zadeve, ki jo obravnava. Stavek: »mi v svoji drugosti« ne more zastopati Dti, kot jo razumem jaz; zame je Dt lahko le nekaj, kar je onkraj para Jaz-Mi. Mi smo lahko izkoriščani, zatirani, Vojnapadeni itn.; ta vidik je iz Mrka, iz Ncla. Izbrisuje me lahko le Kld, ki ji postavljamo nasproti Dgč Kldo: Ncznemško, MrkSlsko, NOBD, **Rojstvo**. Dti se ne da izbris(ov)ati; izbris(ov)ati se da le Kldo, to Naco, ta Razr, to Rlgo, to Dbskupino, Makedonce v Grčiji, Albance v Makedoniji, Srbofile in Jugofile v Slji; kaj bi šele storili Srbi in jugaši s Slci, če bi prišel Milošević v Slji na oblast. Joska ne razume nič, če-ko napiše stavek: »Izbrisani so vsi milijoni nevidnih prebivalcev slumov.«

In smo že pri neoleci, pri AnBushu, v ceneni retoriki tistih, ki pri sebi in zase skrbijo za make up, se vozijo v dragih avtomobilih, se obnašajo po trendih-modi, niti na misel jim ne pride, da bi se vsemu temu odrekli, da bi začeli živeti kot prebivalci slumov, zares revni-lačni. Tega so bili sposobni Katasketje, tudi PVKomsti; omenjam eno najbolj Pozpotez PV MOča, ki se je kot MešBrž sin hote - z Etvoljo - RR v reveža, ki je živel tako rekoč od ženine finančne podpore in priložnostnih del. Tudi KaKi. To je omogočalo KCi in Ptji, da sta mogli postati vzor(ni). DaAnBuševci pa deležijo prednosti Kpla, obenem pa čezenj zabavljajo. V temelju pokvarjena žlota! BNak potuje po Evri in po ZDA z letalom med SpoDo potniki, zamorci se skrivajo med bananami v zabojih tovarnega konca, v podpalubju. Eni so raja, drugi pojoči Zolaji, K-Aris(tokrati). K lumizbriscem hodijo Neoleetiki predavat, a se na Ravne ali z razcapanci v Maribor pripeljejo z lastnimi avti. Ni čudno, da jim Izbrci ne zaupajo. Vejo, da si Inca neolesorte le miri slabo vest, nabira zase Ettočke v Javi. Če bi bila ta Jav vsaj PriJav! Pa je le PsJav, zato je vseeno, kaj kdo govori, ali nabira fičnike za bolne otroke Izbrcev, ki jih potem BifeProl zapije po špelunkah, ali se Izbrcem posmehuje. Vse sama Sima. LjudGled.

In izjava, ki je še bolj trapasta: »Hkrati smo izbrisani v postopku izbrisovanja.« V katerem? Je v **Obredih** objavljeni esej Jovke postopek njenega izbris(ovanj)a? »Še čisto drugače: izbrisuje nas čas, potaplja nas v morje drugosti.« Kaj je zdaj to? Zdaj nastopa drugost kot Neg, kot morje-kaos-izbris, kot nezavedno, z njim pa čas, na katerega BNak toliko stavi kot na »živi čas«? Jovska javska, da nas čas in drugost izbrisujeta, nas seveda, ona se čuti integralen-legitimen del Klde. Ne zaveda se, da me - vsakogar - kot Pldo izbrisuje Zeitgeist, tj. trendovski čas, saj potrebuje vsak hip nove like, novo Dgčnost, nove zna(m)ke na trgu. Trg izbrisuje vse v Monmaso; Dt in trg sta si kolikor se da raznarazen. Jovska pleteniči kot sraka, ne da bi se zavedala, kaj klanfa. DurgeDinje so mojstrice retorike, dokler se strogo držijo danih vzorcev. Ko se od njih oddaljijo, Jovska se je v smeri Etneolece, se jim vse sfeclja.

Facit BNakove pesmi: »Upajmo si reči kar se da jasno: v pesmi **Izbrisani**«, ki po sodbi Jovke predstavlja-zastopa samega Peka, »se je Novaku posrečil po estetskem učinku prepričljiv, v sodobni poeziji pa precej težaven most med tematizacijo moderne drugosti«, kaj pa je zdaj to, Moddrugost?, »in etično razsežnostjo.« Sraka znaša vse, kar je kje nabrala-nakradla, v svoje bleščeče, a nesmiselno gnezdo; v tem gnezdu namreč ni prostora za porajanje, ampak le za imidž. »Do redukcije na ideologijo, politiko ali moralko ne pride, ker etična razsežnost izrašča iz ontološke«, torej iz bitne, iz Klasfije, ta pa temelji na IdMu. (Ni Jovska brala Heida?)

Pred kratkim sem slišal, kako je ena od takšnih TeVe jovk hvalila Roza Rozmana (RRozo) oz. njegovo novo Pekzbirko **Tih bot dedi!** Zbirko - še posebej njen naslov - sem NDM že nekoliko pokomentiral. TeVe Durgi je bil posebej všeč RRozov Anbušizem; RRoza je očitno spregovoril iz Kolduše teh Leludistov; na DaSliskem jih je kot listja in trave, sohujskajo se; korakajo pojoč po najkrajši, najlažji poti, vse v trendu MinDuhzavesti, brez kančka ARF. Najbolj zanimivo je, da se v siceršnjega Lumanarhista RRozo vnaša duh hudega SNcla, Genta, samozaprtoosti; neoleca=ultraDeca.

Je mogoče očitati RRozi, da vse reducira na Polnivo? RRozi, ki je le komik, pošten poulični zabavljak. Zoper NATO. Naj navedem njegove verze. Ko se je zdelo, da bo vse v redu, »V Evropi je nastala zmeda/ in v želji vzpostavitve

reda/ na koncu kot golob miru/ je Nato bil spet tu.« In je bombardiral uboge Srbe. OZN ni naredila nič, Evropejci so predali Srebrenico Srbom, šele Amci so dosegli konec genocida; če kaj, so oni na strani Ete. A RRoza: »Nakar se je zelo zares«, le zares ne sme biti nič, »začel usodni zadnji ples,/ ko je prišel kot naročen/ napad na Dvojčka za prevzem/ vloge, ki ima jo OZN.« Ne le katastrofalno slabi verzi, tudi ideja je oh in ah. Tako kot RRoza so gledali na stvar Francozi 1939, ko so predajali Hitlerju Češko. SNcl: »v maskirnih barvah Nata/ pod topom Velikega brata«? Busha. Ko pa nas bodo zasedali islamisti, bo RRoza prvi cvilil in terjal Amce za pomoč, kolikor ne bo igral pajaca pred velikim vezirjem sultana Bineta Ladota. Pišem: nas; simuliram vlogo Kide - Sicev, Slje -, za katero RRozi gre.

»Stebri družbe, bravo!/ Udarniški hura! Na Vilniuško izjavo/ je Narod dahnil Natu ZA.« Sami stereotipi, Masreakcije ulice. Danes ni ljud na strani Ete, ampak Ulica na strani retoričnega Psmoralizma kot SeH maske. »Nož se z nožem brusi,/ mešetar pa žanje«, kdo je mešetar? I kdo neki? Bush, ZDA! - »spet so se podrle/ tisočletne sanje.« O čem? O miru. Morda RRozašte roza sanje, ne pa moje, nikdar jih nisem gojil. Mir je le trenutek vmes med vojnama. - Mar ne pripoveduje tega BNak? Kaj predlaga, naj ljudje storijo, da ne bi bilo več vojne?

RRoza oznanja najbolj banalno LumFijo: »Vi dobro veste«, pravi Mistru Ruplu, »da se v koalicijo splača it,/ ker po vojni delil se bo vojni profit.« Tako se je morda smelo misliti še leta 1940, Tork v **Blaznem Kronosu**, ne pa 2005! Kako naj ocenim Slce z več kot minus ena, če se navdušujejo nad takim Krit umom, kot je EtRRoza? »In dobro plačane službe najelitnejše družbe.« In te pesmice je hvalila damica, oblečena po zadnji modi, spakujoča se kot afna z Madagaskarja ali iz Ljzoo vrta. »Ni lahko bit le oproda/ vse bolj divjega zahoda.«

Problem niso islamisti; ne le v tej RRoza knjigi, ampak v vsej SI neoleci. Problem je središče DaSvetuma: ZDA. V ZDA je tudi središče ARF-AK; a v Afganistanu pod telebani? »Požrl je ideje slovenske pomladi«, le kakšne so bile te ideje, da jih je Rupči s takim apetitom požrl? »Da bi nas naši prijatelji imeli radi.« RRoza govori kot večina Hrtov, kot EvrneoDeca: naj živi Nezavisna država Hrška! Ven z Amci, bomo že sami, se bomo obnašali, kot nam paše, svetuje ideolog stranke Sir i vrhnje, tj. jejmo le domače proizvode. Podrimo nebotičnike, ki so nastali v ZDA, zdrobimo žarnice, Edison je bil Amec, ne črpajmo nafte, to črpanje so izumili Kplsti, jejmo še naprej bob, saj je tudi kuruza prišla iz Novega sveta. Od kod pa krompir? Bodimo svoji, sami sebi Gos. RRozaovci obnavljajo najbolj naivne SSL izjave-prepričanja iz NOB(D): »Oni pa so nam dali/ prostor med nižjimi vazali.« A kam spadamo? Med konjušnike, nismo niti Lipci! O, biti plemenita žival, za Slce nedosegljiv cilj!

»Ko podivjan in zaslepljen«, ne Husein, ampak Bush! »in brez mandata OZN/ naš Veliki odločni brat/ podira Basro in Bagdad,/ da razdeljena je Evropa,/ ki v njo SI-rota pravkar vstopa -/ čeprav predvsem prav pridno leze/ skoz rit v trebuh Nato zveze.« Tisti, ki mislijo enako kot ta predmestni teleban, se sploh ne zavedajo, kaj počnejo. Tečejo na prvo žogo, čvekajo iz samoumevnih načel Ete, ki v PMLD seveda ni več prav nič v sorodu z Eto, ampak le z Masopredeljevanji. Včeraj kričijo: Živio Vodja, danes Živijo ... kar koli, kdor koli, nikomur niso zavezani; NczNemci so šli v vojno in Maspopadali, RRoze gredo v oštarijo, kjer jih podre kvečjemu prevelika količina popitega vina.

Pa novi Ansemitizem: »zato pa bomo mi enakopravni«, ves čas mi, Slci, Kld, »pri puljenju upornega plevela«, živio upor, pa čeprav z Binetom Ladotom zoper ZDA, »da cel svet bo podaljšek Izraela.« Reso pove RRoza v pesmi o Krpanu, čeprav se ne zaveda tega, kar govori: »Vi se kar združite čimprej v globalni kup sveta -/ pod soncem je še dosti mej, kjer se tovorit da!/ Kdor bi kaj iz Švice rad, odpre naj mojo stran/ od nožev, ur do čokolad na www krpan!« Resa Ete v PMLD je zajedanje, kontraband, trgovanje - nelegalno povrh, brez plačevanja davkov Dži - s tistim, kar drugi naredijo. Slja kot Krpanova dežela. Za nas naj delajo drugi, mi pa čimprej - in vsi! - v bife!

Ta nekoliko daljši skok vstran sem naredil, da bi pokazal zvezo med Eto stereotipne Krite tim. Neg Dbpojavn in Esto, kakršno zagovarja Jovanovska. Izbrano oblečena DurgeDinja in razcapanček Rozarček (Kozarček - ali dva). Oba se udinjata istemu Zeitgeistu, razširjata Konvgesla, najbolj učinkovita in domača na TeVe, v MO.

Ne pravim, da je to stališče BNaka. BNak in **Kasa** sta mnogo več in drugo; kaj, naj pokaže moja ES razprava. Žal pa se je BNak najbrž po lastni volji obdal z Maggoljufom De Clevskim in učeno Že de Yonsko, sestro Aleksandra Makedonskega. BNak je res zoper vojno in oblast in Kap ipd., a vse to (tudi svoje proteste in Eto) postavi v **Kasi** v globok okvir panproblematizacije, ki je odgovor na površne Žurkolumne Roza Pzje in tangic Psuma.

4

V pričujoči razpravi o **Kasi** nadaljujem s svojo MetAkso, ki temelji na Dgu, na DgTiji in DgFiji, a sega tudi v LZ. Je stalna komparacija tega, kar berem, z mojim EkP Žem. Če LZ to ni - glej SrKosa in Inka, seveda ne le njiju -, je lahko le agitprop ali Dbvzgoja, v obeh primerih instrumentalizacija, polasčanje. Sam izpostavljam sebe in svojo EkP DušNoto in Ž, da bi prek - skoz - sebe mogel priti do bistva predmeta; to bistvo ne more biti ne Litžanr ne SpS zgodovinopisje, ne primerjanje vplivov med PD na isto temo, recimo več **Kasami**. Podatki o tem so lahko instruktivni, ne zadevajo pa smisla. Le Ponot predmeta, le Is Dti ali smisla (ISla) daje početju RazRese zadosten in upravičen razlog.

Priznam, da me pisanje o SD - o čemer koli - ne bi več motiviralo, če ne bi RazRese v pravkar opisanem pomenu. Izmučen sem, zelo se trudim, da še delam. Ne morem spati. Vse bolj me je strah, Ža in Si; celo čez dan me napadajo Prispredstave zla, ogroženosti, načeta mi je celo že psiha, ne le telo. Od sebe terjam preveč, grem čez svoje meje. A vztrajam, ker vem, da ne morem vedeti ne za svoje meje ne za Reso, če mej ne prehajam - če ne kršim zakona modrosti - in če se v izpostavljanju Notkaosu ne postavljam v možnost, da odkrijem več, kot so zmožni odkriti ostali; najglobjega pa niso zmožni odkriti, ker se držijo zmernosti, srednje mere; Tip za SrKosa in Inka.

V **Kasi** iščem in najdevam tistega BNaka - tisto v BNaku -, ki-kar gre čez običajne mere. V **Vokih** se jih še drži; zdi se, da se v **Obredih** vrača vanje. Jovska ni razumela nič, BNaka ni Ponot, včlenila ga je le v trendFijo. Velik je BNak v obeh ErS Pekzbirkah, **Alba**, 1999, **Odmev**, 2000. Morda že manj v

Žarenju, 2003. **Žarenje** že - najbrž preveč - prehaja v programatičnost, v dokazovanje svojega Prav, medtem ko sta zbirki **Alba** in **Odmev** izraz polne Vit ErS strasti, s tem usodne predanosti viziji ErSa kot edino Prirešitve problema Čla. V primerjavi s tema zbirkama delujejo **Obredi** izčrpano, brez dozodajšnje silovitosti, ki jo je v BNakovih prvih zbirkah nadomeščala igrivost, estetična lud spretnost, morda tudi zanos samooboževanja.

Razprava o **Kasi** je zame terjatev, ki jo zahtevam od sebe, da bi preniknil v soČla do kraja, kolikor je pač dano meni oz. Dti, kolikor se more pojavljati v meni. Če grem do kraja v prenikanju v BNaka in **Kaso**, grem do kraja tudi v prenikanju - spoznavanju - samega sebe, v srečevanju s tistim v sebi, kar mi je ta hip neznano. Niti tega ne vem, ali bom zmožen izpeljati to študijo do konca; vsekakor bom izgotovil njen I. del.

V vsaki drami skušam odkrivati tisto, česar še ne vem o sebi in drugih, tj. o svetu. **Kasa** pa mi pomeni posebno priložnost, je K-milost. V njenih likih se lahko prepoznavam na nenavadno širok - HKD - način, kar mi posebej ustreza. Tu je par starcev, kar sva danes midva z Alo, je par zrelih ljudi, kar sva z Alo bila pred nekaj desetletji; in je par, ki krši Dbnorme, ker sledi lastnima DušNotama, strastema, eksperimentoma; tudi takšna sva bila z Alo.

Čeprav sva z Alo starca, nisva normalna starca, ki doživljata normalno Trago, kot jo Priam-Heka(ba). Ta dva kar naprej zanaša v SSL, v iluzijo, da je zmagal Ilion; da ostaja njuna VelDn intaktna; da se da vse razrešiti po mirni poti, z modrostjo in potrpljenjem; da Čl umre naravne - normalne - Si, obdan z otroki in vnuki, čaščen in spoštovan, saturiran v zavesti, da je delal v Žu prav, tj. kot je treba, v skladu z normami Dbe in njene - tudi EkP - Ete. (KasO: dober mesec po tem, ko sem zapisal to izjavo, je Alo zadel - skoraj pokosil - infarkt; S se ji je neposredno približala.)

Z Alo tega ne pričakujem, celo niti nočeva. Ukvarjava se s So, si jo celo želiva, ker odkrivava, da postaja nesmisel Ža, ki ga bivava, za naju prevelik. Kako dolgo bova še vzdržala? Do kakšnega izjemnega - posebnega - dogodka? Bova doživela, da se podre najina Troja? Zavedava se, da sva prav tako oblegana, kot so bili Trojanci, in da naju čaka sorodna usoda; vsaj v malem. **Iliada** je metafora za Dbgrupe, za Čloštvo kot takšno, midva z Alo sva le mala IntDn. Usode, ki jo je naslikal Homer - ki je Theatrum mundi -, se bojiva, a veva zanj.

Tudi zato se jaz tako ldn s PVD in z zločini Prtov, z Akinima in Stanetovima stricema, oznovcema in Dmbcema. S tem z Agom in s Kaso. Če je Kasa enkrat že jasno videla vnaprej svojo usodo in usodo Čloštva, mar si morem jaz pred to usodo zatiskati oči, se delati, kot da je obdobje vojn prešlo, kot da bo odzdaj Čloštvo živelo v samem Žu - Za Ž! VeŽ! -, ne pa znova v porazu in AD, saj je Ž=S? Ko berem-analiziram **Kaso**, berem svoj poraz, ki se ne skriva šele v Prihi, ampak je že tu. Hote - s Svčtvoljo - sem dosegel, da sem vstopil v poraz že tedaj, ko bi mogel biti zmagovalec. Ponujali so mi mesto med zmagovalci, skoraj vsi, a sem vse odklonil. Dejansko sem odklonil tisto, kar je pri Trojancih najmanj vredno: njihovo SSL.

Raziskujem, kaj se zgodi, če se Čl ravna po jasnovidnosti, s kakršno je bog Apol obdaril-preklel-obremenil Kaso. Vsa moja razprava o **Kasi** je preučevanje te teme, RazReše védenja, da je Ž=S; da je zmaga=poraz. Da je mogoč zanos ljezni, utelešata jo Ag in Kasa, le v zavesti bližajoče se TragSi. Točneje: Ag se tega ne zaveda, le Kasa, pa še ta prepozno. Kaj bi bilo, če bi se vsega oba

zavedela dovolj zgodaj? Če bi se jima o tem posrečilo prepričati tudi druge, jim odpreti oči? Bi Ag ne šel na vojno? Bi Pa(ri)s ne ugrabil Hele, ker bi nad njegovo ErS strastjo prevladala LdDr? A če ne bi bilo vojne in s tem ne Trage, kaj bi ostalo? Le Koda? Le PMLD, tj. zbirka govna, luda, samovolje, nesolidarnosti, Užev, ničesa? Je to rešitev?

Dine se teme prav dobro zaveda; sem se je sredi 80-let dovolj tudi jaz? Ne kaže moja analiza **Igre**, da sem bil preveč stavil na EtH, na Nast tim. CD (civilne družbe) oz. LDbe, celo - Poz - Pole? Ali pa sem vendar poznal bistvo zadeve, saj sem naslovil svojo razpravo **Ne gnili mir ne klavska vojna**? A kaj je - naj bi bilo - tisto Poz tretje? Tedaj, sredi 80-let, sem to tretje videl v Kršbogu kot BDru. Desetletje kasneje »le« še v UnBDru. V Dti, a ne v ustanovi, v kateri bi se ta Dt na legalen način utelesila, postala meso kot Beseda-Zakon, ki bi jo ta ustanova (KC) ujela v svoje mreže, lepše rečeno, pridobila s svojimi molitvami in RPP TSa. Kje sem danes? V negotovosti, v kateri je Abs le moja vera v vero v vero ... v Is Dti in nič - komaj kaj - več? (KasO: bravec ima priložnost, da prebere moji razpravi o **Igri za igro** in o **Kasi** v isti knjigi.)

V zvezi s tem se oglašja vprašanje Vitz, tudi BNakovega, ki ni majhen; ErS je ZnaSi za Vitz, seveda določenega tipa, z že določeno vsebino, ne vsakršnega; Parisov Vitz je bistveno Dgčen na začetku kot na koncu **Kase**. PMLD tako rekoč ne priznava Si; Prikr jo, kolikor jo more. Namesto o starosti ljudi govori o tretjem Ž(iviljenjskem) obdobju. S pririne na sam rob, jo ldn s samim aktom prenehanja delovanja srca. Vse, kar je prej, je Ž, nič več priprava na S. Nič v Žu ni več navzočnost Si. En sam strah pred So. Mene postaja strah obeh: Ža in Si. Ne sam strah. ARF strahu.

Paradokсно, a pravično: s tem ko skuša PMLD izločiti S, zmanjšuje moč - Pri - Ža na minimum. Dine je to sijajno pokazal v **Igri**; vsi ti Vit življenjci so cunje. V **M' te ubu!** sicer delujejo nizk(otn)e strasti, tudi nekakšnega grdega ErSa, a so tako pritlikave, zmaličene - glede na Romnormo -, da je Vitz v analognih dramah prej karikatura Vitz kot nekaj Pri(stnega). Ravno ker se BNak tega zaveda, ker noče po poti, kamor ga je vodil lastni lud - ko je izgubil mikavnost, svežino, Zapl - mladostnosti, je od **Hiše (iz kart)** zaobrnil h **Kasi**, absolvirajoč normalno Konvobdobje Ža, **Voki**; ko se ni mogel več zadovoljiti z modro distanco do sveta. **Kasa** je odločitev za tveganje, za RadErS, ki ne le krši, ampak podre Konvpravila. BNak se je zavedal, kaj počne, saj je prej visoko propagiral srečo in popolnost lastnega zakona s soprogo; tvegati je celo Pozrazmerje z otrokoma, ki sta mu - ne le kot ideologu Dne - izjemno blizu. Tvegati bi vse v Dbi, kot je Vodušek PV, če ne bi čutil trdnosti - šel na gotovo - v plamenu ErSa, se povezal s tujko, kot se je Ag s Kaso. Vendar tudi ta ErS ni trajna; starimo ali pa nas čaka mlade - srednjih let - S. Če ni Si, pride starost, ta pa je ena sama bolezen. Najhujša bolezen je prav za prav bolezen staranja, banaliteta kot takšna.

BNak ni tvegati s tem, da je vse postavil na Umet; glede tega sem ga v **RSD** večkrat kritiziral. Zame Umet ni dovolj globoka-druga, če je - kolikor je - zidava RKPLEL sistema; in BNakova Umet je takšna, poudarjeno je Klas, morda celo klasicistična. (Glej zvezo med Schillerjevo **Devico orleansko** in **Kaso**; obe devici se zaljubita v tujca-Sža. Kakšno je razmerje med BNakovo **Kaso** in **Kasandro** Christe Wolf?) Tu je vzrok, da BNak ni mogel narediti naslednjega koraka, pričakoval sem ga od njega. Ostal je v DSP, v PENu, kvečjemu skušal v TeVeDbi igrati zastopnika ČIP, kar je po mojem ponaredba, saj v PMLD Her -

EtH Her tipa, Zola ali Gorki ali Prežih - ni več mogoč. (Pa še Prežiha - in MOča - je Ptja označila za oportunisto.) Čeprav si tega ni želel, se je BNak znašel med liliputanci, med tistimi, ki jih posebej Zanič; kaj pa so njegovi kolegi v DSP in PENU Mikel, Žabot, Žabon drugega kot paglavci?

Ko je odkril zase držo-gesto FP trubadurja, etika in Hera hkrati, ki pa je **Mojster** dvorjenja lepote, sva se začela razhajati. Na to razhajanje ni hotel pristati, ni ga hotel percipirati; ga šele danes? Kako bo gor vzel to mojo razpravo o **Kasi** in sebi? Jaz sem se odločil za zelo Dgč pot, ne za E(s)to, ne za regres v vloge, ki so bile PV - do LReve - še Pri, v PMLD pa niso (ne morejo biti) več. Odločil sem se za Zamol(čanost), ne pa za Zamol(čevanje), s katerim bi se jaz drugim Mašč; **RSD** je moj odgovor. Kolikor zmorem, tematiziram in ekspliciram. Z vsemi - na tej ravni - hočem biti v LdDr, ki ima najčešče lik polemike. A BNak? Kakšen odgovor na problem so **Lipci**? BNaka obravnavam celo surovo; nočem ga pustiti v Zamolu, kamor ga odlaga KonvSLZ, tudi Joska.

- Še besedo ali dve o zdravju, če sem govoril že o bolezni. Ena od Tippetov PMLD je ta, da je neznansko razvila območje zdravljenja, zdravništva. Včasih so zdravniki rezali ude, dajali klistirje in polagali pijavke. Danes sta zdravništvo in KapKpl Notpovezana, prek industrije zdravil itn. Namen pa je Člu čim dlje podaljšati Ž. Če mene ne bi parkrat operirali, mi izrezali rakast tumor itn., bi bil že zdavnaj mrtev; že ob infarktu. Morda že 20-leten od sušice. Zdravniki krpajo, celijo, nadomeščajo celo organe, meni levi kolk, ne morejo pa preprečiti, da se Čl ne bi staral, kar pomeni, da ne bi bil le še mnogo dlje bolan. Dosežejo lahko le to, da se starajoči Čl svojega staranja ne zaveda ali ga tolmači narobe; da podaljšuje svojo tekmovalno AgrEkzldo čez vse nekdane mere. Tekmovalnost ga motivira; Čl uboga nasvet-ukaz: Posn(emaj) mlade, polne sil; če ne gre Dgč, se filaj z afrodiziaki, z viagro. Bolezen je ozdravljiva, staranje da je privid oz. SSL tistih, ki so izgubili Vitz; ta izguba da je najbolj Neg možnost za Čla.

Gre za dve stvari: za moj samonasvet: Vstani in bori se, s čimer mislim, da se mora Čl boriti za RazReše, s tem za navzočnost Si v sebi, na eni strani in za tekmo samca s samci na drugi strani; tj v DabDbi, za položaje, (ob)last. Jaz se borim s sabo, da bi zmogel izstop iz Dabtekme, ki je SZSL. Zato sem prisiljen seliti se na rob Dbe, kakršna je LDPM, Dbe tekem in nadletavanj. (KasO: v tej zvezi je treba brati mojo ES analizo Petanove drame **Začetek konca**. Tudi ta analiza bo izšla v **RSD** letos, v knjigi **SNarRazkr**.)

ErS je tu dvoumen, na to dvoumnost igra BNak oz. ona igra nanj. ErS je Vitz in je lahko lepota LdDr; eno se - do Inf - prepleta z drugim. V **Kasi** je ErS še (pre)lep, tako kot v **Albi**. A kaj sledi, ko se Čl postara? Če se ne odpre Si kot Resi Ža, če je ne sprejme kot svoje bistvo, začne opletati okrog sebe. BNak jo je v **Kasi** - v koncu **Kase** - sprejel, a je v **Lipcih** nanjo pozabil; nadomestil jo je z utvarami, s prepirom znotraj GentNcl VIŠa. V **Obredih** ne ve, kaj bi. Bi bil PsHer kot zagovornik Izbrisanih? Še ErS ljubimec? Dober sin? Pek hai-ku smeri? Hoče tekmovati z mlajšimi, enako kot še starejši De Clevski, kot oba patološka PsVitz sleparja, kot PavZlc? Ali pa bo BNak zmogel tja, kjer je Resa Dti, tj. v območje, ki je onkraj para ŽS, s čimer bo prevzel vase S kot svojo vse močnejšo Reso? Je tega zmožen? Je v njem ta(k) Pot?

Zdravnikom sem po eni strani hvaležen - zdravništvo ni le moja Pvttema, je molierovska, glej **Namišljenega bolnika** -, ker mi omogočajo nadaljevanje

preučevanja Ža kot Si (do tega jim seveda ni, S je njihov glavni Sž); po drugi pa vidim, kaj počno: so v službi ne le KplKapa, ampak Ža kot AgrEklde, čeprav pod masko Ete, glej posebno KatHine kot zagovornike Ete Ža. S tem ko mi podaljšujejo Ž, mi podaljšujejo staranje in bolezen. Paradoks, a nujen; Ira. Ob hvaležnosti zdravnike sovražim, kot malokoga, kajti kot malokdo imajo moč nad mano. Res je, lahko bi njihove usluge odklonil in se odločil za S. Bom to storil šele, ko bom zatrdno uvidel, da ne morem več vstati in se boriti za Reso, ki je S? Zadnja leta sem že nekajkrat obupal, pa se spet sestavil, vzdignil na zadnje noge. Je tokrat zadnjič? Ne trpim tako, da mi je vsaka ura obupna kot na natezalnici? A dokler zmorem, naj me mučijo, naj se mučim; le da ima moje Trp smisel.

JKrovo sporočilo je, da ima - da mora imeti - smisel. V tem sporočilu vidim bistvo JKra, celo njegovega VoMa. Ne vstajam iz Si v Ž, ampak reflektiram (ARF) Ž in S v svoji zavesti, ki jo prevajam v **RSD**, tj. v moj **Ev(angelij)**.

5

»Lutkovna predstava **Parisova sodba**«, kot jo imenuje dramatik, ima zanj - in v drami - poseben pomen, težjega kot v drugih Rcah teme. Drugje je Paris označen kot glavni krivec za trojansko vojno; če ne bi ugrabil Helene, Menelajeve žene - Menelaj je kralj Šparte, Ahajec, brat kralja Miken Aga -, ne bi prišlo do zapleta: do Men(elaj)evega ljubosumja, Mašča. Morda bi Ahajci (po)ls kakšen drug povod za vojno zoper Ilion, morda so v vsakem primeru hoteli napasti Trojance, jih poraziti; vsekakor bi bil povod Dgčen, s tem tudi poanta Trage. Običajne razlage razmerja Paris-Hel(en)a so, da je bil Paris notoričen ženskar, brigala ga je le zadovoljitev lastnih Pvtželj, Sek, Hela pa spogledljivka, ki ji je ustrezala sprememba SekŽa; morda je celo uživala v tem, da se kar dve - veličastni - vojski borita zanj, ne le dva kralja, dva Mo(ška).

V BNakovi **Kasi** in s tem (re)interpretaciji celotne zgodbe pa je poudarek Dgč. Na začetku drame je Pa(ri)s res tak kot ponavadi, gigrl, pomehkužen, playboj. Kasneje pa se v temelju spremeni, postane - kot (skoraj vsi) ostali, izjema je Mali Ajaks - Her, PriHer, Her od znotraj. Pri tem BNak ne ravna tako, kot da bi bil ErS nižja oblika IpKe, PraPridrža šele Herz; za BNaka sta obe drži enakovredni. BNakova **Kasa** je drama o najvišji vrednosti Čla, ki je v PriPra-ErS. Ljezni med Hektorjem in Andromaho, med Priamom in Hekubo, med Pasom in Helo uvajajo vrh drame, njeno tezo: Ljezen med Agom in Kaso.

Vsaka od teh ErS ljezni ima svoj značaj. Med Priamom in Heko gre za ljezen med dvema (skoraj že) starcema; za njuno pripadnost Dr Dru. Ta pripadnost je nekako samoumevna, a ni povrhna; vredna je, poglobi jo Trp obeh, ko vidita-doživita S svojih otrok, Hektorja in Parisa, Hektorjeve Dne, tj. njunega vnuka, ki ga Sž ubije, natakne na meč. (Da se zamisliti Trp BNakove babice ob spoznanju Si dveh njenih sinov, Leona in Frica.) V delu te ljezni med obema starcema bi lahko jaz videl odsev najine z Alo, posebno od tedaj, ko zveva za Ajdino hudo bolezen.

Med Hektorjem in Andromaho vlada ljezen kot med dvema v zreli, najmočnejši dobi. Priam-Hekuba sta poglavarja VelDne, Hekt(or)-Andr(omah)a

njen zreli plod. Sta PraPri jedro, potentna nosivca Vitmoči PSi. BNak - zelo - visoko ceni oba tipa parov, a v **Kasi** nista središče dogajanja.

Središče dogajanja v **Kasi** sta Kasa in Ag; najprej Kasa v EV jasnovidke, nato oba v EV ljubimcev. **Parisova sodba** služi BNaku sicer za opis spletke, iz katere nastane vojna-drama, a še bolj za rangiranje vrednosti Pos drž. Prvo držo zastopa Hera, Zevsova žena; ker je njen soprog ZnaSi za - celo vrhovnega - vladarja, Gosa, zastopa tudi ona stališče (ob)lastništva, ki da je tudi največji Už, nekaj, česar si želi - naj bi si želel - slehernik. Takoj se predstavi: »najmogočnejša boginja .../ Moč je moja sla, usoda in vloga./ Če mi podeliš jabolko, boš vladar vesoljnega sveta!« Želja-cilj AlekaV, Hitlerja, Stalina, v mali Slji tudi - ne dosti večjega - Janše.

Po Heri ponuja Pasu svoj model Atena: »Ne poslušaj zapeljivega glasu«, babe se med sabo razkrinkujejo, »ki izvira iz nasilja in strahu!« Huje: iz same narave IdČla. »Krona je na glavi, v glavi pa modrost/ in pravičnost.« Spoznanje. Fija. Če ne bi bila Urb in SH tako podložna Vrti Here, bi sodila v domeno Atene; recimo da je sodil v to domeno Mirko Hribar, morda tudi France Veber. BNak jo ceni, a ne kot osrednjo. BNak se odloča za Afro(dito); ta pravi: »Paris, ti si mlad in lep. Le kaj ti mar/ modrost, še manj pravica, ki je slepa«, kar drži. BNak ni za površno Venero; le Afra omogoča ErS med AgKaso. Afra ne misli tako daleč: v MeP, ki se zgodi med AgKaso, pa vendar: Ag ljubi Kaso že prej, že pred zadnjim dejanjem. Le v Afri je skrita možnost - po BNakovem mnenju -, da se Čl preseže z ErS čustvom.

Sama sebi pravi: »Afrodita, sad ljubezni, cvet lepote.« Tudi to je - hoče biti - BNakova Umet. Še več: »In usoda, Paris, me pošilja pote.« Usoda je najvišja, čeprav vprašljiva Vrta. Skupna teža ErSa, lepote in Usode nagne tehtnico v korist Afre. BNaka, ki s svojo Lito protestira zoper LumLud, zoper PMLD, navdihuje čista Afra, ne tista voyerska starka, ki s sestro Tarbulo (kot nasprotje glej tudi Bilčevo **Tarbo**) oprezuje v **Gogi**. Grum že predstavlja PMLD, skoraj vse v **Gogi** je gleduštvo, je Dv hipermodel. Razen tega, da Hana pobije komija Preliha. A ta moment je za SlZ, ki je brala **Gogo**, popolnoma nezanimiv. Ta moment, temelj lReve, so razvili v SD drugi, Kreft, Moškrič, Čufar, JKranjc.

Kasa sprejme sporočilo lutkovne igrice, ve, kaj se zgodi na ErS ravni; ve pa še nekaj več, česar ostali gledavci igrice ne vedo - Pasu: »Le to me moti, da si zamolčal konec.« Ni ga Zamol, pozna ga ne, nahaja se v samoopoju SSla. Ve, kaj bo storila Hera: kot oblast se bo Mašč; zmerom hoče biti glavna, torej bo tudi zdaj. ErS razmerje med AgKaso bo le labodji spev dveh ljubimcev, ne pa njuna zmaga na TSu. (A če ni Drsveta, ni potem njun poraz dokončen? Tu se BNak ne more odločiti.) Ljubimca ubije Zevs; to je za BNaka Resa. Ajgist oz. Klitamnestra sta le Zevsovi podaljšani roki. Orest (Elektra) ubije Klitamnestro itn., ljudje se med sabo pobijajo, ljudje so poraženi, zmerom zmaga oblast. Ni važno, kdo je na oblasti, Rupnik ali KaKi, Rop ali Janša. Med vladavinama Janše in Ropa skoraj ni razlike; večja je med Rupnikovo-Rožmanovo in KaKijevo. A nazadnje gre obakrat za oblast, za Raz oblike terorja oblasti-reda. ErS razmerja so le intermezzi med vojnama, le olajšanje zla-morivstva. To vesta Lin v **Love** in BNak v **Kasi**. Navsezadnje tudi Hočever v **M' te ubu!**

Afra se ne zaveda, kaj pove, ko pravi, da jo pošilja po Pasa Usoda. Tudi Afra igra Zevsovo vlogo; tiran je bistvo Ža, tj. AgrEkzIde. Kasa govori kot Hera, Hera kot zadnja Prausoda. Zadnja po BNaku, ne po meni: »Plehki Paris, bodi

vekomaj preklet!« Prekletstvo je PS in FD oblika morivstva. BNak sprejema FD (PS) VIS, da bi izstopil iz plehkkega PMLD VISA. »Zlato jabolko .../ bo pokopalo Trojo. Meč in plamen/ bosta rušila deset strahotnih let,/ vse dokler od mesta ne ostane niti kamen.« Kot ni ostalo od Didoninega mesta Kartago. Tudi Celeio in Petovio in Emono so izkopali poldrugo tisočletje kasneje, vmes je ta mesta in številna druga pokrival prah. Kot pokriva še danes Atlantido. Atlantida je ime-ZnaSi za mesto, ki je tako Unič, da ga ne more noben arheolog več najti. V tem pomenu je Abs skrit tudi rajski vrt Eden; prešel je v Pravco-legendo-Algo oz. v Pzjo, glej **Vojmir**, knjigo **RPMV**. V sanje-želje IdČla, ki beži pred svojo Reso. Vrt Eden je bil sanja že od začetka. V začetku ni bila RaPa, ampak strah predČla in praČla, kot je na začetku strah sleherne živali, vsakogar, ki čuti; čut je za to, da pove, kaj je Resa: Abs ogroženost vsakega Žbitja. Ž je mogoče le kot prehranjevalna veriga, le kot Stren Umor. Zasluga **Kase** je, da to jasno pove.

Na osnovi Razrazlag **Parisove sodbe** se opredeljujejo ljudje; oz. poenostavljeno: se razvijeta le dve skupini; še točneje: en Čl, Kasa, ki jasnovidi, in vsi ostali kot Db; Db po bistvu temelji na SSLu. Da pa je nekaj SSL in ne upanje (vera v vero v sled sence zarje Dti), je stvar ... česa? Vere (v upanje)? Tu imata JKr in apostol Pavel prav: spes contra spes. Nazadnje ostane le upanje, ki je up v Dt. Ker - dokler - tako čutim in mislim, ostajam K(ristj)an. Če izstopam iz K(at)Ce, še ne izstopam iz upanja. Izstopam le iz Rodetove in Uranove družčine, tj. iz iste družčine, ki kaže glede na okoliščine dva obraza: Cintrdega in prijaznega. KC je sleparska sinteza ovce-koze in volka. Šuštarja sem imenoval Nadkozel, se pravi, bil je koza, ne volk. Volk potrebuje kozo, vsaj kot kožo. KC brez volka v sebi bi se kot Db sesula. Ostala bi morda le še kot MistTrada. Ni **RSD** dejansko Mistezoterično sporočilo? Ne Psezoterizem NA sekt ali tržnih misterijev, kot sta Flosarjev in Ravnjakov, šnelkurzov banalne sorte. Njun nauk se da naučiti v tednu ali največ mescu dni; je dostopen vsakemu buteljnu. DgTije se ne da naučiti. **RSD** je treba preučevati leta in iz lastne EkP drž-e-usode. Kdo to zmore, razen Mucka in ...?

Priam pri priči pograbi držo-sporočilo Afre; zleze v past, ki mu - Trojancem - jo je nastavila usoda. Vsaka nadeja v zmago na TSu je SSL-past. Tudi zato ne morem - ne le nočem - biti Polik; ne le zato imam Polike dejansko za manj vredna bitja. - Priam pošilja Pasa na pot, ki bi zagotovo pomenila vojno: »In zato te prosim, da kot moj glasnik/ odrineš z ladjami v daljno Salamino,/ kjer ugrabljen prebiva moja sestra.« Najprej so Grki ugrabili to sestro, nato Trojanci Helo; MimDč. Stališče Pice, APPa.

Priam se odloči za akcijo, za tisto, pred katero je tako svaril Pirc (Ahac), a ga njegovi učenci, brž ko se jim je ponudila priložnost, niso več ubogali. Srbi so šli v akcijo, doživeli poraz. Slci 91 zmago; brez skrbi, poraz jih še čaka. Morda mnogo hujši, kot je bil Srbporaz. Ni že sama pripadnost PMLDbi poraz vnaprej? Ni odločitev za PMLD napačna, analogna odločitvam Grkov in Trojancev za njihovo vojno? Krakam, krakam, črni vran ...

Kasa ve, kaj se bo zgodilo Trojancem, a se je nato tudi Grkom: »Nikar, nikar! Če bo Paris šel v Grčijo, bo konec!« A kaj svetujem jaz Slcem? Tudi če bi bili manj tepci, kot so, bi šli v isto, bi Posn Zah. Mar ni še slabše Posn(emat) Vzhod, Musle kot neoBare? Se lahko ogne usodi le DgSAPO, ki se odpove sama sebi, kot so se prvi Kani, menihi? Kaj predlagam? AD naših

teles kot eremiti in stiliti v 4-Stolu? Koliko je vredno moje Verupanje, če stavi na Dt, ki mi - Člu - ni doumljiva? Ni zato, da bi mu postala doumljiva, apostol Pavel skupaj z evangelisti JKrovi zgodbi dodal vse tisto, na čemer je mogla temeljiti KC?

Od tega trenutka naprej Kasa opozarja na to, kaj se bo zgodilo, okolica pa ji ne verjame. Drama je en sam Kasin krik, ki je glas vpijočega v puščavi; to ve tudi hebrejsko **St pismo**. Priam verjame bogovom, recimo temu: »Troja je nepremagljiva! Mesto sta zgradila dva bogova, Pozejdon/ in Apolon, zato se ga ne da porušiti.« Kasa: »Razen če ga ne porušita prav ta bogova.« Bogovi odločajo po svoje; s stališča Čla so samovoljni, nedoumljivi ali pa Maščpristranski, vseeno. RLH je odstranil bogove, usodo nadomestil s konstrukcijskim Umom, glej Klodičev **Nsvet**, pa? RLH se je lahko uveljavil le z utelešenjem v KapKplu, najprej v menčestrskem, glej Can**Kralja**, nato, danes, v PMLD. V gibanju za ČIP, ki je gibanje za ohranitev delavskih itn. Pic ZahDb ne glede na stanje ostalega Čloštva, se kaže ta usodna SZSL pravičnikov. Niti žrtvovati se jim ni več treba, kot so se morali Zoran, glej Vrhovčevo dramo **Zoran**, kot Maks iz **Kralja**, kot Krim in Nina iz **Rojstva**. Le retorizirati, pred TeVe. Žal velja to tudi za BNaka, ne le za Hanzeljna. BNak se odloča za lepoto ErSa in za ČIP; tudi Hanzelj se je ločil od prve žene, simpatičnega in poštenega Čla. In? Ko ju bo oblast zapirala, kot je MOča, KaKija, ubila kot UProfe Mesesnela, Šturma, bosta dokazala vsaj to, da mislita zares, da delata RadPri tvegano; pa še tedaj ne bo jasno, ali ni - ne bo (brez skrbi, ne bo je) - njuna Žrt zaman.

Dan je auftakt, peklenski stroj tiktaka. Dobesedno tiktaka, krajša čas do točke nič, do eksplozije-katastrofe. Tiktaka? Kot vse je tudi ta izraz primeren, dvoumen. Večina v moji Gene, ki je bila predhodnica Damladih, je sledila Ježku, ne Maksu. Ježek je pel: »Srček dela tika-taka,/ ko na tebe, ljubca, čaka«, mila pesmica o Marički. Tudi to je poteza ErSa. Večina je šla pred pol Stola za 4-peki, ErS trubadurji; komaj kdo za **SAnto**, za **Afero**. Celo Zajc je stavil na ErS, **OtR**; seveda se je razočaral.

Tudi jaz sem stavil na AbsErS, z Alo, prav leta 52, v času 4-Pekov in Minattija. Dine in Priž ne. Zato mi je ErS blizu, a vem, da je treba razločevati med SeHom TorkD, **Pozabljenih ljudi**, in ErS kot vizijo, ki ji ljubimca dodajata najprej razsežnost Charis, nato skupno ls Dti. Tega pa tudi Strniša ni bil zmožen; tudi on se je ločil, ni zmožel vzdržati pri viziji Dti znotraj banalitete. Tip, da se zgodba o **Filemonu in Bavis** v SIZi ni prijela. Preš je določil Rompot razočaranja, obupa in lahkokrilega ErSa. Škoda, da Jovanović ni izpeljal svoje zamisli: dram(atizacij)e Preševe pesmi **Ponočnjak**. Od ljezenskih **sonetov** do Mote **Don Giovannija**.

Apol opisuje, kako je imel Trojo rad: »neskončno rad to mesto,/ tako kot umetnik ljubi umetnino,/ svojo edino in edinstveno nevesto.« Je to BNakova Tem drža-Vrta? Zakaj bi Apol potem ljubljeno mesto Unič? Kaj je v Čl-bogu, kar ga sili k Unič? Ista zapoved, ki velja za oba. Če je Ž=S, je v vsakem Ž-Zmagi že predviden (in jasnovidci ga vidijo) poraz, torej S. Bistvo ldBa je, da hoče in bohoti Ž, s tem pripravlja S. Prav tega Daljudje v PMLD nočejo videti; zatekajo se pod okrilje VseŽa, S pa odrivajo.

Ker se je Apol užalil, bo zdaj tisto, kar najbolj ljubi, podrl: »bodo nezavzetne stene Troje zdaj razbite.« Ni točke na TSu, ki ne bi mogla biti razbita. **Čvi** kažejo, da je razbit celo JKr, kot telo; Bog je BČ, Bog in Čl. Kdor

stavi na TS, stavi na SSL. KomPtja je imela za t(akšn)o svojo stavo vsaj nekaj dobrih razlogov; bila je prepričana, da kot nadZgska v temelju spreminja - revolucionira - celotno SvetZgo kot takšno. Kako lahko verujejo v trajnost uboge SNDže Slci, ko je ta Dž komaj višja od palčka in za svet povsem neopazna? To ni le SSL, je tudi napuh, samoljubje, neumnost. Tu smo Slci danes.

V Apolovih besedah Kasi se prepoznavam, svojo Dausodo. Kasi je bila naložena ta(kšna) usoda mladi, meni staremu. Kot mlad sem mislil kot moja grupa; sopodpirali smo se v Kriti Ptje, Tota. Polagoma nam je verjelo vse več ljudi, nazadnje večina. Prav sam nisem bil nikoli, tudi spomladi 58 nas je bilo recimo 10; in verovali smo, da je na naši strani bit dogajanja; iz te vere sta nastali **SAnta** in **Afera**. Bit dogajanja je bila v srčiki Zge sveta, medtem ko je Dt, kakršno razumem danes, onkraj Zge sveta. Moja drža danes ne temelji na trdnosti biti dogajanja, ampak na ničü prepada, ki je nesmisel, kar sta tedaj videla že Božič v **ZiK (Vojaku Joštu)** in Zajc v **OtR**. A Božič se je reševal v lud, **Jošt**, Zajc pa je krivil za zlo, ki ga je povzročil, sebe kot slabiča, bil je na robu SeHa. Jaz si ne morem pomagati z nobeno od teh drž-rešitev; lud mi je prelahkoten, zoper AD (OIS) se borim; lastne GhKe ne vidim dovolj velike, da bi bila kriva za napačnost sveta.

Vem, da je napačen svet po sebi: kot Ž=S, kot IdB. To pa ni osnova le Člu, ampak vsem živim bitjem. Postavljam IdB pod Temdvom; manj ugodnega - bolj neveselega, nerazrešenega - razmerja pa Čl do sveta ne more imeti. Če bi mi kdo verjel, bi pristal na to, da mora pustiti vse, kar počne, vnemar; se ali AD, torej zbežati s področja problema, ali pa ls Dt, tj. boga, ki ga ni, ki je UnBDr. Kdo bi hotel z mano sploh razpravljati, če ima v sebi najmanjšo možnost, da se prenese prek brzic Dgč? Vsakdo me bo zanikal ali pa sploh ne poslušal; zanj omenjeni problem sploh ne bo obstajal. Zakaj bi premišljeval, kako dolgovečna bo SND? Zanj odvečno vprašanje: živi tukaj in zdaj! Delaj se, kot da bo Ve! Postavi na to PsVe svoje sanje in Vrte! Videti v sebi in soČlu Ub(ijavca), kako lahko potem z njim živim? Delaj se torej, da ni tak; da so Ubi(javci) nekateri, ne pa tisti, ki me ljubijo in ki jih ljubim jaz.

Apol to zadevo pozna; očitno je, da jo pozna tudi BNak; BNak je globok, moder. Kako je mogel kasneje pasti na raven PsZolaja in Varuha podgane Todorovića? K-da ne gre za istega Čla, s katerim sem prijateljeval in ga visoko cenil; gre res za BNaka, ki nastopa na TeVe kot cenen moralist neole izvora, kot nekak strastnejši - Rom - Taufer? V **Kasi** BNak ve, ker piše - Apol Kasi: »Strašna je preroškost tvojih videnj.« Kasa: »A nihče mi ne verjame.« Apol: »In ti nikoli ne bo verjel.«

Pravkar sem bral razprave iz Zbornika **Dissertationes**, ki ga izdaja Il. Razr SAZU. Moji kolegi pišejo o Kocu in Kreftu korektno, mestoma zanimivo, strokovno solidno, za UŽn uporabljivo. Kar precej je koristnih podatkov. A mar naj pri njih ostanemo? Je to Zn oz. ls Rese, RazRese? Opravljajo posel, ki za obstoj Čla ni bistven. Polagajo ploščice v kuhinji, obrezujejo sadno drevje, vnukom pripovedujejo spomine, podpirajo dimnik na strehi, da se ne bi podrł. Celo nekaj podatkov, ki jih je Dn skrivala, prinašajo na beli dan; odlično. A to glede na nalogo, ki je pred Člom - da najde Dt, UnBDra -, ni skoraj nič. Ink pojasni, kako mizerno je Ptja Koca odrivala celo od članstva v SAZU; Ink ima prav. Top navaja na gradivu, kako so ga nekateri Komsti preganjali, posebno Boris Urbančič in Janko Jurančič, drugi pa so vijugali vmes, tudi Kreft; Ink tako

prikaže Bora in Vidmarja. ZJan piše najslabše: vidi se, da mu manjkajo podatki ali da jih prikriva ali da prenaša poudarek drugam; Kreftova podoba 41 v lti je neprepričljiva. Od teh, ki sem jih uspel prebrati, je najboljši fBern. Pridno sledi vsebini in tematiki novel **Strah in pogum**, pri tem pride do meja, ki so zanj presenetljive; ponavadi se jih ogiba kot EtKan; je Čl ravnovesja in EtIde. Izhaja iz IdMa, to večkrat - že v naslovu razprave - ponavlja; kar ugotovi, je lahko le to, da se je v novelah Koc nevarno bližal dezintegraciji Osi, torej izgubi Ide. Ker Koca ceni, tega procesa ne kritizira; ob njem se ustavi. Vidi ga, nima pa kaj z njim početi. Moral bi ga odkloniti, v svoji DušNoti ga gotovo odklanja, a v razpravi je strpen, prizanesljiv.

In do česa pride? Do nerazrešljive problematike »dejanja«, ki ima več - med sabo celo izključujočih se - izrazov; do »doseganja integracije« - Ide - »pa notranje skladnosti z revolucionarnim junaštvom«, kar je, to je fBernu jasno, lahko ali skoraj gotovo zločin. Strinjam se s Kocom in fBernom, da je »nevarnost edina resničnost«; a kakšna nevarnost, kaj to pomeni? Kocu je do verodostojnosti Čla, fBernu tudi. Ravno tu se odpre zame največji problem razcepa med Eto in Svo, glej lik DgSAPOEV. Kdo je sploh lahko Sven? Tema postavljanja »skrajnih zlih dejanj nad samotna in zgubljena dobra dela«. Ni vsaka Kolakcija zlo dejanje, tudi za lastno ND? Kaj je tu usoda? Koliko je vredna SŽ? Kako spojiti EvKrš in Zgo TSA?

V analizi **Črne orhideje** ugotovi fBern - točno - celo »sprevrženost«. SŽ - GhK - pomaga v ljudeh obujati celo »zgubljeno težnjo po etični čistosti, slo po nedolžnosti«; lik tako opisane Že je že na robu absurdnosti. MGG je razumela Koca in **Strah in pogum**, glej **Dia**, lik Minskega. Od tedaj, s prehoda 40-ih v 50. leta, se zavedam ugotovitve, ki jo fBern navaja: da lahko Čl svojo Os uresniči le v položajih, ki »mejijo na popolno temo«; skoraj izjava Minskega. Več kot pol Stola rešujem ta problem, a ...

V **Kasi** je znova močno izpostavljen. To je velika BNakova zasluga. Ne morem si predstavljati, da je isti Čl napisal **Kaso** in **Lipce**. Pa mi v tem lahko fBern kaj pomaga? Komurkoli, ki išče smisel? A kako naj bi bil Čl kaj več - drugega - od strokovnjaka-obrtnika (kotlarja Matičeta iz Bleiweisovega **Boba iz Kranja**), če se ne zaveda nuje ISle? fBern je na robu tega zavedanja, čeprav se kot ideolog IdMa opredeljuje za Ido: »Neverodostojna postane njegova osebna identiteta.« Odtod greva s fBernom narazen. Jaz v Blak neverodostojnosti GhKe, po Kocovi poti, Bern v skladnost EtOsi. Koc se je reševal v Narldo, bil je skoraj GentNclst Slova; jaz tudi tega ne morem. STH itn. so šli za Kocom kot Gentideologom, jaz za Kocom iz **Strahu**. V bistvu sem hotel reči, ko sem navajal spise kolegov iz omenjenega **Zbornika**, da sva se le s fBernom dotaknila; z ostalimi pa sem, kot da bi si klicali z Marsa na Merkur.

Tu se mi zastavlja - še stopnjuje - vprašanje: ni Sm Abst reč? Moral bi ga ES konkretizirati. Me ne prijemlje vse bolj slaba vest, ko še vztrajam v članstvu SAZU? Saj niso Vitakterji le Top, SrKos, Matič, Patr. Tako rekoč vsak član SAZU, iz katerega koli Razra, je vitalist; le kot takšnega ga sprejmemo. Vitz je neimenovano merilo za sprejem. Eni so bolj SpoDo, fBern, eni bolj smešno vsiljivi, Top, a AgrEkzld je za vse Tip. Je naredil že kdaj kak ud SAZU Sm? Ne, ni mogoče.

Jaz bi moral po Dgč poti. Izstopiti; nato vrniti ne le Izpoko, ampak sleherno pokojnino in zdravstveno zavarovanje, obenem pa ne vzeti nobene pomoči od

otrok ali bližnjih. Ostati sam. Niso bili puščavniki popolnoma sami, brez zdravnikov in pomoči Dže? Niso jedli le korenin in pili iz mlakuz? Verjetno ne bi preživel niti mesca dni, če bi ravnal tako. A zakaj bi moral še živeti, če pa s tem priznavam, da sem odvisen od ObDbe, medtem ko so puščavniki to odvisnost zavrgli? Bili so čudoviti ljudje, segali so nad IdČla. Bi bil še čas, da jih Posn? Morda pa bi tedaj postal verodostojen. Pa mi je treba biti verodostojen? Oni so verovali v Trl, jaz ne! Jaz kombiniram vero v Dt z ludom. Ni to Perv? Kocovi MePi, ki jih opisuje fBern, so točno to: PervDč. Nisem verjel, da bo fBern moja zveza s SAZU, zveza po liniji DušNote. Kmecl pa prek svoje Umeti-dram.

Koliko mi fBern in Kmecl verjameta? Nisem gotov, ne spoznam se. Zame vsak dan bolj velja, kar pravi Apol za Kasa: »Tvoje rame bo pritiskala čedalje večja teža,/ breme védenja, ki ga preozka reža/ stvarnosti ne zna sprejeti. Same, same,/ na vekomaj bodo tvoje ustnice,/ ki v gluhi prostor krvave resnico! Sama,/ sama boš živela na dnu svojega sramu!« Da, prav za sram gre, BNak odlično čuti in zadeva. Če hočem biti, kar sem si zadal za svoje poslanstvo, moram vzeti nase breme usode MOča, to pa je njegova sramota. Tu zviti um ne pomaga; ne zvitost kotlarja Matičeta ne živinozdravnika in Polika Bleiweisa, ne UProfa Hegla. Le Kierkegaardov vpogled.

In pri tem niti ne vemo, kaj je usoda, kdo se s kom igra. **Kasa** kaže, da se igrajo bogovi z ljudmi; ljudje končujejo grozovito. A Zg pričuje, da se dogaja tudi nasprotno. Ljudje kljub strahotnim Tragusodam - izginotju celih Narov in Džav, Rima - ostajajo, čeprav ni nujno, da bodo še prav dolgo, bogove pa v poldrugem tisočletju po padcu Troje ljudje odstranijo, cesar Justinijan njihova Stša. Pojavi se nov bog, fKr; Marx in marsikdo trdi, da so ga naredili ljudje, zato ga ljudje tudi odstavijo, od Feuerbacha do KaKija. Kar je ostalo od bogov in fKra, so komaj klavni ostanki, muzejski eksponati.

Apol je upravičeno besen, ko očita Kasi: »Vi ljudje se poigravate z bogovi,/ kakor da smo lutke!« Okrog 1950 so bili že Sži, okrog 2006 (06) so res skoraj le še marionete. »V prašne cunje ste zakrinkali nebo!« Sicer pa je to vedel že Aristofan, sodobnik grških tragedov, Evripida in Sofokleja; zato se bom kmalu lotil ES analize **Ptičev** oz. njihove predelave z Jesihovo roko. Hujšega skepticizma do bogov, kot si ga privoščí Aristofan, niti ne more biti; Jarryjev v **Kralju Ubuj**u ni bolj Rad.

Apol razmišlja pretreseno, ko pravi: »Le zakaj je modri Prometej iz ila/ zgnetel tako imenovanega človeka,/ to govno, da je širni svet postal stranišče?« Ne navajam teh dveh besed neštetokrat tudi jaz, govno-drek in Strš? Iz takšne snovi je Gled; »slabo gledališče«, dodaja Apol. Apol ima še iluzijo, da je sposoben ustvariti »pravo gledališče«. A kaj je to lahko drugega kot Vrc umorov, Trpa, spletk, SSL zmede? Vsebina **Kase** je za Apola PraGled. Za fKra in papeže pa vsebina kulturocida v 6-Stolu, likvidacija antične Rlge, tudi Apola. Mera za mero. EDč.

Leta 1200 pred našim štetjem se Apol lahko še baha: »Ves svet je moje svetišče, ves svet je moje gledališče.« Okrog 1900, z **Ubujem**, okrog 2000 s FileD in **Ptiči** pa je le še teater; BNak je tudi tega dobro zadel, **Hiša iz kart**. A BNak je vendar toliko star, da v sebi še nosi Reso iz MV-II, Reso svoje Dne, kot jaz svoje, MOča in MoMe. **Hiša iz kart** je en izhod, v hipermodel Dv (v Simo), **Kasa** drugi izhod, v hipermodel (E)Dč, v Ub-umor. Oboje je Resa, vsaka na svoji ravni; Apol: »Pozejdon,/ nastopil je trenutek najinega maščevanja!«

Dvigni do neba neskončna in brezdanja/ morja in potopi vse, kar sva zgradila - vse pomole/ in palače, vse trdnjave in obzidja Troje!« Tudi mikensko Kulo na Kreti; vesoljni potop, ki ga podaja tudi IvSvet v **Vrtovih in golobici**. Nekateri razlagajo Trojanskega konja kot ZnaSi za Pozejdona, ki bo vse poplaval.

Tak je konec I. dejanja: »Apolon dirigira morju.« Muzika Uniča. Kako Raz od muzike v Borovih **Belih vodah!** »Pozejdon s trizobom razburka morje, ki zalije pristanišče in se razlije čez trge in ulice.« DaZn, ki ne izhaja iz predpostavke previdevnostnega boga, ima razlitje ahajskih vojščakov po cestah Troje za ZnaSi poplave. Ljudje si razlagamo Konto Nve smiselno, da je sestavljena iz strasti, načrtov, čustev, dejanj. A je vse to SSL. Smisel se pojavlja povsem drugje. Glede na predpostavko moči čustev med antičnimi bogovi in ljudmi ni bistvene razlike; Apol govori, kot bi lahko govoril kateri koli v vojno vpleteni kralj sveta: »Severni vihar, zadavi vse sokole/ in golobe pismonoše kralja Troje!« Da ne bi nihče zvedel, kaj se je zgodilo, tudi o PVD ne. »Od silnega vetra vse ptice popadajo in obležijo mrtve pred nogami prestrašene Kasandre.« Glej **Ptiče**. Prizor je analogen AngAmbombardiranju Dresdna spomladi 45 ali Hirošime ali Nembombardiranju Leningrada kako leto prej. Ali sesutju Tira po Aleksandrovem ukazu ali zrušenju Kartagine. Ste prepričani, da ne bo lj doživela istega? Le dajte Srbom možnost, da se maščujejo! Vojskovodja bo tokrat žužek Todorović! Bo BNak vekal na TeVe v Celovcu?

Apola zanaša zanos, ko oznanja, kdo naj gre nad Trojo, razrušit jo: »Naj sleherni danajski vojščak posili trinajst Trojank - starcev in otrok« pa pobije - »po mili volji! Zato da bi prah pozabe deževal na Trojo.« Hočem Zamol, ki vodi v pozabo? Ali pa ustanavljam Dgsvet, v katerem se bo »govorilo« z drugim jezikom, ne z molkom ne z besedo?

»Zvezde ugasnejo.« Če ni zvezd, ni več Trl. Le še Trp in OIS. »Popolna tema. Tišina ... Pesniki širnega sveta, pozabite na Trojo!« Peki so bili, ki so reševali obstoj Rese, spomin; Homer, **SAnta, Črna maša**. Prihaja Resa, ki jo skuša videz PMLD 06 Prikr. Prihaja neizmeren strah. »Kasandra v temi kriči od groze.« Jaz zadnje čase kričim, v primerjavi s Kaso le cvilim, a vsebina najinega strahu je ista. Ona je ZnaSi, jaz ES človeček, a med nama je Privez.

- Naj končam I. del razprave o **Kasi**. Če bom med tem I. delom in naslednjim upošteval - na ES ančin - nekaj drugih SD, **Ptiče, Jasnovidko** itn., bom, tako upam, zmogel nov in bolj svež pogled tudi na **Kaso**. **RSD** je komparativistika.

Januar 2006

KOM(ED)IČNA JASNOVIDNOST

(ob Jesihovi drami **Še zmeraj ptiči**)

1

Vsaka drama je v zvezi z vsako, nekatere še bolj kot ostale. Nekatero so direkten Dia, nekatere celo polemika na iste teme, s sorodnimi ali celo istimi liki. Že izbira antičnega motiva veže dve PD: **Kas(andr)o** in Jesihovo ponašitev-predelavo Aristofanove Kode **Ptiči**. V obeh nastopajo bogovi in ljudje, obe se ukvarjata s Čl slepoto (SSL, SZSL), obe sta skeptični do Člrodu - jaz bi dejal: do IdČla -, čeprav je prva Traga, druga Koda, vendar Koda, ki ima na koncu Tragpoanto. Če smemo govoriti o Tragi; če ni katastrofa, ki nazadnje zadene ptičje mesto - na poseben način RR ptičji rod - le Picudarec Konte ali usode po nečem, kar je nastalo kot čezmeren izmislek samoljubja in AgrĖkzld; torej ni Traga, ampak Mota. Takšno pa je nastalo, ker je zavladal pticam Čl: Čl, ki so ga izgnali iz Čloštva oz. med ljudmi ni več našel pravih možnosti za svojo uveljavitev, Pisthetairos (Pis), Grk, Atenec, predstavnik vsega Čloštva. Tudi prej ptice niso bile kaj prida, odkar pa se jim je postavil na čelo Pist - najprej jih je očaral, Zapl, nato podredil -, pa so se še poslabšale oz. postale so K-ljudje.

V koncu drame edinkrat nastopa usoda oz. Konta; se da med njima razločiti? Skoz vso dramo srečujemo le IdČla, ki je kot Ž AgrĖkzld. Česar se IdČl loti, se mu posreči, podredi si tudi ljudi, ki jih prevara, oslepari bogove, postane samovoljni Zakon sveta. Tu ne usoda ne Konta nimata kaj početi, Pist zmaga v vsem, Pist kot ultraAgrĖkzPld, s tem tudi kot Zapl, Hin itn. **Ptiči** bi bili, brez omenjenega konca, agitka za RLH, ki se je RR v Absmoč ČlUtinteresa; le da so podani - pri Aristofanu in Jesihu - skoz Negoptiko (s Krito), v MrkStlni - v Žižkovi **Vsemu navkljub!** - pa s Poztendenco. Konec pa ta vtis spremeni, RR ga v videz. Resa je katastrofa, povzročena od zunaj.

Tudi to je važno: ne od znotraj! V IdČloštvu, ki je kot ptičje mesto (PtM, lahko je Ptjsko, lahko pa PM mesto, za obe Dbformaciji velja) trdno, ne pride do nobenega upora, LReve ali DReve; vse se odvija kot po maslu, kot je pot začrtal Vodja mesta Pist. **Ptiči** ne podajajo tega, kar **Kasa**. V **Kasi** se dogaja vojna, med Trojanci in Ahajci; ta vojna je Tip za vsako vojno - za vse vojne - TSa. Sledijo si epohe: mir-vojna, kot v Turk(ušev)i **Vojmiru** itn. Usoda Čloštva je, da se med sabo vojskuje, ubija; ĖDč. A ker se ves čas vojskuje, se ne pobije do kraja, vsaj do zdaj se še ni. Skoraj se že iztrebi, pa se vendar nekako še reši. Neandertalci izginejo, a Homo sapiens ostane. Trojanci najdejo

nov začetek v Laciju, glej **Ēneido**. Ker samoUnič tako dolgo traja, je za Čla Tip Trp: v menjavah vojne in miru se Čl muči, preganja, pada, si znova zamišlja-pridobiva projekte, živi od SSL, a se mu spet vse sesuje, kot se Trojanem in Grkom v **Kasi**. Zg Čloštva je Zg Trpa; na to zida Krš Rlga.

Ne tako pri Jesihu. Pravojne med ptiči in ljudmi na eni in bogovi na drugi strani dramatik ne pokaže; Pist prevara oboje, brez Praboja si jih podredi. To je znamenje za njegovo diplomatsko spretnost, prepričljivost, udarnost retorike, zviti um; Pist je nekak Odisej, ki pa ne gre skozi težke ĒkP preizkušnje. Pistu se zgodi vse zlahka. Takšno Čloštvo bi bilo srečno (saj ne vidi Rese ali pa je noče videti) z obliko vladanja, kakršno mu ponuja Pist (kombinacijo Ptjterorja in polnega trebuha, TotDžDbe in PMLD - vidi se, da je Jesih napisal **Ptiče** v obdobju propadanja PtjDže in Nasta PMLD, okrog 87), če se ne bi vmešala Konta-Usoda, na to pa Pist (in ptiči) nimajo vpliva, kot ga nimajo ljudje v **Kasi**.

Katastrofa pride nepričakovano, dramatik jo poda na zgolj eni - zadnji - strani. Nastopita Pilot in Kopilot, prej v drami o njiju ni bilo ne duha ne sluha; in ugotavljata približno takole: na ekranu zagledata madež oz. »flek na radarju«: »jajčast flek«. Zagledala sta ptičje mesto, polis, imenovan Jajce, Jajcegrad. Letala ne moreta ali nočeta obrniti, ni važno, zapodita se skozi madež. Zadnja izjava v drami - Jure (tretji član posadke, Jurček-tepček, ob imenovanih treh je še Navigator, zadoščala bi dva, vse štiri beremo kot dva) Pilotu: »Pajade, kar požen ... skozi ... flek!« In ptičjega Čloštva je konec.

Konec iluzije srečne sinteze bogov in ljudi oz. tretje drže, ki je močnejša od ljudi in bogov. Konec se da brati na dva načina: da je konec le PtMa, te sinteze, ali pa vseh treh likov-zvrsti, ki nastopajo v drami: bogov (Olimpa), ptičev in Čloštva. Je res dal Jesih Čloštvu kakšno šanso? In bogovom? Ti so že sami na sebi izmislek, drama to jasno pove; če ne verjameš vanje, jih ni. PtM pa je vodil Čl, ljudje so se iz lastne volje RR v ptiče, ker so presodili, da se jim to (naj)bolj splača. Po mojem se s koncem Jajca vse konča. Ostanejo sicer še štirje piloti Adria-Airwaysa, a so vsi en sam lik: tepček Jure iz NarPravce. NarPravca je izmišljotina, Slletalstvo skoraj izmišljotina, igrice tepčkov in Inft.

Konec je načela Porajanja (Rojstva), za katero je ZnaSi Jajce. Strniša se je čez vse trudil, da bi odkril-artikularni Prakoizmos, napisal je celo Pek zbirko **Jajce**; pa Maks Sedej z mnogimi slikami Kozmičnega **Jajca**. Jesih in njegov grški prednik pa z Jajcem (jajčecem in semenčico) opravita z migom ene roke; kar ostane, ni niti raztepen beljak oz. rumenjaki, primeren za dobro omleto. Ostane nič: zmazek, ki se kaj hitro raztopi v prazno. Čloštvo je bilo ves čas zmazek, le da se je nekaj časa, rečemo mu Zg, delalo, kot da je - j e - več, K-da je bit in realiteta, bilo pa je blodnja-SSL. Celo takšno miniplovilo, kot ga je sposobna vzpostaviti Slja (Magideolog Slletalstva je - i kdo neki! - jajceglavi PJelinčič, našel si je najbolj Praobmočje lobiranja), lahko doseže Reso: razkritje nič, povrnitev vsega (navideznega) v nič(es).

Usoda torej je, a kot Previdenost: Čloštvo ne more trajati predolgo, ker bi to pomenilo predolgotrajno laž. Usoda skrbi za Picozdbo; Jesih daje Rco Poslednje sodbe: kar je vredno, gre v nebo (je že v nebesih, tepček Jurček oz. Krimec Jelčič), ostalo v pekel, tj. v nič, razdruzgano, zmleto, speštano. Nebesa so izmišljotina, so le, če veruješ vanje; torej jih ni. In ljudi - Jurčkov - ni več, kolikor so sploh kdaj bili; kolikor ni vsa epizoda o ČlZgi en sam izmislek duhovitega Peka, Strniše ali Homerja-Hesioda. Resa je v **Ptičih** RPP: konec SSL

fantazem o Čl(oštv)u. Problema z usodo-Konto-Previdevnostjo ni več. Pihneš in ničesar več ni. To je navsezadnje bistvo RadKode. To je Jesihov LudNih. Začel se je v **Sadežih**, končal v **Ptičih**, ki okusne sadeže pozobajo, nato pa izserjejo v nič.

Kaj mora res Koda vse kazati zgolj od zunaj? Kaj pa Molièrov **Ljudomrznik** ali **Namišljeni bolnik**? Gošina **Pod Prešglavo**, Partov **Ata**? V teh gledajo komediografi svoje like od znotraj. Se Jesihu to kdaj posreči? Mar LudD - RMg - to sploh more, saj ne razločuje med zunaj in znotraj? V FileD je Nota nekako zraven, bravec čuti, da je v **Veselja domu** močna AK, avtolra; morda je tudi v RozaD. V **Ptičih** je ni. Zaradi prevelike naslonitve Jesiha na Aristofana? S primerjavo med obema se v tej razpravi-opeki ne bom ukvarjal; morda kdaj drugič. Kar me pri **Ptičih** moti, jih v mojih očeh dela povrhne, skoraj cenene, njihov RadNih je zame prelahkoten, je to, da ni v njih niti sledu Ponote, ldn avtorja z orisanimi liki; vse je agitka, ki pa ni kot NOBD ČB, saj B(ela) barva - Poz stališče - popolnoma manjka. Vse je le Č(rno), ničvredno. Agitacija za čimprejšnje kaznovanje Čl(oštv)a z izbrisom. Torej svojevrstna Mota.

Roko na srce, dragi Anln! Zadnje čase te nosi naravnost tja, kjer sta Aristofan in Jesih. Ne pišeš le o (samo)izbrisu Čl(oštv)a kot najboljšem - edinem - izhodu za problem, ki je nastal s pojavom, imenovanim Čl oz. že sólo Ž? Res, v to me nese, a me v to vendarle ni dokončno zaneslo. Ne dokazujem ravno z izborom **Kase** za ES analizirano dramo kot osrednjo v pričujoči knjigi, da nočem biti le povrhen in RadNih; da se obračam k svetu, ki tematizira ČlTrp? **Kasa** je zgledna prav v tem prikazu. V I. dejanju BNak napove, kar se bo zgodilo (SSL in vojna), v naslednjih štirih pa uprizarja soočenja razpadanja SSL in prikazovanja Rese, ki je Traga, ena sama groza.

V **Ptičih** ni niti sence sledu groze, ne strahu, ne Trpa, medtem ko **Pod Prešglavo** odmeva od Trpa, ki je žalost, demoraliziranost, na robu OISa; in naj je **Ata** še tako prijazno napisan, njegova vsebina-sporočilo sta kar se da žalostna. Da ne govorim o grenki trpkosti **Mizantropa**; Alcest se umika iz TSa, iz sveta, ki ga slikajo **Ptiči**, **Pod glavo** in **Ata**, v osamljenost, na rob Dbe. Tri Kode dopuščajo ta rob, **Ptiči** pa niti roba ne več. Fantiček Tinček iz **Ateja** skoz mučno sodobnost dozoreva, GimnProfi izpod **Glave** kot starejši in že izkušeni skušajo preživeti, Alcest se bo posvetil modroslovju, morda bo postal stoik, le v **Ptičih** nima nihče nobene šanse: letalci so iz science-fiction, iz Lite za otroke, Čloštvo postane razmazek.

Ni tako tudi v **Kasi**? Le da doživita v **Kasi** Ag(amemnon) in Kasa vrhunec ErS lepote-izpolnjenosti, in šele tik za tem S, ki je po svoje Id(entična) s Sokoncem ptičev-ljudi. Ubije ju Zevsova strela, kar ima enak učinek, kot če zadene PtM letalo. Mesto umora KasAga je majhno jajčece; to ni kozmično mesto, kakršno si izmišljata Dasleparja STH, mesto, ki sega od Tomišlja do Siriusa, od Velikih Upelj do samega Sonca (Belina, glej Devovega **Belina**). STH sta Zlatorog in Zlatorogica, glej Aškerčevega in Abramovega **Zlatoroga**; Zlatorog je predstopnja Strniševega **Samoroga**. Vse ena sama pot v Mag NA izmišljotine.

Hočem ostati pri DgTiji, zato upoštevam **Kaso**. Za Jesiha je slaboumna podložnost ljudi lastnim izmislekom samoumevna; Jesih iz **Ptičev** da na ljudi toliko kot na pasji drek. (S to usmeritvijo je PoV začel Dine, glej luko v **Potovanju**, lukovo izjavo o Žu: »Življenje je pičla pasja figa, minimalna.«)

Zame ne. Žal tudi BNak ne vidi izhoda v Isu Dti, ampak v - zgolj začasnem, čeprav do kraja zanosnem, Romtrubadurskem - trenutku ErS sle. BNaka ErS ne more pripeljati do linije k Dti; v tem je **Kasa** nesmerodavna. Lahko pa **Kasa** pokaže, kaj je izza lahkotnosti CinHedNihLuda, kakršen dominira v **Ptičih**. **Ptiči** so zadnja beseda RMge - Luda -, ki se je začel okrog 55 (**Zgodba**), se vnel okrog 65 (**Norci**), dosegel vrh okrog 74 (**Sadeži**) in se izpraznil sredi 80-let, v MödD pa postal že gola manipulacija. Manj vreden Čl ne more biti, kot je v **Ptičih**; **Ptiči** podpišejo njegovo smrtno obsodbo. Ali je IdČloštva konec ali je treba iskati NejDam. Ustanavljanje SNDže (1991) je regres, ki nima moči v Zgi Rese, niti v SD ne; to ustanavljanje je prikazano kot LudCinepizoda (Rudolfovi **Možgani**).

Ptiči povežejo - skoraj poistijo - oba Tota: PtjDbo in PMLD. Z vidika 2006 Krita Ptje morda celo moti, tako je danes nezanimiva, daljna, odveč. A 87 je Ptja še vladala, čeprav je že močno popuščala. To popuščanje se je poznalo že navzven, zato so ga lahko opazili značajsko šibkejši, zavohali so šanso zase in jo izkoristili, prejšnji Ptjčlani, Jandrek, Antonius Jerovšek ipd. Prav 87-88 se začne Masobrat od Ptje k DEMOSU, od hlapčevstva k PsHeru, od revije Sodobnost (ubogi SrKos) k NoRi. Krito Ptje iz **Ptičev** bom navajal, a mimogrede, za dramo ni bistvena, tudi za DaSljo ne. Več je bom upošteval v Karjih k svojim razpravam o SPD, nastalim v 80-letih; te razprave so po bistvu Krita Ptje. Nekaj tega bo že v mojem tekstu (iz 80-let) o Dinetovi **Igri (za igro)**.

Ptiči so z Estvidika šibki; (pre)razvlečeni, brez PraNotmoči, preveč duhovičenja; posodobitev je banalna, težnja k lumdnu. Jezik lep, kot je pač Jesihov, čist, pregleden, tekoč, a nič posebnega. Dejanje se odvija mehansko, (pre)enostavno; ni sledu o Jesihovi igrivi suverenosti, kakršna je v **Sadežih**. Krita Ptje je mnogo preveč SpS, da bi učinkovala. Vse znano, razen skrajnega Niha, ki pa v letu 87-88 ni bil dobro sprejet. Tedaj je bila na pohodu Ideola Narojenosti, Vitza, tako kozmocentrizma kot uspeha-zmage na TSu, v Zgi Nasta NacDžav. Blestela sta STH, obljubljala novo Sljo kot PtM; nastopala sta kot dediča KaKija (Kreka, Tavča, Korošca, morda celo Rupnika). Bila sta maski Pista.

Jesih pa se je odločil ravno za nasprotno: da Pista in vse sorodne demaskira. Slci so začeli verovati v novo Člpoštenost, posebno pa v Pico Slcev, v RPP, ki je Slov; **Ptiči** so jim takšno vero spodmikali: vero, da je še nekaj med bogovi in ljudmi, kakršne pozna Zg. SND bo uresničila to tretjo možnost. Jaz sem razlagal, da je to kot Gent-Ncl le SSL, a čudno bi bilo, da bi me kdo poslušal. Še prejšnja neoleca (Bavčarji in Janše ...) se je hitro RR v MešKplpodjetnike, se skušala postaviti novi oblasti na čelo; v tem je uspela. Hvalabogu, da tega SZSLa danes - 06 - ni več; le še stvarna trda tekma za uspeh na trgu. Samo še deziluzija, a ob nji še zelo močen Vitz oz. Hed v uspešnosti. Nova Naca, sestavljena iz Barov.

Naj izrabim to priložnost in narišem še eno MSk. Ravno **Ptiči** posebej nazorno pokažejo, kaj je zgolj Ideja, se pravi, če ni vezana na ŽS. Ni čudno, da si je Jesih izbral za predlogo antične **Ptiče**; je Umtk, ki ga privlači le Ideja v njeni retoriki, le Ideja-Beseda, Ideja-IVJ. Ne Ideja, ki je Kri kot takšna, recimo Mrk; ta terja LRevo, s tem Ub. Krš temelji na žrtvi, JKrovem križanju. Ncl na osvajanju, ki je Ž. Od Ža, ki je Mrkosvobajanje in Nclosvajanje, do Si na križu,

od **Rojstva v nevihti** do **ŠkofPasa** in/ali **Črne maše**. Nič od tega ni v **Ptičih** (v **Sadežih**).

MSk **Dve polovici**: (KasO: MSk sem narisal, a risbe ne najdem. Naj zadostuje opis.)

THM-krog, razdeljen na tri tretjine. Vendar je na MSk **Dve polovici** druga tretjina (Dč) razdeljena na dve polovici, z njo celotni krog. De-polovica kroga je takšna, kot jo poznamo: v celoti Ožld, Ž, AgrEkzld. Odtod - v Ožkldi - tudi tovarišija, občestvo. Spodaj se začne prva polovica Dč hipermodela, kjer se Ž RR v S, Ožld v EDč, projekt zmage v stvarnost Uba; vse te kratice pišejo na MSk.

Lepolovica je zgoraj Dv hipermodel: ki ga lahko opredelimo tudi kot SSL, kot (čiste) Ideje. Spodaj obstaja druga polovica Dč hipermodela, Db, Dž, ObDb kot red-sistem. ŽS iz Depolovice sta se RR v sistem Lepolovice. Tu - spodaj - se dogajajo vojne in obstajajo faze miru; Dč kot EDč in kot DbDč. Tu se dogaja velika večina Lite, dramatike. **Kasa** kot Tragzajemanje para ŽS, **Večer pod Hmeljnikom** kot tovarišija realne Dbe. Vemo, kaj je v realni SZgi nastalo iz te Koc(bek)ove predpostavke: zaostritev SV-RR-DžV, Radvojna med Prti in Dmbci, med Ptjo in KC; Lepolovica se je RR v Depolovico, **Večer** v **Napad** in **Rojstvo**. Koc je nameraval doseči nasprotno: **Težko uro** RR v **Večer**, likvidacijo v spravo.

Jesih pa odpravi vse omenjene faze: Ožldo, EDč in DbDč, **Rojstvo** in **Večer**. Stvarnost se (mu) povsem izgubi. Ne šele v katastrofi - likvidaciji Čloštva; ampak že v ustanovitvi PtMa, v tem, da zmaga nad stvarnostjo Ideja (PtMa). Za **Ptiče** sta le dve fazi: ničvrednost Čloštva in izbris ničvrednega Čloštva. Vmes je le Ideja, ki je po bistvu SSL-fantazma. Ljudje že kot ljudje niso bili zmožni Uba, manjkala jim je AgrEkz Vit sila. To je Resa Radrazumevanje PMLD. Ker se je BNak tega zavedal, v **Hiši iz kart**, se je tej podobi-svetu uprl, a z regresom v zvezo Ožld-(E)Dč; s tem v Trago. To je puls para: **Ptiči-Kasa**, Dia teh dveh dram.

2

Ptiči kakšnih posebnih - globokih, izvirnih - ES analiz ne omogočajo, tako so SpS. O potezah Čl(oštv)a, ki mu jih pripisuje Jesih (Aristofan), sem pisal že velikokrat; ne bi se hotel ponavljati. V glavnem bom le navajal. Citati pa so dragoceni, saj sporočajo, kaj - kako RadKritNeg - mislita o Čl(oštv)u dramatika izpred poltretjega tisočletja in DaRMg. Takšni dramatiki so pomembni kot pomagavci pri RazReše, tudi v Dia s **Kaso** oz. kot podkrepitev **Kase**, ki je huda Traga.

Čloštvo zapustita dva Grka, Atenca; šibkejši Euelpides (Elp) in močnejši Pist(hetairos); ta je kot nalašč za Vodjo ptičem. Ptiči namreč že od nekdaj veljajo za neumne. Pist med ljudmi ni mogel dovolj uspeti, čeprav je pokazal vse svoje Neg lastnosti; upa, da bo med pticami. Res se mu posreči. A je med njimi prav tak, kot bi bil med ljudmi. Ptiči=ljudje; ta enačba je osnova za razumevanje **Ptičev**. Enako velja enačba: bogovi=ljudje. Med vsemi tremi vrstami ni bistvenih razlik. Gre le za tri vrste, ki se borijo med sabo za prvenstvo oz. - točneje - za oblast; kdo bo koga izkoriščal (in zatiral). Kot se

borijo za isti cilj med sabo ljudje, Dže, Nari, Dbgrupe, aristokracija, obrtniki, demos. Tudi Rlge: grška in perzijska ali babilonska ali egiptovska; danes se posebno krepi in poteza za premoč islamizem kot bistvo Musla.

Jesih pove, kakšen mora biti kdo, če hoče uspeti. Prvo merilo je spolnost (Sek). Elpu »ptič vodnik, moj živi smerokaz,/ pobeša glavo: vkraj mu omahuje,/ ves se je sfižil, obnemogel je,/ izčrpan, z njim je preč, samo še drema,/ moj tič; kar ga še je, je le v napoto.« Navedel sem ves odstavek, a le zato, da bi pokazal, kako ekscesiven - redundanten - je v izrazih dramatik: razkošen, bliskav, duhovit, inventiven, dejansko pa se ponavlja. Vse opredelitve Seknemoči povejo isto, dramatik bi lahko bistvo zadel z eno samo metaforo. Jesihovo krasnoslovje bom skušal čim bolj omejevati; bravec si ga mora zamišljati, morda je najbolj Tip poteza drame. Na račun vsebinske analize dramatik duhoviči in kaže svoj suvereni stilski talent.

Elp je rojen za služabnika, to je jasno vnaprej. Odločajo Sekpotentni: Napoleon, Tito, Boris Kraigher, Puč(nik). Tak je Pist: »Moj je še čvrst. Ves čas stremlji naprej,/ vsevdilj navzgor.« Tip: naprej je zanj navzgor. Bistvena razlika z mojo Dgfijo; v tej velja zloženka-kratica NejDam: naprej-drugam. Navzgor je zame le više po stopnicah oblasti. Tudi samo nebo je v Rlgah zamišljeno kot vrhovna oblast: FKr kralj. (Kristus Kralj v KurD, glej **Igro o kraljestvu božjem**.) Morda bi se dala **Ptičem** pripisati tudi težnja drugam - od Čloštva k ptičem -, a poanta te poti drugam je ravno nasprotna kot v DgTiji. V tej je drugam tja, kjer ne bi bilo nobene poteze Čla (IdČla) več, vse bi bilo drugo, medtem ko Jesih eksplicite trdi, da je pot k ptičem le pot k istemu; enako pot k bogovom, ki so še više, a isti kot ljudje.

Drugam se ne da priti, Drsveta sploh ni; to je Temsporočilo RMge. Zato je RMg PSta PMLDbe; odtod imanentizem, Cin, le tisto, kar je otipljivo v UtUžih: Sek in korist. Tudi imidž; ta pa sodi v SSL, ki je v PMLD bistveno potrebno, da bi Čl vzdržal banaliteto (drek) Tsa-imanence. Imidž se kaže na področju duha kot NA Maga, od jasnovidk za denar, na trgu, šlogaric, do SH Psfije kozmocentrizma, ki je okrog 91 ob Gentu očarala butaste Slce, ustrojene nalik ptičem. TH ni iskal Tre kot Dti, ampak Trl; NDM.

Čla sledita dvema ptičema, kajti le tako računata priti v svet ptičev. A Elp jamra že vnaprej; kako naj nekdo, ki vase ne zaupa, zmaga in vodi druge (za nos, kar je isto)? »Kar takle ptič ma soka v svoji glavi -/ v tistem ne more biti nič razuma./ Povem ti, da sva osleparjena:/ kdor pravi, da za ptičem prideš k ptičem,/ debelo laže.« Razum je za dramatika zvitost, sposobnost koga prevarati. Za Elpa ni razumen nobeden, ne ptič ne onadva, kajti ptič ne ve, kaj počne, varata se sama. Razum za RMg ni več Vrta, kakršna je bila za NKNM: vrh Kule, sposobnost odkrivati zakone sveta (Čla), iznajdevati nova Tehsredstva z novo Zno, kot v Klodičevem **Nsvetu**. NKNM bi rado sintezo: um služi tudi Meševemu uspehu, zvitost pomaga razprestoliti dozdajšnje Gose, ki so na oblasti ilegitimno, nasilno, PIK, Tulp(enheim)a v **Micki**, polagoma tudi barona (Naletela) v **Matu**.

RMg ne pozna več sinteze razen sinteze vsega Negničvrednega. Zanja je zvitost uma le sposobnost biti najmanj verodostojen, najbolj lažniv, le spreten in iznajdljiv v prilagajanju okolju, to prilagajanje pa služi okoriščanju. Oba skušata zavladati nad okoljem: RLH v NKNMešu in lumSS (srednji sloji) v PMLDbi, a vsak na svoj način: prvi z ustvarjalnostjo, ob Utinteresu, drugi z zajedanjem, ob avtomagizaciji (Mgz). Ko govorim o Eksperumu - tudi o

Ekspertdi -, mislim na tisto v Idi, kar ima možnost, da se usmeri k Isu Dti. Le EkspertKap omogoča nusprodukte neldBa. Ne **Ptiči** ne RMg pa do EkspertKapa ne pridejo, svet ohranjajo, kakršen je; in je, ponavljam, enak pri ljudeh, ptičih in bogovih. Dtsvet je onkraj vseh teh treh biti(j). Domišljija Čla sega le do Mage, ne onkraj nje.

Velika BNakova zasluga je, da je v **Kasi** razkrinkal Mago. Maga je sleparija (kako gleda nanjo Jovanović v **Jasnovidki?**), Kasino jasnovidstvo pa je preroštvo, je ugleda(va)nje Rese; ne zavajanje, ne Zapl. Zapl je bog Apol(on), Zapli so žreci po Stših, ki napovedujejo zmago NSSi. Zapli so bili - so še - v Srbiji moji kolegi akademiki, tudi MBP Ćosić, Ljuba Tadić, Mihajlo Marković itn., ki so Srbom govorili, da kar Srbi v vojni pridobijo, v miru izgubijo. Da je torej zanje nujna vojna. A so izgubili mir in vojno. Slci so vojno dobili, zaenkrat se zdi, da dobivajo tudi mir; kako dolgo še? BNak bi moral napisati novo **Kaso**: o Slcih kot SZSLbedakih, ne pa zagovor **Lipcev**. Kasa govori Reso, Ćosić in Tadić sta lagala; zidala sta gradove v oblake. Zidala sta PtM kot Grka iz **Ptičev**. Zgodilo se jima je isto kot Grkoma in PtMu. Kdaj se bo isto zgodilo Janševi Slji, a tudi Ropovi in Slji neolece? Vse so isto, le tri Rce istega SSLa, listje istega drevesa.

Če se Anln potruži in nagloboko konotira, bo našel morda več, kot je v Kodo dal Jesih; moja naloga je, da gojim tim. - po Goetheju - eksaktno fantazijo. Elpovo jamrarijo lahko berem tudi kot samoSmil, ki prihaja v RMgo iz Huma, iz AD Huma, recimo od Zajca, pa še prej od Torka(rja), od **Delirija** do **Grmač**. Elp: »Že ves ljubi dan/ se vlačiva po tej prekleti pušči.« To so Grmače, ki jih Zajc razloži kot vladavino Ptje.

Je res videl v DEMOSovi Slji RaPo ali vsaj deželo veselja? Morda je zato tako cenil - v Pvt Žu - SekUž, ErS eskapade, da bi puščo napolnil s Hedom. Slja po 91 je kot PMLD res naširoko odprla vrata Seku in Magi. A ti dve PsVrti nista smisel, le nadomestilo. Naj vpeljejo RMg dramatiki kot Jovanović, Rudolf, File, do konca 80-let - da bi vnaprej pripravili PMLD - še toliko teatra, scen, bleščečih kostumov, gest in retorike, vse zaman. Kar ostane, ko se trušč razgrajacev pomiri, je še naprej ena sama pušča, glej **Briškriž**, Muckov **Zalog**; ta išče Dt, medtem ko se ji Rudolf ipd. posmehujejo. Mucka DaSlja ne sprejme. Enako kot ne Dovjaka, ki naredi spoznanje nesmisla (pušče) za nadvse poetično, glej **Karuzo**, za umor sanj otroka. V PriNeČi otroškosti gre D(ovj)ak še dlje od BNaka, **Karuzo** od **Kase**. Tudi Muck gre v to smer, **Prgra**.

Elp: »Piskajva v piščal, če morebiti/ se le od kod odzove kakšen ptič.« Kot se je odzvala Papagenu-ptiču Papagena-ptica, glej Schikanedrovo-Mozartovo **Čarobno piščal**. A v **Ptičih** - v RMgi - ni NeČi deklet, le surov fuk, kot v Rudolfovi **Veroniki**. Elp oznanja Nih: »Pa nič. Vsa pot in ves napor zastonj.« To je Zajčevo stališče v **Otr**, v **Medeji**. Elp in Pist sta obe glavni potezi RMge: nič in oblast. Nič je Resa oblasti. Nih je Resa AgrEkzide. - Res le konotiram? Ne piše, kar razbiram, v samem tekstu **Ptičev**? Piše, a kot Pot.

V času Aristofana ta način ni bil Abst, tako je bil inovativen in ustvarjalen. A se je inovacija v teku časa potrošila; vrh je dosegla v Francklasizmu oz. tu - posebno pri Molièru - se je že konkretizirala, glej tudi **Učene ženske**. Pravi vrh in konec je Commedia dell'arte, ki jo skuša do neke mere obnoviti Roza Rozman, a tudi s konkretizacijo v Slrazmere, **Tartif**. Commedia dell'arte je v RMgi bolj zajedavanje; Tip, da pišejo Roza ipd. toliko Rc na znane predloge, tudi na **Sen kresne noči**. Včeraj mi je poslal svojo Rco Vilharjeve **Jamske**

Ivanke; morda jo upoštevam še v pričujoči knjigi. Ni bila zadnja izvirna dramatika Ibsenova (Strindbergova, Čehova)? Dramatika ARF-AK NKNMeša, **Nora**, **Sovražnik družbe**, **Oče**, **Tri sestre**? Jarry se že vrača k Aristofanu, Ibsenu sorodnega pa antika ne pozna nič.

(Če bom tako nadaljeval, bom tudi tokrat kršil svoje obljube: skrajšanje ES analize. A kaj, ko se mi »konotacija«, ki je pri prvem in drugem branju drame ne vidim dovolj - ne upam se spustiti vanjo -, pri tretjem, ki je poudarjeno analitično, kar sama od sebe vsiljuje. Jo smem zanemariti? Ne, pa čeprav si ne bom zvest. Ponavljam: če kaj, nisem verodostojen Čl. S pridržkom izrečena sodba: na eni ravni.)

Pist ne popusti OISu-Nihu: »Nikar, tovariš, še ne obupuj;/ zamisel s ptiči je bila odlična,/ take ideje ne propadejo.« Dokler jih ne zadene katastrofa, res ne propadejo; kdo bi si 1987 mislil, da bo Kom propadel že tri leta kasneje? »Za vsako idejo raste kje podpora.« Izredno točno. Ni neumnosti, v katero Čl ne bi veroval; se ne bi prepričal, da naj vanjo veruje, da je vanjo pametno in koristno verovati. Ideje o zunajzemljanih so bile, ko jih je razširjal von Däniken, kratkega diha, čeprav nekaj časa izredno uspešne; spet se bodo oglasile. Bile so le NA zabava, ostajale so znotraj MO okvira. Če pa dobijo meso, če teče v njihovem imenu kri, kot je tekla v imenu Kata, Musla, Koma, potem se poveže Dv z Ožldo-AgrĖkzldo, z Ž, ki je S.

Prav ta povezava je za IdČla bistvena: SSL-ideje, realizirane v realnih Dbah z Ubom; glej MSk **Dve polovici**. **Ptičem** manjka kri; dramatik še toliko ne da na Čloštvo, da bi Člu pripisal kri; pripiše mu le beljak in rumenjaki iz neoplojenega jajca, le brozgo, ki nastane, ko trči v jajce zračno plovilo. Ni Jesihov Nih še hujši od BNakovega? BNakov v **Kasi** niti ni PriRMg Nih, od tega ga oddaljuje ĖrS epizoda AgKase in Traga. Aristofan ne more do Trage; tudi Jesih ne. Kadar koli se ji je bližal, se mu je ponesrečila. Tudi v drami **En sam dotik**. Pride Jesih lahko le do žalosti, otožja, do milega razpada razmerij in sveta? Ni zmožen zajeti ničesar res močnega? Se mu takšna moč-nost upira, ker smatra **Kaso** za pretiran, s tem (nekoliko) prazen patos?

Uvodni verzi v **Ptičih** so povedali mnogo, skoraj vse. Ėlp točno označi njuno početje: »ves ta nesmisel«. A čeprav ni potrebno spoznanju nesmisla nič dodati - razen eksekucije: katastrofe, razmazka -, je treba, da se uveljavi Pistov načrt, brez njega namreč ni ne Ža ne drame-dogajanja. Dogajanje sveta je z Jesihovega vidika nič, ki se odeva v SSL. To je tudi stališče RMge kot takšne. Fif lahko začne in konča svojo Fijo z enim samim stavkom: Vse je igra videzov in razen tega nič. To je znamenito stališče THa, ko je bil še resen Fif, ko je govoril Reso. A je v njem nad Fifom prevladal Polik-Vodja-Državnik, prevladala je AgrĖkzPld v njem, tj. Ž. Ni zmogel ostati v distanci do Ža, s tem do IdBa. Odložil se je, da bo odzdaj naprej - od srede 80-let - varal; se delal, K-da boj-vojna za SND ni SSL-fantazma, ampak ĖtResa, bistvo Ža, Ž pa najvišja Vrta. Magiziral jo je v StŽ (sveto Ž). Da bi bil navzven prepričljivejši, je prepričal celo samega sebe. Postal je Pist. Točneje: ideolog Pista (Janše ipd.) Tisti, ki vpliva.

Tak je želel biti VeRus, a ni zmogel, premalo je v njem Cina, brezobzirnega pristanka na sleparstvo, preveč je še naiven in otročje zaupa v Zn kot trdno. TH je Radskeptik, ve, da ni z Zno nič; in tudi ni nič, razen če ne vodi kot ĖksperKap v najmanjšo verjetnost, tj. v Is Dti. Nazadnje oba, TH in VeRus, potrjujeta isto: TS, kakršen je. Eden z Zno, drugi s Psfijo-PsTijo, ki je Maga kot

maska pollašćanja. Rupel je le njun izvajavec v obrti, v praktični Poli. Močnik je le ena izmed obnov neoleblodnje, najbolj Inft med njimi, zato najmanj vredna, tudi najbolj Etprevarantska, samoljubna. In Pintar? Ta pa je spustil pragmo do zadnjega banalnega dna. Ker je videl, da nastajajo milijarderji iz avtoprevoznikov, se je postavil tem na čelo, preskočil od vodje bivših Komstov v Vodjo kamiondžij. Tu je zadnja Resa DaSlova: goli drek.

Karakteriziral sem nekaj MBP. Vsi smo začeli pogumno in veličastno, a kje smo danes? Jaz sicer RazReše, a kot bolan - nebogljen - starec. Ostali svojo starost Prikr; res so nekaj mlajši od mene, razen VeRusa, od 10 do 15 let, a kje bodo čez 10-15 let? Na moji poziciji **RSD** ali se bodo še bolj napihovali? Tega ne bom mogel preveriti, bom že v Kanti, bravec pa naj v oklepaju, ki mu ga puščam odprtega, napiše dogodivšo se Reso: dejstva. (Oklepaj mora ostati prazen!)

3

Končno Grka dospeta do ptičev. Tu se začne manj globoki del drame; ne da se ga primerno konotirati, preblizu je kabaretu Mikelnovega in/ali Petanovega tipa; vse je znano že iz 60-let. Že Ježek-Milčinski je začel s Krito recimo birokracije kot uradništva, ki je nižje oblastništvo. Ptič Vivek Grka odslovi, češ: »Kdo kliče šefa, zdaj ko šef počiva?« Jesih pokaže, kakšni so birokrati; Vivek: »Po naturi sem hlapčevska natura.« Čeprav se najprej upira, potem popusti; vzrok je znan-banalen: »Če sem že pogoltnil podkupnino -/ takoj grem gospodarja obvestit.«

Podkupovanje je splošno dejstvo, velja za vse sisteme, čeprav se včasih zdi, da velja manj, recimo v asketskih Dbah, kakršen je bil Kom v prvi fazi, kot Stl; se je pa korupcija tembolj razširila v drugi fazi, v SovZi pod Brežnjevim. Po svoje je obstajala tudi v najbolj asketskem obdobju; prilizovanja ni mogoče nikdar odpraviti, oblastnik nikdar zatrdno ne more vedeti, ali se mu podrejeni prilizuje ali misli Priresno.

Za Marjana Breclja bi dejal, da se je Ptji - Kidriču - prilizoval že MV-II, ne šele PoV. Pa tim. sopotniki, ki so za vsako ceno hoteli priti med Pritovariše: Kani kot Fajfar, Libci kot Polič. Za ato Jožo Rusa sem prepričan, da se ni prilizoval, čeprav se seveda višjim tudi ni uprl. Koc je šel v izdelavi sebe kot SAPOe še dlje, vse do roba zapora. Je bil Furlan pogumnejši od Koca? Ali pa je imel le večjo smolo? Je bil najpogumnejši - najbolj dosleden in zvest sebi - Janez Marn-Črtomir? A prav ta je - prav zaradi navedenega razloga - postal največji zločinec, Vodelj Črne roke. Je najbolj Moren, kdor se najmanj izpostavi? Ni tak najbolj OR (oprezna rit)? Zame so to problemi in veliki (Her ali/in zločinec itn.). Za **Ptiče** ne. V tej Kodi so vsi isti, pa naj so OR ali člani OF (Ptje, ilegale, mučeni, obsojeni na S. RMg je tudi RadInf, RadRelz.)

Se pa ob liku Vivka koruptneža razkriva tudi lik Pista kot Radbrezobzirneža, Čla brez kakršnega koli skrupula. Čl (IdČl, drugega pa za Jesiha ni) je po bistvu brez (Per) vesti. Ker-ko se Vivek ustraši, da sta prišleka Čla, Pist to sveto zanika; izjavi, kar koli mu gre v korist: »Nisva človeka, nisva, ne, kje pal!« Celo Elpu je nerodno: »(šepetaje) Takole zatajiš človeški rod! Da te ni

sram!» Ne, Pista ni; tudi sramu ne pozna. Kot ne Vivek; Pist ga označi: »v hlapcu spi pogolten izdajalec.« Drži.

Naj tvegam tu še eno konotacijo? Jo je spravil v nezavedno Stro Kode že Aristofan, saj je izkušal sorodne položaje, Atene so se kar naprej vojskovala z ostalimi grškimi Džavami, tudi s Perzijo itn.? Poznamo nemalo Atencev, ki vstopajo v Sžove vrste; priključujejo se celo tistim, ki so Atencem najbolj škodljivi. (Niso celo znamenita imena kot Themistokles, Alkibiades? Glej tudi **Igro**.) Zakaj je šel Jesih izbirat prav **Ptiče**, da bi jih posodobil, ne pa kake druge Aristofanove drame? Je le sledil Dinetu, ki je ponaševal **Lizistrato** in **Ženske pred skupščino**? Ali pa je imel ob tem še kak dodaten namen oz. so ga imeli tisti, ki so vodili MGL, to Gled je **Ptiče** uprizorilo v sezoni 87/88? Res da o osamosvojitveni vojni tedaj še ni bilo ne duha ne sluha, najskrajnejši so terjali Jugo kot čim bolj ohlapno federacijo, tudi jaz. Umtk gleda naprej in v globino, čuti, kaj se pripravlja oz. določene priprave - ideje - podpira, določene zavrača.

Jesih se posmehuje ustanavljanju novih Džav, s tem Slje kot SNDže; te konotacije ni mogoče izbrisati. Tudi zato uprizoritev ni uspela: ni dvigovala (vračala) ljudem-gledavcem junaškega duha, niti ne pripravljenosti na vojno kot na novo NOB. Nasprotno, odvrčala jih je od takšnih »idej«, kazala, kako je - in bo - vsaka takšna nova Dž-polis zidana na zraku (na praznem, na SSL) kot PtM v **Ptičih**. PtM nima v **Ptičih** nobene Tre, kot jo je imelo - ali skušalo - imeti Mesto ptic v **Samorogu** dve desetletji prej. Boj-prizadevanje za novi polis je za Jesiha zgolj sleparija, ki služi koristim najbolj brezobzirnih, tistih, ki nimajo oblasti, pa bi jo radi imeli.

Pa ni tudi ta Resa dejstvo, vsaj eno dejstvo med večimi? Ustanovitve nove NDže res ni mogoče imeti le za SSL-sleparijo. Ne nemške 1871 ne Irske v 20-letih 20-stola, ne Slske 91. V vseh primerih je tekla kri, padali so fanatiki, idealisti. A obenem - nerazdružljivo s prvim - so NOB-vojno 91 (in 41-45) spodbujali ravno tisti, ki niso bili na oblasti, ki jih je dana oblast zapirala, Komsti v 30-letih, Janšo 88, Puča že 58, Vikrla Blažéta sredi 70-let. Zmagali so bivši zaporniki, ki so obljubljali Nsvet, Nčla, Dbo medu in mleka; na Hrškem pred par leti Vrhnje i sir. Ne nese v to smer celo Rozo, glej njegovo Pekzbirko **Tih bot dedi!**, to Inft obnovo neolece kot Pole namesto Pravce, kot Ete namesto Pole? Kako sta se obogatila že s prodajo orožja okrog 92 Janša in Bavčar, velika Hera Osamosvojitve? Kako si kupujejo obmorske parcele in na njih zidajo vile Rupel, Brejc (če ne ob morju pa ob Lipcih), celotna KC, (pre)množi, ki so se prilepili zmagovalcem, zadnji so lani prešli od Lece na Deco, eni potihem, Kap je Gos, kaki Lotriči, dolenjski Kovačiči? Niso tisti, ki se z osamosvojitvijo gmotno niso okoristili, le naivneži? Ali pa jim zadošča vpliv v Dbi, kot Bučarju, verjetno tudi Drnovšku? Vsekakor parčku zaljubljenih ptičic: STH Sčkoma izpod Krima. Za marsikoga je vpliv važnejši od gmotne koristi in direktne oblasti; ta zelo zaposluje z banaliteto, vpliv pa omogoča vzvišen položaj. VeRus je diletant, ker vpliva ni dosegel; STH sta vele mojstra, sta redna nastopača v MO rubrikah. Sta popzvezdi. Sponka v prozornih tančicah? Reši me te predstave, o Gospod!

Kako se je Jesih obnašal v času osamosvojitve, ne vem; niti ne vem tega, kje je - kakšno Ideoldržo zastopa - danes. Se pa da to ugotoviti pri njegovem RMg kolegu Rozi; Roza piše v **SB** v **Tih bot!**: »Osamosvojitvenega referenduma se sploh udeležil nisem, zdaj pa sem, kot vse kaže, naenkrat postal patriot.«

Je namreč zoper EU, NATO, KplDbo, za ultraneole ideje, za nezavisno Sljo, kot so na Hrškem Decarji, gibanje Vrhnje i sir. V tej točki - zoper interNac integracije - sta se spojili Deca in Leca kot ultradrži ĆiA državnosti.

Z mojega vidika gre obakrat za napačni odločitvi. Ker živim tudi v TSu, se moram odločati med slabim in slabšim; referendum 90 je bil nujen, ker je bila za Slce in zame Miloševićeva Juga še mnogo - mnogo - slabša od SND. Glede svojega glasovanja nisem prišel niti enkrat v dvom; vodi me stvarnost, ki je bila v tem primeru tudi racionalna, Um, in celo Morna, Ćta. Enako načelo me vodi danes. Nezavisnost Slje, kot si jo želijo ti Le in Detepci, je neodgovorno igrakanje, Morretorika itn. V takšni Slji bi vladali najslabši, morda Jefćić; je kak slabši? Pist se da ldn z Vodjo tako zamišljene Slje.

Naj bo jasno: strinjam se z Jesihom, da je vsaka Džtvorba SSL; tudi SND-Db temelji v zračnem. A tako se da soditi glede na najvišje norme, glede na razliko ld in Dt. V sami stvarnosti, kjer dominira ldB, pa ni - zame - nobene debate oz. dileme: ali Juga ali Slja v sklopu EU. Zanimivo: RMg dramatik se odloča obakrat napačno, prvič s Ćinravnodušnostjo, brezbriznostjo, češ, fučka se mi, je pišmevuhar; drugič s forsirano PsĆto, z retoriko Praldej; mislim na Rozo. BNak je v **Kasi** ustrezen, vse dane Dbe so zanj ObDbe, so ldB. Po **Kasi** - v PolKul PsJavi - pa se BNak opredeljuje kot DaRoza. To odločitev razbiram tudi iz **Lipcev**.

Zastavi se še eno vprašanje: koliko RMg komediograf sploh ve, kaj hoče; nima kurjih možganov? Prva pesmica v **Tih bot!** je štirivrstičnica: »Poet tvoj nov Slovincem venec/ obesil bo na svoj lesteneć./ Ran mojih bo spomin in tvoje/ trobente za zgrešene boje.« Preš je razumljen kot kandidat za obešanje, **Sonetni venec** je s svojim programom Slova (in Herzo Preti) izbrisan kot relevanten, z njim tudi MešReva 1848, tabori, NOB, osamosvojitve. Vsi ti boji so za Rozo »zgrešeni«; kot za Jesiha v **Ptićih**. A kako postaja Roza nato patriot? Sta navajana štirivrstičnica in pesmice iz konca zbirke iz dveh Raz - po Ideoli - nasprotujoćih si časov? Ali pa je vse Inf? Vse dobro le za to, da uganjamo burke? A biti zgolj burkać, je to obstoja vredno? Da se Rozi ljubi zgolj zajebavati se? Ne čutijo neolecarji, da jih Rozovo - **Ptićev** - burkaštvo vleče navzdol, v ples dreka, v reKtz?

V **Ptićih** sledi predstavitev dozdašnjega Vodlja plemena, Smrdokavre. Že izbrano ime ptice je Tip. Tudi njen izgled ne obeta uspešnosti ptićev. Vivek Smrdo(kavro) predstavi, kot se predstavlja vladarje, ozaljšuje ga, heroizira, Grka pa vidita golo Rešo. Vivek: »S trojno perjanico ozaljšana/ nastopi ćastivredna smrdokavra.« Će kaj ni, ni ćasti vredna. Ćlp: »Se reće za tak rep, da je ofucan?« Reće se, reće; Smrda se tega zaveda, a se rešuje iz zagate s podatkom, da je bila tudi ona nekoć Ćl. Će le moreta, Aristofan in Jesih mahneta ćez Ćla. Ni kaj, njunemu mnenju se pridrućujem.

Razlika med Smrdo in Grkoma je v tem, da so Smrdo ljudje izgnali, Grka pa sta šla sama iskat srećo; Će je ta njuna razlaga resnićna, Će niso tudi njiju izgnali. Vsekakor nista med ljudmi - dovolj - uspela. Smrda: »No pravzaprav ljudje so izgnali mene./ Niso prenesli, da mi dobro gre.« Seveda, šlo mu je dobro na njihov raćun, sleparju! Smrda: »Da, tu sem cenjen, tu sem spošćtovan«, pri idiotih ptićih. Je DaSneoleca takšen Kolidiot?

Smrda je bila kot Ćl kar zadovoljna. Naj navedem primer duhovitega bliskavega Jesihovega verzificiranja. Nima veliko vsebine, kot sploh ne JesihD, a krasno teće - Smrda o tem, kaj in kakšna je bila nekoć: »Lepa podoba

petelina.« Dvoumno: važiča in Sekpotence. »Tudi precejšen čuk.« Čuk je ime za šemo. »Velik kalin«, prekanjenec. »Imel sem nos kot orel«, kot Rimljani, tak nos je ZnaSi za PraMo(škega), Descartesov ali Spinozin nos. (TH ima nos kot obilno gmoto napihnjene mesa. Psveličina.) »Kakor moj razum.« AvtoKrita. V RMgi je česta, posebno pri Jesihu; da bi se lahko posmehoval ostalim, se je pripravljen tudi sebi. Ne velja to tudi zame?

»Žraven pa glas kot ščinkavec.« Urb? Ne, Urb je sinteza ščinkavca in srakoperja. »Ljubkost goloba, milostnost kragulja/ sta me krasili.« Samoobčudovanje. »Na visoki nogi sem živel«; mu radi verjamemo; je kot nova Slska Pselita, se hodi kopat na Sejše, kot sva se midva z Dinetom - in najini Dni - hodila osveževati na Šujico. O ti kamiondžije! Imel sem smolo; starejša hčerka se je poročila s takim tipom, ki je »kakor čaplja«. Takrat je bil še nihče; a leta 90/91 se je prebudil, postal interNac trgovec. Žal s samimi dolgovi, Krimec. Zdi se mi, da ga Jesih pozna: »Kradel sem/ kot sraka, in ponočeval kot sova.« To zadnje sem celo jaz. Nekaj časa tudi »vsevpok se ženil kakor kakšen vrabec,/ le kaval kar naprej, kar dan na dan«, kot velika Slska Hera Šel in Puč; skoraj sem pozabil, tudi kot Graf Pij. Skratka: »po nazoru: bil sem papagaj!« Smrda je zmožna bistveno več ARF-AK kot omenjeni trije HerSlci. So pa oni tvegali Ža v osamosvojitveni vojni, medtem ko se je tedaj Smrda (SrKos?) skrivala pod široko zadnjico Že-darovalke srca. - Takšni verzi so največja odlika **Ptičev**. Ni veliko, kajne?

Začne se nekaj, kar je nadvse Tip za Čla: prilizovanje. Najprej se Pist dela, kot da se s Smrdo Notldn: »Če prav premisliš, mi smo si rojaki,/ en svet nas je iztisnil, kot kloaka/ iztisne svoje gnilosmradno breme.« Nenehoma Krita in AK. Vsi s(m)o isti, a eni imajo srečo, Gantar, drugi smolo, kraški Danilo Kovačič. Grka Smrda tudi nekaj - uspešnega - obljublja: »Prinašava idejo.« Kot sta jo Kreft in MOč že v začetku 20-let; onadva Kom, Grka pa pravzaprav tudi, le da velja PtM kot metafora za vsako **Mesto sonca**, za Campanellovo Kat Civitas Dei, za Hitlerjev Berlin (Tretji Reich) in za Vidmarjevo Ljo-Atene, kakor jo je sanjal PV, a dosanjale le lastno - sposojeno? ne, zaplenjeno, tj. ukradeno - vilo v njej. Javoršek je prenesel Nove Atene v Velike Lašče. Vse to so imena za Blatni - Suhi, Mokri, Kozji - dol.

Grka morata biti spretna, da bi Smrdo prepričala. Smrda: »Kar pojdita z idej! In prinesita rajši kaj za v usta -/ recimo te pečene kvargeljne.« Smrda-Jesih sta brala G(olo)uha in njegovo PoV Kodo **Večer točaja bogov**, kjer ostareli dramatik oznanja Fijo polnega trebuha; v razpravi, glej **RPMV**, odkrivam, da je prav ta Koda ena izmed predhodnic RMge. Guh že v PV drami **Krisalida (Krida)** ve, da ni z veličastnostjo nič; da je to le SSL-iluzija. Grka: »Najina ideja - je veličastna!« Obeta Smrda veličino. »Morda ne veš, a ptičji rod ustvarjen/ je za uresničitev te ideje.« Ravno tako abotna - in napačna - ocena, kot je bila Marxova, da je za uresničitev nove RaPe - Koma - ustvarjen Prol; Kreft in MOč sta Marxu in Leninu verjela na besedo. Tako pod nebo ni zanašalo niti Janše in Bavčarja z idejo ustanavljanja SNDže. Pač pa THa: v sam kozmos.

Smrda še zmerom vztraja pri vulgarnem materializmu: »Pa je okusna«, ta ideja? »Naj brž enkrat kljunem!« - Pvtopomba: pisanje-tipkanje moram prekiniti, krč v prste. Sicer pa od časa do časa stiskam zobe od bolečine: spet so se premaknili žebli v nadomestnem kolk. Duh vztraja pri poslanstvu, telo

odpoveduje. Etvolja pa mi ukazuje: Vstani in bori se! Telo me zapeljuje: lezi in crkni! Ne bi bilo idealno doživeti usodo PtMa: biti razmazan kot jajce na steni?

Koda **Ptiči** je marsikaj; je okvir za Pos Krite in posmehe. Jesih odlično karakterizira veliko PsJav nastopačico Koširklo; zanjo velja kot za ptiče: - Pist Smrdi: »Še malo niste brez napak./ Preveč ste frfrasti. - No, pač frframo. - Preveč frfrate. Mislite pa nič.« Kako da ne mislijo? Če ne oni, pa misli namesto njih nadptič TH; Frfra Košca ima THa za največjega med velikani. TH je na Slskem pojem globokoumnega mišljenja. Za Jesiha - bravo Jesih! - je tudi to predmet posmeha; pretirana golobina mu je sumljiva. Tu se Jesih pridružuje nekdanji tim. srednji Gene, nasprotnikom mišljenja, Kalanu Filipanu, Šegu Modrijanu, Potrču SekJuzleku; K-da Elp ponavlja, kar je včasih perspektivovcem očitala šegava revija Naša sodobnost, vse dotlej, dokler ni vanjo spustil ČirZlc SrKosa. (Tudi ptiča repiča?) Elp: »Nič se ne vprašate, kakšen je cilj/ in smoter vaše ptičje eksistence.« Ta vprašanja je zastavljala MGG, predvsem jaz, do danes. Zajc se je že precej pred So pomiril s tem, da smisla in cilja eksistence ni; da je vse nič oz. uspeh v ObDbi. »Premalo analize in sinteze; premalo transcendence, ki usodo/ s svetlobo smisla presvetli.« Ne le premalo tega, kar obravnava Fija; tudi premalo Zni: »premalo sociometrije«, to si je osvojil VeRus, »gnostike«, Rožanc in Šel, »in spekulativnega utilitarizma«, to pa je leseno železo, nonsens. Jesihu zadošča, da zajebava.

Naslednji očitek je resnejši - Pist: »Predvsem pa to: enotnosti vam manjka: med sabo sprti in po širnem svetu/ razkropljeni.« Osamosvojitev je bila priložnost, da se vrnejo v Sljo v tujino pregnani rojaki, SPČ; da se poenotita Ptja in opozicija. Danes je spet, kot je bilo 87; a 91 je Pist uspel: pred skupnim Sžom Srbi (ki ga le načelno tumpasti Roza ni pripoznal) smo vsi stisnili riti skupaj. Korist, ta predvsem; nad njo kot trdnim temeljem pa Ideja (o St SND). - Tudi tu se drami **Kasa** in **Ptiči** zelo razločujeta. **Kasa** si zastavlja vprašanje o smislu. Žal napetosti spraševanja BNak v **Lipcih** ne vzdrži več. K-da je postal tudi on ptičje blebetalo.

Klic po enotnosti je pomenil 41 predvsem platformo Ptje kot MonTota. S tem klicem-zahtevo se družijo Krita Sve - Elp: »Svobode je preveč pri vas.« A z definicijo Sve je hudič; kdaj je Sv Poz, kdaj samovolja? Ko je Pist zavladal ptičem - Kaki Slcem -, je Svo ukinil; pod Drn-Ropom je postajala samovolja neodgovornih ludistov. Danes jo Janša nekoliko omejuje, a zaenkrat to še besede ni vredno, toliko je v DaSlji še Sve. Kaj je včeraj v oddaji Studio city spet načvekal lumdemagog Vidmar! Neverjetno mizeren hujškač! Če bodo novi oblastniki na RTV temu zaprli gobec, ne bo škode. A kaj, ko se pri enem začne, potem pa se ne neha. Bom Štukca-Fukca raje poslušal od Vidmarja? O bog, kako nerešljiva dilema! O Svi veliko pišem v **RSD**, NDM. Sam sem za AbsSvo, pa vendar je izjava: »tale tič je vetrnjak, nikjer-povsod doma« hudo dvoumna. Jesihu - RMg ideologu - je vse preprosto; vse spodbije, pa je. Jaz moram pa nenehoma izbirati med slabim in slabšim. Najti znotraj slabega tisto, kar bi morda moglo voditi k Dti. Se res da odkriti v EksperKapu dobro?

Dia doseže vrh, zaostri se. Smrda želi kot KC, da vse ostane, kot je; Čl (dejansko IdČl) da je delan po božji podobi, le eksperimentov ne! Že LR je napačen - ne le ponesrečen - eksperiment; kaj šele utegne slediti, če se bo razvila EksperZni Smrda: »Taki smo,/ taki ostanemo, nič ne pomaga,/ je že tako na tem preljubem svetu.« Grka pa predlagata nekaj novega. Zares novega? Ne, eksperiment to ne bo, kajti vse Dže so od nekdaj takšne, kot bo PtM.

Dozdaj so bili ptiči le rod. Za Aristofana in Jesiha tudi ta ni nič prida; rod ali PS. Grka predlagata Nast - ustanovitev - polisa; tako so nastajale tudi Atene sredi prvega tisočletja pred našim štetjem. Grka: »Zgradite mesto. Bodite država! En rod ... Ena država.« »In en šef!«, pri priči doda Smrda, ki takoj zavoha korist zase. To je trenutek okrog 90-91. Šef Puč ali Janša; ta načrt se ni posrečil. So se pa posrečile ostale Vrte: Slja kot ND Slcev, domorodcev; govorilo se je o avtohtonih prebivalcih Slje. Ostali - Srbi v Slji - se jim lahko priključijo, če hočejo postati Slci po državljanstvu. Kdor to ni hotel, je bil kmalu izbrisan. Sam bi dejal: pravično, sam se je tako odločil. Podganar Todorović - a ni le on, kot Srb, podganar, za podganarja sem krstil tudi Blažeta Ogorevca, Slca iz Bischoflacka - hoče biti državljani sveta; pustimo mu Svo! Še najprimernejši je za stanovalca PtMa; kateremu ptiču je podoben? Kukavici, preden zraste? Netopirju?

Posmeh je Rad - Elp Smrdi: »Oblaki, kos neba: tu zidajte!« Nebesa so nad oblaki, v oblakih; enako Kom. Aristofan je bil skeptičen do vsega globljega in idejnega; napisal je tudi Kodi **Oblaki** in **Žabe**, postavil v oblake Fife, Sokrata, ljudi pa zrl kot žabe, ki sanjarijo, da so orli v oblakih. Strniša je to Reso le še podkrepil, v žabah je videl prekleto duše umrlih ljudi, ki so se obremenili z GhKo, ta GhK pa je pohlep po (ob)lasti. Strniša je izhajal iz - tudi moje, morda predvsem moje - Fije v Pers: iz Krite polasčanja oz. ObDbe. (O Strniševih **Žabah** sem pisal tedaj, ko so izšle, konec 60-let, jih postavil kot ravnatelj Drame SNG tudi na repertoar. S temo žabarjenja in močvirja sem nadaljeval v ES analizi Partove Kode **Na svidenje nad zvezdami!** To je: na svidenje nad oblaki, v oblakih!)

Temčl SSL: da je ČIDb trdna, posebej še, če preide v Džo, v FP, v LD. »Postavite lepo si hiše z gnezdi«, gnezda so porajevalna, Narojenost, razmnoževanje Abrahamovih potomcev, »vse skup lepo obzidajte, pa je«, na Kolpi, Soči, Dravi, Muri, s kitajskim zidom, ki da bo tokrat večni; ni to stališče DaRoze? Zaprite se vase, bodite na svojem Gos; kako že pravi Čkosmač? **Na svoji zemlji**. Ne hlapci Busha, ki je skoraj glavni (kajpak Neg) lik Rozove Pekzbirke, ampak dediči Martina Krpana in kralja Matjaža; prav ta, znova! Že v koncu Lovričeve drame **Na divjem vzhodu** in po Rozovo: »Saj najbrž je samo nedolžna laž,/ da še zdaj pod Peco spi slovenski kralj Matjaž,« ki ni bil nikoli vazal Bruslja, kaj šele Turkov. (Hm.) »A kaj če res še zmerom spi?/ In se zbudi in nas osvobodi?« Kakšen regres v FP, k veri v Osvoboditelja-Mojzesa, regres v primerjavi s Pričifi NOB(D)! Ista prazna retorika kot pri Dmbcih, ki čakajo na **Vstajenje kralja Matjaža**, glej Jelo(čniko)vo dramo.

Roza ne razločuje, kaj je bil Stalin kot Veliki brat, kaj bi bil Milošević, a kaj je Bush. RMgjevcem manjka osnovna sposobnost za orientiranje v stvarnosti. Njihova stvarnost - stvarnost zanje - je tako nizka, tako lum, da se na tem dnu ne da nič razložiti, vse je en sam Inf štrudelj. Ker je tako, lahko Roza prepeva o tem, kje - kaj - smo danes Slci: »v maskirnih barvah Nata/ pod topom velikega brata.« Naj si prebere MirMah(niče)evo trilogijo **O bridki smrti**, prvo dramo te trilogije, **Vojaški miserere**, pa bo videl, kdo je gospodoval nad Slci. Hauptman-Stotnik, kakšen Cesar ali kak Veliki brat! RMg je izbrisala realno Zgo; ni čudno, da se vnema za Izbrisanca-ubrisanca Todoropiska. Če-dokler misli, da je Bush **Razbojnik Matijon**, tretja drama Mahove trilogije, je to tako, kot če bi MV-II agitiral zoper Roosevelta ali Churchilla v imenu Hitlerja. Novi Idealik za neole cepce je Sadam Husso, nekdo, ki je zame mali Hitlerček. Bo

jutri Roza opeval Bineta Ladota, ki bo zasedel Teve Sljo v maski brata Derganca?

Zapl-obljube - Pist: »In boste gospodarji nad ljudmi.« RMg nova elita? Bo par Todor-Roza zamenjal par KaKi? Hujskanje: »Uprite se bogovom!« Bushu! A kaj, ko so Neolerektorji zoper vojno; s čim se bodo uprli interNackKapu, ZDA imperializmu? Z gobci? S Kodami lumlud tipa? »Vonjavam darovanega mesa,/ ki doli žgejo ga ljudje pobožni,/ ne dajte, da dosegle bi bogove,/ če vam ne plačajo prispevkov in dajatev«, carin, davkov. Postaviti se vmes med bogove in ljudi, profitirati od obeh, to je bila ideja Staneta Kavčiča oz. VeRusa v Kavčičevem obdobju: Slja med Zahom in Vzhodom-Jugo. Biti trgovci! Ta zamisel navdihuje Slce še danes, a se jim ne izteka tako, kot bi si želeli; tudi Hrti hočejo biti vmes, pa Srbi pa sploh vsakdo, ki hoče zajedati. Hvalabogu smo Slci vzgojeni tudi v janzenizmu, v puritanizmu Deldiscipline, samoodrekanja, s tem proizvodnje (in ustvarjanja novih dobrin, presežne vrednosti); ravno v tem, česar RMg noče. Jesih se posmehuje zajedavstvu, a kaj nudi namesto njega? Nič. Sam goji zajedavstvo, ko si sposoja Aristofanove ideje, Roza pa Molièrove, Shakespearove, Linhartove, Vilharjeve. Male uši. Sramne. Po domače: picajzlni!

Ideja je božanstvena; Smrda: »A, že razmem. Na prazni tej/ parceli zraka ptičji rod naj si zgradi/ mogočno mesto?« Tudi z mojega vidika je treba zidati na nič, a ne DbDž sistemov, le ls Dti na Blaku; NDM. Smrda zavoha sleparijo, a to ga ne briga; odloča njegova korist, ta pa je predvidljiva. Grkoma se torej pusti prepričati. Skliče ptiče in jih obvesti; naj njegov razglas navedem v celoti: »Čujte, oj čujte me, bratci krilati!« Skoraj angelci. »Vsi pri tej priči zgrnite se semkaj,/ brat« - PS je Br - »smrdokavra vas kliče pod nujno,/ nekaj prav važnega vam bom oznanil.« Razglas kot tisti, ki ga je dala v ilegalno Jav Ptja (OF) poleti 41; ali DEMOS z Novo majniško deklaracijo, ki so jo sestavili Gentideologi, glas pa ji je posodil votli sod Pav(ček). Pravega so izbrali, če so hoteli, da bi bila Deklaracija čim bolj Primočna!

»Zdaj je trenutek pomemben napočil,/ ki bo spremenil naše življenje,/ ptiče ovenčal bo s slavo nesmrtno.« Slava se podaljšuje iz PSi prek FP v Sljo 91, ki je obnova PS-FD Vrt. Slava povrhu, kot imidž, spodaj pa: »Vsega zadosti bo, piče, pijače,/ glist in prosa, semenja in jagod,/ zraven pa še zadoščenje moralno«, posebno Kanom je šlo za to, četa čez vse! »Vladali bomo, kot nas bo voljal«

Prle je poskušal, a ni šlo; o dobra stvarnost! Vladati »rodu ljudi in bogovom na nebu .../ Svetega Gregorja vsak dan bo praznik,/ cepali bomo pijani ljubezni.« Čez fuk ga ni! To je bistvo; naštevanje ptic, ki so vabljene na odločanje-volitve, pa je le jezikovna ali ornitološka mojstrovina. Jesih v 30 verzih navede 60 ali 100 vrst ptic, naj seznam le načnem: »Ščinkavci, drozgi, sinice in vrabci,/ kure, gosi in purani bahati,/ divji tetrevi, fazani, golobje,/ čaplje in štrki, vodomci in race ...« ltn. Neskončna masa človečnjakov kot en sam ničes.

V podobnem slogu, kot sem ga analiziral dozdej, poteka drama naprej. Ko Smrda skliče Zbor ptičev, se ti njegovemu predlogu o ustanovitvi PtMa najprej upirajo, nato jih zviti Pistov - trgovčev, trgovski - um pretenta; popustijo, nasedejo, kot nasedejo mase (idealizirane v pojem-Vrto Ljuda) po vsem svetu že od nekdej. Atene so bile prav šolski primer popuščanja ljudi-bedakov in pohlepnežev pred demagogijami sleparjev. Naj navedem nekaj zadevnih verzov.

Kakšna da sta Grka? Smrda ju hvali, a tako, da izrazi njuno Reso; zabavna Ira: »Možakarja, priletna, modra, bistra,/ prebrisana, pregnana sta in zvita.« Nista bila takšna MV-II KaKi, le da sta bila še - zelo - mlada? Tako je deloval na Džvolitvah jeseni 04 tudi Janša. Leta 91 je tako nastopalo kar precej tičev, v pomenu naslova Nestrojeve burke **To smo tiči!** SSL, ki jih širijo demagogi od nekdej, so od nekdej enaka; na eni ravni niso niti zgolj SSL; če gibanje uspe, nekaj svojega programa realizira. Recimo: »doslej objekt bomo poslej subjekt/ usode svoje.« Subjekt je postala (45) najbolj Ptja, v nji njeni Vodje, nemalo - glede na prej - tudi SND (91); v letu 05 pa Janševi kadri, postopoma je z njimi nadomestil prejšnje, Kučanove, Ropove kadre. V TSu, ki je stvarnost, se da večkrat doseči - vsaj za nekaj časa - manj slabo Rco; vsaj za določeno skupino. Demagogi obljubljajo uspeh vsem, kot v loteriji, ljudje kreteni verjamejo, nekaj se jih pri zadevi zmerom okoristi, pač tisti, ki so bolj zviti, sposobni, brezobzirni, Cinnesramni ali večji Hini od ostalih (SrKosi, Čuki ...).

Ptja je obljubila ljudem - Prolu kot Čloštvu - kar Abszmago(vitost). Smrda pravi: »kako iz nič postati nekaj«, Marx pa je obljubo razširil v: kako iz nič postati vse! Bolj ko je demagog Algideolog, več si upa. KC zagotavlja poslušnim celo Vež; seveda šele v nebesih, a to bo kmalu, po Si. Islamisti svetujejo vernikom, naj čas, ko so le nekaj, skrajšajo, lahko pridejo v nekaj mesecih v nebesa; skoz naj dajo le Vojobuko za teroriste, si obesijo okrog pasu razstrelivo pa hajd v otroški vrtec v Haifo, bum in samomorivski terorist že sedi bogu Očetu Alahu na desnici. Šnelkurz z zanesljivim uspehom! Ni bilo to bistvo KatSnikov, Prt Herov, Tarbule in Krima-Nine, **Tarba** in **Rojstvo**? Zakaj visoko spoštovati le te, le **St Lucijo** in **Toneta Tomšiča**, ne pa Ibn Žajfe? Vsi so Pl Bezovci! Vsaj tako mislita Jesih in Aristofan, jaz pa se jima na eni ravni pridružujem. NDM.

Takšni s(m)o ljudje: najprej načelni in odločni, kmalu pa mehki in SZSL. Vodja ptičjega Zbora Smrdi: »Prodaš nas in izdaš! Da te ni sram!« Tako smo Slci gledali Ehrlicha in Natlačena med 45 in 90; po 90 smo ju rehabilitirali, spoznali smo, da sta nam hotela dobro, ko sta nas prodala Itom, Rupnik in Bükov stric, ud DmbPP, pa Nemcem. »In ti da si naš brat?/ O ne! nikoli in nikdar! Ta dva moža brez milosti/ razkavsajmo, soptice in soptiči!« Jožefa Bernika bi 45 ali 50 razkavsali, po 90 pa smo ga volili v Džzbor. Trajni Strni model Dioniza: iz sparagmosa v novo Celoto.

Ko se Smrdi posreči butce prepričati, naj Grkoma vsaj pustijo govoriti, sta ta dva že zmagala; Ptja je vedela, da je Sv govora kar se da nevarna. Perspektivovci smo prepričevali vsak dan več ljudi, najprej študente, nato Kulnike; treba nas je bilo ustaviti. Norovcev in ljudi na Roški pa ni več - hotela? mogla? - ustaviti, govorili so kot Demosteni, zmagali kot Smrda (Janša) in Grka (STH). In kaj je sporočilo prevratne trojke? Na las sorodno

sporočilom KaKija in STHa - Smrda: »Možakarja sta poštenjaka.« Ha! »S perjanico, ki zaljša mojo glavo,/ rad jamčim zanju.« Slepjar jamči za sleparja. »Semkaj sta prišla«, iz Moskve, tudi MOč, tam je bil leta 24, »da bi nam ptičem sporočila vest,/ ki ni novica, a za nas je nova:/ vsenaokoli vse je naše, vse je/ nas ptičev nespodbitna last - pozor,/ ves širni svet med nebom in med zemljo od zmeraj in za zmeraj samo naš!« Ni bilo govora, v katerem Kidrič v Prtih ne bi uporabljal natančno istih besed. Naša oblast se je po 91 precej zmanjšala: le na SND, medtem ko je bila Ptja interNac, nadNac, planetarna. Posn je KC, ki je prišla iz Rima. Tudi oba SlavSnika CiMet, čeprav se je SKC trudila, da bi poudarila njuno neodvisnost od Rima, Sardenko v **Slovanskih apostolih**, že Krek v **CiMetu**, a je Krek dobro vedel, kdo je njun Gos: rimski papež, glej Krekovo dramo-ep v čast **Leonu XXIII**.

Kat je vesoljen, od Volavelj do Filipinov. Danes je na ravni Ptje-KC le Bushova Amerika kot TrgKap; a je v nji tudi nekaj EksperKapa - Bush kot (Prot)Kan je zadevno zoper eksperimente, je konservativec -, na katerega uspehe, tj. nenačrtna ponesrečenja (nusprodukte) stavim. EU je vse preveč le razširitev ideje NDže, je več Džav skupaj; v boju za prevlado - Absoblast - na svetu je to premalo ambiciozno. Evra skuša ohraniti, kar je, Trado in Eto; ZDA so bistveno manj skrupulozne. Več kot nekdo stavi v boju za Absmoč, več šans ima, da zmaga; kot IdB - PtM - bodo na koncu vsi poraženi, bolj pohlepni in hlapci.

Morda se bo ohranila le možnost za (po)ls Dti, te pa je več v velikopoteznejših načrtih, pri nekom, ki se z vsem poigrava. Nekdo, ki skrbno čuva svojo beraško malho, boječ se, da ne bi izgubil, kar ima - ima pa komaj kaj več kot nič -, je poraženec že vnaprej. Se tega zavedaš, dragi Roza? Pa dragi Hanzi, sinek-Etek, ki bi moral biti bolj Varovani kot Varuh? Ta sinek je pišek Et-ike, ne pa Eteokles. Ne privoščim ti Si, ne Polinejku. A kaj, ko nas bo vse srečala, pogumne in prestrašene, stare in mlade, levce in Desnece, umne in tepce! Če ne bi bilo vere v Dt, bi bila edina Resa le S in nič. Za **Ptiče** je Resa le S in nič.

Pist trobi v isti rog kot Smrda - ptičem: »Ste vi edini kralji in cesarji./ Da, in pretendenti tudi.« Prava Mrk nesramna nadutost: »Celo nad samim Zevsom, saj starejši/ ste kakor Titani in Kronos, zemlja/ pramati pa je vaša hči ... recimo.« Jesih je Cin, Hrti pa v te marnje verjamejo; kaj šele Srbi. Oboji so primer Narov tepcev. Sicer pa, so Slci, ki se imajo za potomce Venetov, kaj boljši? Tudjman se je imel za Znika; verjel je, da so prišli Hrti iz Perzije; ga je prepričal Pist? »Tako na primer je petelin - lej ga tamle -/ svoj čas vladar bil v Perziji - ne veste?« Ljudem se da natveziti karkoli; ni je neumnosti, ki je ne bi pogoltnili. »Enako je kragulj Helenom vladal.« Merovingi so se izvajali iz neke mitske Magživali. Zamurci - Lainšček et comp. - se iz krokodilov, ki da še zmerom žive v Muri, le oko si mora Čl izuriti (po petem litru vinca iz Kapele), da jih vidi; brati mora Ferijeve Magromane, pa ščuko zamenjaš za aligatorja. Prav Feri in Žab-ec največ klobasata o Sl Nacldi; seveda vesta, da ne gre za Ido kot Rlgo, ampak za tržno-blagovno znamko. Zvita sta kot par PistÉlp. Bojmo se za-murcev!

(Preblisk: moja vnukinja Flori se piše kot Milan: Jesih; le da ima dva priimka: Jesih-Kermauner. A ne kaže, da bi bila kdaj Cinbliskava, kot je Milan s Prt vzdevkom Doktor. Tiha je, nežna, zadržana, mala princeska. Nič pincgavrce,

kakršne so Kermaunerce ... Ptičica siničica, niti ne: lišček. Jesih je pa hudobna sraka. Ga je napisal Rossini? **Tatinska (kradljiva) sraka?** Mil gobec.)

Zlo seme je padlo na plodna tla. Zbor se že mehča: »Prav radi/ poslušamo, in stara slava godi/ ušesom našim - še nam kaj povej!« Govori se, da bo Janšev ideolog votloglavec Grims kmalu izdal knjigo, v kateri dokazuje, da imajo člani Janševe stranke poreklo v zvezdi Sirius. Medtem ko da izvira rod kacinovcev iz **Črne Mlake**, glej Golijevo Kodo, rod pahorjevcev pa iz Blatnega ali Kozjega dola, glej Štokovega **Markista** in Ingličeve **Krape**. Vse se da »dokazati«, vsako idejo; kdor je umen, najde bistre argumente. Jesih in Pist sta duhovita, poslušajmo ju: »Recimo - Zevs ima orla na glavi«, torej je ptič, »njegova hči Atena nosi sovo«, torej je ptica, »Apolon, kamor gre, ga spremlja sokol« in zla hudobija, kot ugotavlja BNak v **Kasi**.

Kako sladko zveni Pistova demagogija! »Veliki ste nekoč bili, mogočni.« V knjigi **SNarPor** ES analiziram SD, ki uprizarjajo to mogočnost, fRemčevega **Sama**, Abramovega **Valuka** itn. V knjigah o **CiMetu** analogno, kako veličastne naslika Turnšek Slave in Slce iz 9-Stola, glej **Zvezdi našega neba**. **Ptiči** so odgovor na te SD, moja analiza **Ptičev** nadaljuje analizo Turn**Zvezd** in **Džmi**. V omenjenih knjigah razčlenjujem tudi drame, ki spoznavajo padec Slova od časov **Tugov** v čas **Junteza** in **Mokrodolcev**; glej samega Levs(tik)a v obeh Kmeclovih dramah **LevsS** in **Levsovo zmerjanje**. Obnašam se, K-da je že Aristofan opazoval in komentiral - ne le **Kulturni - problem slovenstva**. Dokazano je - to je dokazal zamurec Zadr, ki se dela, kot da je le za-dravec, za Dravco doma, glej njegovo knjigo o Vidmarju, z njo si je pridobil mesto med akademiki -, da je Jozula osebno prijateljeval s Periklejem, Miško Kranjec, spet eden od zamurcev, pa s Fidijo. Baje je bil temu Miško za model kipa Zevsa, Jozula pa kipa Apolona. Zdaj dela vsekipar - kipar za vse režime - Tršar kipa **CiMeta** po modelu Ferija in Žabona. Umsredišče Slje se seli v Beltince. »Iz Beltince je priša Kriša, naš novi bog.«

Torej poslušajmo: »Zdaj sužnji ste in bebčki: limanice,/ zadrge, mreže, zanke - pa na krožnik« itn. Ne pustite se izkoriščat, zatirat, ubijati! Se pošiljat kot klavna živina v Irak po Bushevi zapovedi! Postanite spet EiA, subjekti! Gosi! Riba je pogoltnila trnek - Zbor Pistu kot Slci KaKiju in PučJanši: »A zdaj pa je sreča poslala nam tebe,/ da vodil nas boš in nas rešil iz stiske!« Peter iz **Poha**, Mojzes, a ta pravi, ne tisti iz **Doline Šentflorjanske!** Pesmico poznamo, tudi ko se je RR v koračnico in himno: **Naprej, zastava Slave!** in **Hej brigade, zatrite! Pesem mladine** je prepeval, ko se je kot mladenič vračal iz Gilne, poeta laureatus Slovenicus OdonŽup: »Mi gremo naprej!« Verz je iz **Ptičev!** »Bodočnost slavo zatemnila bo/ nekdanjo!«

Zbor se taja od sreče: »Kako? Kdaj? Natančneje jo popiši/ prihodnjo slavo ptičjega rodu!« Kako so Nemci padali na trebuh od sreče, ko jim je Hitler obljubljal goloba v pečici! Kako naj dobrotnik ne ustreže ljudem, če si nečesa tako močno želijo kot ptičji Slci slave-uspeha? Pist: »Postavimo si mesto« itn. »Potem pa gremo k Zevsu po oblast!« Le uboga Kura se ustraši, Rožman se je 41 na ta način podelal: »Kaj pa, če stari« - recimo Musso - »nam morda odreče?« Seveda je odrekel. Pist: »Ni druge - vojna! Vojna! Sveta vojna!« Se da bolj jasno reči bobu bob? In je Rožman oljčno vejico prodal - zamenjal - za kanon.

Pist ima že načrt: »Bogovom prepovejmo, da na zemljo/ hodili bi uganjat seks in takšno.« Ljudi obdavčimo. Vse se da, če smo pogumni! Med nami naj

ne bo mesta za skeptike, recimo za Kavko: »Tukaj se me loteva majhen dvom./ Kako naj nas imajo za bogove -/ ne pa za kavke. Mislim - perutnice ...« Pist je z vsemi žavbami namazan: »Daj, molči! Hermes pa ne leta, a?/ Pa nima perutnic, boš rekel, a?/ In takšnih, kot je on, tam zgoraj se/ ne manjka. No, recimo, Nika, Eros.« Pa še res je; Pist da vsakogar v koš. Vse moremo, Busha in Putina uženemo v kozji rog! Pist: »Mi smo glavni, bomo vso pšenico/ požrli«; od česa bodo potem ljudje živeli?

Zmaga je tu; Zbor: »O starec, prej sovražnik si nam bil,/ zdaj si postal najljubši nam prijatelj!« Smrda: »Zdaj ura je napočila dejanj!« NOB kot nasledek Kocove revije **Dejanje**. A brž ko so si ptiči v svesti zmage, se prenapihnejo, kot ljudje. Vodja ptičev začne Čloštvo zmerjati, kot je Ptja Angame: »Poslušajte, ljudje, vi, ki živite/ v megli, podobni listju, ki odpada.« Resa. »Brezlični vi človečki, mlačna glina,/ ve sence umrljive enodnevnice,/ ve bežne, prazne, sanjske ve prikazni ...« Vse res; vse velja tudi za ptiče - in za bogove. Nehotena AK. Sebe SZSL šeme seveda izvzemajo; Ptja je mislila, da je Ve(čna); KC še zmerom misli tako. »Zdaj nas poslušajte, nesmrtni ptiče«, je zajecljajl ZZZiherl. »Nas večnožive.« Žžžive. Taratata!

Baharija ptičev postaja tolikšna, da začenjajo fabricirati legende, novo genezis: »O prapočelu bomo vas učili.« Fija. »Kako bogovi so nastali, ptiči/ in reke, kaos in tema početna.« Tija. Zbor zapoje pesem o Lajcu, analogon Strniševi.

Že vnaprej se lotijo praznovanj, enako kot Slci konec junija 91, še prej, preden je do vojne sploh prišlo. Da bi lahko v vojni izgubili? Nemogoče! Sta Vitomir Grossek in Janšeljč obljubila, da bomo zmagali; torej ... Vodja ptičev: »Še zmeraj praznovali smo vnaprej./ Najprej bo slavnostni spreved - povorka«, joj, vsak dan so bile poleti 45, »sokolov bo in orlov preletala/ nebesno šir«. To je že Aristofanes napisal baš za Slce, ki se delijo na De (DSD) in Le (LSD), na orle in sokole. (Čutim, da bomo kmalu praznovali 100. letnico nevemkakšnega - menda telovadnega - Sokola kot vseslovensko. Orli gotovo ne bodo hoteli zaostajati. Bo namesto Štuklja delal veletotče po parlamentu gibčni Bük?) »Ptiči zarajajo, vesela godba, streljanje«, seveda z zračnimi puškami. Regres v ČD, v žive podobe na sceni ljčite, kjer je metal igravec in dramatik Gecelj najprej oči za damami, nato pa jim je vtikal svojega tiča pod NeČi bele plesne obleke, pod perje NeČi čapljice. Štrk v labodko. Analizo moram skrajšati, to poglavje mora biti zadnje.

Nastopijo ptiči (seveda ljudje), ki so v vseh sistemih-režimih na razpolago. Najprej Poet. Ne da bi ga kdo klical, je že tu, sladki vsiljivec, ki ne more prekiniti s svojo vlogo, pa čeprav je že čez 80-leten starec. In kdo je to? Kdo neki? ČirZlc; niso to njegovi verzi? »O Lajcegrad, o Lajcegrad,/ ki iznad žitnih polj«, ne, to je PavZlc; ČirZlc bi zapisal: iznad kraške gmajne, »žariš ves bel in marmornat,/ svetel od sonca bolj,/ ki tvoje slave jasna zarja,/ v moji« moji, moji, moji »pesmi se poudarja.« Sledi cela stran Pekropotanja, a ves čas pravcati Čiro: »Mesto, gozd, na morju brod -/ vse rado me ima.« Meni strašno zameri, ker méni, da ga nimam - dovolj - rad; ubožček. »Jaz sem goreč služabnik Muz«, Cuzl-Muzl, »za verze imam izbran okus«, to pa to. »In zdaj po dolgem romanju«, o sreča za nas!, »prihajam sem, v Lajcegrad,/ ki jaz imam ga srčno rad,/ prihajam k vam - ku-ku, ku-ku.« Jozes, je ta Jesih hudoben, a pravičen. »Že dolgo slavim/ z verzom nagosto rimanim.« Moje besede »živijo v večne harmonije krasu.« Da, na Krasu. »In kar častijo, to se odobrava«, Zlc je

zmerom v AbsHari s prevladujočim okoljem; je posestnik Ideje in mesa. Jesih ga je spregledal skozinsko. »V mojih verzih je neminljiva slava.« Mojo »marsiktero himno, odo/ pomnili zanamci bodo.« Tudi tisto o Titu? Kasneje je Tita nadomestil s sabo (in svojo muzo Veronautiko). »Prvi bom med manekeni«, črn trd klobuk, črn plašč, črne oči, bel svilen šal, črni čevlji, bele nogavice, kot sneg bele gate, takšnega sem ČirZlca srečaval leta po Lji, dokler se nisem odselil. Na Kras pride redko, le slavit se pustiti! »V čitankah bom«; in je. - Basta!

Navajam - navaja Jesih - menežerijo? Ne! Ljudi. Jaz le berem, kar je napisal dramatik. Sem mar jaz kriv, če nastopajoče takoj prepoznam? Ker Poet noče nehati slaviti se, »ga spravijo v zaodrje«. ČirZlca se jim do zdaj še ni posrečilo. V novem vodstvu DSP sta - kdo bi si mislil?! - spet ista dva kalina kot že pol Stola: PavZlc. Sicer sami mlajši, Wirkova GG, a od starih le ta dva neuničljiva pohlepneža, ki prenašata svojo spermo v diht zaprti apotekarski steklenički.

Poetu sledi Svečenik, tj. Ptjideolog; Iljin in Mičurin; MOč je Iljina - **Priroda in ljudje** - PV prevajal. Ta šele obljublja! »Sadili bomo donebesno drevje«; 91 se je posušilo. »Sadili bomo bob, ki mu ne bomo rekli bob«, ampak zlata jabolka, biseri, uran, najslajše in najdragocenejše. »In nismo nobeni leporečniki. Naše besede niso metulji. »So trde,/ rožljajoče želve, ki ni prijetno, če se komu usujejo po glavi.« Res je, spomnimo se PVD. Tudi po moji glavi so tolkli, a v primerjavi s PVD nežno, toliko, da sem kapiral bistvo sistema. »Mi tvorci smo ideologij.« V antični Grčiji so ideologije prodajali, sofisti. Pistova pripomba je aristofanovska, nanaša se na trgovce z idejami. (»Meteorolog in ideolog prodajata meglo.«)

Ptja je verovala v svojo Ideolo, v Mrk. V PMLD je kot v starih Atenah, Komvere - niti Katvere - ni več, sam Cin. Maskiran seveda. Če je dovolj maskiran. Kakšen je SrKosov? Prvega stavka SrKos sicer ne bi rekel javno na glas (v 70-letih ga je v Pvdružčinah, bil je najbolj RadSl cinik): »Ideologija je pač vsaka dobra«, bi ga pa mislil. Drugega pa že tudi izgovoril: »Dobra je, ker je tako zelo naša.« Pod Ptjo v 70-letih se je dalo uganjati Cin, kot v PMLDbi, KC pa nekoliko bolj skrbi za videz; nekoliko. Še zdaleč pa ne toliko kot PV, ko je verjela, kar je trdila; pot vodi navzdol, od Ehr(lich)a do Štukca-Kljukca-Pofukca. »Za nas je naša ideologija najboljša, pa najsi je kakršna koli«; tako govori pogumni Slilnik. Če bi nas zasedel lado Bine, bi postal njegov prvi gubernator Slje prav Slilnik.

Birokratizacija Dbe: »Najprej mora biti komislija, da so potem lahko podkomisije.« Enako danes. In MonTot sistem; ZZZiherl: »Nobenih odklonov! Ideja je ena in ni nobenih ... alt ... alter ... altern.n.n ... a-a-a-atiff .../ Kdor misli drugače, je sovražnik«, ali odpadnik, kot mi očita Top. »Mi moramo biti enotni. Mi vsi moramo misliti tako, kot mislimo mi.« DSKC. »Mi verjamemo, mi čvrsto verjamemo v genialno misel našega velikega ...« Stalina, Tita, Janše.

Nastopi Vedež. Danes je to globetrotter, ki je vsak teden na drugem kongresu, simpoziju, »mednarodna obzorja«. Je tudi »planer«. Skrbi za gladek potek sistema, tehnolog, tehnokrat, instrumentalist. SrKos je ideolog instrumentalizma, Simonija in Gravž-Grims izvajata njegove Ideje v banaliteti-dreku Tsa. »Lahko klamfam, kar hočem.« Grims res klamfa, kar se mu zdi tisti hip koristno za NSS, ki zanj seveda v Resi ni St, ampak Utinteres. Grims je Resa STH Sniškega para, ki verjame lastnim izmišljijam, recimo StŽa. Vedež se

opredeljuje glede na čas in okoliščine. Leta 50 širi gesla: »Jeklarno v vsako našo krajevno skupnost.« Tedaj je bil kot Leskoškov zet ali svak tata mata v Velenju; po 90 je predsedal k ljudski stranki; novo geslo: consulting v vsako naselje! Procente pa v sef Stranke! Od Lukačke (Lukača kot bivšega Čtka OZNE) do dr. Čadonič-Špeglič, mile Tartifke. Jesih je te mojstr(ic)e predvidel: »Kar se tiče kmetijstva .../ Za gnoj ne bo problema, ga mej skuz fajn serjemo!«, dodaja CinPist. Janezek Pokončnik Janši: »Naj bo pozneje kdaj požar,/ kajne, kajne, moj gospodar,/ a naju kaj briga?« Pist: »Konjska figa!« A kaj, ko je Pogodnik še manj pošten; ni zvest hlapec, kot so bili njegovi dedje tlačani pod FKCo v FDbi. Gosa bo izdal, preden bo petelin tretjič zapel. To je KatPobožnik, DaStPeter, DSKC. Grunta, kako bi postal nazadnje sam Gos čez vse. Bratcu krilatcu Mariannu se je ponesrečilo, bil je preveč pogolten; bratec Janček, blag kot Jagnje Velikonočno, ima boljše živce. Kdo bo vzdržal v tekmi spletk, Hina, zahrbtnosti? Morda Bük? Morda Kahlo Erhavetz, bodoči načelnik NATA v Bruslju?

Vedeža na odru - tako rekoč na govornici - zamenja Meton, Arhitekt; recimo Braco Mužič. Ta je zmožen izplanirati in postaviti vse, česar prejšnji gobci niso bili zmožni; je tudi Doroteo Mihevc: »Jaz delam trge, avenije, parke, poslopja«, nebotičnike postavljam sredi Kopra, »obvoznice, hiralnice, pokopališča bela«. Ne, Mihevc jih ni; v PVD obdelane so mihevčevci pometali v kraška brezna, nad katerimi - jave se jim pravi - poje Poet terana in pršuta, Dne in usode ČirZlc svoje ode za prismode in (kanon)ade. Arhitekti se prerivajo kot malokdo, da bi dobili posel in z njim slavo-gnar; zato so hlapci: »Pred oblastjo sem namreč prav ponižen. In pokoren. - Pohleven.« Kot malokdo ima posluh za korupcijo. »Uslužen tudi vam: vam bom šel na roko./ Bom pazil, da vam cesta ne bi šla/ prav tesno pod valilnico, gospod; da vas hrup in smrad« z avtocest »ne bi motil pri obedu in počitku«, kot Bora letališče v Lescah, baš ko je snoval veliki dramolet **Popoldanski počitek**; avtoceste tam naokrog še danes ni. Da vas kaj ne bi motilo »pri delu, kontemplaciji, paritvi«; trušč letalskega motorja lahko sproži ejakulacijo praecox. Pa ne bi imeli **Šole noči** kot drame, le šolo noči v zasliševalnicah OZNE. Vse je podkupljivo, tudi »statik in izračun nam vselej je ugoden«. Tako je bilo in bo - do (do)končnega Razmaza jajčevine, ki je Čloštvo. Pa naj arhitekti, kiparji in inženirji postavijo še toliko kipov: »Sredi parkov pa broneni spomeniki«, KaKiju, Ruplu, Radetzkemu; vsi bodo v katastrofi pretopljeni v pramagmo.

Z isto metodo obravnava Jesih tudi diplomate, zakonodajavce, pravnike. Ti šele klobasajo, kot Sergej Kraigher, ko je pisal o samoupravljanju. Če ne bi bil Preds Juge, bi ga psihiater dr. Rugelj vtaknil v norišnico; Rugelj je pogumen, ni se bal trde roke. In kaj piše ta Serjoža, ki ga je sral še bolj kot drugi? »Organi oblasti so si neposredno odgovorni.« Da. Dovolj.

Kot je bilo pričakovati, ptiči so svoje PtM zgradili. »Obzidje je zgrajeno .../ vse so sami, vse ptiči naredili!« ĆiA. Homo faber. Vse v istem duhu - Zbor kot ZnaSi za KomPtjo: »O, silen je, presilen ptičji rod,/ kar v njem so zdramile moči se speče,/ kar je naš rod postal sam svoj gospod,/ kar stopil je na svojo strmo pot -/ čedalje bliže smo popolni sreči!« Posebno tisti, ki se znajdejo na Golem otoku kot stvarni zamenjavi za Kom, za vrt Eden.

Bogovi se hočejo pogajati; pošljejo odposlanko Iris, mavrico. Za bogove nov položaj; smejo letati le tam, »kjer je dovoljeno«. PtM ni le disciplinska, ampak policijska - PP - Dž. Iris nekaj grozi Pistu, a grožnje ne vžgejo več. Pist: »Ne

gobezdaj!« Elp: »Te bom po goflji!« Pist: »Da ne bi Zevsu jaz osmodil riti/ z orliči ognjenosci.« Tako je Ptja zagrozila KCi in grožnjo tudi udejanjila. Iris mora sporočiti bogovom - Pist: »da bo poslej med nebom in med zemljo/ drugačen red.« Od 45 do 90, v Slji. Na Kubi je še; ubogi kastrirani Kubanci, bolje se jim je godilo, ko so jih izvažali kot cigare kubanke.

Ptič Kalin poroča, kako so se na ustanovitev PtMa odzvali ljudje; povsem so se spremenili. »Bolj ptičji so od ptičev. Preptičit hočmo ptiče, tako geslo kroži .../ Se zbirajo v jate in krakajo in čivkajo/ vsevprek vsevdilj in letajo od seje do seje.« Pod FKCo v FDbi niso bili na tak način aktivni; morali so le delati; pod Ptjo lahko čvekajo, seveda če čvekajo v skladu z ukazanim. Tako čvekali pa so lahko tudi v FKCi: se pravi, molili. Zmerom isto.

Tu Jesih spet pokaže duhovitost luda. Ljudje zdaj »pišejo s pelikanom, berejo kondorja, vozijo se s čajkami,/ letajo s sokoli, plavajo z galebi«; še Tito je upoštevan kot gost na ptici-ladji Galebu. »Privzeli so ptičja imena. Ta se piše za Čuka, oni za/ Petelina«, oni je nabožni pisatelj, ona pisateljica za mladino, Ruža, »ta je Racman, drugi Gosar, tretji Kos«, da ne bo kdo rekel, da se samo jaz lotevam SrKosa. »Pa Golob«, elektrikar, »pa Orel«, Očka v filmu **Na svoji zemlji**, »pa Piščanec«, likvidirani kaplan in slikarka, menda Elza, »pa Jereb«, moj sošolec, Mister za bolezen, »pa Brglez«, stremljiva Anja, zapita Nedula, TeVe komentator, strokovnjak za teroriste in Barabarje ... vrag vedi, kako se kliče.

Ljudje, te opiče šeme, hočejo biti čim bolj kot ptiči. »Zdaj tisoči ljudi gredo sem gor/ prosit za kremplje, kljune in peruti.« Se ni nek Pek, ki je izzval Prešu bodico, pisal Krempelj? Ni bil neki Polik Klun ali Kljun (ali Khlun), vseeno, glavno da je znal kljuvati; a kako biti Polik, če ne znaš skljuvati bližnjega do kosti? »In perja! perja! perja! - radi namreč,/ prav radi se krasijo s tujim perjem.« »Če kaj, drži to. Če pomislim, koliko so okradli mene; je bilo ukradeno res le perje? So mi pobrali le papirje? PMLD je še posebej Db, ki jo kar najbolj motivira operjenost (imidž). »Obljubljeno mesto« za vse, ki bi radi imeli prestiž. (KasO: Žurst Jež je pripisal THu, menda je ta sam tako zahteval, izum pisave (ob)last in (s)last oz. oba pojma v enostavni obliki: oblast-slast. Naj si Jež ogleda Pers, izhajale so v času, ko je bil TH še fanatičen Stl ideolog. Naj se borim za Duhlastnino? Ni TH še huje okradel Mojzesa? Baje trdi, da je on napisal **Genezis**; Mojzes da mu jo je ukradel, ko je bil na obisku pod Krimom.)

Med ljudmi se najdejo tudi Ovaduhi, zmerom, v vsaki Db. Tudi v **Ptičih**. V PMLD sicer ovaduštvo ni tako važno, kot je v FKC in Ptj sistemih. V PMLD kvasa lahko vsakdo, kar mu pade na pamet, jezik-beseda nista več nevarna, ker je vse le videz. Vendar, če bodo sindikati, ki jih jaz sicer ne zagovarjam in ne cenim, vse močnejši, bo oblast tudi mednje infiltrirala svoja ušesa; morda bo boj z oblastjo hud. Morda se bo začel že z Žursti, ki hočejo imeti največji vpliv, Pola - janševci - pa tega noče dovoliti. Naivni Rop jim je dovolil, pa so ga odpihnili-oropali. Janša je bolj zagrizen. Morda je Slilniku že poveril nalogo, da vzpostavi v Kolu časnika Delo organizacijo ovaduhov; Janša je dober učenec oznovcev. Pist Ovaduho: »Povsod razpostavi svoje uhlje. Najbolj me varji pred najbližjimi.« Jesih cika na Ptjsistem, a tudi KC je Strno takšna, da potrebuje izdeluje ovaduhe. To sem nazorno doživel MV-II, kot otrok in najstnik.

Ljudje so se pred ptiči usrali; enako bogovi. Ptja je res - kar precej dolgo - delala vtis, K-da je postala AbsGos TSa. Tudi med bogovi so se našli Izdi,

prvi Prometej. Priplazi se k Pistu: »Kuc-kuc« vljudno potrka. Užaljen je, zagrenjen, ker ga je Zevs kaznoval in mučil; hoče se mu Mašč(evati). »Takole sključen hodim, faco k tlom/ tiščim, otrpnil mi je križ, imaš/ morda marelo, da se podnjo/ skrijem?« In to naj bi bil veliki, neugnani, vrhovnemu bogu uprli se Prometej, ZnaSi za lRevo? Pist: »Prometej - kaj si pa tako prestrašen?« Prom: »Ne imenuj imena! Parazol!« Ves je polulan. Pa vendar še strasten: škodoželjen. Edino zavist ga še drži pokonci. Zevsu in njegovim mora spodmakniti kraljestvo.

In ovaja - Pistu: »Prišel sem ti povedat, kakšna klima/ je gori pri bogovih: desperatna./ In ker mrzim bogove - najbolj Zevsa -/ ti hočem dati en pošten nasvet .../ Nikar se ne pogajaj z njim«, s Pozejdomom, »postavi svoj pogoj in ne popusti.« Tako so pravzaprav SIKomsti 91 izdali svoje Srbtovariše; le redki - le vojaki-generalni, pa tudi ne vsi - so ostali zvesti Armiji, Brovet, Hočevan, Sekret. Hrtje so svoje prebegle generale, Bobetka itn., vključili v Hršvojsko, jih ji postavili na čelo, Slci ne. DEMOS je ravnal bolj načelno od Tudjmana ali pa je hotel čim bolj - povsem - lastno NSS, tudi kot vojsko. Da bi kaplar Janša služil mojemu bratrancu generalu Cirilu Zabretu? Ne boš kaše pihal! Sreča za Kolška ipd., da jih ljudsodba - Pica - ni postavila pred zid!

Prom svetuje Pistu, naj terja od Zevsa, da mu da za ženo Bazilejo: legitimizacijo; Bazileja je »poosebljena oblast«. Zakaj naj bi se tak - tako močen - Pist pogovarjal-dogovarjal z bogovi?

Ti pošljejo Pozejdona in Herakla, »da sklenemo sporazum.« Heraklej se kot Her dela važen: »Jaz ga bom« Pista »dol sesul, nazaj me drž!« Tako je hotel Gros iz Krainburga sesuti ZahÉvro, ZDA; danes ga Posn Grasič. Krimu (**Rojstvo**) se je posrečilo sesuti KC in NczNemce pa Kpl, Her(akl)u nič. Zaman si daje korajžo: »Bogova sva, Olimpijca, bogova! Ne pa kak živi drek na poti kje/ iz smrti v smrt, iz nič v nič, navadna/ plazma, minljiva kot prdec na vetru ...« Vidi ga, važičal! Jesih pokaže, da so bogovi le prdci, še strupeni ne.

Pist prišleka kaj kmalu pretensta. Ponudi jima dobre jedače in pijače, pa je že konec njunega Herza. Her, ki je izstradan ali pa požrešen, se pusti kupiti za en sam golaž. Golaž je vrhovna Vrta vseh, bogov, ptičev in ljudi: polna čreva. Zbor: »Napolnimo čreva, izpraznimo glave!« Ni to himna DaSlje?

Bedaki, ki se jim je od pohlepa in praznoglavja zvrtilo v glavah, se ne zavedajo nevarnosti, ki jim grozi; kot se Dačloštvo ne. Prejšnje dobe so se bolj, LDPM pa je RadSSL. Pa bi bilo kaj bolje, če bi se zavedali? Morda; kot jaz bi iskali UnBDra. Tudi KC ga je nekoč iskala, celo MrkPtja. V PMLD sta izgubili čut za Dt tako DSKC kot neoleca; NDM. Zato tudi mene - **RSD** - nihče - ne sliši.

Elp opazi, da se bliža vesoljsko plovilo: »Ojoj prejoj, pregroza, na pomoč! Neznano je leteče bitje pri=/ letelo v mesto .../ kragulji lokostrelci so v patrulji,/ vendar doslej vse akcije zamen!« Pist sicer odredi: »K orožju, ptiči! Brusite si kljunel/ Ošilite si kremplje! Brž na boj!« A hip za tem že pozabi na odredbo, na obrambo; kot ostali se vda praznovanju svoje Absoblasti. Njegove zadnje besede, preden se spremeni v razmaz, so: »In na vsem svetu jaz bom gospodaril.« To je usoda oblastnikov: Rupnika, Popita, čez čas tudi Janše in Rupla. Bljumf! In vse bo postalo spet packa, kot pred začetkom. Kaos.

Podvig RKPLEL projekta se je razčesnil - razpljunil - v nič.

Januar 2006

ČETRTI DEL

KATOLIŠKI FANATIZEM

KURETOVA DRAMATIKA

Referat za simpozij o pokojnem akademiku Niku Kuretu se deli v tri poglavja. Avtor je sicer napisal obsežnejšo razpravo o vseh Kuretovih dramah, ki jih dozdaj še ni podrobno empirično singularno obdelal, referat pa se omejuje na tri točke.

V prvi - prvem poglavju - raziskuje referent ustroj pojma, ki se mu reče rekonstrukcija. Ustroj skuša opredeliti tako na filozofski način kot s stališča literarnega zgodovinopisja, posebej glede na to, kako se udejanja praksa rekonstruiranja (ReKonsa) v SD (slovenski dramatiki). Ugotavlja, da je ReKons tipična že za prve SD, za Romualdov **Škofjeloški pasijon**, za obe Linhartovi, **Županovo Micko** in **Matička**, ki ju predeluje (ReKons) več slovenskih dramatikov, že Bleiweis sredi 19-stoletja, nato Vošnjak v drami **Pred sto leti**, Govekar, pod naslovom **Predigra.Poigra**, Kreft v **Krajskih komedijantih**, v zadnjem desetletju pa Filipčič s **Figarovo svatbo**, v kateri dobi ReKons poteze radikalnega seksizma, pač v skladu s Zeitgeistom PMLD (postmoderne liberalne družbe).

V drugi točki referata - v drugem poglavju - skuša referent na kratko označiti večino Kuretovih dram; Kuret jih je pisal med leti 1935 in 1940, v času svojega silovitega angažmana v območju dramatike, a tudi ideološko verskega gibanja rekatolicizacije Slovencev. Ni važno le to, da obravnava Kuret predvsem versko-cerkvene teme; odloča, da jih obravnava z vidika radikalnega katolicizma druge polovice 30-let, ki eksplicite polemizira z za dramatika negativnimi pojmi, kot so razsvetljenstvo, liberalizem, komunizem, dejansko tudi humanizem. Kuretov svet ni antropocentričen, ampak teocentričen. V tem duhu je Kuretova dramatika aktivistična, pedagoška, po žanru verska agitka.

V tretji točki - 3. poglavju - referata obdeluje referent Kuretovo ReKons dramo **Jurij Kozjak**, ki je dramatizacija Jurčičeve povesti, obenem pa zaostritev tez iz povesti. Kuret dodaja nekatere nove osebe, predvsem lgrskega vodjo, kar je značilno za dramaturgijo in pomensko strukturo gibanja okrog revije ljudski oder. Ta Vodja oz. stiški menihi, pater Bernard in opat Ulrik, eksplicirajo Jurčičevo ideologijo, jo zaostrijo v katoliškem bojnem duhu, ki je v naslednjih letih platforma tudi enega dela slovenske družbe in politike.

I. O REKONSTRUKCIJI - TEORETIČNO

(referat za simpozij o Niku Kuretu)

Ker nosi znanstvena konferenca v počastitev akademika Nika Kureta in kot raziskava njegovega dela naslov **Ljudska kultura med tradicijo in rekonstrukcijo**, me zanima obravnavati dve temi, ki ju naslov obsega: rekonstrukcijo (ReKons) kot filozofsko-znanstveno metodo in dramatiko, ki jo je pisal Kuret pred vojno, a je danes tako rekoč neznana. Pisal jo je načrtno kot ReKons v posebnem pomenu besede. Že kot ReKons ljudskega folklornega izročila, predvsem verskega, a tudi kot ReKons starejših SD (slovenskih dram) ne v strokovne, ampak v versko-pedagoško-ideološko-umetniške namene. Da bi kompletirali vednost o Kuretovi kulturni dejavnosti, je potrebno upoštevati tudi ta vidik njegove ustvarjalnosti. V prvem delu referata naj se dotaknem samega pojma ReKonse oz. tega, kako se je ReKons uveljavljala v SD.

Pojem ReKons je prodril šele v zadnjem času v slovensko znanstveno in filozofsko zavest. Mogli bi ga primerjati s pojmom ponovna teza, kakor ga razume Heglova filozofija. Ta namreč oblikuje triado, sestavljeno iz treh delov-stopenj: teze, antiteze in nove teze ali sinteze. Prav v tej tretji stopnji pa se vidi razlika med Heglom in filozofijo druge polovice 20-stoletja, ki ne veruje več v možnosti sintez, le novih tez. Sinteza je bila vezana na hiliastične eshatološke filozofije-ideologije prve polovice 20-stoletja, med katere sta sodila marksizem, ta se je skliceval na Hegla, in katolicizem, ta je močno poudarjal izdelavo božjega kraljestva na zemlji kot prehodne stopnje med zgodovino družbe zgolj tega sveta in svetom po Poslednji sodbi, nebesi, skladno s tem tudi peklom. Komunizem in **Dežela** (država, mesto, občestvo) **sonca**, kot je to tretjo stopnjo poimenoval Campanella, sta imela isto ali sorodno pomensko-formalno strukturo, bistveno različni, celo nasprotni pa sta bili vsebini obeh zamisli-projektov. Zato je razumljivo, da sta se spopadli na življenje in smrt, v skrajno zaostreni obliki tudi kot stalinizem in klerofašizem. V SD zastopata obe skrajnosti Jeločnikova **Krvava Španija**, 1938, in Zupanova **Stvar Jurija Trajbasa**, 1940, ob vrsti sorodnih.

Razumljivo: na istem mestu ne moreta biti - pretendirati na absolutno veljavnost - dve sintezi z različnima-nasprotnima vsebinama; mogoča je le ena resnica, monolitna, monopolna, integral(istič)na, totalitar(istič)na. Teza je projekt, zamisel, na robu tudi konstrukt, čeprav je zase prepričan, da nosi v sebi (družbeno itn., tudi politično) stvarnost; antiteza je poskus nasprotnika-sovražnika, da bi naš projekt, s tem tudi našo stvarnost podrl, zanikal, uničil, destruiral; sinteza pa vrne tezo, a obogateno z momenti antiteze, ki so se skazali za koristne, ustvarjalne. V času med Heglom, ki je utemeljeval nemško ali srednjeevropsko različico liberalizma, v prvi polovici 19-stoletja, in Stalinom, ki je utemeljeval vzhodnoevropsko različico marksizma, torej do srede 20-stoletja, je bilo pozitivnih momentov, ki so se skrivali v sintezi, vse manj, zato

je postajala sinteza vse bolj razširjena obnova prve teze, komunizem prakomunizma; antiteza je postajala vse bolj destrukcija, vrnjen je bil pomen-narava-pojav hudiča, vzet iz srednjeveške KC filozofije, le da reinterpretiran, prenesen v stvarnost kapitalizma, razumljen kot liberalizem.

S padcem marksizma se je po drugi svetovni vojni v zahodno Evropo vrnil liberalizem, vendar ne več v nekdanji optimistični, naivni različici, ampak v mnogo bolj samonadzorjujoči se, skeptični, pragmatični, dialoški, tržno pluralistični; veljal ni več Hegel, ampak J.S. Mill, mišljen vse bolj v smeri Poppa in Wiltgensteina z vrhom v Derridaju in sorodnih francoskih filozofskih šolah, Lyotardu, Deleuzu, Baudrillardu itn. Antiteza se je začela imenovati de-konstrukcija, ne več destrukcija. Teza se je vse bolj pojmovala kot projekt, ki izgublja samozavestno nereflektirano potezo fantazme, tj. prepričanje, da je teza obenem družbena stvarnost itn.; teza je postajala vse bolj metodološka zamisel, načrt, risba, instrument, ki oblikuje navidezno, zaželeno metastvarnost, ta pa se mora najprej - in vseskozi - sama preverjati, koliko ustreza objektivni stvarnosti kot predmetu eksperimentalne kontrole.

DeKons(trukcija) je metoda preverjanja, ki odkriva v konstrukt šibke točke, jih ovrača-opušča, nadomešča z novimi zamislimi, ki pa so že dejavnost ReKonse. Tako antiteza ne preide v uničevanje-nič, v ekskluzivni spor med dvema dvojčkoma, ampak se giblje celotni miselno-kulturni postopek na ravni projekcij-konstrukcij, ki se »podešavajo«, usklajujejo, nenehno rekonstruirajo in reinterpretirajo, z jasno zavestjo, da ideal v sintezi ni dosegljiv, da je fantazma, a da je tudi stvarnost, od katere se izhaja v tezi, vprašljiva, pogojna, mnogo bolj konstrukt kot polna trdna bit, kar je teza še za Hegla, antiteza pa nič, glej njegovo **Enciklopedijo**.

Postmoderna misel, in o tej govorim, se zaveda, da je že začetni konstrukt vsaj toliko nič kot bit; da z nenehno ReKonso ne pridemo do gostejše biti, ampak le do drugačnega sistema. Misel se sicer širi, obsega vse več območij analizirane-zajemane stvarnosti, zato v nekem pomenu besede napreduje, kajti vse bolj učinkovita je, performanca je njen osnovni kriterij, to, kar je hotela doseči tradicionalna filozofija - polno bit -, pa se ji izmika. S tem tudi resnica - pravica, dobro, lepo itn. -, po kateri sta hrepenela Sokrat in Platon. Banalno rečeno: na trgu leta 2006 ni nič več resnice kot na trgu 1940, leto izida Kociprovega **Zasada** in izgotovitve Kreftovih **Krajnskih komedijantov**, ali v letu 1889, ko sta bili napisani dve pomembni Vošnjakovi drami, **Pene**, zgodba o finančnem zlomu dunajske borze iz leta 1873, in **Pred sto leti**, drama o prvi uprizoritvi Linhartove **Županove Micke**.

Prav motiv Micke najnazorneje prikaže naravo ReKonse. SD se začne z ReKonso. Že Romualdov **Škofjeloški pasijon**, 1727, je delan po motivu **Evangelijev** in nešteti dram na temo Jezusovega križanja. A kot katoliška drama (katoliška pomenska megastruktura ji pravim jaz) ni le ReKons, ampak je obnavljanje sinteze, ki jo doseže Jezus kot božji sin ravno skoz antitezo - destrukcijo, zločin, umor - s svojo smrtjo na križu. Linhart uvede v slovensko zavest in v SD novo pomensko megastrukturo: humanistično, tudi liberalistično (razsvetljsko). Linija, ki je videla v **Micki** in **Matičku** pot k novi sintezi, torej linija naivnega prvega meščanstva, tudi vračanja h kmetištvu kot idealni družbi, je poudarjala moment, po katerem se družina župana Jake razširi, obnovi, vanjo vstopi zet Anže, postane trdnejša, njen cilj je nekakšna absolutna trdnost in samozadostnost v duhu filozofije fiziokratizma. To se zgodi po premaganju

vdora zla - dobessedno hudiča, plemstva, Tulpenheima in Monkofa, Kače - v prej nedotaknjeno, skoraj raj, vrtu Eden podobno arhaično vaško skupnost. Sinteza je premagala antitezo-destrukcijo.

Analogno bi lahko rekli za **Matička**, v katerem ta vrtnar (gartnar) znova uredi božji-rajski vrt, premaga vse težave, ki mu stopajo na pot, okrepi svoje mesto v danem družbenem sistemu, tedaj še fevdalnem, a ga okrepi tako, da sam iz njega že izstopa; plemiča - barona Naletela - izriva v zgolj zunanjega gospodarja-lastnika, sam kot oskrbnik pridobiva denar, dejansko kapital, s katerim bo kmalu posegel na trg, kot veletrgovec Srebrin v Ogrinčevi komediji **V Ljubljano jo dajmo** itn. Na trgu bo uspešen, trg bo utemeljil idealno družbo, Klodič jo v drami imenuje **Novi svet**, 1868.

A to je le ena linija, nazadnje je pripeljala k marksizmu, k NOBD(ramatiki), pač v reinterpretaciji komunistične Partije, ki je meščana Matička predelala v kmečkega proletarca Deževnika, glej **Stvar Jurija Trajbasa**. V tej drami postane meščan, tj. Matiček, že negativna figura, notar Trajbas, izkoriščevalski buržuj; pozitiven meščan je le še umetnik, slikar Jalen. Umetnost podpre proletariat in njegovo levo revolucijo; Zupan kot umetnik jo podpre tako, da napiše 1944 marksistično agitko, **Rojstvo v nevihti**. Ta linija pripelje do sinteze, vsaj leta 1944 se zdi levim revolucionarjem, učencem Marxa in Stalina tako, medtem ko je z drugo linijo, izhajajočo iz **Matička**, drugače. In to je linija v duhu liberalne družbe, veljavna še danes.

V duhu te druge linije Linhartovi drami ne vodita k sintezi, nista niti antiteza nečemu, recimo **Škofjeloškemu pasijonu**, ampak sodita v povsem drugačno smer, ki se sama začne kot konstrukt, ne kot antiteza. Prva linija je tolmačila Beaumarchaisovi komediji **Seviljski brivec** in **Figaro se ženi** kot antitezo fevdalnemu sistemu-duhu, drami sta predstavljali za marksiste tisto pozitivno dediščino meščanstva, o kateri sem govoril. Drami se da legitimno tako razlagati, kot tudi **Matička** in **Micko**. Druga linija pa tolmači zadevo drugače. V **Matičku** ne vidi le baronovega nasprotnika, kar vodi v lik sovražnika, ekskluzivne vojne-revolucije; v njem vidi baronovega tekmeca, ki bo barona spodnesel na terenu kapitalističnega trga, trg pa ne mara vojn-revolucij, le kupoprodajo, menjavo blaga; vse postaja blago, tudi tekmeci sami.

Po analogiji z rajskim vrtom Eden bi lahko rekli, da Adam kot prvi človek - in to je Matiček - ni sovražnik Kače, ki jo bo ubijal (v **Krvavi Španiji** so plemiči-oficirji s pomočjo klerikov v krvavi vojni s komunisti), ampak Kača sama od sebe odmre, kolikor je sploh Kača-hudič. Če-ko se Baron spremeni v Matičkovega tekmeca, najprej pri Nežiki, nato na trgu, je model svete vojne odveč. Ta genezis je že v viru (na začetku) bistveno različna od svetopisemske. Ni idealnega para, Adama-Eve pred (izvirnim) grehom, v prostoru, ki zamenja vrt Eden, nista več le dva, kar vodi v spor, ampak so trije, kar vodi v tekmo. Sta dva Adama in ena Eva, za katero se potegujeta. Oz. konsekvntno: mnogo Adamov in Ev v njihovi menjavi blaga, teles, idej, prostorov, časov.

To je odlično razumel Vošnjak, kateremu je **Micka** le vložena igra v širši igri, katere akterji so sam Linhart, njegova žena, na katero je Linhart ljubosumen, sumniči tekmeca. Kulturno delo - ne le prerod slovenstva, ampak univerzalizacija humanitete - nastane iz kroga, ki ga tvorijo industrijski podjetniki, Žiga baron Zois, Desselbrunner, ljubljanski tovarnar oz. njegov sin, več advokatov, dr. Mrak, dr. Piller, dr. Repič; advokati so že del nastopajočega

meščanstva, tisti del, ki najbolj relativizira resnico-pravico-bit: te tri vrednote postajajo vse bolj odvisne od argumentov, ki jih znajo toživci in odvetniki ustrezno-prepričljivo plasirati v sodnem dialogu med sabo. Iskanje resnice in pravice na sodišču je svojevrsten trg.

Linhartov **Matiček** je ReKons Beaumarchaisovega **Figara, ki se ženi**. Ta ReKons se kaže v prenosu iz enega jezika, francoščine, v drugega, v nastajajočo slovenščino, percipirano še kot kranjščina. Tudi s predelavo drame, ki ji pravimo ponašitev. ReKons je več vrst; **Matiček** je en primer med različnimi. Enako je z nadaljnimi SD: s Kopitarjevo ponašitvijo Kotzebueove drame **Tinček-petelinček**, 1804, Smoletovo Garrickovega **Varha**, 1840.

V 60-letih 19-stoletja, ko se razmahne SD oz. sploh šele zares nastane kot ustanova-gibanje, smo priča novi ReKonsi; ta še bolje izraža duha modela. Bleiweis namreč leta 1864 predela **Micko** v »kratkočasno igro s petjem«. Priredi jo za čitalniškega duha. Zamenja priimke nastopajočih. Mlada vdova ni več Šternfeldovka, ampak Podgorska; Bleiweis jo kot pozitiven lik slovenizira. Tulpenheim postane Süssheim, njegov prijatelj Monkof postane Windberg; priimka naj bi bila značilnejša, zapeljivec naj diši po sladkem, njegov tovariš je tak hrib, ki je le iz vetra, torej videz. Vnešene so pesmi, recimo »**Bratci veseli vsi!** in **Kmečki fantje! mi smo mi!** ali **Prava ljubezen/ gotova bolezen**. Moj namen tu ni raziskovati, zakaj se je Bleiweis odločil za takšno ReKons, kaj to pomeni itn. Poudarjam le, da se ReKons stopnjuje oz. vse bolj izraža svoje pravo bistvo.

Zgodba te ReKonse pa se še ne neha. Leta 1905 predela Govekar Vošnjakovo komedijo **Pred sto leti**, ji da nov naslov: **Predigra. Poigra**. Skrajša jo, dramaturško naredi bolj gladko, črta nekaj odvečnih oseb itn. Tik pred začetkom druge svetovne vojne predela dramo **Pred sto leti** še enkrat Kreft, dobimo **Krajske komedijante**. Ne brez zveze s temi je drama Mirka Zupančiča **Iz take smo snovi kot kranjski komedijanti**, 1706; tu gre bolj za aluzije, za zgodbo o nastajanju amaterske predstave, kakršna je bila Linhartova 1789.

Predvsem Govekar je zaslutil, kakšne možnosti daje ta vrsta ReKonse. Napisal je svojo različico **Martina Krpana**, v nji dodal dve pozitivni figuri, cesarjevega nečaka princa Andreja in kancelarja Vladimirja, ministre, kmetetihotapce itn. Svojega **Krpana** napiše v SPED Vombergar. Govekar dramatizira Jurčičeve in Kersnikove **Rokovnjače** (ne le Govekar, tudi drugi); že ta - in vsaka - dramatizacija je ReKons. Govekar spremeni povest v narodno igro s petjem, v duhu Bleiweisove **Micke**, poudari kratkočasnost zadeve. Nato napiše komedijo, ki uprizarja dogodke, kakor so se zgodili pred **Rokovnjači**: v komediji **Legionarji**, 1903. V njih nastopajo osebe iz **Rokovnjačev**, a tudi nove, recimo krojač Jež. Javoršek poveže **Krpana** v okvirno dramo **Manevri**, 1960. Dominik Smole naredi svojo ReKons **Antigone**, 1960, tudi Aristofanovih komedij **Ženske pred skupščino** in **Lisistrate**, v drami **Igra za igro**, 1985. Krištof Dovjak napiše še eno **Antigono** v 90-letih. Roza Rozman **Tartifa**, RokGre **Othello**, ki je ženska. ReKons omogoča dramatikom veliko svobodo.

Niso že antične tragedije ReKons mitov, dobljenih iz **Iliade**, **Odiseje** itn?. Če obstaja le nekaj desetih primarnih odrskih situacij ali zapletov ali zgodb, kot trdijo nekateri (v 18-stoletju Gozzi), je velika večina dram ReKons. In je vseeno, kaj je začetni-izvirni model; vrt Eden iz Mojzesove **Knjige** ali Prometejev upor ali tekma za žensko, med Serčetom in Ropotcem v **Varhu**,

tekma za zemljo, med kmetoma Križem in Kražem v Ogrinčevi komediji **Kje je meja?** Prometejev upor se da tolmačiti kot revolucijo, tako ga je tolmačil marksizem, a tudi kot tekmo: Prometej skuša prevarati vrhovnega boga, Zevsa; varanje kot zvijačnost uma je tipična poteza liberalizma, propagira ga predvsem Hegel, ki skuša človeku in zgodovini vzeti krvavo nasilnost narave Machiavellijevega **Vladarja**. A ne pozabimo: drama je kot takšna - kot kulturno dejstvo, kot igra in uprizoritev - tekma-dialog-polemika, ne pa dejansko ubijanje ali sploh kar koli dejanskega: rojevanje, mučenje, čustvovanje. Igravci in igrani liki le simulirajo, da se mučijo, da umirajo. Drama je v najglobljem pomenu besede konstrukt, posnemanje, videz, jezik, igra, torej tudi ReKons.

P.S. Naj omenim še eno ReKons, ki je najmanj znana, a dopolnjuje temo **Matička** oz. **Figara** oz. **Seviljskega brivca**. V knjigi **Pena**, podniz **Čitalniška dramatika 5**, sem med stranmi 173 in 186 pod naslovom **Ujeti - sadistični - tiček** podrobno empirično singularno analiziral Lendovškov **Tičnik** (ob Smoletovem **Varhu**). **Tičnik** je ReKons Kotzebueove komedije **Kletka** ali **Der Käfig**, ki je ReKons **Seviljskega brivca**. V komediji kritično obravnavani Varuh je analogon Beaumarchaisovemu Don Bartolu, poslovenjen je kot Gospod Poljanec, ki se hoče poročiti s svojo varovanko Ljubislavo. Podrobna vsebina komedije je podana na strani 251 knjige **Pene**, tudi tokrat je avtorica povzetka Alenka Goljevšček.

Tičnik je izšel v knjigi šele 1869, a je bil napisan že pred letom 1862, kajti tega leta je bil že uprizorjen kot libreto za Ipavčevo opereto **Tičnik** v ljubljanski čitalnici. Gre za precej bolj frivolno različico zgodbe o ljubezenskih dogodivščinah grofa Almavive oz. Blaža Zelenkoviča, tako se piše junak po slovensko. Čitalniška dramatika je poznala poleg resn(obn)e, ta je bila programsko-ideološko glavna, tudi lahkotno, uživaško plat, tisto, ki pride do izraza v Linhartovem **Matičku** kljub osnovni tezi drame, da je potrebna zakonska zvestoba in sploh moralnost. Pristno moralnost zastopa Smoletov **Varh**; tudi Ipavčevi-Funtkovi **Teharski plemiči**. Je tudi v tem razlog, da bolje poznamo ti dve igri, komaj kaj pa **Tičnik**? Slovensko meščanstvo si je dalo v času svoje družbeno-politične osvoboditve, desetletje 1860-70, duška kot hedonistično v **Tičniku**, kot moralno v (Bleiweisovi) **Micki** in **Varhu**. Samo sebe je oblikovalo s pomočjo različnih ReKons.

II. O KURETOVI DRAMATIKI (referat za simpozij)

Kuret, znanstvenik, strokovnjak za etnologijo itn., je povsem zakril Kureta dramatika in kulturnega ideologa, s tem tudi političnega. Slovenske literarne zgodovine ga kot dramatika ne upoštevajo, v glavnem celo omenjajo ne. Sicer podroben in soliden leksikon Cankarjeve založbe **Slovenska književnost**, 1995, podaja Kureta zgolj kot znanstvenika; da je pisal tudi drame, je skrito v formulaciji: »Pred vojno se je kot teoretik, praktik in organizator ukvarjal z ljudskim odrom in lutkovnim gledališčem, zanj je napisal, prevedel in priredil vrsto besedil.« (Avtor teksta o Kuretu je Darko Dolinar.)

Bibliografija Slovenskega gledališkega muzeja **Gledališke igre, prizori in priredbe za oder**, 1988, ravna manj pristrano, sodbo o tem, kaj je književnost (ali celo umetnost), prepušča bralcem; avtorica Mojca Kaufman. Med navajanimi dramami in gledališkimi igrami - okrog leta 1935, letnica sovpada s spremembo režima v Dravski banovini, klerikalna stran zamenja liberalno - se začne pojavljati ime Niko Kuret; že pod zaporedno številko 1338 **Igra o antikristu**, 1934/35, že v seriji **Ljudski oder**. Če si le približno predstavljamo, kaj je v tistem času radikalne ideološke - politične, verske, nazadnje tudi vojaške - konfrontacije pomenil ta izraz, Antikrist kot glavni nasprotnik Kristusa, kot sovražnik vsega pravega in dobrega, drugo ime za hudiča, potem je jasno, da Kuret ni ovinkaril ali slepomišil: udarjal je v bistvo problema, kot ideolog-aktivist, paralelen in analogen ideologom-aktivistom nasprotne strani, Čufarju, Moškriču, Jožetu Kranjcu, tudi Kreftu, ki prav tedaj uveljavlja svoje **Kreature**. Več o tem - kako je izoblikovana ideološka scena v optiki takratne leve - analiziram v podrobnih empiričnih singularnih tekstih o **Kreaturah**, Čufarjevem **Polomu**, Kranjčevem **Detektivu Megli**, Ferda Kozaka **Kralju Matjažu** itn., glej mojo **RSD** (rekonstrukcijo in reinterpretacijo slovenske dramatike).

Tako kot Kuret dramatik je neodkrita tudi Kuretova kulturno dramatiška praktična dejavnost: Kuret kot založnik, ustanovitelj in spiritus agens gledališča **Ljudski oder**; ta pa je po svojem bistvu mnogo več kot le estetsko razumljeno gledališče; tudi več kot zgolj moralna, družbena, narodna ustanova. Je gibanje ali vsaj zametek gibanja, njegov kulturni oddelek, z jasnim versko ideološkim načrtom, kako ne le vplivati na slovensko družbo, ampak kako jo predelati v duhu katoliških integralističnih - dejansko srednjeveškega duha obnavljajočih - zamisli; s svojimi ReKonsami skuša Kuret vrniti izvirno polno bit-resnico, ki po definiciji ni ne konstrukt ne teza, ampak absolutna Božja beseda; ta Beseda = bog. Po eni strani je bilo s tem gibanje **Ljudski oder** analogno delovanju komunistične partije, ki je izražala versko ideologijo marksizma-stalinizma, ne le v poskusih organizacije proletarskega gledališča; po drugi strani pa je **Ljudski oder** kompleksnejši pojav. Pristni klerofašizem zastopa Nikolaj Jeločnik v **Krvavi Španiji**, 1938, pristni slovenski nacizem Kociper v **Zasadu**, 1940; ta nacizem je

kritičen do tradicionalne KČe, s tem tudi do srednjeveške, glej lik Križana zoper lik Župnika. Oba, Jeločnik in Kociper, sta postala glavna ideologa skupine generala Rupnika med leti 1943 in 45, v marsičem neskladna z linijo KČe. Kuret pa se med vojno ni pridružil domobranski strani, niti ni nadaljeval z družbenim udejanjanjem duha ljudskega odra; kot dramatik je umolknil. Bolj se je profiliral - kot akter desnice - najmlajši sodelavec ljudskega odra Janko Moder, medtem ko je bil Kuretova predvojna desna roka duhovnik Davorin Petančič, prav tako avtor številnih dram, napisanih za gibanje ljudski oder, za versko prenovo slovenstva, kot štajerski kaplan izgnan na Hrvaško, kjer je kasneje celo opustil duhovniški poklic, vsekakor se v slovenski zavesti-zgodovini ni več oglasil. Tako o njem kot o samem ljudskem odru bi bilo čim prej treba napisati ustrezne študije. Brez analize dramatikov Kureta in Petančiča ter njunega kulturno versko ideološkega dela med 1935 in 1940 je podoba takratne slovenske zgodovine in dramatike-literature nepopolna, celo izkrivljena.

Na osnovi konkretnih analiz Kuretove dramatike bi si upal trditi, da je Kuret obnavljal srednjeveški integralizem, a s poudarkom, ki ni bil klerofašistično agresiven, ni vodil v vojaške kensekvence; bližji je bil - seveda po svoje pojmovanim - **Evangelijem**. Kuret se je nemalo osredotočal na temo Kristusovih misterijev, rojstva-božiča, smrti-križanja, ne pa toliko v poudarjanje Kristusa Kralja kot celo vojaškega vodje slovenskih katoličanov, kar pride do izraza tudi v po vojni - v SPE - napisani dramski pesnitvi Tineta Debeljaka **Velika črna maša za pobite Slovence**, 1949; a tudi ta ob evangelijskih momentih odpuščanja in milosti. Kuret in Petančič vračata zamisel katoliškega srednjega veka o človeški družbi kot radikalo gostem enotnem, versko gorečem, posamezno osebo minimalizirajočem občestvu. (Njuna ReKons po campanellovsko preskakuje obdobje moderne, humanizma-razsvetljenstva-liberalizma.) Kuretovski moment je prenesel katoličan Kocbek tudi v NOB, glej model tovarišije, glej medvojni dnevnik **Tovarišija**. Obojna usmeritev je bila v nasprotju z zagovorom svobodne avtonomne posamezne osebe ali celo osamljenega posameznika, čigar usoda je zato nujno tragična, glej Mrakove drame iz tega časa, **Ivana Groharja**, tudi **Sinove starega Rimljana**. To je linija od Grumovih **Trudnih zastorov**, 20-leta, do Zupanovega **Tretjega zaplodka**, 1942.

Petančič opiše svojo - Kuretovo - zamisel takšne edino prave človeške družbe kot versko katoliško oblikovano arhaično vaško skupnost; oba svojo zamisel razlagata tudi teoretično, Petančič to teorijo celo ponazori v drami, naslovljeni **Igra naše fare**, 1935, Založba ljudskih iger. Naredil sem podrobno analizo te **Igre**, glej **RSD**.

V **RSD** knjigi **Kulturno okolje**, 2000, sem pod naslovom **Triumf vojaških angelov**, strani od 149 do 169, podrobno analiziral Kuretovo **Igro o antikristu**, objavljeno 1934/35 v reviji Ljudski oder. Ker bom na koncu tega referata dodal povzetke nekaterih Kuretovih dram (in Petančičeve **Igre naše fare**), iz njih bo najbolj razvidna Kuretova tendenca ali pomenska struktura, naj se zdaj zadovoljim le s kratko presojo ali komentarjem.

Kuret se v **Igru o antikristu** obrača zoper fašiste, naciste, komuniste in kapitaliste, zoper vse eksplicite. Nastopa v imenu prave KČe, ki je sicer krotkost, ljubezen in mir, a to idealno stanje doseže s pomočjo vojaških angelov, navsezadnje meča, ki pa je božji: meč s križem. V tem je temeljno

protislovje Kuretove platforme, dramatike in tudi same KČe; ena iz nje izvirajoča smer poudarja krotkost, druga sveto vojno. Tipično: celo v **Zasadu** radikalno nacistoidni Kociper je v drami, napisani neposredno po **Zasadu**, v **Šentjurjevskem provizorju**, 1941, pristaš evangelijske krotkosti, trpnosti, gole zavestne versko etične žrtve, glej lik duhovnika Trpina. Za Kureta je bistveno, da se dogajanje drame kot kulturne fikcije - konstrukta ali ReKonse - nazadnje prelije v stvarno, neposredno dejanje: z odra preide med ljudi kot v občestveno množico, iz gledališča v sveto mašo kot verski obred. Kuretova hiliastična zamisel ni bila nič manj šibka od Kocbekove v NOB in Rožmanove. Odpovedala je le zato, ker Kuret ni imel družbeno političnega nosilca - grupe -, ki bi njegovo misel udejanjal. Ostal je sam, kar pa je v nasprotju z njegovimi vrednotami. Biti sam je pozicija umetnika, Gruma, Mraka, Bartola. Ker k tem kot nihilistom, skeptikom, čezmernim avtokritikom ni mogel, je prenehal - moral prenehati - pisati literaturo.

1935. leta začneta Kuret in Petančič z uresničevanjem naloge, kako predelati - ReKons - starejšo slovensko literaturo-dramatiko v duhu njunega programa; sem sodi tudi ReKons **Jurija Kozjaka**, 1935; a o tem posebej in izčrpno v nadaljevanju. Petančič znova predela Sketovo povest **Miklova Zala**, 1935, podnaslovi jo »farna igra pod milim nebom«. Že podnaslov pove, za kaj gre. Sket sam daje več možnosti reinterpreteracij, bolj desne in bolj leve. Petančič **Zalo** zoži, a tudi intenzificira v obred fare, torej jo potisne v okvir verskega vaškega občestva, briše mejo med civilnim in konfesionalnim (kar je načrt in praksa današnjega mohamedanstva, vsakega integralizma-fundamentalizma.) Ni naključje, da se je na to **Zalo** hitro po vojni odzval takratni komunistični-stalinistični ideolog-dramatik režiser Fran Žižek; igro, tokrat podnaslovljeno »ljudska igra v 9. slikah po motivih narodnih pripovedk in povesti J. Sketa« - pojem ljudstvo ima v tej zvezi zelo drugačen pomen kot za Petančiča - je bila uprizorjena in natisnjena 1946. **Miklova Zala** je eden najbolj vidnih primerov ReKonse. Prvi je povest dramatiziral že 1910 Jaka Špicar, podnaslovil jo je »zgodovinska narodna igra z godbo«. Cerar-Danilo jo je dramatiziral 1912 kot »ljudsko igro iz turških časov«. Mirko Bajuk jo je dramatiziral kot »igro v 5. dejanjih« 1923. **Miklova Zala** je bila zelo popularen tekst; kdor ga je rekonstruiral - reinterpreteriral - v duhu svoje ideologije, je učinkovito vplival na masovne obiskovalce zadevnih prireditev. Vidimo, kako je ReKons SD v službi ReKonse slovenske zavesti in zgodovine.

Sam Kuret se je istega leta lotil ReKonse Šusterjeve-Drabosnjakove **Božične igre**, tudi to je založila Založba ljudskih iger, povezana z ljudskim odrom. Igro je Kuret podnaslovil »po starem ljudskem rokopisu priredil Niko Kuret«, a obenem jo je izdal pod Drabosnjakovim imenom. V knjigi so pojasnila oz. napotki za uprizorjanje, skice-tlorisi scene, razlaga Poteka igre oz. posameznih slik, tudi Pregled pesmi, upoštevanih v drami. Glasbeni del je uredil duhovnik-skladatelj Matija Tomc, objavljene so tudi note petih pesmi. Prav na koncu pa še reklama za kupovanje ljudskega odra kot »lista za poglobitev našega igranja«. Kompletan projekt.

V letniku 1936/37 časopisa Ljudski oder izda Kuret »odrsko opravilo v 5. slikah« **Blažena mati Hema**. O drami sem pisal podrobno empirično singularno v razpravi **Svetnica Hema - mati mučenica**, glej **RSD**, knjigo **Junak Janez in svetnik Anton**, 2000; z Janezom mislim na Mlinarjevega Janeza, z Antonom na škofa Slomška, na oba predvsem kot na dramski figuri, glej Kokaljevo dramo

Mlinarjev Janez, 1939, in Lendovškovo **Slomšekovo rojstvo**, 1900; torej gre tudi tu za dve ReKonsi, moja razprava je objavljena na straneh od 77 do 104. Njej sledeča poudarja, kar v **Hemi** manjka, naslov moje razprave o Kokaljevi dram(atizacij)i: **Junak Janez - vojak**. Ker objavljam na koncu pričujočega referata kot Dodatek povzetek tudi **Heme**, naj zdajle zapišem spet le kratek komentar-presajo, njegovo jedro.

Blažena mati Hema, medtem je postala Hema že svetnica, je drama-metafora za sodobnost, za dobo levih revolucij. Kuret-Hema odgovarja na različna nasilja z odpuščanjem, kesom, pokoro, s prehodom od družbeno-ekonomsko vojaškega k svet(nišk)emu-samostanskemu, k odpovedi temu svetu. A notranje protislovje - nejasnost - v drami in Kuretovi platformi - pomenski strukturi ostaja: Hema gre sicer v nebesa, a voditeljica z zborom deklet, kar je tudi teza drame, poje slavo materam, ki so trpinke in svetnice: v bolečinah rojevajo vojščake Cerkvi. Vojščak KCe pa je dvoumen pojem: od nadangela Gabrijela z mečem, tj. od vojaškega Junaka v Jeločnikovi SPEDrami **Vstajenje kralja Matjaža** 1951, do že omenjenega provizorja Trpina ali Sestre bolničarke, žrtvujoče se v Jeločnikovi naslednji drami **Simfonija iz novega sveta**, 54. Oba vidika pa ostajata znotraj okvira KCe, kot ga poda Jeločnik v drami **Eno samo je potrebno**, 55, drami o bodočem svetniku Baragi, o triumfu KCe.

Kuret izda v letniku 36/37 »kratek misterij iz naših dni« **Bog kliče**. Sledijo - 1938/39 **Slovenski božič**, »po starih narodnih pesmih«, zveza s Kuretovim strokovnim preučevanjem slovenskega versko-ljudskega blaga; **Slepa grofična** (»4 podobe po ptujskogorski legendi«): in kot zadnja **Igra o kraljestvu božjem**, 1939, napisana za » VI. mednarodni kongres Kristusa Kralja v Ljubljani 25-30. VII. 1939«.

Tudi **Slepo grofično** sem že obdelal empirično singularno, glej **RSD**, knjigo **Kulturno okolje**, strani od 129 do 148. Naslov razprave: **Narava votivne cerkve**. Zaradi dodanega povzetka v samem referatu spet le kratek komentar. Drama pričuje o čudežu, ki ga naredi Marija Mati božja zaradi velike vere vurbeske grofične Marije v pomoč Kristusove Matere. Od rojstva slepa spregleda. V zahvalo Ozdraviteljici sklene dekličin oče sezidati cerkev; kar pomeni uravnoteženo menjavo med božjim in človeškim, človek naj da svoje najboljše Bogu. Grof da hčerino doto za zidavo romarske cerkve, grofična pa, ki postane umetnica, slika-veze, se odloči za samostan, za svetniško življenje, ki je navsezadnje edino vredno. In edina vredna je umetnost, ki slavi Boga oz. Mater božjo, svetnike. Ptujška cerkev bo skozi stoletja vžigala v romarjih katoliško vero, jim vzbujala upanje v čudeže, v temelju v odrešenje, ki je največji čudež.

Umetnost se tako preoblikuje - preosmisli - v molitev. Glej vrsto sorodnih dram, dramatizacijo Turnškove povesti **Božja planina**, o višarski Mariji; Vodopivčevo dramo **Na Skalnici**, o svetogorski Mariji nad Solkanom; tudi Petančičevo **Legendo o koprivniški Mariji**, ljudski oder 1938/39. Na zagovor samostana odgovarja med vojno Majcen z dramo **Ženin na Mlaki**; v nji zavrne samostan kot rešitev, kritičen je do njegove klerikalne stvarnosti. Napiše **Krščansko komedijo**, predoči paradoks absurde vere in smešnega vernika, starega Mlakolopa. Dramo sem empirično singularno analiziral v **RDS**, knjiga **Teologija postmoderne**, 2005, od strani 5 do 213. A Majcnov **Ženin** je le en odgovor na **Grofično**. SD pozna več odgovorov, ker obstaja več ReKons

zamišljene-iskane resnice. Ene si verjamejo, da so vrnjena izvorna bit, druge vedo, da so zgolj ReKonse. Ta zavest vodi navsezadnje v današnji postmoderni nihilizem. **Ženin na Mlaki** kombinira nič(esnost) mlake-močvirja oz. tega sveta in vero v Jezusa kot v slutenjski lik transcendence. Majcen se zadovolji s tematizacijo - uprizoritvijo - problema.

III. PRAKTIČNI PRIMER REKONSTRUKCIJE

(ob Jurčičevem in Kuretovem **Juriju Kozjaku** - referat za simpozij)

Ker je obseg referatov za **Kuretov simpozij** omejen na eno avtorsko polo, naj ga s tem 3. poglavjem sklenem. Razprava, ki sem jo napisal o Kuretovi dramatik, je mnogo daljša od referata; v nji podrobno obravnavam naslednje Kuretove drame: **Igra o gospostvu sveta**, **Igra o kraljestvu božjem**, **Božična igra**, ta je ReKons Drabosnjakove istoimenske, in **Bog kliče**. Za referat namenjam prvi del podrobne razprave o Kuretovi drami **Jurij Kozjak**, 1936, podnaslovljeni »narodna igra v dveh delih in desetih slikah«. Kuret nima podnaslova, kakršen je pri Jurčiču: »Slovenski janičar. Povest iz petnajstega stoletja domače zgodovine.« Kuretov **Kozjak** je najnazornejši primer (Kuretove) ReKonse, ta pa je glavna tema referata.

V uvodnih **Spremnih besedah** Kuret zapiše: »Ker igra ni dramatizacija povesti, je besedilo seveda v celoti izvorno, le dve mesti menda sta Jurčičevi.« Podrobno primerjanje povesti in drame kaže, da Kuretova izjava ni točna. Res so skoraj vsi stavki drame Kuretovi, vendar pa drama zvesto sledi povesti, v orisu značajev in poteku dogodkov. Celo v sporočilu. Razlika je predvsem v tem, da tisto, kar podaja Jurčič bolj implicitno, epsko, pripovedno, nevsiljivo, Kuret radikalno zaostri v eksplicitno tezo. Iz romantično-realistične povesti nastane versko in moralno vzgojna drama, dejansko cerkvena agitka. Oba avtorja govorita o Slovencih, vendar Jurčič mnogo bolj poudarja slovenstvo, slovensko zgodovino in rod, medtem ko opozarja Kuret predvsem na poseg katoliškega boga v ta svet. Ta poseg je že pri Jurčiču, a je podan zadržano. Pri Kuretu postane teološko zanosen, retorično navdušujoč.

Jurčičevega **Kozjaka** je mogoče vzeti za izhodišče. Od povesti naprej se razhajata dve liniji. Ena je lastna Jurčičeva. **Kozjaku** čez 4 leta, 1868, sledi roman **Deseti brat**, v katerem je krščanska moralka že zelo v ozadju oz. predelana v naravno. V **Kozjaku** sta ob poštenem slovenskem ljudstvu, ki pa

sámo na sebi ni zmožno svoje obrambe, glavna in pozitivna slovensko plemstvo in poslovenjena samostanska duhovščina, medtem ko prevzame v **Desetem bratu** vodstvo slovenskega naroda par slovenska inteligenca in slovensko trgovsko - kmetijsko podjetniško - meščanstvo, študent Lovre Kvas in graščak podjetnik gospod Benjamin. S poroko med Lovretom in Benjaminovo hčerko Manico se oba razreda združita. Slovensko kmetstvo je sicer še pozitivno, a obenem osmešeno, podano kot klavarno, pogoltno, neumno, liki Krjavlja in njegovih pivskih tovarišev v Obrščakovi gostilni.

Na poti zapuščanja ljudstva se Jurčič kmalu ustavi, tudi pod Levstikovim pritiskom. Prevladujoča linija humanizma in/ali razsvetljenstva gre prek obeh **Tugomerjev** kot obnove arhaičnega para ali celo identitete ljudstvo-plemstvo, narod-knezi, k Cankarju in zvezi inteligenca - proletariat kot nova oblika ljudstva, glej dramo **Za narodov blagor**. Na tej liniji vztraja SD prek Kreftove **Velike puntarije** do Borovih **Raztrgancev**, do NOB dramatike, ki se v povojni SD razkroji.

Druga linija gre od **Kozjaka** prek Slemenikovega **Izdajalca**, silno brane-popularne povesti iz leta 1873, tudi dramatizirane (Jaka Špicar), prek Krekovega **Turškega križa**, 1910, do dramatike SPE (Slovenske politične emigracije), do Vombergarjevega **Napada**, 1949. Kuretov **Kozjak** povezuje **Turški križ** in **Napad**, njegov namen je še naprej bazirati slovensko zavest in družbo na **Kozjaku**, pri tem pa le še bolj poudariti **Kozjakov** katolicizem.

Kuret dosega svoj namen z ReKonso, ki pomeni predvsem množenje versko-konfesionalnih - cerkvenih - izrazov; ti so pri Jurčiču redkejši, podloženi v snov. Ni naključje, da je napisal Kuret **Kozjaka** za proslavo »osemstoletnice« ustanovitve stiškega samostana, dramo posvetil »belim stiškim menihom«; tudi uprizorili so jo isto leto, 1936, v Stični. Kuret je tako dopolnil delo-dramo cisterijana dr. Metoda Turnška, njegovo dramo **Potujoči križ belih menihov**; podrobno sem jo že analiziral v **RSD**. Tudi to dramo so uprizorili v Stični. Obe skupaj sta bili namenjeni slavljenju stiškega samostana, skoz to pa rekatolizaciji Slovencev. V drugi polovici 30-let se namreč ponovno zaostri ločitev duhov na skrajno desnico in skrajno levico. Levica je utemeljevala prihodnje slovenstvo na marksistično razumljenem razsvetljenstvu, desnica na srednjeveškem katoličanstvu. Levica na Linhartovem **Matičku**, po svoje obnovljenem - ReKons - v Kreftovih **Kranjskih komedijantih**, desnica v Romualdovem **Škofjeloškem pasijonu**, po svoje obnovljenem v Kuretovem **Kozjaku** oz. sploh v Kuretovi dramatiki.

Je pa nekaj, kar obe liniji druží: duh kolektivizma. Kuret ga v **Spremnih besedah** oznanja zavestno. »Ta igra je ... stopnja v borbi za ... izraz nove skupnostne igre«, kakršna je na levisi **Velika puntarija** ali dramatizacija Cankarjevega **Hlapca Jerneja**. »Taka igra terja, če že ne delujočih množic«, izraz množice uporabljata najraje Kardelj in Kidrič, »pa vsaj kar se da razgibanega okvira množice in mnogo pisanega dejanja.« Za dejanje se ne zavzema le krščansko socialna smer na desnici, Kocbek kmalu za tem ustanovi revijo Dejanje, ampak tudi klerikalna, radikalno desn(ičarsk)a. Vse te smeri masovnosti vršičijo med vojno kot vojaški spopad, jih pa oba tekmeča zagovarjata še po vojni, Kreft predela - ReKons - Levstikovega **Tugomerja**, Jeločnik - SPED - povede množice v sveto vojno zoper komunistično partijo, imenovano Rdeča zver, glej **Vstajenje kralja Matjaža**, 1951. Obojne množice

pa temeljijo tudi na Jurčičevem **Kozjaku**, na obrambi Slovencev kot kmečkega ljudstva pred agresorjem; pri Jurčiču so agresorji Turki-muslimani, pri Jeločniku in Vombergarju komunisti, v **Raztrgancih** ali Zupanovem **Rojstvu v nevihti** fašistični Italijani in nacistični Nemci.

Kuret pove v publicističnem delu isto, kar - skoraj z enakimi besedami - propagira tudi v sami drami. »Iz preproste Jurčičeve zgodbe sem izluščil idejno jedro, ki je v kratkem to, da položi materina in duhovnikova vzgoja v otroških letih neomajne osnove človekove osebnosti; te osnove se lahko zasujejo, prej ali slej pa se le prikažejo.« S tako zamisljivo-trditvijo podaja Kuret tudi osnovo za platformo Katoliške cerkve (KC) po letu 1990. KC je prepričana, da je partijska vzgoja med leti 1945 in 1990 zasula krščansko jedro Slovencev le povrhu: da se bodo v novi evangelizaciji Slovenci prebudili, spoznali pozabo spomina, se vrnili k svojemu izhodišču, danem v **Brižinskih spomenikih** in **Škofjeloškem pasijonu**.

To je teza, ki jo zastopa že Krek v **Turškem križu**, v času, ko odpravlja KC naplavine, ki jih je v - na - dušo nanese slovenski liberalizem. V **Turškem križu** prav tako janičar Juzuf paša, ki napade na čelu turške vojske Slovence v Selški dolini, spregleda, spozna, da je bil nekoč deček Jožko, in se vrne v svojo izvirno bit. Krek je še radikalnejši od Kureta, vnema se za vojaško - skorajda revolucionarno - rešitev problema. Slovencev ne branijo ne plemstvo ne duhovništvo, ampak ljudska junakinja, ki ji da meč v roke sama Mati božja; pastirica Uršula je slovenska Ivana Orleanska. Težko je reči, ali je Krek v tej drami zastopal desno ali levo revolucijo; tudi zato so krščanski socialisti med vojno Kreka upoštevali.

V Kuretovem **Kozjaku** nastopi že v Prologu Igrski vodja, ta lik je tipičen za ideologijo gibanja okrog ljudskega odra, in gledavce direktno nagovori kot kristjane, kot farane; gre za različico (Petančičeve) **Igre naše fare**; slovenska družba je načrtno razumljena kot arhaično vaško občestvo katoliškega tipa: kot fara. Prve besede Vodje so: »Bog vas sprejmi, predragi farani!« Aluzija na izjavo Ulrika Lichtensteinskega, le da je tam poanta na »Buge vas primi kralva Venus«, tu na katoliškem bogu in materi božji. »Ni glavno Jurij Kozjak, ki so ga, fantiča, ugrabili,/ in je na Turškem Turek postal,/ pa je kot fant spregledal, ko mu je Bog to milost dal.« Bog odloča, ne človek. »Glavno je, da bi spoznali,/ kako še Turek tistega ne izruje,/ kar mati in duhovnik vsadita v mlado srce.« Biološka mati in KC kot Mater et Magistra. »Lahko zamre, ampak prej ali slej vzkali,/ če ne poprej, ko se kaka stiska oglasi./ Čudna pota ubira Gospod, preden nas k sebi pripelje,/ ali vse se prav zvrši.« Jurčič konča povest skoraj z istimi besedami. Kuret: »To milost še sprosimo,/ da sveta vera v nas zmeraj živa ostane.« Kajti »sleherni bo prišel pred božji tron.« Pred sodbo, ki bo odločala, ali bo vržen v večno trpljenje (v peklju) ali povišan v večno milost (v nebesih). Da bi se zgodilo to, »Boga za sveti blagoslov prosimo.« Sledi pesem, ki jo »zapajo vsi z godbo«, ob fanfarah. Pesem, namenjeno bogu, »ki kraljuješ vekomaj ... Žive naj tebi v slavi vsi narodi zemlje!«

Na koncu vsake od desetih slik **Kozjaka** nastopi Igrski vodja, izreče vzgojno poanto, ljudje-gledavci pa pojejo. Tudi Jurčič pozna navedke iz pesmi, daje jih kot móta v začetek vsakega poglavja povesti. A ti navedki so v tesni vsebinski zvezi z dogajanjem v poglavju, medtem ko je dramatikov namen drug: prepeljati občinstvo v tabor katoličanstva s posredovanjem slovenske narodne ali ponarodele pesmi, recimo Potočnikove, glej **Zvonikarjevo** »Ko dan

se zaznava«. Namen je: tudi narodno pesem pokristjaniti. Tudi takšne verze, ki sami na sebi nimajo zveze s katoliškim sporočilom, recimo na koncu prve slike: »Sonce mi rajša tam doli za gore,/ po polji je obs'jalo vse žlahtne rožice.« Ali pa zveza z narodno pesmijo obstaja, le da poudarja narodna pesem žalost fanta, človeka, »Kam, kam revež čem iti .../ moram iti proč« itn., Kuret pa doda kot Igrski vodja: »Boj se - in se ne vdaj,/ da se ne izgubiš!« In: »O Marija, o Marija,/ ti dobrotno imaš srce,/ srečen, kdor te z vero poje,/ Bog mu uslišal bo želje.« To ni le Kuretovo-človeško upanje, ampak božja obljuba: da se bo vse končalo dobro: glej že poanto Ciglerjeve povesti **Sreča v nesreči**. »Plete se življenje včasih,/ da obupal bi morda«, kot človek obupa v Ganglovi **Sfingi**, v Grumovih **Trudnih zastorih**, v Smoletovih **Zlatih čevljkih**. »A Marija zate prosi,/ ljubi Bog ti pot ravna.« Analogne verze beremo do konca drame: »Le Bogu vdani človek vse prenese,/ ne zlomi ga usoda opoteča./ In kakor brambovec vsak boj vzdrži,/ tako se verni nikdar ne boji.«

Obramba domače vasi in cerkve - tudi Cerkve - v nji je vsebina več SPED. V **Napadu** napadejo partizani, najprej zmagajo in zasedejo vas-faro, nato morajo oditi. Vera, da se bo tako zgodilo, se ni potrdila leta 1945, jo je pa dramatik prenesel na kasnejši čas; enako Jeločnik v **Vstajenju**. Potrdila se ni niti leta 1990 in ne še leta 2006. Vera, da pride pravi človek v raj, ta že; to vero uprizarja recimo Debeljak v **Črni maši za pobite Slovence**, 1948. A Kuret hoče in obljublja več. Narodna verska pesem pravi: »Oče ljubi nad oblaki .../ varuj nas ob sili vsaki;/ vzemi nas v prelepi raj.« A Kuret pokaže - namen njegove drame je, da pokaže - zmago KČe tudi v tem svetu.

Na koncu drame niti ne govori več Igrski vodja, ki je laik, besedo prepusti Opatu kot predstavniku KČe. Ta obnovi »žalostno zgodbo« o ugrabitvi dečka Jurija, o tem, kako postane Jurij janičar, preganja kristjane kot »sovražnik naše svete vere«, ampak zgodba se s tem ne konča. Bog poseže vmes, v sredo tosvetne zgodovine, Jurija vrne katoličanstvu. Uspeh katoliške vere je zagarantiran, zato: »Ne bojmo se potem bojev s temo«, boji pa sežejo od moralnih do vojaških, do brambovstva oz. domobranstva med 1943 in 45, »zakaj upanje božje milosti hodi pred nami.« Tudi najhujši grešniki in krivci, recimo visoki oznovski častnik Karel Logar v Kremžarjevi SPED **Na pragu**, se v smrtni uri spreobrnejo; partizan Matjaž, ki je ubil nedolžno Snežno, se spreobrne že prej, glej Simčičevo dramo **Zgodaj dopolnjena mladost**, 1967.

Pri Kuretu je zmaga totalna. Opat: »Kako čudovita so pota Gospodova ... Gospod Jurij, viteška čast vas čaka. Čaka vas tudi Kozjak«, grad in posestvo; Jurijev zli stric Peter je naredil samomor, se obesil, »se umaknil« Juriju, ki je legitimni dedič (ob)lasti. »Turki beže«, kot bodo nekoč liberalci, komunisti pa so že zbežali, razkrinkani so, kot kaže Kociper v SPED **Svitanje**. To se bo zanesljivo zgodilo; pater Bernard vodi vse v cerkev, »pred prelepi oltar z Žalostno Marijo. Ubogi ljudje se obračajo k Njej v težavah življenja in Njena priprošnja nikdar ne preneha«, kot uprizarja Jeločnik čudežno ozdravitev od gobavosti v SPED **Simfonija iz Novega sveta**.

Drama se konča s pesmijo: »(Vse zapoje z godbo) Hvala večnemu Bogu! ... Fanfare. Zvonovi slavnostno zvonijo.« Kuret je prepričan, da je s svojim **Kozjakom**, z ReKonso Jurčičeve povesti še utrdil vero-gotovost, da je izvirna bit kot polno mesto navzočnosti katoliškega boga dosegljiva in dosežena. Prostor - ne le stiškega - samostana kot posvečen postane skoz versko dramo obnova začetnega paradiža, rajskega vrta Eden.

IV. DRAMSKI ŽANR SE SPREMINJA V KONFESIONALNEGA: V RELIGIOZNO AGITKO IN V OBREDNO MOLITEV I

(ob Kuretovi **Igri o gospostvu sveta**)

V kratkem, a zelo jasnem dramskem prizoru **Igra o gospostvu sveta** ponazori Kuret predvojni položaj ne le slovenstva, enako Evrope oz. vsega sveta. **Igra** se bere kot prerokba (torej še ena jasnovidnost), ki v marsičem drži: boj med tremi zlimi silami, kapitalizmom, nacizmom-fašizmom in komunizmom-stalinizmom. Zadnja dva se med sabo spopadeta na življenje in smrt, kapitalizem ostane; s tem pa ostane osnovna dilema: ali zgolj ta svet ali transcendenca v imanenci, katoliško pojmovana večnost, ki pa je kot KC tudi oblast na tem svetu. Kakšna je ta oblast oz. kakšno je razmerje med oblastjo KCe, ki je Kristus Kralj, na eni in kraljestvom, ki ni od tega sveta, na drugi strani, ostaja odprt problem; ne Kuret ne nihče drug ga ne zna razrešiti.

Stališča oz. pojavi se prepletajo že od začetka **Igre GS**. Za KC so značilni duhovniki, posvečene osebe; Kuret pa postavi na oder tak Zbor - in njegov Zbor je pozitiven -, ki je v »enotnih delovnih oblekah«. Kot vemo, so te tipične tako za fašizem-nacizem kot za stalinizem, ne pa za KC, v KCi imajo cerkvene osebe posebne obleke. Kjer prehaja KC v analogno delovno skupnost, se napoveduje ali že uvaja klerofašizem. Zna Kuret dovolj razločiti med klerofašizmom in ateističnim fašizmom? Zna; fašizem mu je blizu, le da ni zopercerkven.

Stanje sveta v letih neposredno pred začetkom druge svetovne vojne je podobno apokalipsi, torej končnemu času, ko se dogaja zadnji boj - sveta vojna - med dobrim in zlim. Stanje je zaenkrat skrajnje slabo. Vodja zbora - tudi v točki Vodje se Kuret bliža nacizmu in stalinizmu, likom Mussolinija, Hitlerja, Stalina - definira, kakšno je to stanje; marsikdo meni, da je tudi danes - 2006 - tako. Ni več »poštenosti, iskrenosti, pobožnosti, pravice, ljubezni, dobrih del, vesti, sleherne čednosti, resnice«. Nastopil je »strašni čas, od Boga preklet!« Napoveduje se vojna. Ljudje so »postali sužnji. Stiska nas tare, glad nas mori, bolezni nam pijejo kri«, poje Zbor; ni tako tudi danes, predvsem v tretjem svetu?

»Kam« pelje ta svet? Le Poslanec božji pozna odgovor. Zlim grozi s kaznijo. »Krohot vam bo zamrl na ustih. Prebledeli ste! Zastaja vam kri? Zaznamovani ste zdavnaj do konca dni.« Je tu Kuret še pravoveren katolik? Ne prehaja v nauk nekakšne predestinacije? »Le naprej - po Gospodovem dopuščanju naprej.« (Tako trdi tudi Briški v **Komiki zla**, le da z negativno konotacijo.) »Prišel bo dan sodbe in plačila.«

Tu je težava. Trditi, da je nastal zli svet zoper božjo voljo pomeni trditi, da bog ni vseomogočen. A zakaj hoče bog zlo? Da bi ljudi preizkusil; tako je ravnal že v vrtu Eden, ko je dopustil Kačo in njeno zapeljevanje. Človek je pač svoboden, tak si je izvolil zlo. Bog »vas tepe, da vas preskuša. Žge vas«. Ne iz sadizma, ampak, »da se zlato v kamnu stali. Bije vas, da se jeklo v vas skali.« Sorodnost s sovjetskim duhom: **Kako se je kalilo jeklo**, Ostrovski; Stalin=Jeklin. (V karikaturi St Bernarda Jeklin, vrhovna zajčica rumenega žurnalizma, ki razira nadškofu kosmate noge.) »Kar je nevrednega, ne obstane. Kar je šibkega, se zdrobi. Kar je gnilega, izteče. Samo klen rod obstane v borbi z gospodi tega sveta!« Torej: v borbi. Ne militaristični, vendar v borbi. Ne gre za odpuščanje, dobrote, milino, trpno trpljenje, ampak za aktivni boj, ki je sveta vojna. Rezultat tega boja je »klen rod«, ta izraz pa je zelo blizu predvojnemu gentilizmu-rasizmu; rod=pleme=kri=narod. To niso vrednote od onkraj; zelo tosvetne so, čeprav so po Kuretovem prepričanju prežete s Kristusovo vero. Ta vera odloča; Poslanec božji: »Trdna vera vse premaga.« Izraz je vojaški: premagati. »Milost božja vas okrepi.« (Telovadba kot predvojaška vzgoja.) Ob milosti boga se je treba boriti. In ta pravi bog je tudi oblast; če ni oblast, KC nima moči. Poslanec božji trdi, da je on oz. tisti, ki ga pošilja: »nad obema« tekmečema, fašistom in komunistom, ker je »od vekomaj do vekomaj; ki je, ki je bil in ki bo.« To je prava oblast. »Od morja do morja bo vladal«, torej na tem svetu, »od veletoka do krajev sveta! Poklonili se mu bodo vsi kralji na zemlji, služili mu bodo vsi narodi!« Izrazi so tosvetni. »Njegova oblast je večna oblast, ki ne mine!« Oblast, a večna.

Ko Zbor prikliče Kristusa Kralja, deluje ta »od daleč, mogočno in svečano«, torej kot najvišji kralj. Pravi sicer: »Moje kraljestvo ni od tega sveta. Ko bi bilo moje kraljestvo od tega sveta, bi se moji služabniki bojevali zame.« Saj se! V **Krvavi Španiji** duhovnik-jezuit (Benito) podpira (vodi) desnico, se bori zoper levico. Med vojno v Sloveniji KC podpira domobranstvo kot vojsko, vojakom daje pogum v vojni zoper komuniste-partizane; poanta je, da semeniščnik postane Stotnik-vojščak, glej Vombergarjev **Napad**. Enako postane član Vaških straž lap v Rozmanovem **Človeku, ki je umoril Boga**, 1959. Vodja zbora »pade na kolena z zborom vred« pred tem in takšnim Kristusom.

Kuret ostane hote dvoumen, upošteva oboje: sveto vojno in resnico. Konec **Igre GS** je napisan v tem dvojnem duhu. Vodja Zbora, ki je zgolj človek, Kristusa Kralja prosi: »Daj nam spoznati, katera je naša pot!« Zbor mu sekundira: »Naša srca razklana - naše zbegane duše - nimajo druge tolažbe. Samo ti nam ostaneš - samo slutnja o tebi - samo misel o tebi«; a o katerem tebi, vojskovodji ali nosivcu resnice kot absolutne? Kuret ostaja hote v indiferenciranem. Ribari v kalnem. Poslanec: »Samo vera Vanj.« Kristus Kralj: »Jaz sem za to rojen in sem za to prišel na svet, da spričam resnico«, ta pa terja sveto vojno. »Vsak, kdor je iz resnice, posluša moj glas.« In vendar ga Kuret med vojno ni poslušal, če ga je razumel kot klic k vojaškosti; ni bil ne domobranec niti ni pisal vojaških dram. Iz formulacij, kakršne navajam, ni mogoče sklepati, kaj bo storil Kuret čez dve tri leta, okrog 41-42. Zbor je nejasen oz. (pre)splošen: »Poslušajmo vsi! O sveta resnica!« Vodja: »Skoz goščavo zmot in trpljenja sveta«, Zbor pa doda: »gremo ranjeni romarji v večnost nebes!« Vendar **Igra** se konča kot enoumna manifestacija občestva; Poslanec »začne spev, ki ga zapojejo igralci in vsa dvorana.« To spominja na

unisono ploskanje in ovacije v sistemih fašizma-nacizma in stalinizma. Pojejo: »Mogočno se dvigni nam spev iz srca!« To je mogočnost želje po zmagi.

Kaj pomeni ta mogočnost in sploh Kuretova teza v **Igri GS**, je razvidno iz naslednjega dramskega prizora, objavljenega neposredno po **Igri GS**; naslovljen je **Nazaj h Kristusu Kralju!** Le nekaj citatov, vse povedo. »Bratje ... saj skupaj smo pot nastopili/ in v strnjenih vrstah hodili.« Strnjene vrste so simbol totalitarizma: korakanje disciplinskih - delovno vojaških množic. Kličejo po »vodniku« kot »rešeniku«. Vodnik=Vodja. Kličejo: »Kristus, naš kralj, je velik.« Kristusa prosijo za usmiljenje, ker mu niso bili zvesti. Obljubijo, da mu od zdaj naprej bodo: »Kralj naš edini!« Edini je tudi znak ekskluzivizma. Kristus je »večni naš Kralj.« Zato: »Kristus kraljij./ Kristus zmaguj!« Resda: »v hostiji sveti/ nam gospoduj!«, a ta Hostija prehaja v KC, ki je Kristusovo sveto telo, to telo pa je institucija tega sveta, ki je imela nemalokrat celo svojo vojsko. Omenjeno pesem smo peli gimnazijci pri mašah vse do maja 1945.

Na koncu ponazoritve-analize **Igre GS** še nekaj o likih treh gospodarjev tega sveta. - Prvi gospod je kapitalist; enako tudi oba druga, le da so med sabo v sporu, ki bo prešel v vojno; vsak hoče vso oblast; zgodba-struktura je znana iz prve svetovne vojne. Prvi: »Konjunktura se boljša, svetovni položaj gre navzgor. Proizvodnja se dviga. Tudi ta manever smo dobro izpeljali.« Ne beremo tega tudi danes v obnovljenem - globalnem - kapitalizmu? Drugi: »Surovin mi dajte! Dajte mi kolonije! Ne morem brez njih držati koraka s svetom.« Tretji: »Denarja mi dajte in oborožil bom armade in zavzeli bomo deviške dežele z bajnimi zakladi. Nakupil bom tankov, bombnikov in težke artilerije, založil z municijo za deset let.« - »Prekalkulirali bomo. - Glavno so dividende.« Itn. Tak govor pripisuje današnja svetovna - tudi slovenska - levica desnici, ZDA, Bushu.

Ob kapitalistu se pojavita sva Gospoda bodočnosti. Prvi je nacist-fašist: »Kdo me bo sodil? Kdo bo razmišljal, kaj vodja ukrepa.« Tudi tu je Vodja. »Jaz sem izvoljenec.« Hitler. »Naroda duša se zgnetla je v prsi te, v njih zdaj prebiva. Jaz sem vaš Vodja! Molim za vas. Vodim vas v boljšo bodočnost. Vsi kakor eden.« Drugi: »Mase molče. Kaj ne, sodrugi, ni sonca, ni življenja! Ostal je proletariat!« Jasneje se ne da govoriti. »Jaz bom ustvaril svetovno zvezo sovjetskih republik. Poveljčal bom delo do samega sonca. Jaz bom osvobodil svetovni proletariat!« Prvi: »Morje jeklenih čelad čaka na moj ukaz.« Drugi: »Nebo se bo potemnilo od rojev mojih bombnikov.« Oboje drži. Prvi: »Ustavil te bom. Zgrozil se boš pred mojo močjo.« Oba: »Jaz ali ti.« Videli bomo, kdo bo vladal svet. Kristus je za njiju »prevara, privid«.

Kuret ni zoper oblast, ampak zoper takšno, ki je brez večnosti, brez katoliškega boga.

V. DRAMSKI ŽANR SE SPREMINJA V KONFESIONALNEGA: V RELIGIOZNO AGITKO IN V OBREDNO MOLITEV II

(ob Kuretovi Igri o kraljestvu božjem)

1

Pričujoča razprava, najprej imenovana **Kuretova dramatika**, zdaj pa razdeljena v več - osem - razprav, je sestavljena iz več delov. Spodbujena je bila s strani organizatorja Kuretovega simpozija, najprej je bila mišljena kot referat. V teku dela pa se mi je zamisel spreminjala, kot je pri meni navadapravilo. Vprašal sem se, zakaj ne bi izkoristil priložnosti in obdelal vse Kur(etove)D(ramatike). Takšna bi razprava seveda daleč presegala okvir, ki mi - vsakemu referentu - je določen, tj. 1 AP. Odločil sem se, da kar bo presegalo okvir, bom napisal zase, za **RSD**. Že tole poglavje, ki ga pišem, kot nova in posebna razprava ni namenjeno simpoziju, zato je pisano v kratitščini. Morda niti vsega teksta, ki je pisan v normalni Slščini, organizatorji simpozija ne bodo sprejeli, ker bo šel čez okvir. Njihova stvar, naj objavijo, kar želijo. (KasO: tudi razpravo **Dramski žanr se spreminja v konfesionalnega: v religiozno agitko in v obredno molitev I** sem iz referata izločil.)

ES analizo **Igre o gospostvu sveta** sem napisal v uradni Slščini, v želji, da obsega referat tudi eno takšno analizo oz. citate iz KurD. Število citatov sem omejeval. Tega mi v ES analizi **Igre o kraljestvu božjem (IgreKB)**, 39, ni (več) treba.

Obe **Igri** se dopolnjujeta, delani sta na isto temo, imata isti ustroj: boj med Dobrim in zlim oz. med Katbogom in AnKrom (Antikristom); tretja KurD v tej zvezi je **Igra o Antikristu**, z moje strani že ES razčlenjena in analiza o nji objavljena. AnKr ni izbran slučajno. SV terja boj med Prabogom in lažnim bogom, med FKrom in AnKrom. AnKr navzema v Razčasih Razoblike, a zmerom je Strno en in isti: Lucifer, ki se je uprl bogu, Kača, ki je zapeljala AdĖvo, sila, ki je kriva Člpadca v izvirni greh, njegovega Trpa, možne usode kot Pogubljenja. Ves čas je ob tej sili tudi Katbog kot moč, ki omogoča odrešenje. Vendar - da bi to dosegla, je pogoj Člaktivizacija v pomenu Totmobilizacije vseh ČlPozsil. O tem govori, temu namenu služi **IgraKB**. Ker gre za 3 Razigre, bom le-to pisal kot **IgroKB**, **Igro o gospostvu sveta** kot **IgroGS**, **Igro o Antikristu** pa kot **IgroAnKr**.

Za uvod še tole: v referatu za simpozij sem se v ostrini sodb zadrževal: v pričujoči razpravi se mi ni treba več, pisana je le za **RSD**. Zadrževal sem se v sodbah o Kur(et)u, nisem vlekel vseh konsekvenc oz. izražal sem jih blaže. Zdajle jih bom - nasprotno - zaostroval. Vnašal bom v tekst tudi več moje PvtZge. Od Trad SLZa se bližam svojemu tipu Zni.

Še to: glede na to, da sem sklenil ne več pisati ES analiz ali pa le izjemoma, pričujoča razprava je takšna izjema, mi ostaja knjiga **Mitska ali današnja antika** nedokončana. Morda uvrstim vanjo razpravo **KurD**; čeprav ne

gre za antiko, gre tudi zanjo: za srednjeveško Moto, ki velja za vse čase. Prometej je recimo tudi AnKr. Ali Dioniz. (KasO: kmalu pa se mi je duševno in telesno zdravje popravilo. Knjigo **Antika** sem pravkar končal. Njen tretji del so razprave o **KurD**.)

Kot sem že omenil, je bila **IgraKB** napisana za »VI. Mednarodni kongres Kristusa Kralja v Ljubljani v dneh 25. - 30. VII. 1939.« Kot takšna je Teol-Ideol agitka. Kot Katdel - tudi Da - SKule nima za Vrhovno Vrto Raz Rese, ampak služenje Katbogu (s tem KCi); Zamol(čuje), kar ji trenutno ni pogodu. Zato v PoV SLZ - niti v elitno SLZ - ni prodrlo spoznanje, da je bila tikPV (a tudi prej) KatSD (tudi KatSLita) radikalnejša v Totzamislih od KomPtje, kaj šele od Liba (RLH VISA-prakse). Vse 3 **Kurlgre** so dokaz za mojo trditev. Ptja ne pozna ne leta 39 ne PoV takšnega tipa dram, čeprav pozna tudi agitke, posebno MV-II skeče za Prtodre.

PV levičarji pišejo Realdrame, z nekaj poudarka na Socusmeritvi, a v primerjavi s KurD je ta poudarek zanemarljiv. Če iščem paralelo **Kurlgram** na PVleci, je ne najdem. Niti Prokult ni šel tako daleč; Delak ipd. so dramatizirali Cana, **Hlapca Jerneja in njegovo pravico**, ne pa pisali oratorijev a la **Igre**. Naj spomnim, kdo so pisali v 30-letih oz. v letih pred MV-II: Kreft **Kojante**, Brnčič **Med štirimi stenami**, Ferdo Kozak **Vido Grantovo**, Čufar **Ščurke**, Moškrič **Dani se**, Potrč **Kreflovo kmetijo**, Zupan **Trajbasa**, JKranjc **Direktorja Čampo**, Miško Kranjec **Pot do zločina** itn., vse več ali manj Realz. PoV se nadaljuje NOBD, a v okviru Realza, Miheličeva postavi na oder **Ogenj in pepel**, Potrč **Lacka in Krefle**. Celo kramparska in lopatarska SD - Žiškova **Vsemu navkljub** - ima vsaj ZunRealz formo.

Ptja ni narekovala-naročala pisanje dram a la **Igre**. Podpirala je gledališče kot Kulustanovo Relsamostojnega tipa, medtem - kot bom navajal - Kur Gled kot avtonomno odklanja. Vse mu je v službi-funkciji (re)aktivizacije srednjeveške FKCe, s tem tipa bivanja, ki ima močne poteze Kfza. **IgraKB** vodi v DRevo, v tisto, kar se je zgodilo MV-II s pojavom Dmba kot Vojsile KCe. Kakšna je bila MV-II Kurova vloga, ne vem. Se je res lahko odpovedal platformi, ki jo je zagovarjal še dve leti prej? Ptja je omejevala RLH, KC ga črta. Ptja ostaja pri Kuli kot odru, KC - KurD - spreminja ves svet v oder, vse totali(tari)zira. **IgroKB** uprizori Katgibanje ne le na prostem, na velikem prostoru, da bi imelo do nje dostop čim več ljudi. (Isto velja za Kuretovega **Kozjaka**.) Plečnik projektira ljestadion v cerkvene namene, župan Adlešič ga za takšne namene zgradi: za namen Kongresa Kristusa Kralja. Ptja ni ob svojih kongresih, eden je bil v Lji, ukrenila nič podobnega.

Tu se je treba vprašati: ali je Dazadržanost KCe v radikalnosti realizacije Kurplatforme le taktična, ker KC ve, da ne bi dobro učinkovala, ali pa se je DSKC odpovedala analognim PolIdeolverskim manifestacijam, ker ji je le še za oblast, ni pa več fanatična, totalitarna? Mar DSKC sama ve, kako je s tem?

Razlika med dramami, obravnavanimi v **Antiki**, in **Igrami** je v tem, da so v **Antiki** Trage, tudi groteske, **Kasandra**, **Ptiči**, **Igra za igro**, medtem ko so **Igre** Mote. Mote podajajo SV med Dobrim in zlim, pri tem verujejo v zmago Dobrega, FKra, glej tudi konec **IgreKB**, medtem ko so Trage že ARF nad ugotovitvijo o SZSL Mot in Verfanatizmu. Trage se končujejo tragično, a tudi groteskno, z Iro, s skepso, z Nihom. Ali pa odpirajo prostor za nova razmišljanja NejDam; tako razumem IvSvetovega **Ojdipa v Korintu**, ki ga pa žal

še nisem ES analiziral; a ga moram, brez te analize knjige **Antika** ne morem skleniti. - **Igre** je treba brati torej kot uvod v Trage, tudi v žalostinko Tauferjevega **Odiseja in sina**, če se mi posreči napisati ES analizo o njem. (KasO: niti IvSvetove niti Tauferjeve drame še nisem utegnil ES obdelati. Prelagam, prelagam. Ne morem delati več, kot delam.)

Topos **IgreKB**: »Arena Stadiona z odrom pred glavno tribuno na zahodu, z visokim jamborom v sredini in stolpom na vzhodu. V začetku igre vihra na jamboru prapor Kristusa Kralja!« Ne UsmJKra, ampak FKra kot Kralja; ta izraz se kar naprej ponavlja, je bistven. Kralj je Vladar, tj. oblastnik nad onim in TS(vet)om. Usm, dobrota, ljezen itn. so le vsebina oz. utemeljevanje Pice FKra do vloge-mesta Vladarja sveta. Stadion z ljudmi-občinstvom vred je ZnaSi za (celo Voj) ladjo, ki pluje proti nebesom, v smer, ki jo določa FKr-KC. Odtod tudi prva izjava-stavek v drami: »Pričnimo v imenu božjem!« Vse, kar se dogaja, se v imenu Katboga, razen tistega, kar uveljavlja AnKr-Hudič; a Hudičeva volja je začasna in omejena. Mota kaže, kako se skuša udejanjiti, a napor AnKra je - perspektivno gledano - zaman.

Drama ni igra pred ljudmi, kot v RLH VISu, tudi NOBD; nadangel Mihael, ki je Vojangel z mečem, oznani: »Ta igra je življenje.« Ni razlike med Žem in igro; to brisanje razlike vodi v Inf oz. v Tot, kot danes v islamizmu oz. v samem Muslu. »In življenje je igra pred Bogom.« Katbog je pravi avtor vsega in celo gledavec; Čl ima povsem podrejeno vlogo. »Za njo« - igro - »je treba priprave.« **IgraKB** je takšna - Verpedagoška - priprava. »Ste vsi pripravljeni?« Panmobilizacija Katmnožic pomeni, da morajo biti pripravljene na vse; konkretno: na dogajanje MV-II. Kur se tega zaveda enako kot Tomec in Ehr(lich).

Bistveno je, da odgovorijo »Vsi gledalci in zbori izven Stadiona: »S m o !« Ves svet, razen zlih, ti bodo pa pogubljeni. Edino pravično je, da bodo kaznovani. Kot je Ptja kaznovala zle v PoV zunajsodnih pobojih. Svet je le za čiste-prave. Mihael: »Pridi, ljudstvo božje, in posesti svet, ki ti je pripravljen!« Čl Sv je le v tem, da - čim bolj goreče - izpolnjuje zakone-ukaze Katboga-KCe. Katbog vse pripravi, ljud le udejanji, pa še to zmore le zaradi bogove pomoči. Zle je treba odstraniti, da bodo ostali le dobri, vsi kot Eden, kot njihov Sodnik in Kaznovelec zlih. (Kako je bog Sodnik oslabil od leta 39 do leta 2006, vidimo iz vloge boga Sodnika v Briškega **Komiki zla**.)

Nekatere Kurove formulacije so še posebej zanimive, le pozorno jih je treba (pre)brati. Pesem »O Bog v nebeški slavi«, slava je fpojem, se konča: »ki vabiš k svoji sreči/ vse narode sveta.« Tu je Temrazlika z RLHom. RLH se zavzema za srečo Čla, Kat za srečo boga. Ostro rečeno: ali ni ta(k) bog onanist, kakršnega je naslikal Rudolf v **Kserksu**? Čl je potreben le zaradi boga, ne pa zaradi sebe. **Igre** so Radpolemika zoper RLH. Je to PSto KCe mogoče odmisлити, odstraniti? Tako sem mislil okrog 88, ko sem se bližal KCi, verujoč, da je kot koncilská Ecclesia reformans; zmotil sem se. Čl v **Igrah** ni SAPO, je le Pramnožica, občestvo kot Kld. Katbogu se zahvaljuje za vse dobro, ki mu ga je ta naklonil; sam ne more nič novega-drugega, le to, kar mu je - vnaprej - določil Katbog. »Verni in posvetni« pojo v en glas: »Zahvaljen,/ Gospod Bog,/ za življenje!« To je parola Za Ž! »Zahvaljen,/ Gospod Bog,/ za Tvoje stvarstvo!« Vse, kar je, je njegova last, nič Člova.

IgraKB ima isto PSto kot Trubarjev **Malkat**: Oče-Učo sprašuje, sin-učenec odgovarja; gre za preizkus učenčeve vere oz. poučenosti o bistvu sveta. Ni

enakopravnih akterjev, ki v Dia in polemiki odkrivajo Reso, kot se to godi že v antični Tragi, še bolj v moderni drami, glej Ibsena itn. V KurD pa: eden ve, drugi se uči od Vedečega. Mihael: »Ali veš, o ljudstvo božje: ta svet je samo pot v večnost?« Verni in posvetni: »Vemo!« So Kld; odgovarjajo skupaj, nihče ne sme biti PO. »Ali veš ...: ta svet je le preizkušnja za sodbo?« Isti odgovor: »Vemo!« In: »Ali veš ...: ta svet je le priprava za zveličanje? - Vemo!« Ne le to; tudi »Verujemo!« Vedeti je isto kot verovati nauku KCe, kajti le skoz ta nauk se izraža Prabog. (Tudi zame sta bistvena oba pojma: vedeti in verovati. A se zavedam, kako težko sta uskladjiva: ARFDč in VerDč. V glavnem drug drugega izgubljata. Tečeta po dveh Rastirih in vendar se morata medsebojno nadzirati.)

Mihael: »Kar je, je božje.« Ta »je« je bistvo lastništva. Člova naloga je: »Tudi svet naj bo kraljestvo božje!« Ne šele po koncu TSa, v onkrajnosti nebes. Že tu in zdaj: TS kot **Civitas Dei**. Če Čl v to veruje, je Traga odveč. Lahko pride do pasijona, ki pa po definiciji ni Traga, kot jo razumemo v RLH obdobju; v pasijonu je na koncu zmaga, Vst(ajenje) velikonočnega FKra. - Spraševanje in odgovarjanje je ponavljanje litanij, je zabijanje AbsRese v duševnost vernikov. Resa je ena sama, ta, ki jo uči KC oz. v **IgriKß** nadangel Mihael. (Za JOGSŠKe je Resa trdna kot Sveta gora s cerkvijo in samostanom na vrhu.)

Prizor končajo verne množice s pesmijo, ki jo dobro poznam, peli smo jo v šoli oz. v cerkvi od leta 36, ko sem vstopil v prvi razred, do maja 45. Zveni mi povsem domače, čeprav je nisem slišal že 6 desetletij. Z nenehnim ponavljanjem-petjem so mi jo kleriki-vzgojniki zašraufali v nezavedno. Naj pesem navedem: »Pojte hribje in doline,/ pojte z nami vse ravni!/ Kralju večne domovine/ pesem naših src doni.« Kralju, naših-Ml. »Tebi, vseh rodov Gospod,/ posvečuje se naš rod!« Rod(ovitnost)=kri (kot sveta) in je Nar-SNar. Pred nekaj leti so Slškofiči posvetili SNar MMBi, PV so ga Kristusu Kralju; pa so nas, ki mislimo Dgč, kaj vprašali? Vprašati zle, nonsens! Zle se pogubi, ne pa sprašuje! »Srce božje, Tvoji smo,/ Tvoji večno bodemo!« Tvoji pomeni tvoja lastnina, tvoji služabniki-verniki. Pokliči nas v svoje bojne-vojne vrste, odzvali se bomo! Za Tabo, Gospod! SAPO v tem VISu ne obstaja, ne more obstajati. (A saj ljudje ne morejo brez Očeta-boga; začeli so obujati lik tovariša-maršala Tita. Za Dan mladosti - obletnico Titovega rojstnega dne - plešejo kot pionirčki okrog Titovega kipa, mu obljublajo zvestobo, izražajo ljubezen. Ne sovražim ga, Tita, kot bolesten Petan; a da bi ga oboževal? So v PMLD Člstrasti zmerom bolj prismojene?)

Za Slce v PMLD je igra lud; za Kura - Mihael: »Igra je boj. Boste v boju vzdržali?« Obljubljati, se zavezati! (Titu ali Rodetu.) Ne pa: misliti! Boj je potreben, kajti: »Hudobni duh ne miruje.« Potrebna je SV, glej MV-II, glej **Rojstvo v nevihti, Vst(ajenje kralja Matjaža)** in sklep obeh dram: dosežen v **GiMu**, tj. v **Gabrijelu in Mihaelu**. »V novih podobah prihaja na svet.« Zdaj kot RLH: »Izumi mu služijo in človeški razum mu kuje orožje. Kakor volk v ovčjem oblačilu hodi med verne.« Bojte se krivih prerokov, vsakega tujca! Meče mreže, je Zapl. »Sto imen, sto obrazov ima, a je vselej eden in isti.« V 20-Stolu Libec in Komst. Verni: »Kdo je? Povej!« Miha(el): »Antikrist!« Verni: »O! O! O!« Zato je nujna Vervzgoja a la **IgraKß**: »Naj bo vera vaša kot skalne gore!« Isto je učila Ptja. »Naj bo vera vaša kakor globočine morja!« Litanije, ekzercir, pranje možganov. »Ljudstvo božje! Brez take vere boš pregnano, boš teptano!«

Utrjevati vero nenehoma, jo ostriti, radikalizirati! Če je ne bo, potem - čudna izjava: »In gospod bo dopustil, da zmaga Antikrist!« Prepustil bo Čloštvo Hudiču oz. pogubljenju. Od vas je odvisno, ljudje, ali boste nagrajeni z Vesrečo ali mučeni v VeTrpu. A ne obupajte; če boste verovali in delovali zoper AnKra, »je Gospod pripravljen, da ti«, o ljud, »pomaga«.

Bistvo EDC smodela je, da je Dr Člu SŽ. Miha(el): »Zakaj sovražnik je čuječ.« Isto geslo so ponavljali nacisti in komunisti; budnost čez vse! A kaj počne PČ s Sžom vere? Zoper njega gre v SV. Kur navaja še eno pesem, ki so mi jo tlačili v nezavedno, tudi ta mi je domača iz let 39-45: »Ves Stadion zapoje«, enotno-enoumno, kot iz enega grla, Tot: »Kraljevo znamenje, križ stoji«, križ z mečem, »Bandero glej vihrati./ Na križu Jezus nas uči/ srčno se vojskovati.« Precej sem prebiral **Eve**, ampak tega nauka o vojskovanju za NSS nisem našel; pač, v **Stari zavezi**, a ne na križu! Dmb kot Vojformacija je logična posledica t(akšn)e pesmi. »O sveti križ, življenja luč,/ o sveti križ, nebeški ključ/ Ponižno te častimo,/ zvestobo obljubimo!« Zvesta je bistvena: Zvesta NSSi, tj. KCi; Kur predpiše, da je treba pesem celo ponoviti. Vbijati v glavo, dokler ne ostane v butici zgolj to - predpisano - besedilo.

Bistveno je povedano. Kar v drami še pride, je znano, je ponavljanje. Nastopijo »sedmeri naglavni grehi« kot AnKrovo orožje. Nastopi sam AnKr kot filantrop; Kur je na Mahničevi liniji, kritičen do Stritarja. AnKr se predstavi kot »Prijatelj človeštva!« Seveda »iz tega sveta«, ne od onkraj. Tu pa moja Krita Kureta ni več tako enoumna, kot je bila doslej. Sam mislim, da je zgolj tosvetnost-imanenca premalo, napačna; NDM. Le da v Kurovi Tr ne vidim ustrezne Dti; zanj je Tr retorika. Čutim, da nima čuta za Dt; vse reducira na pojme-Vrte Tsa oz. KCe. Nima posluha za Mist(ik)o, za tisto, kar nastopa komaj par let kasneje v Majcnovih dramah, v **Bogarju Mehu** in **Ženinu na Mlaki**. V **Igrah** je vse ena sama VerIdeola.

IgraKB je uperjena zoper upor, upor pa pomeni za dramatika upor Katbogu, tj. KCi. RLH temelji na uporuh FKCi oz. na tem, da zida RLH ob FKatu Dgč svet. RLH je oboje: upor in Dgčnost, ki utemelji pluralizem, Svo. Sve Kur ne prenese. Miha: »Antikrist! Upornik! Preklet na vekomaj!« Upreti se Katbogu kot edinemu Gosu je najbolj Neg. Miha o AnKru: »Še zmeraj je v njem slast davnega upora.«

Tu naj posredujem z Dgč logiko: ne za Miho ne za AnKra. Angeli imajo po mojem tudi prav, ko pravijo: »Gorje ti, ki dražiš zver v človeškem srcu!« Darwin jo je vzdražil. Točneje: zver je zmerom tu, le da jo KC pozunanji v Sža, Darwin pa jo je odkril kot Člbistvo: boj za obstanek. Če je Čl le to, le Ž, je vse zaman, ni smisla; je le boj za zmago, ogibanje porazu. Pa daje KC Dgčšanso? **IgraKB** govori ves čas o zmagi pravega in porazu zlega. Ideolutemeljevanje SV oz. zmage in poraza je RR v lepo retoriko, a stvarnost ostaja ista: vojna, tj. ravnanje Dmbcev, pa čeprav obrambno. Obramba prehaja Strno v napad. Zver v Člu je mogoče začasno omamiti, Čla RR v ovco, a na daljši rok se tudi Kan skaže kot volk-zver. Rdečo zver zakolje, Jeločnikovo **Vst**.

AnKr - v Kurovi interpretaciji - je zagovornik Čl imanence, Tsa; zanj je SAPO le tisto, kar je postala - kot kar se je skazala - danes v PMLD. AnKr: »So peli pesem vere, obljubljali zvestobo« KCi, a ... »Slepil si jih, o knez«, Miha, »da so pozabljali na sebe in kar je v njih.« Misliti zgolj nase - PMLD, darvinizem - je Ž kot AgrĖkzld. Ne misliti nase, ampak le na Gosa, je

hlapčevanje in ovčereja. Ne eno ne drugo ne velja. A kaj je tretje? Vera v Dt? NDM.

RLH so za Kura-FKC naglavni grehi. »Ves svet so prepregli.« Kur jih predstavlja drugega za drugim. Precej natančno izražajo bistvo DaSlje (06) oz. PMLDbe. So celo bolj bistvo Kpla kot SocKoma. Pa vendar KC pristaja na Kpl, tudi skoz svoje stranke, Bükovo in Podobnjakovo. Kur nanje ni hotel pristati, tudi Kfz v Rad obliki ne. DSKC niha med Kplom in Kfzom. Zato je v svoji Ideoli neprepričljiva. Reluspešna je le kot oblast, vsaj v navezi z Dasredino naševstva. Zgolj taktika?

IgraKB je tako rekoč Ideaprimera za ponazoritev tega, kar si danes predstavljamo pod islamizmom; neodvisno od tega, ali gre za teroristični ali »kultivirani« islamizem oz. Muslo. Ne v tej ne v ostalih dveh **Igrah** ni PO, brez PO pa ni možnosti za SAPO, za to, da Čl sam presoja pojave okolja in to s Kritdistanco, z racionalno metodo razlikovanja. Nastopajo le alegorije, tipi, vloge, ki so dane-predpisane že od začetka, v **Stpismu** ali v KatTiji. Tak je nadangel Mihael, »besednik božji«; tak AnKr, takšni Naglavni grehi, takšni Angeli, Verni, Posvetni ljudje, Nova Kršmladina. Celó Fant in Dekle sta le zastopnika nečesa, kar nista ona sama, ampak po čemer sta. Naj je proces, ki je izšel iz RLH, še tako vprašljiv oz. napačen, kot izdelava SAPOe nudi možnost za Nast nečesa v temelju drugega, kot je (bil) MagRlg odnos do sveta v starih verstvih.

IgraKB deluje strašljivo, tako dePer(sonalizira). Ko je KC govorila, da je pristaš Pervesti, personalnosti ipd., mislim na pogovore med njo in mano v 80-letih, je mislila na to, da se vsa Čl PerDušNota izčrpa v strastnem Totsprejemanju božje Rese, da da vsak vernik temu Abssprejemanju svojo barvo, ton, ne pa, da vsak razvije v sebi in iz sebe osebo, ki ima lasten odnos do Boga in sveta in ki je v tem pomenu na sledi JKra kot BČla. Torej JKra tudi kot Čla, s čimer se Čl reši iz zaslužjenosti v zgolj služabnika-izvajavca volje boga-despota. Kolikor pa DaZahČl - tudi DaSlc - ni več sposoben Notldne z Absbogom-despotom, ker je tudi kot Kan že vse preveč v okviru RLHa (v fazi PMLD), potem to, v kar (zares?) še veruje Kur (pred njim Mahnič), le Posn, simulira. Potem je le še simulant-manipulant, ki igra, kar ni. Za paradigmatičen primer tega tipa imam SrKosa; tudi zato ga tolikokrat omenjam; kot ZnaSi za nek Tip pojav DaSlova.

Kur se trudi pokazati, da ni in ne sme biti nobene distance-razpoke med bogom (njegovim naukom, KCo) in Člom. Z mojega vidika je pot v Is Dti omogočena šele s smodelom RazcDča, šele takrat, ko pade začetna polna bit AgrEkzIde oz. Ža oz. hipermodela Ožlde, kakor ga rišem(o) na THM-krogu. Kur pristaja na drugi hipermodel, na Dč, a le zato, da bi v njem našel vzrok za še ne doseženo splošno MonTotstanje Čloštva kot KCe. EDč smodel je SV med Kristusom Kraljem in AnKrom, med Jelkom in Elkom, **GiM**. Med Dmbcem in Prtom. Med KC in Ptjo. Med Dobrim in zlim.

Igre podajajo EDč smodel, a ga v koncih-sporočilih ukinjajo, kajti zmaga Prabog; vračajo se k Ožldi. Enako misli in ravna StlPtja, pa vendar še daleč ne tako RadTot strastno-fanatično kot KC. Koncilska KC je obetala, da se bo znebila postkonstantinskega ustroja. Očitno ni šlo in ne gre, kajti temelji KCe kot Mag neposredna participacija Čla na bogu so napačni. Nadaljnja ES analiza **IgreKB** to mojo trditev potrjuje.

Analizo bom skrajšal, saj je nadaljnje dogajanje v drami vse bolj le ponavljanje. Ne more biti nič drugega kot ponavljanje, ker za Kura ni nove in Dgč Rese, le igranje po že določenih notah.

Grehi - kot zastopniki AnKra - kričijo: »Na delu smo!« Zlo je aktivno, torej se ga da le aktivno likvidirati; in dobimo smodel EDČ. Paradokсно, celo zabavno pa je, da tako rekoč vsi Naglavni grehi, ki jih Kur očita napačnim, veljajo tudi za KC, v teku DbZge jih je - obilo - udejanjala. Recimo Napuh, ta je prvi. Ni to največji Napuh, da se KC ima - da si upa imeti - sebe za božjo zastopnico, celo za samo St FKrovo-bogovo telo? To je nedopustno samopobožanstvenje. Za - z vidika - KC to ni napuh, tako ji manjka sleherna sled ARF-AK drže. Ptja je KC le Posn.

Drugi greh je Lakomnost. Ni le motor Kpla, na katerega DSKC pristaja, ker se v tej fazi boji zastopati Kfz; lakomna je tudi sama, glej njen trud za vrnitev posestev, gradov, gozdov. Kolikor dolgo je bila KC asketska, se je še do neke mere uspešno borila zoper tretji Greh, zoper Nečistost. Ko je - v DSKC - samoodrekanje odpadlo oz. se omejilo na vse bolj Zunforme, so se v prvi plan pririnili grehi kot sta homoseksualstvo in pedofilija; ker pa ju kleriki skrivajo, potencirajo Hino. Isto velja za Nevoščljivost. Zavist do Kučana, do vsakogar, ki uspe in ni njihov, je skoraj patološka, pa tudi med »našimi« je komaj predstavljiva; v prvi plan pride tedaj, ko se umakne Vojmoment. Sš ubija - MV-II, Dmb -, nevoščljivost se izživlja psihološko.

Požrešnost je veljala za KC že dolgo, glej lik debelega Župnika, slika ga Pregelj in še marsikdo. Ne stoji za Kurovo strastjo Sša predvsem Jeza kot nadaljnji Naglavni greh? Jeza kot srd, bes, strast? Po vrhu je zgajena s Hinmilino, a to da le še manj užitno zmes strupa in sladkobe, glej lik Canovega Župnika iz **Kralja** ali/in Miheličeve Klavaro iz **Operacije**. Glej danes figure, kot so Cukjati; v svoji značajski ogabnosti se bližajo popolnosti. Le lenoba najbrž ni Tip ne za PVSKC ne za DSKC; kdor hoče kaj dobiti, pač ne sme biti len. Morda se da reči, da je bila DSKC na začetku II-SvetV lena; v tem pomenu, da se ni mogla odločiti za nobeno akcijo, v sebi se je (za)blokirala, SZ. A se je kmalu našla; od Vašstraž do Dmbvojske.

Tako se drama odvija: na eni strani skušajo zmagati Grehi, na drugi KC občestvo, ki se na dramatikov poziv vse bolj aktivira. Verni »se približujejo odru« in kličejo: »Lažeš! Antikrist, ne gospoduješ! Nad nami - nel!« Zdaj izrečejo tisto bistveno, kar izrekajo vse vojske sveta, tudi Hitlerjeva: »Gospod je z nami!« Vera se RR v to vero: da so poklicani in izvoljeni. »Zaupamo!« Zaupanje ne v obstoj Dti - UnBDra -, ampak v to, da je naš bog Gos sveta in da bo zmagal. Isto pomeni klic: »Verujemo!« Sledi razlaga: »Gospod bo zmagal.«

Kot zadnji in najgloblji argument, da morajo biti verniki FKru hvaležni, je ta, da se je iz ljezni do njih žrtvoval. Tak bog postane iz mazohista sadist. »Za vse je Bog predragoceno kri prelil.« Čl nima nobene možnosti, da bi se odločal kot SAPO: Križani ga je opredelil v nujno služenje, ki je odkupovanje Temgreha: da je Čloštvo boga ubilo. Tudi sam menim, da Čl nenehoma - Strno - ubija; da je zato kriv in se mora odkupovati. Vendar način odkupovanja ni vnaprej določen. NeČi žrtve so Razne; Čl ni zaradi svoje GhKe služabnik enega

boga-Gosa. Ravno kot SAPO - da ni več služabnik, to smer je nakazal Linhart v **Matu** - je zmožen GhKo odpravljati na ustvarjalen način. KC pa vse zabetonira v Absrazmerje: despot-hlapec.

Noben od obeh - ne KC ne ALH - nimata prav, ko trdita, AnKr: »Človeka vleče zemlja k sebi. Iz nje izhaja in se vanjo vrača, najbližja mu je zemlja.« Miha: »Najbližji mu je Bog.« SAPO, ki je DgSAPOEV, se mora odtegniti tako bogu-despotu kot imanenci zemlje. Kombinacija obeh Vrt, kakor jo je izdeloval Koc, ne le v **Zemlji**, ne seže dovolj NejDam; nasprotno, v nevarnosti je, da vzpostavi Kfz. Če ne bi Koc gojil personalizma in se zavedal pomena SAPOe, bi bil hitro v Kfzu ali točneje: v KNczu, blizu Križanu, liku iz Kociprovega **Zasada**, in Junaku, liku iz Jeločnikovega **Vsta**.

Sem je neslo - še nosi, ali pa se mu je vse podrlo? - Petra Kovačiča. Morda se bo odrešil, če bo pristal na to, da se mu vse podre. A v to dvomim. Pristal bo na Krito SNara, a v zadnji konsekvenci bo SNar ohranil kot AbsVrto. Enak je njegov odnos do KCe oz. Katboga. Boji se vse izgubiti. Vendar, šele ko vse izgubiš, lahko začenjaš vzpostavljati SAPO.

Kar je za Kovačiča SAPO, je zame le PsSAPO. Meni se je zgodil Nietov Nih že 21-letnemu, morda že 16-letnemu, 1946 in 51. Šele na tej osnovi AD drže sem lahko vzpostavil primerno razmerje z Alo kot soČlom, s Slovom, s Kulo, s sabo. V obeh časih, 46 in 51, mi ni ostalo nič več, ne SNar, ne bog, ne Ptja, ne bit. Bit sem razumel kot Sartrovo bit, ki je nič, glej **Bit in nič**.

Kovačič se je oddaljil od Kura in **Iger**, a ne dovolj. Krištof pa sploh ne. Krištof je primer prenosa islamskega fanatizma - odsotnosti Kritdistance - v homoerotični odnos do Čla, ki je zanj bog: do Mraka. Estetizacija Kfza. Ker Kovačič čuti svojo nemoč in SZ, se rešuje v skrivaštvo, v SpS, v Konv gladkost. Krištof se pa svoje narave ne zaveda. Ostaja AgrĖkzPlđ, čeprav na ravni Pvtza.

AnKr ima prav, ko pravi: »Od tiste moje davne zmage do dandanašnjih dni je človek slep in mu ni mar za dušo.« Krš je res razvilo DušNoto; NDM. A jo je nato zasušnjilo Katbogu kot Absdespotu. Lastno iznajdbo je prečtalo, vzelo nazaj. To pa ne pomeni, da iznajdba ni bila Poz. ALH, ki vodi v PMLD v brezdušnost, v Čla, ki je Gos lastnega telesa, torej kot tak trgovec na trgu, nesposoben čutiti Dra (Dt), je sicer osvoboditev izpod jarma KCe, a obenem padec v jarem pod samega sebe, v držo Avza. DSKC in DaSILib sta tekmeča, ki sta nalogi transcediranja TSa nedorasla. Tudi zato je tako žalostno gledati Slparlament: dvoboj topoumnega Ropa in HinCukmajstra, surove Lavtižarke-Putifarke in nesočnega Soka, ki ga je napisal-zapel Martinek Spak v pesmici: »Stara baba Iskrca,/ pila sok iz piskrca.« Vse to sta videla in opisala že Murnik, **Sar**, Govekar, **Šari**, 1911. Kur je hotel vrniti Herčas, pomagal ga je vrniti MV-II, a ta čas je izgubil kri v skalovju Golega otoka in v mučilnicah pri St Urhu.

Ko izgubi Kan vero v Vojzmago, mu ostane le pesem, ki smo jo prav tako peli v šoli-cerkvi med 36-45 in ki je Rca za slabe čase. Prednost-moč KCe je v tem, da kot dvatisočletna ustanova pozna menjave drž in razpoloženj, čase porazov, zato ima tudi zanje pripravljen scenarij. Namesto Sada priporoča tedaj Maz. Poslušajmo: »Daj mi, Jezus, da žalujem,/ smrt, trpljenje objokujem«. To je točka Pasijona, glej tudi **DrabPas**, v nasprotju s točko božjega rojstva, glej Drabosnjakovo in nato kot ReKons Kurovo **Božično igro**. »Ki si, Jagnje, ga prestal,/ greh izbrisal, milost dal.« A je izbrisal GhKo le za verujoče, za služabnike KCe; le tem pripada možnost Milosti-pomilostitve. II. Vatikanum je

začel govoriti o milosti za vse, na to Tijo sem se ujel; DSKC pa je spet pri AnKu St Justina in blaženega Zlom(š)ka.

»Jezus, daj da Tvoje rane/ nas presunejo kristjane/ in trpljenje prebridko/ naj pomoč nam v smrti bo!« Kurove **Igre** ne poudarjajo Trpa, ampak boj-vojno kot SV. To ustreza obema fazama MV-SKC. Prva faza je bila MazTrp, 41-42, druga SadVoj, 43-45. Maz zida na tejle veri - Verni: »Odpusti nam, o Bog, po svojem obilnem usmiljenju! Prezreš grehe ljudi, če se spokore«, če se, »in jim prizaneseš.« Nespokorjenim ne. Za nespokorjene - neslužbeče KCi - ostaja v veljavi - Miha AnKru: »Ne veš, kje, kdaj in kako te bo« bog »pahnil v brezdanje brezno«, v VeTrp, v pogubljenje. **Igre** so ena sama bogova grožnja s Trpom za nepravde. **Kršp** in **IgraKB** se idealno ujemata.

Kur vzgaja, mobilizira; Miha in Angeli očitajo božjemu ljudstvu: »Premalo globoka je tvoja vera, premalo živa je tvoja ljubezen, premalo trdno upanje.« Tako je vzgajal naš razred naš razrednik Ernest Tomec med leti 40 in 42; enako Ptja. Ptja izziva Katboga, »da se pomeriva!« Katbog, ki je tudi »Strašni«, ne le »Vladar vsega, kar je bilo, kar je in kar bo«, AbsGos, se v **IgriKB** odzove na izziv in Sža premaga. A s pomočjo reaktiviranega ljuda, ki mu Miha kliče: »Predramite se!« Budnost čez vse. Zadnji opomin; Katbog pravi: »Ne bom vas rešil, ki ste pobožni samo v besedah, nedeljski molilci!« Vsak mora biti ves - Tot - predan Poslanstvu SV zoper AnKra. To je Kfz.

Ko pa spoznamo, da je Kurova drža - PSt drame - Kfz, ne verjamemo več, da je takšna KC sposobna čutiti Tro. AnKr ima prav, ko ugotavlja: »Pokazali hrbet ste vsemu, kar je onkraj!« Tudi Kani ravnaajo tako. Vse bolj pristajajo na devizo AnKra: »Življenje je vaše. Oklenite se ga! Ves svet je vaš, vse sladkosti življenja, in nič vas ne veže.« DSKani sicer še nekaj brbljajo, da mora Čla vezati Etnorma itn., a v praksi se tega ne držijo več. Ko analiziram govor DeKatposlancev v Slskupščini, je brez slehernih zadržkov, norm, EtVrt. Vse je podrejeno le enemu: zmagi nad tekmečem-Sžem. Etzadržki so se RR v Hinretoriko. Zato je KatDeca ostudnejša od Liblece. Cin Kanov se je razrasel do neba. Kur ga ne bi trpel. Pa ga je MV-SKC vendar morala trpeti; iz Polrazlogov se je vezala na najbolj pokvarjene Libce kot Lbn praktike, glej like, kot je Rudi Zavratnik v **Spletkarjih s krvjo**, Mirtiča v **Rojstvu**, Tojana v **Ognju**.

Kur točno predvideva DaSILib - AnKr: »Uživajte hip, ki se nudi! Vse drugo so prazne marnje! Proč z njimi! Samo ta svet« je še ostal. To pa je meja RLHa. DaLibci - vsa leca - se motovili okrog nerešenega problema smisla prav zato, ker sledi Kurovem AnKru. ČIP so predvsem maska za Uže.

Strinjam se z geslom: »Ne bom služil«, despotu. Sploh je beseda služiti z mojega vidika napačna, je FVrta. Napuh: »Jaz se ne uklanjam.« Tudi uklanjanje je iz fsveta. Tudi geslo: »Človek je sam najvišji gospodar« je iz napačne konotacije, gre za Gosa, s tem tudi za hlapca. Odnos do UnBDra ni ne (ne)uklanjanje, ne gospodstvo. NDM.

Kot ne morejo iz SZi DaSILibci, ne morejo že Kurovi PVKani. Verni in Miha dajejo ob istem času dvoje nezdržljivih izjav: »Blagor krotkim, ki bodo deželo posedli. Blagor ponižnim, ker Gospoda ne izgube.« In: »Daj nam, da se v boju za tvoje kraljestvo prevzeli ne bomo!« Usmeritev je: ponižen do lastnih nadrejenih, sovražen do tujih. FD.

Kpl je za Kura - za Kfz - Neg: »Zlato! Bogastvo! Mamoni!« Odtod Slska praksa: »Kupujte, prodajajte, lažite in varajte«, s pomočjo advokatov, ki jim ni za Reso in Pico, ampak le za honorar in zmago; glej Čeferuha in Zdolgova; na

svojo brezprimerno nesramnost so še ponosni. So kot Žursti: neodgovorni ljudničvedneži. »Kradite«, to je bistvo tranzicije, »ropajte, tlačite, stiskajte - če treba, morite!« Morijo še ne, vsaj vidno ne. Morila je Ptja. Zdaj - v PMLD - vlada pravna Dž, tj. Hin. A Resa je: »Ves svet je naprodaj!« Če trdijo ultralelilitke, da je Čl Gos svojega telesa, je naprodaj tudi njihovo telo. Radlbn lecar je Strno prostitutka, ki se kiti s pavjim perjem: s ČlP. In ki je brezkrajno nesramen, ne verjame nobenim grožnjam več. Angeli namreč kar naprej grozijo: »Gorje vam ... kateri se sedaj smejete, zakaj žalovali in jokali boste!« Morda bomo, si mislijo hedonisti, a ne za Ve! Zdaj naj čim več uživam, da bom vsaj vedel, zakaj na starost trpim. »Uživaj v svobodi - preženi predsodke!« Predsodkov ni več. Bacon Verulamski je zmagal. Vrte so postale predsodki, ti so odpadli: Resa je le še Už.

V določenih točkah je Kurov - PV - Verasketski fanatizem danes smešen. Nečistost: »Prinašam vam tisoč dražil z modo in športom, po plažah in plesih!« DSKC propagira svoje - pobožne - športnike, veslača Vehovarja in skakača Petka; podmladek NSi reklamira žurke. Nečistost gre še dalje: »Prinašam vam tisoč dražil s časopisjem in knjigo, s filmom, gledališčem!« Tomec nam je odsvetoval obiskovati Gled, kaj šele film! Kur dopušča le nekatere knjige; odtod ta strašna nepoučenost - že neKul - DaSKanov, berejo le Rebulo. Niso uravnoteženi; ali pač? Uravnoteževanje je Polfrazza DaDece. Pravkar berem napovednik nastopa Zaverbrunarce, ki je postala soproga Kulstra; gostila bo dva SI Umtka, a uravnoteženo: Rebulo in Grafa Pijal! Predstavila bo nov Rebov roman, ki ima spet - še zmerom - AnK temo. Da se jim le ljubi! Rebovo Sš je brezkrajno. Reb je blizu Kuru. Graf pa naj bi zastopal Svo Ėstmeditacije, njegove pesmice so zunaj Pole. Se sploh zavedajo, ti Decarji, kako so že zožili prostor pluralnosti? Kako razuravnoteženi so že? Slja se je uravnotežila, odkar je dobila dve nadškofiji; Štajerci so uravnotežili Kranjce. Prej je bila Slja pijanec, ki se je opotekal po eni nogi.

Angeli napovejo AIDS: »Mogočne dežele je in cvetoča mesta je pogubil vaš greh. Golazen se je pasla po telesih, ki niso poznala sramu, in jih razjedla. Tvoja svoboda, Nečistost, vodi v trpljenje in smrt!« Pa nima Kur res v ničemer prav? Če se Čl ničemer ne odpoveduje, se pelje v AD: NDM. Vendar nisem za vrnitev purizma kot rasizma - Angeli (Angelca Žirolnik in Angelca Bikovnik): »Lep je čist rod v slavi.« Ncz ali KNcz. Angeli so v DaSlji Angelce.

BifeProl, kakor mu pravim, je realizacija greha Nevoščljivosti. Kur ima prav, ko ga slika takole: »Če ima drugi, zakaj nimaš ti? Vsakemu vse, če ne, pa nadenj v sovraštvo!« Kaj je nasprotje tega? Kaj zagovarja Kur? Da naj imajo le eni, le prejšnji-stari (ob)lastniki. Je to kaj bolje, ta zagovor FDbe? Ne. Med Ptjo in KCo je odnos ĖDč. Ptja: »Glejte svoj nizki stan!« Kpl-LD temelji na socialno-slojski mobilnosti, na arivizmu. Bogataši DaSlje so skoraj vsi iz Prola. Zdaj imajo jahte itn. Kdor ni uspel, množi bifeProl. Scila in Karibda.

»Vam vsega manjka - drugod vsega preveč!« Mar ne poslušamo kar naprej: več kot pol Sicev živi pod ravnijsko revščino? »Krivica nas bôde!« Zato smo za ČlP! Ptja je naredila le konsekvenco iz tega: »Po njih, ki so več kakor mil (Dvignejo pesti.)« »Krivica, ki jo popravite, neenakost, ki jo zravnajte!« To je bilo geslo LReve MV-II; tedaj uspešno.

Jeza uči: »Nič potrpljenja, udari, če ti ni kaj všeč!« To je bila drža Ptje. »Zavpij, zakolni in udari!« Kuru dam v nečem prav: Čl se mora naučiti potrpežljivosti. A ne do vsega. Sv je ravno v tem, da Čl diferencira-izbira med

Prapotrpežljivostjo in Pspotrpljenjem. Ne pristanem na to, da mi vse definira-določa KC-Varuh. Če-ker sem Sven, se - lahko - motim; a biti prepričan, da ima kdo lahko v vsem prav, je islamizem, je Kfz. To odklanjam.

Kur piše v Zeitgeistu; spet pesmica, ki sem jo poslušal dan na dan med 36 in 45: »Vi oblaki ga rosite,/ ali zemlja naj ga da,/ ve nebesa ga pošljite,/ skor Zveličarja sveta.« Kdo naj bi bil MV-II ta Zveličar? Rožman? Rupnik? Haha! »Milo so ljudje zdihvali,/ v greh in temi ječali./ Bog je zemljo bil preklel,/ greh ljudem nebesa vzel.« Teza: za greh se moramo odkupiti in to z aktivnim ravnanjem, kakor ga predpisuje **IgraKfB**. SV se vrti v okviru vere v zmago NSSi - spet pesmice iz let 36-45: »Kristus, Kralj vseh večnih časov,/ kralj sveta in kralj neba! Himne večnih slavospjevov/ večnega slavé Boga.« FKc. »Kristus, vsemu gospoduješ«, ponavljanje tega gesla je že manično, »Kristus, večno ti kraljuješ! Vladaj, Kristus Kralj! Vladaj, Kristus Kralj!«

SDB je potrebna prenove; tako je mislila tudi Ptja. SKC se prenavlja tako, da poudarjeno vrača FKc. Kur režira nastop nove Kršmladine na telesen način: »V tem se mogočno oglasijo trombe. Mihael dvigne meč« (!) »in z vseh strani se pojavijo strnjene« - strniti se! - »skupine nove krščanske mladine pod svojimi prapori. Mladina poje.« Tudi tole: »Kristus, Kralj ti veličastva,/ kralj moči in kralj časti,/ kar živi, naj Tebe hvali,/ Tebe moli in slavi.« Radtriumfalizem, soroden Turnškovemu v **Zvezdah našega neba**, a manj Zunformalen, bolj Pristrasten, pristransko goreč. »Tvojo čast naj vse oznanja,/ Tvoji moči naj se klanja./ Vladaj ...«

»Božja mladina/ svet bo zavzela,/ ga iz sovražnih/ krempljev otela ... ga prerodila« (**Rojstvo v nevihti**), »ga posvetila ... bo pohodila/ vaše nakane«; pohodila=likvidirala. To bo storila z enakim Totintegralizmom kot Ptja: »Medtem je prepredla mladina vso areno.« AnKr zbeži. (45 čez Karavanke?) Za njim pa tuli mladina: »Osvajamo svet za Gospoda Boga!« Osvajanje=imperializem, seveda za edini Praitperij: za Civitas Dei. Fant in Dekle nista SAPOi, ampak enako kot vsi del Klde: »S silno voljo in trdnim prepričanjem/ izpovedujemo .../ Da smo pripravljeni/ dati življenje/ za zmago Gospodovo.« Tako se uvaja-nastaja dogajanje MV-II, EDč. »Vsi gledalci, verni in mladina« v en glas: »Boj!«

Kdo je torej začel DžV-Bm? Kur je odločnejši od vseh dramatikov-Komstov. Ali pa le - oz. predvsem - retorizira? Verjetneje. KC se samospodbuja, Ptja je v svojem ravnanju bolj praktična. KC kot da ne verjame svojim klicem, za Ptjo je odločnost samoumevna. KC je šele v fazi samospodbujanja, samoartikuliranja, Ptja je že (v drugi polovici 30-let) v fazi realizacije idej. Le tako se da razložiti besedno pretiravanje Kura in sorodnih. Geslo »Boj!« ponovijo šestkrat, in to vsi. Ves Stadion odmeva od krika: Boj! Danes je to le boj za nogometno žogo, vrhovni sodnik pa ni več Katbog, ampak bivši dramatik, Dafuzbal ideolog Perica Božič, Slski Maradona. Slja 36 je bila slepa, Slja 2006 je mrhovina. Smrdi.

Kur še ne ve, da bo njegove izjave skoraj dobesedno ponovil Bor v Prtzbirki **Previharimo viharje**. PoV KatDeca - tudi SPE - Ptji očita, da je hotela razdejanje sveta, po scenariju Marxovega **Komunističnega manifesta**. A kaj pravi Kur? Fant in Dekle: »Kraljestvo božje/ raste na razvalinah,/ greha, krivde in zmot.« V MrkPtj žargonu so greh itn. RazrDb, Kpl, KC. »Na jambor se dvigne prapor Kristusa Kralja.« Ob tem pojejo. »Na podrtiji sveta/ plapola prapor/ kraljestva božjega!«

Nato prisežejo Kristusu Kralju. Ga prosijo: »Zato izvršuj vse svoje pravice nad nami!« Bolj jasne FVrte si ne moremo predstavljati. SNar se preda Despotu kot snov, ki sama hoče biti kaznovana in določena. »Prav posebno pa se zavežemo, da hočemo zastaviti vse moči, da pripomoremo k zmagi božjim pravicam«, o teh je bil tedaj govor in ne o ČIP, »in pravicam Cerkve!« Ta izjava je za dramo ključna.

»Ves Stadion zapoje himno **Povsod Boga**«, peli smo jo od 36 do 45, »slovesno pritrkavanje« zvonov »zaključí igro.«

Pa smo spet v paradizu. A bolj paradizniki kot ljudje.

VI. UTEMELITEV KATOLIŠKE VERE V BOGOVEM ROJSTVU

(ob Drabosnjakovi in Kuretovi **Božični igri**)

1

Z **Igro o kraljestvu božjem (IgroKb)** Kur(et) zaključí svojo dramatiko, 39; **IgraKb** uvede EDč MV-II. Z **Božično igro (Božigro)** pa jo začne. V nji EDč še ni razvit; Sž Krša - KČe - je sicer že tu, Herodež, ki hoče umoriti JKra že kot novorojenca, a ni še NegDču enakopravnega nasprotnika. Pastirci (Pasci), ki so glavne figure **Božigre**, se še ne RR v vojščake za KatRlgo. Angeli oznanjajo rojstvo JKrovo-FKrovo (med obema ne Kur ne Drab-osnjak ne razločujeta); niso še nadangel Mihael z mečem. **Božigra** ima Dgč funkcijo-namen kot **IgraKb**.

Podnaslov **Božigre** je: »Po starem ljudskem rokopisu priredil Niko Kuret«, kot avtor **Božigre** je označen Andrej Šuster Drabosnjak (Drab). V uvodnih SB - pod naslovom **Na pot** - Kur ugotavlja; »Ne zanikujem: **Božična igra** ni Drabosnjakovo izvirno delo. Imam pred sabo priredbo nemškega izvirnika.« Kur je strokovnjak in mu gre verjeti. Drab**Božigra** je že ReKons; Kur naredi nadaljnjo - drugo - ReKons, ko doda Drabovi ponašitvi 23 Narpesmi ali ljudpesmi. Koliko se Kur odmika od Draba, ne znam presoditi, ker Drabove **Božigre** nisem še analiziral; v tej zvezi je tudi ne bom. Kur trdi, da je dobila Drabova **Božigra** »marsikatero slovensko potezo. In tudi brez tega« - brez te ugotovitve - »mi zadostuje, da je igra v tej« - Drabovi - »obliki do nedavnega živelá med slovenskim ljudstvom na Koroškem.«

Kur poudarja slovenskost **Božigre**, čeprav v sami drami o Slcih in/ali Slovu ni govora; za Kura bi bil tak govor verjetno le prehud anahronizem, kajti **Božigra** se dogaja leta nič v Palestini, tedaj pa Slcev še ni. Namesto poudarka na eksplícitnem Slovu je Km-pastirski poudarek: Slci kot pastirji-pastirci. Igra »je

torej tvorila sestavni del njegovega« - SlovLjud - »primitivnega kulturnega življenja in kot taka vrasla v njegov življenjski organizem.« Izraz »primitivni« ne pomeni Negpoteze; danes bi rekli izvirnega, preprostega KulŽa. Tistega in takšnega, na kakršnem želi Kur - in njegova skupina - znova utemeljiti Slov: ne na mestu in Meših, ampak na Km Pascih.

Mojo analizo **Božigre** in samo to **Igro** je treba primerjati s SD, ki uprizarjajo začetke-vir Slova, a kot Poga. Posebno v knjigi **SNarPor** sem odkrival, kako se to dogaja v Abramovem **Valuku**, FRemčevem **Samu**, Roševem-Savinovem **Gosposvetskem snu**, tudi v Turn(škovi)D od PogDbe v **Samu** do KatDbe v **Zvezdah našega neba**. Turn skuša sintetizirati Pog in Kat, **Valuka** in **Božigro**, s tem da napiše trilogijo od **Sama**, **prvega slovenskega kralja**, do **Zvezd**, **Konstantina in Metoda** (CiMeta) prek srednje-prehodne faze v drami **Država med gorami**, ta uprizarja pokristjanjevanje Slcev. (**Zvezdi** sem ES analiziral v knjigi **Triumf CM**.) Že sam naslov te drame kaže, kaj je Turnov glavni namen: utemeljiti SND; prepričan je, da je bila prva SND Karantanija.

Tu se Kur razlikuje od Kfza, kolikor je ta kot Fz propaganda za lastno SND. V sami SIzi oz. v zavesti PV-Dece in MV-II-Dece je dvojnost. Po eni strani je Ehr(lich) Rad zastopnik SNDže kot Kfz tvorbe, po drugi pristaja 41 na okupacijo ltov in Nemcev, za katere ve, da so smrtni Sži Slcev. KC mu je važnejša od SNara; to ni Tip za Kfz, ampak za FKc. Šele od 43 naprej - v Dmbu - se oba vidika uskladita: Slov kot SAKO (bolje: kot želja po SAKOi) in FKc. To je vidno v Jelovem **Vstu**, ki je Rad zagovor lastne SNDže. Ta moment v KurD manjka.

Abram je celo duhovnik, a opeva v **Valuku** Nvo, Pogbogove, Pomlad, ErS; na tem - boju (SV) Pomladi zoper Zimo - utemeljuje izvir Slova. Kur v **Božigri** omenja Pomlad, a v sekundarnem pomenu. Božična noč ni isto kot Pomlad, čeprav se JKrovo-FKrovo rojstvo zgodi po zimskem solsticiju, ko se astronomski čas obrne, ko se začenjajo dnevi daljšati. V **Valuku** so bistveni plesi - kólo - kot občestveni obred (Nasta) Slova, medtem ko v **Božigri** ni govora - ne more in ne sme biti - o kakem plesu. Ples je za Kura sam na sebi Neg, kot je bil za Tomca, kar pove Kur eksplicite v **IgriKB**.

Analogno Kur ne podaja Džobrednosti, kjer se stapljata v eno TS-Dž in KC, kar je Tip za **Zvezdi**. **Zvezdi** uprizarjata diplomacijo, Nast KatNarDže, v tem pomenu je Turnova drama zelo Zun (poZun) in je **Božigra** neprimerno bolj Not, čeprav je spet res, da DušNota tudi v njej še ni ravita, manjkajo PO. Pasci so stan, so Db-občestvo, so ljudNar, ne pa (SA)POe. DušNota je razvita recimo v Cajnkarjevem **Potopljenem svetu**, do neke mere tudi v Cajnkarjevi **Petovijski tragediji (PetTragi)**; tu gre za Sv odločitve v Etdilemah. Takih odločitev v KurD (zato tudi ne v **Božigri**) ni. Čl v KurD še ni diferenciran do te stopnje. Kur to vidi, vendar tega ne smatra za Negpojav. Narobe: njegova dramatika ima namen vrniti Čla - Slce - k »primitivnemu življenjskemu prostoru«, v čas, ko se Meš še ni razvilo in še ni bilo RLH VIŠa. Meš je za Kura zlo, glej lik Birta, ki je le Utinteresen trgovec. V **Božigri** še ni KCe kot FKc, ta se šele utemeljuje, nakazana je kot FVrte.

Tu je glavno Notprotislovje **Božigre**: med Pasci in St tremi kralji. Kur se tega protislovja ne zaveda. Skuša ostati zvest **Stpismu**, ki ima Pozodnos do treh kraljev; ti so Pozkralji v nasprotju z Negkraljem, s Herodežem. Če je neki kralj posvečen (odobren od KCe), je Poz, če ni posvečen, je Neg. Kralj sam na sebi

je kot vloga dvoumen. Pasci ne. Pasci so samoumevno dobri-Poz. Ker je samo na sebi Poz Sljud, ki-ker ima že nekakšno Nvno razodetje. V **Božigri** resda nastopajo Angeli, a Pasci vedo že nekako brez njih, kaj je prav in res: da se je rodil Prabog. Teza: če se bodo Slci vrnili h Km-pastirski obliki-načinu Ža, bo dosežena primarna enotnost - nerazločljivost - med Nvo in Katbogom. Ta enotnost je tisto, čemur pravim jaz - kot kritik - Trl. Herodež je gola imanenca, enako Birt. Dti Kur še ne zmore misliti. Misli jo v okviru imanence; zato Trl, Tr(ascendenca)v l(manenci).

Kur oz. Drab jemlje(ta) iz **Evov** določene momente in jih poudarja(ta): Pasce; drama se v večjem delu ukvarja s Pasci. Vse Dgč kot recimo Anonimusova **Skrivnostna noč**; analizo le-te sem že napovedal, v knjigi **RPMV**, a ne izpeljal. Morda se je lotim zdaj, da pokažem razliko med KurDrabom na eni in Dgč razlago-sistemom na drugi strani. (KasO: neposredno po analizi **Božigre** sem se lotil ES razprave o **Skrnoči**; objavljena bo v naslednji knjigi.) Že zdaj lahko rečem, da za **Skrnoč** ne velja, kar terjja Kur kot bistvo svoje drame: da »gledavci ne smejo biti samo gledavci, marveč morajo biti kot pevci v ljudskem petju sodelavci in soustvarjanci igre, ki bo tako postala občestvena stvaritev.« Kot vemo, velja za Kura enačba: igra=Ž. (Za Briškega pa: Ž=igra.) Kur hoče Kulo kot avtonomen segment Ža RR v samo Ž, to pa je po bistvu božje oz. SV med Katbogom in hudičem (AnKrom). Besedna igra: AnK_r vsebuje AnK; AnK(r). Res loči boga od hudiča zgolj ena črka?

Naj NTM le opozorim, da sem bil tudi sam blizu težnje odpraviti posrednost RUHa, vrniti neposrednost Kule kot Ža. V svojem načelnem razmišljanju o Gledu, **O nekaterih problemih sodobnega Gleda**, Pers(pektive) 61, sem pod vplivom Koc(bek)a, a tudi Josipa Rusa (in VeRusa) skušal vračati enoten organizem gledavcev in igravcev. Z zlomom Persgibanja se je v meni zlomila tudi vera v takšno občestvenost, sredi 60-let sem pristal na LD, čeprav sem po svoje gojil še naprej težnjo po Magbiti, recimo v pojmu Žive reči, reizma kot Pozdrže, nazadnje - v 70-letih - skupaj s Šelom tudi Mage, glej ŠelD od **Triptiha** do **Svatbe**. Ko sem spoznal napačnost Mage, ki je vse preblizu NA, sem prešel v koncilsko KC, nato, po 91, pa v prosto ls Dti. Tu sem še danes.

Ptja je sicer prav tako zagovarjala občestvenost, a še zdaleč ne tako Rad kot Koc in KC. - Tudi tu gre za besedno igro: K(o)C. - Leve SD v 30-letih imajo za glavne like SAPOe, Andreja Galeta v Brnčičevi drami **Med štirimi stenami**, ali vsaj poskušajo priti do SAPOe oz. do sinteze med SAPO in občestvom, slikar Jalen in Km delavec Deževnik v **Trajbasu**. Tak je tudi Ivan Tomc v Kreftovih **Kurah**. In Matjaž v Ferda Kozaka **Kralju Matjažu**, glej moje ES analize v knjigi **ViOb**.

Spoznanje, da Kur posebej ne poudarja SNDže, ni v neskladju s KNCzom; Ncz je skušal Džo utopiti v Gibanju, v stranki; enako Stl. V **IgriKB** utaplja Kur SND v KCi, v **Božigri** v Km-Pascih kot primarnem ljudobčestvu. Analogno počne tudi Kreft v **Punti**, le da je zanj kot za marksista to Kmobčestvo uporniško, uvod v LRevo; to je za Kura Absnapačna pot-odločitev. Kreft napiše s **Punto** Koldramo, podobno kot Moškrič z **Lovom**, obe sta iz istega časa; par let kasneje obudi Kreft občestvo kot KulSlov, glej **Kojante**. Vendar ostaja v KreftoviD navzoča (SA)PO, vsaj usmerjenost k SAPOi; Pravdač v **Grofih**, Tomc v **Kurah**, že Vanja v **Letu-05**. Nič takšnega v KurD.

Glede na **MicMata**, ki sta nastala 3 desetletja prej, je že Drabova **Božigra** regres; Kur je akter zavestnega regresa Slcev od KplKomSoc drže v prvobitno stanje SNara kot Nvno krščanskega. Turn pristaja na pokristjanjevanje, **Država med gorami (Džmi)**; skuša Neg momente pokristjanjevanja (pokristjanjevali so Bavarci, Franki, tujci, Nemci) RR v Poz. A dejstvo ostaja, da je pokristjanjevala KC kot VojDž sistem, kot Zunsila, najprej kneze; zadeva se dogaja na najvišji ZgDbDž ravni, kar potrdi tudi Smole v svojem **SmKrstu**.

Kur razmišlja Dgč. Slci se kot Pasci pokristjanijo sami, sami spoznajo rojstvo Katboga; zato se da reči, da jih pokristjani sam Katbog, že ko je novorojenček. Slci imajo ravno kot Pasci neposreden stik z bogom, ne potrebujejo nobenega posredništva DžKCe, ki je celo tujčevska. Prav to, da niso statični naseljenci na zemlji, ki je lastnina, jim omogoča, da ne razvijejo v sebi momenta (ob)lasti. Kot Pasci so sicer varuhi črede ovac, a njihov odnos do črede ni (ob)lastniški, ampak varuški, prav za prav solidaren, Nvna zveza med ljudmi in živalmi, nekakšna praestabilirana Hara.

Kdor se statično ozemlji, predvsem Meš - Birt -, razvije čut za (ob)last(ništvo), se vda sedmerim Naglavnim grehom, ki in kot jih popisuje Kur v **IgriKB**. V mestu in v Dži deluje Herodež, ki skuša božjega sina ubiti. Herodež je dedič in del helenistične Kule, podaljšane v Rimski imperij; v tej točki se **Božigra** razkrije kot antični topos-Stra, vstopi v prostor, ki ga imenujem - naslov pričujoče knjige - **Grška in katoliška antika**. Vendar ne kot Traga; celo pasijon predpostavlja S, rojstvo predpostavlja-zastopa Ž. Ž se obnovi tudi po Si, po pasijonu na križu kot VoM, glej **ŠkofPas** in **DrabPas**, a to je že odgovor na Trago, na zelo HKD dogajanje v polisu-Dži, v odnosih med dvema Džama, med Judejo in Rimom, med dvema Rlgama-Kulama, o čemer več govori Anonimusova (Amusova) **Skrivnostna sveta noč**. V tej je uprizorjen razvit svet od služabnikov dvora do kralja prek ujetnikov in uradnikov, vojakov.

Vsega tega Kur in Drab v **Božigri**, ki ji nekateri pravijo tudi **Pastirska igra**, ne potrebujeta; le narobe jima hodi, Prikr(iva) Prastanje stvari. KurDrab se odločata za držo Ža kot Nvnega rojstva, ki pa je obenem MagTrl oz. čudež(no). **Božigra** je mirakel, rojstvo BČla iz Device; BČlu je oče sam Bog oz. St duh; to je največji čudež. Morda je še večji čudež VoM na Veliko noč, vendar Kura na osnovi Draba ne zanima novo rojstvo kot prerojenje, kot Vst; obema gre za primarno rojstvo. Slci potrebujejo vednost predvsem o tem, le tako se lahko utemeljijo kot narojeni.

Kur v ostalih treh **Igrah** ni tak kot v **Božigri**. V **IgriKB** se dogodi nekak VoM, saj mora Nova Kršmladina po porazih, umikih, grešnosti Slcev premagati stanje, ki je nastalo vmes, med prvim rojstvom in napovedjo Si, premagati Sža: Libce in Komste. **IgraKB** je zadnja v KurD, torej njeno dogajanje ustreza Zgi Čla; **Božigra** kot prva pa ne slika konca-zmage v Zgi nad Zgo, ampak rojstvo tiste Pradrže, ki bo nato omogočila zmago Krša kot VoMa. **IgraKB** pripoveduje, kaj morajo storiti Slci, da bi zmagali nad AnKrom, **Božigra** pa odkriva, da je v Slcih že na začetku dar Nvnega razodetja Praboga; odkriva temelj Slova, ki je Kršdrža.

Pred Kršdržo ni Pogdrža, kot sta mislila Abram v **Valuku** in Turn v trilogiji. Svet se začne z rojstvom Odrešenika, Slci se rodijo kot zavestna Dbobčestvena tvorba, kot spoznavalci Praboga, kot Praverniki. Res je, da se že zdaj - na samem začetku, v viru - pojavi grožnja s So, Herodov ukaz o pomoru vseh novorojencev v Palestini oz. Judeji, a je ta grožnja šele napoved kasnejše

resne; za zdaj je še nemočna. Je nastop AnKra, AnKr se predstavi, a še ničesar ne doseže. V **Božigri** ni paralele z **Igro o paradižu**, uprizarjano sredi 17-Stola v Slščini, a izgubljeno; Kur jo je raziskoval kot znanstvenik, glej njegovo knjigo-razpravo **Ljubljanska Igra o paradižu in njen evropski okvir**, 1957; takšne drame kot ReKons jezuitskega izvirnika pa, kot vem, Kur ni napisal. **Igra o paradižu**, ki govori tudi o izgonu iz raja AdEve, o njunem izvirnem GhKi, se obnovi v **ŠkofPasu** na začetku 18-Stola. Ta vidik izhaja iz Nasta DušNote kot zavesti GhKe, kar je vsebina-sporočilo - PSt - **BSov**.

Drab ubira Dgč pot: na začetek noče postaviti GhKe - izгона iz raja -, ampak NvRlg razodetje božjega rojstva, s tem rojstva Ideasveta, takšnega sveta, ki bo prešel v nebesa kot popoln in NeČi. Drab utemeljuje Slov na NeČi viru, Kur ugotovi, kako važno je to utemeljevanje. Gre za purizem, za Verrasizem NeČi rodu, kar je v skladu s KINczom. V viru je Ideasrečanje-spoj med Pasci in Katbogom kot novorojencem. Če se hoče Čl(oštvo) rešiti, se mora vrniti k tej izhodiščni poziciji večjega dela **Božigre**. Kur potrebuje VoM po zmagi Kristusa Kralja nad Ankrom in izvirno Ideastanje, ki je nekak paradiž, vrt Eden, v katerem je Čl - so Slci - še brez greha.

Drab, čigar **Božigra** ni le Rlgmirakel, ampak obenem podoba Nasta Slova kot Ideaobčestva (Pascev), v tej drami zavrača Lin(hart)a in **MicMata**, kakor tudi **ŠkofPas** oz. lastni, pred **Božigro** napisani **Pasijon**; ga RR. Vse te drame so drame o Nastu Slova. **Micka** o Nastu iz Kmgrunta(rstva), **Mat** iz Rkdl-Meša; kasneje poda Andrej Smole v **Varhu** Nast Slova iz Kultrgovca, kar je bil sam; loči Negtrgovca, Birta iz **Božigre**, od Poztrgovca, ki je knjigar, Serče; 1840. Pet let za tem postavi B(ernard)Tomš(ič) v **Lahkovernih** Slce - in Čla - na skoraj Vojdisciplinskega, Etrigoroznega Džuradnika, tj. na model Avsbirokacije, kakor je nastala v času prosvetljenega absolutizma Jožefa II., glej lik upokojenega stotnika Modrijanskega, ki edini obvlada strahopetce, ničvredneže, koruptneže, tepce, nosivce Naglavnih grehov.

BTomševa drža ni apartna, nasprotno, Slci dobi(va)jo končno lastno Pl kot uradniško ali Voj(aško), baron Winkler in baron Vega. (Pl. Pilkovič kot graščak v Voš-njak-ovi ČD **Svoji k svojim**. Pilkovič je bivši sodnik.) Brez te uradniško-birokratske Etkomponente ne bi bilo Slje, kakršna se je razvijala v 19-Stolu. Plemeniti postajajo tudi Blei(weis), Šuklje, mnogi Poliki. Nato se začnejo legende, ReKonse, kot je Vilharjeva v **Ivanki**, 1847, kjer pripiše dramatik srednjeveškemu vitezu in Plu Slsko narodnost, imena, kot so Bogomil itn. Dejansko so to Meši, ki grede kot graščaki, Vilhar sam je bil graščak, na lov in med sabo simulirajo, da so voj(šč)aki križarskih vojn. To je Ideaca. (Pred nedavnim napiše Roza Rozman tudi ReKons - parodijo - **Ivanke**.)

Vendar, ali ni Ideaca tudi DrabKurova slika Pascev? V **Božigri** je sicer poudarjeno, da so reveži; tudi zato pride do srečanja s Prabogom, ker je sam prav tak revež, brez strehe nad glavo, celo lačen in premrl. A eno je retorična izjava, da so reveži lačni, drugo pa, da je njihova psiha srečna, mirna, lepa, naperjena le k Svetlobi, pojavljajoči se ob JKrovem rojstvu. Če beremo zapise, kaj je videl Jožef II. pri Km-tlačanih, ko je inspiciral po svojem ozemlju, se zdi, kot da ne gre za isti sloj. Opisana je Radbedna situacija Kmpodanikov, rahitični so, spijo na slami, lačni, brez volje, neizobraženi, raztrgani kot Vandrovec v **Božigri**, grozljiva beda, ki ne vidi izhoda; farbajo jih pa Barkleriki nižje vrste, kaplani in župniki. Takšne tlačane-Km poda nato Kreft v **Punti**, kjer

se skladata izkustvo cesarja in Mrk Ideola. V **Punti** so tlačani seveda idealizirani.

V mestih nastaja že pod konec 18-Stola novi RazrMešev, **Mat** (topos **Mata** je bolj mesto kot vas, graščina je nadomestek za mesto), nadaljujejo ga **Varh**, **L(ahkov)erni** in **Ivanka**. V začetku 60-let že povsem zmaga CKosova **Strast in krepot**, **LjDa**. Lin je sam Meš, enako kot to postane Blei; Drab pa ostane samouk, amater, posebnež; bukovnik se je reklo takšnemu »poklicu«. Dovoljeval si je posebnosti, celo nekakšne anarhične Lbn zastranitve; uradna KC ga ni podpirala. Imel se je za neposreden izraz Sljuda, pri tem pa, ker je bil bolj bohem kot Km, za izraz Pascev in ne statičnih ljudi, ki predvsem delajo (v potu svojega obraza in za pridobivanje lastnine). Drab je raje pel kot delal; z Vandrovcem, ki je Pripijanec, simpatizira, v nasprotju z Meši, ki ta tip Zanič, se mu posmehujejo, Lin Glažku, **Micka**, Ogrinec Zverigi, **Kje je meja?**, CKos Mihi Černetu, **Strast**.

SMeš je vzgojen v Eti samoodpovedi oz. samoomejevanja pri Užih, kar je vseč tudi Kuru v **IgriKB**; Kat, kakor ga zagovarja Kur, je delovna Eta, je Rlga Dela. (Kot v Ptji.) Linovi junaki znajo delati, Anže in Mat, predvsem z delom se uveljavljajo, napredujejo, se vzdigujejo po Dblestvici navzgor. Drab se zaveda, kaj pomeni v KCi delo; **Izgubljeni sin** je predvsem zato izgubljen, ker ne dela, le popiva, uživa, postopa, je Vandrovec. Drab ga vrne na Prapot. Drab ni mogel pisati povsem zunaj danega okvirja KatVrt ali celo zoper njega. A ga je po svoje spodkopaval; recimo z likom Vandrovca, ki ga prevzame celo Kur (je bilo v Kuru kaj bohema-vagabunda?); spodkopava ga tudi, manj izzivalno, a če dobro premislimo, še bolj učinkovito, z liki Pascev. Pasci sicer delajo, skrbijo za svoje ovce, jih strižejo, krmijo, pa vendar paša ni isto kot delo na gruntu, kot oranje; pasejo otroci. In ni isto kot delo v organizaciji ekonomije, graščinskega posestva, **Mat**, kaj šele delo v tovarnah, ki pa se tudi v Avsi že pojavlja konec 18-Stola, medtem ko je - še bolj garaško - delo v rudnikih, v železarstvu itn. pravo nasprotje paši, nemajhnemu selstvu-nomadstvu Pascev iz **Božigre**.

Pater Romuald vzpostavlja Slce na delu, ki je božja kazen zaradi izvirnega greha, **ŠkofPas**. Lin prav tako utemeljuje Slov na delu, ki pa je bistveno Dgčno od Romualdovega. Je delo za povečevanje kmetije, je širjenje lastnine, **Micka**, in je delo kot širjenje vpliva-(ob)lasti, **Mat**, kot nova organizacija ekonomskih odnosov v Dbi. Tega dela pa Drab ne kaže niti v **Pasijonu**. Pasci so nemalo kot otroci, ki se igrajo. Ker je za Kura igra=Ž, lahko Drabovo pastirsko igro sprejme, v nji vidi molitev k Prabogu.

A socialno vzeto propagira Drab najbolj zaostal način proizvodnje dobrin. Razvitejše proizvodnje sploh ne mara, zadošča mu pridobivanje gmotnih sredstev za ohranitev teles-Ža, za enostavno reprodukcijo. Drab ne verjame v RLH razvoj. Se ne zavzema za nekaj praKom? Niso ti Pasci vsi enaki? Šele ko je Kur uvidel, da je vrnitev v tak praKom nemogoča, kvečjemu v PrihKom, tega pa zastopa Ptja, se je odpovedal PSti **Božigre** in pristal na Kfz SV zoper Sža-AnKra, tudi na delovno Dbo.

Kur se trudi, čeprav v Raz Rcah, najti Praizvirno, Praizhodiščno obliko Čl komunikacije. V SB **Na pot** je v tej zahtevi nedvoumen: Ne le, da mu gre za »obred« in ne za »teater«. Skuša najti, kar »je zraslo med našim narodom« ali ljudom, »a se je v teku časa izgubilo.« Hoče izgubljeno restavrirati. Se pravi, da dejansko ni izgubljeno, le skrito je, ostaja pa »iz osnov in duha naroda

samega.« Treba ga je iskati med Narljudom, s tem v Priljud dramah, kakor so bukovniške, in v Narpesmih Kršnarave.

Da gre za neposredno zvezo med Kurovo ReKonso in Drab **Božigro**, je razvidno iz citata, ki ga zapiše Kur nad Seznam nastopajočih - v Drabovem jeziku: »Tukaj so töste Paršone popisane katiere se majo per temö Opravilo seznaniti.«

Kur ravna zelo zavestno. Pozna, kaj so pisali Sldramatiki o tem prvem Slčasu, ki so ga tudi navidez strokovno lokalizirali: v Karantanijo. Ko se je pri Slcih razvila Naczavest, so čutili potrebo, da se utemeljijo tudi kot HistNar; Kar(anta)nija je bila optimalen primer za dokazovanje te teze. Dejansko so dramatiki in Zgarji vnašali ideje svojega časa in grupe - Narlnce - v dobo tisočletje in več prej. Omenjene SD so polne tega početja; v svojih bistvih so nastale zaradi tega namena. Kur pa se je odločil za Dgčnamen.

2

Sama **Božigra** teče Konv(no), delana je po **Evih** oz. številnih dramah na to temo; glede na to zgodbo ni hotel biti Kur v ničemer poseben, odstopati, dajati kake svoje nove analize. **Božigra** je zaporedje prizorov-scen o zgodbi JKrovega-FKrovega rojstva. Prva je recimo: **Napoved**. Izreče jo Angel: da se bo rodil Zveličar; ton je podoben kot v **IgriBK**; slavljenje itn. Katboga: »Prihajam ino Gospoda poveličujem,/ vam pa igro oznanjam/ o Jezusu Kristusu, ki je naš Gospod.« Vse pravoverno.

Vendar, tu pa Kur odstopa od običaja; Angel kot da šele komentira bistvo drame oz. bistvo, ki ga hoče Kur na zavestni ravni kot svojo inovacijo. Nekdo od nastopajočih zapoje ali pove **Pesem**, ta pa je nabožna ali VerNarSlpesem. Ne izgovarjajo je še Pasci, a bi jo lahko. Pasci morajo šele nastopiti, kar je dramaturški problem zaporedja scen. A kdor govori pesem, je glasnik Klde, SNarljuda kot Kola-občestva, torej tudi in predvsem Pascev, ki so bistvo Sljuda. Nekdo, ki ve in ki je KO (kolektivna oseba), ne pa seveda SAKO; oznanja ostalim, ki še ne vedo. A kdo ve? Angel že, a Angel govori svoje verze-tekste; **Pesem** pojejo drugi, ne Angel. Poje jo SNL, ki je po Nv razodetju že na tekočem, že napoveduje, kaj se bo zgodilo, že deluje v duhu Kat ali Kršboga.

To ni SNL, ki kot zavestna Naca šele nastaja. Po eni strani res šele nastaja, Pasci se šele polagoma zavedajo, kaj se godi oz. kaj se je zgodilo. Po drugi strani pa vedo to že vnaprej. Ker je tudi ves svet božja tvorba. Čl je delan po božjem modelu; ker je v njem duša, bog mu jo je vdihnil, je v njem tudi možnost, še več, bistvo, ki ni podložno času, Nastu, zorenju, postopnemu spoznavanju, ampak je sebi enako - polna bit - že od samega začetka: Vemoment v Čloštvu, Čl kot Cerkev že od AdÉve, ki sta v SZSLu svojo izvoljenost-božjost napravila; nato Čl od Noeta naprej, od Abrahama, v vseh zavezah med bogom in Člom. Noe in Abraham že vesta za Praboga. Zanj ve že AdÉvin sin Abel, tudi njegov brat Kajn. Oba že darujeta Najvišjemu Gosu, mu žrtvujeta vsak svoje. Kur poudarja, da so Slci dediči tega primarnega uvida v

boga, v to, kar je Prabog; in kar bo postal kot druga božja oseba, ko se bo rodil kot JKr.

Ni naključje, da je že prvi verz **Pesmi** bistven: »En trošt mi prinesemo vam.« Po AdEvinem padcu je Čl brez tolažbe oz. dvojen je: kot dedič-otrok Abela, Noeta, Abrahama, Mojzesa, prerokov itn. je že potroštan; živi v pričakovanju IdeaPrihi, ki je rojstvo Mesije, Odrešenika, JKra. A tak je le iz vere in po svojem božjem bistvu; zato Kur v **IgriKB** tako poudarja potrebo po veri, zaupanju v Praboga. S tem ko ljudje verujejo, da bo prišel-rojen Mesija - Odrešenik, Tolažnik -, že prejemajo tolažbo, se že odrešujejo. Kur v **Pesmi** - sledi drugi verz - kaže, kaj prepeva NL: »Mesija je zdaj rojen nam« - nam; Slci-Pasci-ljudje govorijo sebi. »Prišla je ta presveta noč,/ prišla je iz nebes ta luč«, o kateri govorijo preroki v **Stari zavezi**; krivda Judov je v tem, da ne verujejo v rojstvo JKra Mesije, manjka jim Pravera. Slci-Pasci - sploh Slci kot NL - pa to vero imajo; Kur jo demonstrira v **Božigri**. Tako nastaja leta 1935 VerSlovobčestvo, ki je obnova tistega s samega začetka-vira. Slci so Praljud, PraNar; so NL v Verbistvu. Ne potrebujejo konstrukta Karnije kot SNDže, zato ne potrebujejo PogSlcev, Sama in Valuka. Niso pa izvoljeni le Slci. Kur razmišlja univerzalno, kar pomeni katoliško. Slci=Pasci=Čloštvo.

Drama se torej začne v imenu obljube, ki se pravta čas udejanja: »Jezus vam bo sedež dal,/ v njega imen' pojemo zdaj,/ naj bo vaš patron vselej!« Ne ta ali oni (po)svetni kralj, ki je vse prevečkrat (kot) Herodež, ampak sam JKr kot Prabog, kot BČ. To je najgloblja zakoreninjenost kakega Kola, ki je mogoča: zakoreninjenost v nebesih, prihaja iz nebeške luči. Mar ni takšno prepričanje mnogo močnejše kot Ideoltrditev Ptje, ki se bori za Kom, za novi paradiž, ki bo delo zgolj Člrok, LReve? Na strani KatSlcev je sama Ve(čnost), na strani PVlece le profanost, le DbZg, ki je, kot vemo, opotekava, izdajavska, nepredvidljiva, zgolj imanentistična.

A če je tako, zakaj je večino Slcev potegnili 41 za sabo Ptja, ne pa KC? Zakaj so tim. ljudmase zapuščale KC in prehajale k OF, celo k sami Ptji? Ker obljuba Ve(čnosti) leta 41 - v razmerah Vojokupacije Nemcev in Itov - nima več Praučinka. Učinek imajo liki, ki pozivajo na upor okupatorju, organizirajo ta upor kot Vojsilo; to pa so ravno Samo, glej fRemčevega **Sama**, in Samu podobni Gubec, v **Punti**. Ta je sicer poražen - z njim SNL - a le začasno. Tito oz. KaKi so novi Gubec, NOB nova Punta. Prtbrigada se poimenuje po puntarju Ivanu Gradniku, ne po Pascu Riplju ali Hanzeljnu. Ko vidi MV-II-Deca svoj neuspeh, obnovi lik Kralja Matjaža; Jel(očnik) ga da v naslov svoje SPED: **Vst(ajenje kralja Matjaža)**. A Matjaž je Flik, je Kralj, ni upornik, kralji pa so Slce že vsi izdali ali pa so jih podrejali kot Ftlačane, tudi Matjaž. Tito-KaKi ne bodo taki, bodo kot Valuk-Samo, ki je le eden izmed vseh, iz Kola, le izvoljeni začasni Vodelj, ne pa od Trl, ki je prevara, izbrani kralj. Trl pripelje do sistema-Dbe, ki je kar najgloblje izkoriščevalska, zatiravska, kakor kaže **Punta**, že Levs(tik) in Jurč(ič) v njunih **Tugih**. Kralji-knezi Katizvora so okupatorji, nasilneži, lažnivci, pobijavci, KC pa jim služi.

In služi Gosom TSa še vse do danes, do Župnika iz **Kralja**, ki služi Kplpodjetniku-Brži Kantorju. Slci MV-II nimajo več posluha za odrešenje kot najvišjo Vrto, nočejo biti več le Pasci, revni in lačni in prezebajoči. Hočejo biti Gosi samih sebe, **Na svoji zemlji**, celo Gosi sveta, kar pa Kur najostreje zavrača, glej Kritanalizo Sedmih Naglavnih grehov v **IgriKB**. Ideal, ki ga Slcem MV-II ponuja Kur z **Božigro**, ne deluje več, posebej še zato, ker preide KC v

sodelovanje z okupatorjem, oznanja potrebo po tem sodelovanju že takoj aprila 1941, kakor poroča dramatik SPE Joža J. Lovr(enčič) v **Izdajalcu**, glej lik Jožeta Velikonje, imenovanega Velkovrh. Kljub temu, da je bil Km upor poražen, se Slci MV-II odločajo za Posn Gubca, **Punta**, enako v **Lovu**.

Sledi spet **Pesem**, recimo ji **Pesem II**. Gre za znano pesem, tudi to smo prepevali v šoli-cerkvi med 36 in 45: »Je angel Gospodov/ oznanil Mariji,/ je ona spočela/ od Svetega Duha.« Poanta pesmi je: »Češčena si, Marija,/ je angelski glas,/ bo zadnja ura bila,/ Marija, prid po nas!« Prti MV-II često doživljajo zadnjo uro, umirajo, a se ne zatekajo k MMBi; umirajo z imenom Stalina, Sldomovine na ustih, torej na liniji **Sama**. Ne potrebujejo tolažbe, ne zagotovila za Vebivanje v nebesih, ne varnosti; še v zadnjem hipu so fanatični bojevniki za Ptjo-Slov.

Kur prihaja tudi sam - v **IgriKB** - do istega; a prepozno, Ptja je ljudi že prepričala. Kot da KC-MV-II ni poslušala Kura iz **IgreKB**. Simč(ič) napiše svoj **SimKrst**, 42, v katerem zagovarja odpoved boju za Slov kot SAKO; odloča se za Vertrpno stališče, kot **Šentjurjevski provizor** Trpin, 41, ne za lik bojevitega Križana, **Zasad**, 40. Glej Simčev glavni Pozlik: Gojmirja, Čla, ki goji mir, ne vojne. Šele 43-44 se Gojmir RR v Črtomirja, v Čla, ki mrzi-črti mir; ki se navduši za vojno. A ne za SV zoper ItNemokupatorje, kot OF-Ptja, glej **Rojstvo v nevihti**, ampak za boj zoper Komste-Prte, glej Vombergarjev **Napad**, Papeževo **Svetinjo**, Jelovo **Vst**. A takoj po **Vstu** se vrne Jel k stališču **SimKresta**, k veri: »Marija, prid' po nas!« Glej **Simfonijo iz Novega sveta**, v kateri je spet na prvem mestu - celo trpna - žrtev v duhu **DrabPasa**, ne pa SV v duhu **IgreKB** ali **Zasada**.

II. pesem opeva v naslednjih dveh kiticah znane TeolRese iz **Evov** z vrhom-poanto: »in sveta Beseda/ meso je postala,/ med nam' prebivala,/ je Jezus ji ime.« MMB pesem komentira - v dvogovoru z Angelom, ki ji je prišel oznaniti njeno usodo-milost. MMB: »O Bog, kakšna pošta je to?/ Oh, oh, kaj to pomeni?« Angel ji razloži: »Ne boj se Marija, ti si pri Bogu gnado dobila« itn. Bistvena je gnada-milost. Abel, Noe, Abraham, Mojzes so bili v božji milosti; in so Slci kot Pasci, da lahko prvi pozdravijo novorojenega Odrešenika - tudi Gosa - sveta. Angel: »On bo kraljeval večno.« Zgodil se bo čudež, kajti Marija je še devica: »To bo nemogoče, pravijo ljudje,/ pri Bogu nič nemogočega ni.«

Slci MV-II tega - vsaj večinsko - ne verjamejo več. Kajti če je Katbogu vse mogoče, zakaj je dopuščal skoz Stola IZ (izkoriščanje-zatiranje)? Zakaj 41 zmago Sžev Itov-Nemcev? Katbog kaznuje ljudi in Slce, ker so - že kot AdEva, nato kot Kajn itn. - grešili, glej **ŠkofPas**. Zakaj bi se puščali kaznovati, nimamo se za krive, pravi 41 večina Slcev; mi smo NeČi, krivi so naši Gosi, PIK in Brža, glej NOBD, **Ogenj in pepel** itn. Slci kot SAKO jemljejo usodo v svoje roke, medtem ko svetuje MMB: »Poglej, jaz sem dekla Gospodova,/ meni se zgodi po Njegovi besedi.« Slci ne poslušajo več boga, le še DbZgo, ta jih aktivira v smeri emancipacije kot grupe (Kola) in celo kot Pskov-SAPOe; glej SD od **Razcev** do **Afere**.

Prizor, ki je naslovljen **Oznanjenje**, se konča s **III. pesmijo** - o Mariji, tudi zelo znano in vsesplošno v cerkvi peto: »Lepa si, lepota si, roža Marija.« Ni le lepota, je tudi zaslužna, da se je vrnila k ljudem božja milost. »Kar nam je Eva nesrečna zgubila,/ roža Marija nam je zadobila«, ker »je rodila Jezusa«. MMB ima zato posebno moč; verujemo, da lahko usliši naše prošnje. »Vodi, Marija, po pravi nas poti,/ da nas nobena skušnjava ne zmoti./ Varuj in vodi nas vse dni,/ da nas sovražnik ne dobi.« Pesem obrača k svetu, v katerem obstajajo

Sži; že Herodež JKru. Prepuščati se MMBi pomeni obenem prepuščati se KCi; ko KC odreja gojmirstvo, 41-42, v **SimKrstu**, ko odreja SV zoper Komste, 43-45, v **Napadu**. Maja 45 Katverniki ugotovijo, da jih MMB ni obvarovala, a se še nadejajo milosti. Niti 90-91 je ne dosežejo v polni meri. Bo zares realizirana šele tedaj, ko bo Slja takšna, kakršna je v sklepnem delu **IgreKB**?

Tretja slika je naslovljena **Razodetje**; Angel pojasni tudi Jožefu, za kaj gre: za posebno božjo milost, ne pa za to, da bi ga žena Marija varala z drugim Mo(škim). Jožef pojasnilo takoj sprejme; obljubi, da bo MMBo, to namreč zdaj postaja, varoval; »te ne bom zapustil, Marija.« Celo: »Jaz hočem tvoj služabnik biti.« Če je izbrana za mater Praboga, ji je vsakdo dolžen služiti. To je FVrta: služenje.

Četrta scena: **Popisovanje**. Glasnik cesarja Avgusta ukazuje, da se mora vsakdo popisati; Dž - Rim - uvaja uradniško Dbo, ki je danes samoumevna; med Pasci seveda ni bila, ni jim bila potrebna. Pasci so male, vase zaprte skupine, Rim pa s Palestino vred ogromna, mnogomilijonska Dž. V tej je potrebna kontrola, red itn. A bolj kot popisovanje je za 4. sceno važno, da izpoveduje Jožef svojo - njuno - revščino: »Jaz pa nimam kje krajcarja dobiti.« Star je, postaja nebogljen, kot tesar ne more več dovolj zaslužiti. Marija verjame, da jima - jim, kajti dete je že na poti - bo kdo (DČ) pomagal. Zakonski par potuje po deželi, nima krova nad glavo; kot da je že preganjan. In je, ker je Čl že od začetka preganjan, Kajn preganja Abela, Faraon Mojzesa, nazadnje bo mali Herod čez 33 let preganjal JKra. Vse je jasno že na začetku, ker je vse vsebovano že v biti, imenovani ens realissimum, ki je v zadnji konsekvenci Prabog; tako formulira zadevo Fif Tomaž Akvinski 12 Stolor kasneje.

Slci-Pasci že vedo, kdo je MMB, čeprav še ni rodila, čeprav je še niso srečali; **IV. pesem** govori o tem: »Leži, leži ravno polje,/ po ravnem polj/ Marija gre./ Na glavi nese zibelko«, predstava je iz Kmčasa, na Krasu so nosile Že v Trst jajca in mleko, vse na glavi, »v rokah nese sveti križ«. Po nauku Zgarjev St križa tedaj še ni, nastal bo šele s Križanjem, 33 let kasneje. Pa vendar je že prej, že leta nič, že na začetku Čloštva; Abelovo usodo si lahko razlagamo kot nošnjo križa. JKr je novi Abel, FKr pa je novi Mojzes. Oba lika-simbola se prepletata v Inf: SŽ in triumfalni Kralj.

»Na križu je napisano,/ teh sedem zlatih puhštabov./ Ti puhštabi pomenijo,/ da bo to Dete rojeno.« MMB je naslikana v naporni situaciji, begunka na poti s težko zibko na glavi; tudi ona trpi že vnaprej, je že vnaprej Mati sedmerih žalosti, glej Sardenkovo dramo **Mater dolorosa**. Simbolično že hodi po cesti, ki se ji bo čez čas reklo **Via dolorosa**. Tudi jaz sem 90 tam nosil križ. Ponosen sem na to. Če ga ne bi nosil - če ne bi vstopil v Kat odznotraj -, ne bi nič vedel o njem; ne bi mogel napisati pričujoče razprave. In ne bi mogel primerno čutiti UnBDra. Ubogi Klabs-Paps se mi je javno - v objavljenem članku - zaradi tega posmehoval. Res, ubogi povrhni Libec!

Poanta pesmi je v njenem sklepu: »O Marija, Mati moja,/ prosi Ti Boga za nas!« PtjPrti MV-II se nočejo več zadovoljevati s prošnjo MMBi; zmage ne prepuščajo bogu, tj. KCi, sami hočejo zmagati. Majcen ostaja - 44 - vmes. **Bogar Meho** hoče ugledati MMBo, ker mu je prav ona dokaz za Tr; a je ne prosi za varnost in usluge, ničesar je ne prosi, srečen-blažen je, da jo vidi. Kani so MMBo zlorabili: naredili so jo za tisto, ki jim bo pomagala v banalnih-profanih rečeh, pri pisanju šolskih nalog, pri zadevanju na loteriji, pri prošnjah

za zdravje in uspeh. Za DaSlce ni več važno, ali je takšna priprošnjica MMB ali kaka gurujka iz NA sekte, morda celo Lilit. V pluralizmu PMLD lahko vsak obljublja, kajti vsaka obljuba je Maga, nobena ne drži; vsaka je le lingvističen lud.

Peti prizor s **V. pesmijo**, naslovljen **Betlehem**: »Veselijo se ljudje,/ sveti Jožef v mesto gre.« Ljudje že vedo, kdo je ta starček, St Jožef; vedo, zakaj in po kaj gre. Zgodba je v opisu trdosrčnosti Betlehemčanov. Kdo se veseli in je s tem Čl dobre volje, boguvšečen? Slci-Pasci. Kdo odbija ubogemu popotniku streho nad glavo in hrano? Judje, Šži. Abel in Kajn; tako na začetku kot okrog leta nič. In kot MV-II. »Tjakaj v mesto prideta«, mesto je topos zla, »za jerperge prosita«, za prenočišče, »al' to mesto betlehemsko,/ ki naj« (naju) »noče jerperg'vat.« Kot sta prišla, morata oditi, praznih rok, spet na trdo pot. »Na oslička jo posadi,/ za ročico jo drži,/ zdaj pa gresta ven iz mesta ...« Drab se je mogel najbolje ldn s položajem popotnikov-izgnancev-selcev. Bil je sicer Km, a obenem vandrovec, ki je uprizarjal svoje drame po vaseh blizu in daleč. Po Slskih vaseh, kajti igre so bile pisane v Slščini. Ta podatek je ves čas Strno v osnovi DrabD, čeprav ni ekspliciran. Anln ga mora upoštevati, je celo osreden.

Sledi srečanje med zakoncema in Birtom - v duhu Konve, vendar Pripoudarjen; je tudi iz Drabove lastne-Perprakse. Jožef prosi za prenočišče, Birt pa ju ogleduje nezaupljivo, tehta, ali sta solventna plačnika, kot pravimo temu danes: »Ali sta potepina?« Jožef prizna, da je brez vsega: »Jaz sem svoje krajcerje za potrebo zapravil«, ne na ruleti, ne za vino, ne za luksuz. Tedaj se še dajo razločiti bistvene potrebe od dodatnih; v PMLD ne več, bistvene so potolažene, Čl je celo zasičen z njimi, vse bolj postaja plen dodatnih, nepotrebnih potreb-želj; glej Žiškovo Fijo in Eto. BifeProl se čuti v revščini, če ne poseduje več avtov in stanovanja s Tehgospodinjskimi aparati.

Ničesar Birt ne sliši tako nerad kot Jožefovo izjavo: »Pri nama denarja ni.« Nanjo reagira z jezo, jeza je Naglavni greh, glej **IgroKB**. »Poberita se proč, jaz vaju ne poznam .../ nobenemu jerperge ne dam.« Pasci živijo še v neposrednem občestvu prarodu, kjer je institut gosta obvezen, kot EtRlg Vrta. Birt je že MešBrža, gost mu ne pomeni nič več. Vse je le tržno vredno, vse kupoprodaja; generalni ekvivalent ni več dar, kar je za **Eve**, ampak denar (Kap). Birt revežema grozi: »Kar brž vama bom pokazal, kar taki beračiji sliši.« Marija tarna, Birt se ne pusti omehčati: »Nocoj tu ni več kraja za vas .../idita venkaj na mraz.« Kdor nima denarja, lahko crkne; to je bistvo surovega Kpla, tj. Dže, ki še ni socialna Dž v duhu SoDe. - Spet lepa morfemska igra: D(en)ar. Denar je ostal zmagovalec, požrl je dar.

Položaj zakoncev se slabša, postaja brezizhoden - Jožef: »Jaz sem že na vseh durih klical,/ pa naju kar en človek ni slišal/ Povsod naju stran zaženo./ Kam pojdem jaz s svojo ženo/ sedaj, pri temi in sredi noči,/ ko je mraz in nama notri moči ni?« Drabov izraz, Kur ostaja pri njem, je neroden, skoraj nebogljjen, izpoved sama pa je pretresljiva; Drab jo Pričuti. Mesto-Meš-Brža je nečloveško, zoperčloveško. Pasci so nujni, da pride do srečnega poroda. Če bo svet ves eno samo mesto, bo povsod isto - Birt: »Zastonj je pri meni milost dobiti.« Milost je FVrta; odtod miloščina. A čisto brez pomoči in Usma Čl ne more preživeti; del FVrt nujno ostaja potreben. Kako naj nastane trdno razmerje med dvema, če med njima ni solidarnosti, ljezni, Usma? Ne: miloščina, daje jo Gos-Kralj, ki ima vsega preveč; ampak: sočut-enje.

Birt se omeči šele nazadnje, po večkrat ponavljajočih se prošnjah; da bi se ju odkrižal, ju pošlje daleč proč: »Pojdita in na planino poglejta.« Ko sem bil v Betlehemu, so mi-nam - romarjem - pokazali podzemske dupline, kjer da se je rodil JKr. Za Draba, ki je Korošec izpod Karavank, pa pomeni trdota planino, sredi snega in samote. »Tam je šupa, tam jerperge imejta.« Birt se ju ni usmilil, le znebil. Šupa mu ne prinaša koristi, torej jo lahko posodi za eno noč. »Tam vama dovolim biti.« Birt je Gos, kot je danes vsak kapitalist Gos.

Drab položi Birtu na jezik meditacijo; tudi Kantor je birt-Gar, **Kralj**, »tako se poštenemu birtu godi,/ da ne more nikoli biti brez teh beraških ljudi.« Se ne izraža Kantor enako o Maksu? »Od njih pa krajcarja ni dobiti«, torej so v tržnem gospodarstvu odveč. Birt si želi premožnih: »Pa kadar pridejo furmani .../ tedaj birtu lahko smeje se .../ Pa kadar pridejo bogati šafarji .../ tedaj ima birt težko mošnjo.« Sicer pa: »Da sem le proč spravil te beraške pese,/ da bodo zunaj lajali in zmrzovali,/ hehehe, saj je dobro zanje na štali.«

Bog, ki se rodi v hlevčku sredi zime in mraza, je Prabog, tako misli Krš v duhu enega dela **Evov**. Tedaj še ni kralj, čeprav ga nekateri že vidijo kot kralja; St trije kralji; a to je drug moment v **Evih**. **Ev** in KC upoštevata vsebujeta oba momenta v Inf zvezi. Tudi **Božigra**. Naloga DgAnlna je, da ju razplete, razstavi.

3

Prehajamo k bistvenemu delu-točki **Božigre**: k **Pastirjem**, tak je naslov VI. scene. Pasc Ripelj že takoj ugotovi, navdihnjen je, preroški, Pra-vi: »Kako da je nocoj tako svetlo nebo? Saj take svetlobe še nikoli ni bilo.« KC jo je uporabljala, kadar ji je pasalo v kaki hagiografiji; recimo - duhovnik - lendovšek v **Slomškovem rojstvu**, 1900; tu je še bolj razkošna, baročna, veličastna kot v **Božigri**. (Kdaj bo Reb napisal dramo-slavospev na kardinala Rodeta, opisal, kako so se Kamniške planine RR v čudežen belo-biserni prizor, glej bodočo Katigro **Rodeurjevo rojstvo**?) Ripelj sluti: »To mora čudež se na svetu goditi.« Pascu je vidno, za kar je Birt zaprt-slep.

Nato - po tej svetopisemski informaciji - sledi precej besed o Pascih, besed, ki nimajo prave zveze z bogovim rojstvom. Vidi se, da je prav ta del Drabu najljubši, Kur ga ohranja. Drab opisuje svoje Ž, čas, ko je bil pastir in ko po svoje še je, kadar poje pesmi okoliškim Km-etom. **VI. pesem**: »Ko gor na planin'co grem,/ rož'ce cveto,/ ko pa nazaj dol grem,/ pa že sneg gre.« Informacija je, da je planina v času JKrovega rojstva zasnežena. Nato poje - **VII. pesem** - oz. zapiska **Izidor ovčice pase**. Pojasnjuje: »Pa vzamem svojo pušpanasto piskalico v roke./ Ovce poslušajo me rade.« Najhujši problem, ki ga ima, je: »Da le volk tačas mojih bic ne bo zalezoval.« Tu je zveza z volkom-Hudičem-AnKrom, glej vse tri Kur(je)**Igre**. (Bice so kure. V pomenu Kat ponižnosti so Kurigre kurje igre.) Volk je sicer žival, zver, a obenem je ZnaSi za kralja Herodeža, za Džmesto.

Nato se pogovarjata Ripelj in Hanzelj, na dolgo in široko; kot da bi bil njun pogovor bistven za dramo. Za Evzgodbo ni, je pa za Draba, čeprav govorita Pasca le o tem, kako sposobno kdo od njiju poje in piska. Dramatik ne

poudarja Dela ali kake EtVrte, ampak glasbo, seveda takšno, ki je Narljudkova. Kuli v okviru AVS je najbliže péta pesem, ki ima besedilo, sinteza glasbe in ustne Lite. Takšna naj bi bila tudi **Božigra** v Kurovi ReKonsi.

Nazadnje najdeta pravo mero - Rip(elj), ne pa Rup(el), ta ni Pasc, je MešBrža: »Dro mora biti to ta pravi ton,/ takole gre: tjerom, taram, teram.« Hanzelj, ne pa Hanž(ek), ta je brez posluha, se strinja: »Saj, saj: tjerom, terom, taram./ Sedaj ko poješ, že zdavnaj znam.« Prapesem je prav tako kot Nvno božje razodetje dana že vnaprej; gotovo da jo je pel že Abel, posebno tedaj, ko se je cvrl na Kajnovem ognju.

Tu bi bila koristna primerjava med **Božigro** in Borovimi **Belimi vodami**, glej mojo ES analizo te drame v knjigi **RPMV**. Razlika med PStama-sporočiloma obeh dram je bistvena: Pasci pojejo iz božjega navdih, ob luči, ki jo zrejo opolnoči, Borov junak Andraž pa poje po zgolj Nvnem navdihu-daru; v **Vodah** ni sledu o božjem Nvnem razodetju. Bor propagira upor Župniku in Županu, FDbi in FKCi: LRevo. Lepa Nv je, ki sama daje Pranavdih, Čla utemeljuje in osmišlja. PraZg se mora usoglasiti z lepo Nv, ki pa sega tudi do zdravih, sproščenih, samozavestnih ljudi, za katere - za fante in dekleta - je še posebej Tip ErS.

ErS v KurD povsem manjka, ne le v **Božigri**. MMB je brezspolna, je Devica, že sama brezmadežno spočeta; telo je odrinjeno ne le v drugi plan, huje. Zakon med Marijo in Jožefom je Seknekonzumiran; IdeaMo(ški) je tu starec, ne več Sekpotenten. Ustvarjalnost je vsa pri St duhu, ki je kot Duh breztelesen. Medtem ko so v **Vodah** v ospredju ErS razmerja, lepa in neposredna. Duh ostaja, tudi kot pesem, ki iz žive Nve, gozda in travnikov prehaja v višjo Kulo, a je zunaj KršKat VISA. Po svoje tudi Bor zagovarja-išče Trl. ErS je I(manenca), ki ji daje Trton lepa Nv. Z mojega vidika je to le PsTr.

V **Božigri** kot Posnu **Evov** je več PraTre, a jo je težko določiti, vse preveč je Lepota in Nv-Kula, vse premalo - ali nič - Dt. Nebesa morejo biti do neke mere Dt, Nv sama ne. Tudi Pomlad ne. Jel v **Vstu** se kot KNcz akter reducira na pomladno Nvo; Drab-Kur ne. Vendar premalo poudarjata Dt, ne zavedata se bistvene razlike med Trl in Tro kot Dto. Kur gre celo tako daleč, da uvede pastirsko pesem, ki res ni nič drugega kot telesna: »midva sva pastirca dva,/ rada jeva repo oba,/ zato pa tak' vidva vun/ kakor n'kapun.« Gre te verze razumeti kot njuno AK? Ali kot Realz v DrabD?

V **IX. pesmi** Pasca nista daleč niti od **Vod**: »Zjutraj, ko sonce gor gre,/ rosa še na travi je,/ priženem jaz z veseljem vse/ iz hleva moje ovčice/ tja na zelene travnike,/ kjer koj sam nahajam se.« Veselje da, ker je v zvezi z veseljem nad rojstvom boga, a v to zvezo da to SNarpesem šele Kur. Sledijo še 3 analogne kitice, o psu, o ovcah, o hranjenju, o Užu pri hranjenju. Rezultat pastirskega Ža je EstUž najpreprostejše narave: »Prav lušno je ovčarjenje.« Beseda lušno - lustig - najbrž ne sodi med KršVrte.

Najbrž pa je hotel Kur pokazati razvoj od takšne zgolj Hedprofane pesmi k pesmi, ki opisuje vidčevsko ugledanje rojstva JKra. V **X. pesmi** je razloženo, da Pasca zato ne moreta spati, ker »se močno svetli,/ jaz menim, da nebo gori/ in čudo preveliko/ zagvišno se godi.« Nato: »Prot Betlehemu se ozri«, tu izraz Betlehem ni Negmesto, ampak topos JKrovega rojstva, »boš videl, kaj pastirci/ z veseljem vkup gredo.« V mestu Birt in njegovi ne vidijo-čutijo nič, zanima jih le profit; Pasci pa so odprti za Tr(I).

Pasca spoznata, da se morata tudi onadva pridružiti ostalim Pascem, ki so se že napotili v šupo na planini. **XI. pesem** to določno pove: »En angel me je

klical,/ je rekel: Gori vstan' .../ To ni človeško petje,/ to je preveč lepo,/ ni Jurče, tud' ni Miha/ tud' jaz ne znam tako.« Čudež. »To so taisti angelci,/ k' tak lepo pojo,/ k temu mlad'mu Detetu,/ čast, hvalo dajejo.« Pasci po svoje, Angel po svoje; Pasci v Slščini, Angel v latinščini: »Gloria in excelsis Deo«, nakar tudi oni preidejo k Slščini: »zdaj angelci pojemo.« In Pasci z njimi; vsebino že poznamo - **XII. pesem**: »gor', gori sprebudite se,/ ker polnoči je zdaj .../ Marija Jezusa rodi,/ angelci so pri nji.« Angelci so Trl. »Pastirc' ovčice pasejo,/ ne vejo, kaj je to .../ se čudijo zelo.« In zvejo. »Gredo vsi k štalici«, tako jim ukazuje njihov Vernagon. »Voščijo svet' večer/ in vsem ljudem lep mir,/ kateri so dobre volje zdaj,/ pri teh je Bog vselej.« Kaj je dobra volja, bo KC morala še definirati; gre za VerUž. Pesem se konča - po več kiticah: »O človek ti z menoj nocoj/ prav razvesel' se zdaj,/ ker je prišel Zveličar tvoj./ Zdaj mu čast, hvalo daj!« Še danes je treba Pasce Posn(emati): »Pojdi pred jaslice,/ ofraj mu srčece!« Prabogu se mora dati Čl ves, svoje najdragocenejše: srce, tj. DušNoto.

Pasci ostajajo v drami še zmerom osrednji - **XIII. pesem** oz. sedmi prizor **Jaslice**. Pasci pojejo: »ljubi Jezušček zdiše,/ ker burja vanj piše .../ Oj pejmo vsi kmalu/ tja k Jezuščku, k štali,/ k' trepeče za nas./ Marija se joka/ zavolj ubož'ga otroka,/ ker kovtrca nima,/ da bi ga djala čez.« Nenehoma isti poudarek: na revščini. Je Tip in resničen v revni AVSi, pri ubogih Slcih.

Zdaj pojemo vsi, glej **IgroKB**, ker smo vsi Slci-Pasci - **XIV. pesem**: »Pastirci gredo,/ žvižgajo, pojo .../ glih to dete presveto/ vam bo dalo svet' raj.« Pasci pridejo do štale-šupe. Prvi so, ki so prinesli Detetu darove, s tem ustregli pravilom AVS-PS Dbe: »Damo, kar imamo, to imate naše dare.« Ko jih oddajo, pozivajo še ostale Pasce - **XV. pesem**: »Le pojte, le pojte noter vsi,/ molite, darujte, kar stor'li smo mi.« Rifelj: »Jaz ti dajem najlepšo ovco,/ vzemi jo v ofer od mene.« Antična Traga je sicer pokazala Člišbkost, a bistvo RLH Kule-civilizacije je, da skuša Prometej prevarati boga-Zevsa; podtakne mu slab dar, le kožo živali in neužitno drobovje. Zato je kaznovan; vendar je dosegel, da so postali ljudje ljudje: začeli so uporabljati ogenj, kar je ZnaSi za stopnjo onkraj živalskosti. Glej Ajshilovega in Goethejevega **Prometeja**, tudi Beethovnova **Prometejeva bitja**.

A je Ripelj tudi Čl, tj. Utinteresen, z bogom skuša trgovati; to je druga plat zadeve. Ta druga plat je ves čas v drami navzoča, je l(manenca) v Tri. »Oh, ljubo Detece ti,/ še eno jaz prosim tebe./ Da bi pri mojih ovcah v vigredi/ bila vsa jagnjeta bela.« V tem pomenu - na tej ravni - so tudi Pasci zastopniki lastnine. Vendar skuša biti Pasc pošten, igrati fair-play z bogom. »Oh, da bi ti mogel z menoj v mojo kočo iti,/ jaz bi hotel tebe prav lepo pogostiti,/ jaz bi tebi iz mleka močnik skuhal,/ ino bi še jajce noter utrupal ...« Z Davidika daje Ripelj zelo malo, kdo pa sploh še jé močnik? Z vidika Pascev daje največ, kar ima, Pasci živijo od močnika, ne od telečjih zrezkov.

Trgovina z bogom je res vprašljiva, zato je Claudel zelo jasno pokazal, kaj je PriÉvKršstališče, glej Viollaine oz. **Marijino oznanjenje**. Vse dati, nič dobiti; odreči se - zavestno - vsemu. Kot JKr, ki izbere križ(anje) in ne vlogo Kralja TSa. Pasci tega ne zmorejo - Ripelj: »Usliši mene posihmal,/ ko bom umiral, da ne bo hudič pri meni stal,/ odganjaj ga zelo daleč v kraj.« Je to še trgovina? Je in ni, vsekakor banalna ni. Pasca skrbi za njegovo DušNoto. Tega člani PMLDbe ne morejo razumeti, ker DušNote nimajo, glej Čarove, Čatrove itn. romane, **Pasji tango** itn.; če pa jo imajo, glej Branka Gradišnika novi roman

Roka, voda, kamen, je zgolj za to, da kot Pervduševnost napolnjuje grozečo-grozljivo praznino.

Hanz ponuja: »Jaz te bodem s kruhom obdaroval,/ vzemi od mene ofer, ki si mi življenje dal.« Hanz je že teolog, se že zaveda, kaj - kdo - je Prabog. Kdor veruje Vanj, bo mogel v nebo-nebesa - **XVI. pesem**: »Odprt je svet' nebo .../ O srečni tud' pastirci mi,/ k' smo tukaj z Jezusom!« Pasci Mu hočejo streči, a tudi zato, da bi jim ohranil žive ovčice; tretji Pasci Havžar ponavlja, kar sta izrekla njegova tovariša.

Pasci nastopajo od strani 21 do 38, glej knjigo **Božigra**. Od strani 44 do 53 sledita zgodbi o Herodežu in Treh kraljih; torej le 9 strani, malo v primerjavi s prostorom, odmerjenim Pascem, ki obsega 17 strani, skoraj še enkrat več. Vmes med obema deloma-polovicama drame pa je prizor z vandrovcem, na straneh 38-39. Je posebej zanimiv.

Kot sem že zapisal, DrabKur Vandrovca ne odklanjata, čeprav je pijanec, brezdelnež ipd. Mar ga uporabljata za doseganje uravnoteženosti s Tremi kralji? Ti imajo vse, Vandr(ovec) nič, pa ...? Kralji se res pridejo poklonit Novorojencu, vendar je vprašanje, če vidijo v njem kaj Tre; če ni zanje le judovski kralj, morda celo najmočnejši kralj TSa, pa vendar zgolj to. Navsezadnje odnesejo v grob najbogatejši prav toliko kot najrevnejši; **Plesi smeti** so v tem zelo jasni, glej tudi **ŠkofPas**. Hočeta DrabKur reči, da je Čl kot tak le Vandr-potepuh, če ne najde v sebi čuta za Tr? Z dramatikoma bi se strinjal.

Vandr poje - **XVII. pesem**: »To je majolka kriva,/ da v žepu nimam d'narjev.« Sledi znano opevanje majolke: »Majolka, majolka,/ majol-majol-majolčica,/ od zunaj lepo pisana,/ od znotraj z vincem polhna vsa« itn. »Majolka je kriva,/ da nimam novih čizmov ... nove srajce ... kamižole .../ da sem zapil še suknjo ...« Tudi on ni našel »usmiljenja pri njih«, Meših, čeprav je »prehodel vsa mesta in kjer je veliko hiš ino ljudi.« Na tej ravni je na istem kot StDn. Le da on vse, kar »napetla«, zapravi za vince. V njem ni čuta za božje. Je hodil tudi po gorah, pa ni srečal StDne. Vandr je topos HedNiha.

Birtu skuša prodati svoj raztrgani klobuk, strgane hlače itn, a Birt mu ne odkupi nič, ker je vse ničvredno. Enako ga napodi, kot je StDno. Vandr pa ga opozori na možno usodo: »Oh, brat, ti si en neusmiljen mož./ Kadar ti na moj pot prišel boš,/ tedaj boš šele verjel, kako je beračem ...« A Birt tega noče - še ne - verjeti: »Tudi za take lumpe pri nas izbe ni./ Jaz imam že dro eno lepo izbo, pa le za gospode ino gospe,/ kateri pr meni veliko naroče./ Berač pa naj h kmetom gre.« K Pascem. DrabKuru je Vandr bližji kot Birt. (Je bil Kur kot dramatik Umtk, imel v sebi tudi čut za bohemo kot Preš in Can?)

Ne morem se znebiti vtisa, kot da skušata biti DrabKur do kraljev Krit(ična). Drama pokaže, kako lepo jih sprejme povsem NegBirt; to nekaj pomeni. Bogati so. Kur doda tudi pesem, ki je vsaj dvoumna, če že ni do Kraljev Krit - **XVIII. pesem**: »Glej, glej, glej,/ kdo jezdi tam, kdo jezdi tam, kaj za en neznan pride k nam?« Ta neznanec je »črn jezdec ... Ta jezdec ta črni«, ki ne more biti kaj drugega kot Hudič, »je jako mlad, je jako mlad,/ ves je pozlačen, ves je zlat.« Na svoje zlato-bogastvo se Trije kralji tudi takoj, ko nastopijo, sklicujejo: »Mi smo kraljevske krvi. Prišli smo se poklonit novorojencu«, ker - Gašpar: »skozi veliko dežel sem se jaz utrudil,/ ker sem zbaral, da bo rojen kralj vseh Judov. / Jaz bom njemu dal dar od najčistejšega zlata,/ zato ker je on zveličar sveta.« Bogve, kaj pomeni Gašparju izraz Zveličar sveta? Najvišji vladar? Enako kot

Gašpar se izražata tudi Melhar in Boltežar. Drab si ne upa biti preveč Rad, ne pozabimo, kdaj napiše svojo dramo (v času Metternicha), a senco suma vrže na kralje. Gotovo da so bravci-poslušavci njegove dramatike to čutili, posebno uradni cenzorji in vohuni, tudi kleriki; in je postal sumljiv.

Sledi nastop Herodeža. Obravnaval ga bom na hitro, povsem znan je, Konv; ES podrobno in pazljivo se ga splača obravnavati v Mrakovi drami **Herodes Veliki**, ne v **Božigri**. Predstavlja se kot »najmogočnejši kralj in gospod ljudi.« Tudi on je kralj, medtem ko za JKra Drab tega ne trdi; šele Kur v **IgriKB**. Herodež hoče vzbujati strah: »Kdor o meni sliši, vsakogar mravlje prelete.« Tak kralj je bil - sta bila - tudi KaKi, predvsem PoV; pa Boris Kraigher. »Me ljudstvo kakor Boga časti.« Drab se zaveda, da je med Kraljem in Bogom bistvena razlika, Kur mu v **Božigri** sledi, v **IgriKB** ne več; tu sintetizira (Inf) Kralja in TrBoga. Se je leta 41 tega zavedal in se odmaknil od Kfza iz treh **Iger**?

Heroda obiščejo Trije kralji, poizvedujejo, kje se je rodil, kje biva novi veliki kralj. S tem Herodeža prestrašijo, v skrbeh je za svojo tiransko brezprizivno Totoblast; znane Konv zadeve. Herodež se odloči, da bo dal pobiti vse novorojence, s tem bo med njimi zagotovo zadel tudi JKra. Nima ga za TrBoga, ampak za TS Kralja nad kralji. Tudi njegov uradni prerok Domanilus ga opozori na nevarnost, navaja mu iz **Stare zaveze**, izjavo kralja Davida: »V nebesih bo njegov sedež, zemlja bo podnožje njegovih nog.« To je v skladu s Kfzom **IgreKB**, ne pa z novorojencem, rojenim na slami v planinski šupi. David nadaljuje o Mesiji: »Maslo in strd bo jedel«; za JKra to ne velja, tudi kasneje ni jedel medu in dunajskih zrezkov.

Trije kralji obiščejo, najdejo JKra, mu darujejo »mire, kadila/ ino čistega zlata.« Neskladno z bistvom JKra; kot da gre za vrinke v **Ėve**, za poskus, da bi **Ėve**-JKra spravili prvi - judovski - Kani v soglasje s **Staro zavezo**. Temu usoglašanju z Davidovim potomcem-kraljem ostaja KC zvesta do danes; Il-Vatikanum je obetal Temspremembo, a Rode se je obnašal kot Jeglič ali Hren, kot škof Tsa, kot Poloblastnik. JOGSŠKi z njim vred.

Angel svetuje Kraljem, kako naj se ognejo Herodu, JKr za las uide Si. Tak je scenarij že od samega začetka sveta. Kralji niso nič razumeli - Boltežar: »O cartano Detece, ti boš kralj sveta,/ zato smo ti prinesli dar iz samega zlata.« Nemogoče je, da se Kur ne bi zavedal, kaj je napisal-poudaril Drab. Draba očitno ni popravljaval v smeri večje pozitivnosti Treh kraljev.

Drab se zaveda, s čim končuje **Božigro**: s prikazom ponovnega izgnanstva, bega, popotništva, ki sicer ni potepušstvo-vandrovstvo, a je še manj birtovsko kraljestvo. Enajsti prizor je naslovljen **Beg v Ėgipet**. Jožef se zaveda položaja, v katerem se znova znajdejo: »Oh ti ljubo Detece, kaj iz tega bo?/ Težke nadloge so nad teboj, ko si komaj na svet prišlo.« Marija sina tolaži: »Ljubi Jezušček, ali se solziš?/ Saj si pri meni in daleč je še križ.« **XXII. pesem** opozarja na nevarnost, ki je že tu. Judinja sreča StDno in ji pravi: »Kaj nosite, Marija? Nosim svoj'ga sineka,/ vsmiljenega Jezusa./ Tam ne hod'te, Marija,/ tamkaj hudi Judje so,/ vzamejo ti sineka,/ vsmiljenega Jezusa.« Čez 33 let ga bodo zares vzeli, terjali njegovo križanje. Od Pilata bodo zahtevali, da izpusti Barabo, Boga pa kaznuje s So.

Zadnja scena je **Slovo**. Angel svetuje, kako naj vsi JKra rešimo: »Herodež Detece preganja«, preganja ga TS, »mi ga brž sprejmimo,/ to ljubo Detece si v svoje srce skrijmo.« Zadošča prostor v srcu, v DušNoti; ni potrebna SV, kakor jo

oznanja nadangel Mihael v imenu Kristusa Kralja v **IgriKB. XXIII. pesem** preide od tega poudarka na Verintimi k (za)hvali in slavljenju Praboga.

V **Navodilih** za uprizarjanje, objavljena so na koncu knjige **Božigra**, Kur radikalizira Draba. Že pri Drabu so njegove drame občestvene, igrane kjerkoli, med preprostimi - v glavnem nepismenimi - ljudmi; Kur pa terja: »Želeti je, da poje pesmi vsa dvorana ... Večina teh pesmi je splošno znana, kolikor jih pa ni, so pa tako lahke, in vsakemu Slovencu blizu, da se jih je mogoče mimogrede navaditi.« Kur končuje knjigo s sklicevanjem na Slov; Slov postane enakopravno sklicevanju na JKra-FKra. Zadnja kitica **XXIII. pesmi** slove: »V temu« (ne: v tem) »času božičnemu«, ne v božičnem,/ »božičnemu,/ bodi Dete hvaljeno,/ bodi to Dete hvaljeno.«

Drama **Božigra** je v sebi nemalo protislovna. DrabKur na to protislovnost pristajata, drama je namenjena praznovanju Božiča. Kur v sestavku **Na pot** bistveno zmanjšuje pomen-doseg **Božigre**, ko se tako Ideolzavaruje, ali pa misli resno, ko zapiše: »Če je bila Drabosnjakova **Igra o izgubljenem sinu** prilika za veličastno farno prireditev pod milim nebom, je tale **Božična igra** taka, kakršen je božični praznik sam: praznik družine, praznik toplega domačega ognjišča«, češ, nam je toplo, nismo preganjani, hvalimo boga, da nam ni naklonil JKrove usode, »praznik popolne radosti pred svetlimi jaslicami v kotu in nemirnega pričakovanja polnočnice.« To je RadKonv pogled na dram(atik)o, na **Božigro**, na samo Krš.

V pričujoči ES analizi sem se trudil odkriti globlje in pomembnejše plasti **Božigre**. S tem po svoje tudi jaz sodelujem v ReKonsi, apliciram jo na Kureta, kot jo je on na Draba, Drab na druge pred njim. Sicer je vsaka analiza ReKons, a moja pričujoča je še posebej takšna; je zavestna ReKons.

VII. UTEMELITEV KATOLIŠKE VERE NA DANAŠNJEM ČUDEŽU MATERINE MOLITVE

(ob Kuretovi drami **Bog kliče**)

1

Večkrat sem že sklenil, da bom nehal obračunavati z ljudmi; pa je tak sklep v skladu z mojo naravo in intencijo? Moja MetAksa je v odločilni meri tudi Krita, ne le ARF-AK. Sem dedič polemičnega Mrka, Ideolčasov iz PV in MV-II. Večkrat sem poskušal, da bi mislil-pisal zgolj kot Fif, okrog 59, v razpravi o **Črnih dnevih**, 65, ob sprejemanju-artikuliranju reizma (RMge), 75, ob

oblikovanju paleolitizma, ob **Trojnem plesu smrti** in med analizama **Sadežev** in **Svatbe**, a ni šlo, spet in spet se je vrnil moj Bojznačaj in naloga čiščenja Db-zavesti, kar je Tipmoment AgrEkzPlde v meni, Vitza in samopotrjevanja Ža samega. Tako znova zdaj.

Prvi del razprave o Kur(et)ovi drami **Bog kliče!** naj namenim Kritanalizi »incidenta«, ki se je zgodil pred par dnevi po mojem predavanju o Mraku, **Izzivalec in izsredinjenec**. Predavanje bo izšlo v knjigi **Drama Ivana Mraka**; bravec bo lahko presodil, kaj sem v predavanju dejal. Predavanje je bilo povod za napad F(ranceta)Bern(ik)a name kot na Pvtosebo. V odgovoru na ta napad sem se zadrževal, bil blag, spravljiv, SpoDo, zadržan, kakor sem zmerom v analognih nastopih na SAZU. Ko pa sem kasneje - že popoldne, ko sva se z Alo vozila domov v Avber - razmišljal o zadevi, sem ugotovil, da moram tokrat ravnati Dgč: udariti nazaj.

Dozdaj je vladalo med nama s fBernom premirje ali dogovor o nenapadanju; nenačelen seveda, a zdel se nama je obema koristen, torej diplomatski. Jaz nisem hotel, da mi fBern škodi, presodil sem, da je zloben in škodoželjen Čl, pa sem se hotel ogniti še dodatnemu konfliktu, od katerega ne bi imel koristi. On je, po moji presoji, preračunal, da bi ga spor med nama obremenil, ve, da imam lahko hudoben jezik in da bi ga znal razkrinkati. Moje osebno mnenje o njem je gotovo poznal, a se je delal, kot da ga ni. Zato je bil v Pvt pogovorih z mano neznansko sladek, čez vse mere. To sem si razlagal, češ da me hoče zaslepiti, uspavati, izriniti iz kroga možnih Sžev in nasprotnikov. Stanje je trajalo desetletja.

Ko pa sem prišel v sredo kako uro prej na SAZU, je bil fBern spremenjen. Srečala sva se pri vratarju, kjer ponavadi puščam torbo s flašami vina, ki jih nato postopoma razdeljujem med obdarovance, teran recimo kot zahvalo za bibliografijo itn. fBern me je takoj pikro nasadil: kako dolg boš? K-da je znana moja neznanska dolžina nastopov. Očitek je seveda netočen in zloben; pazim, da nastopam kratko. A fBerna ne zanima Resa, je Tip Kan. Besede služijo učinkovitosti njegovih interesov; zdaj mu je šlo za to, da se postavi nad me. Karikaturalna in PvtRca pollaščenja, nadkriljevanja. Je posenilil, ta moj nekdanji znanec, niti ne MBP? Kaj pa profitira, če me v čem prekosi, recimo, da bi mi tik pred nastopom zmanjšal mojo samozavest?

Večer prej, v torek, sem predaval v Kopru; tja me je povabil Jacek Kozak (in njegova šefica Gomizeljeva). Prebral sem razpravico o **Enem izmed vidikov mojega SLZ**, že drugo Rco, objavljeni bosta v **RSD**, morda še letos v **EPP**. Diskusija po predavanju je bila prijazna, večino poslušalcev so tvorili Jackovi študentje iz koprške slovenistike, vsega skupaj kakih 50 ljudi. Počutil sem se dobro, nenevarno; Jacek sam je skoraj mil Čl, spoštujeva se. Prišel je z avtom po naju z Alo v Avber, naju neposredno po predavanju odpeljal nazaj. Noč, ki je sledila, je bila sicer slaba, bil sem preveč napet, kot zmerom v takih primerih, premišljeval sem o zapravljenih priložnostih, ko sem na kaj po predavanju odgovarjal, a nekako sem noč v polsnu prebil, seveda s čestimi vstajanjem, v Avber sva se vrnila kasno zvečer, malo sem bral, čakal jutra; ob 8h je bilo treba že na pot v Ljo, kajti predavanje na SAZU naj bi se začelo ob 11h, moral pa sem še marsikaj popraviti. Vsekakor: nisem bil ravno spočit.

Pred predavanjem sem - v poslopju SAZU - govoril z marsikom, glede na zahteve protokola obiskal našega Predsa Žekša, zabaval tajnice, moral izmenjavati nekaj besed s prihajajočimi poslušalci, z Zadravcem, Moravcem,

salezijancem dr. Pozabilsemime, komaj sem ga prepoznal, več kot poldrugo desetletje je minilo, odkar sva se zadnjič videla, s Petrom Kovačičem (opazite, da ne pišem več PePKO?), Kmeclom, sinom Alešem in snaho Heleno, prišla sta posebej iz službe, dal sem jima tekste za pretipkavati; organizacijsko delo na **RSD** se ne neha niti tedaj, ko bi potreboval popolno osredotočenost na nastop. Heleni sem prinesel steklenico likerja za njenega brata, ki nama je na praznovanju Aleševe 40-letnice podaril steklenico cvička z nalepko proizvajavca. Na vse to sem moral misliti, tudi na subvencijo za knjigo o **Mraku**, dalo bi jo MzK itn. Sem bolj Znik ali menežer?

Povsem miren ob nastopu nisem bil, morda nekoliko preveč agresiven, vendar samozavesten, suveren. Niti enkrat nisem pomislil na problem MOča, na sramoto, ki mi jo je prav na SAZU pripravil MOč oz. tandem Filipič-Šubljeva z objavo **Zapisnika** zaslišanj in **Izjave** o sodelovanju z OZNO. Tudi ne na morebitno možnost, da bo kdo kdaj izgubil živce, saj je nemogoče, da ne bi prebral mojih posmehov, zapisanih v **RSD**, kjer nasajam ne le Topa, prišel je na predavanje, stisnila sva si roke; nasajam tudi Inka, Simonijo, SrKosa. Na vse morebitne težave sem pozabil, bil sem povsem miren. Kadar nastopam oz. pridem v stik z ljudmi, se skrajno zberem.

Odpredaval nisem ravno gladko - Ala je dejala, da sem bral še bolj »staccato« kot v Kopru -, slabo sem videl, tipkopis je v kratitščini, moral sem ga sproti prevajati v Slščino. A je šlo, kar v redu, v branju sem se zanesel, bil goreč, močno sem poudarjal Posizjave, precej dodajal (ekstemporiranje, a parte). Bil primerno dolg, tričetrt ure. Ljubeznivo naju je oba z Mrakom najavil Kmecl, ki je tudi avtor ideje, da predavam o Mraku. Vse bi se odvijalo kot ponavadi, solidno, če ...

Po končanem predavanju je sledil dolg molk; vtis mrtvašnice. Primerjava z mladimi poslušavci v prostorih simpatične koprške knjigarne gre izrazito v prid Kopra; mlada univerza je polna idej, ekspanzivna, sveža, pa čeprav je bila vsebina diskusije nepomembna, vsaj zaživela je. Na SAZU pa mrtvoud. Manj poslušavcev, skoraj sami starci. Grobnica. Prešinilo me je: in v tej naj bi bil pokopan? Ko pridem na SAZU, me rešujejo živahni pogovori s tajnicami, upravnim direktorjem itn. Srečati SrKose je kot srečati S.

Pa se vzdigne fBern. Ves gladek, krojaški, vsiljiv, prepomemben, kot zmerom. Nastop razdeli - dramaturg? - v dva dela. V prvem me hvali; K-da bi me skušal utopiti v cukru, tako se mi je prilizoval, a z besedami, ki so me delale za drugorazrednega, to sem čutil; poudarjal je, da sem zmerom »zanimiv«. Ko je presodil, da mi je otopil pozornost oz. da je naredil dovolj vtisa o sebi kot o strpnem SpoDo Zniku, me je dvakrat pičil kot strupenjača. Prvič povsem mimo. Ala pravi, da se je kar tresel od Sša; res, nikoli ga nisem videl tako »angažiranega« v Kriti mene.

Nastopil je kot Varuh ljudi, ki niso prisotni, pač že pokojni, a jim delam krivico, jih obrekujem itn. Skušal je dokazati, da so moji podatki netočni, torej da nisem strokovnjak; da sem diletant-Žurst. Da o Vodušku nekaj namigujem, netim radovednost nižjih sfer pri poslušavcih, a ne povem, za kaj gre. Če bi pa povedal, bi se zapletel v tračarije. Nisem pač sposoben povedati o Vodušku, o VelOsi, kar mu gre, bistvo njegove veličine; brskam le po blatu. (Šlo je za Voduškov incident v Beogradu sredi 50-let; po mojem je za Voduška Tip.) Upal da sem si celo lagati, da je bil Vodušek na SAZU ekonom, čeprav ga je

Vidmar vzel v službo, da bi RR Sljezik; in me - nas - je učenjak izpod Šmarne gore poučil o bistvu Voduškega jezikoslovja.

Šuplji nuli (zmerjam!) sem odvrnil, da sem za ekonoma SAZU razglasil Podbevška, ne Voduška; vsak, ki me je poslušal, je vedel, da govorim Reso. Dodal sem, da Voduška izjemno cenim, da sem kupil njegovo zbirko **Odčarani svet** že poleti 45, jo poklonil kot prvi dar svojemu dekletu, Ali, jeseni 52. Da sem vse Ž presojal Voduška kot enega vrhov SIPzje, posebno v svojih temačnejših Nihčasih. Da sem kot morda nihče drug prevzel njegov nazor o jeziku, pisal »ampak« namesto »temveč« itn. fBern tega, kar sem (bil), ne pozna. Spet ena krivica, bi dodal: ravno mene, ki sem bil tak občudovalec Voduška, osumi Zaniča do Voduška, analogno kot me je neka Žurstka osumila Zaniča Zupanove Lite itn. A to je bila študentka, fBern pa je že trikratni častni Preds SAZU! Pust'mo in splun'mo! bi dejal dentist Slanolec, operni pelec.

Še bolj neprimeren je bil drugi del fBernovega nastopa. Očital mi je, da delam krivico Kuretu. Da je Kur(et) velik strokovnjak za narodopisje; mar tega ne vem? A omenjal sem Kura kot dramatika. fBern: Da bo na simpoziju o Kuru govor tudi o njegovem ljudskem odru, torej vseobsežno o Kuru, s tem tudi kot o dramatiku. Res? Kaj pa, če bo referent navajal podatke o obstoju in delu - naslovih člankov, morda tudi dram - izšlih v reviji Ljudoder, ob tem pa o KurD dejal, da se ukvarja tudi z Rlgvprašanji, in basta? Z Rlgtemami se ubada nekdo lahko kot Renan v knjigi o Jezusu ali Veber v knjigi **O Bogu**; enkrat Krit, drugič priznavalno. Ena drama se bogu posmehuje, Filetov **File**, druga ga slavi, Kurova **Igra o kraljestvu božjem**. Moja misel je, da je ostajanje pri SpS označitvah kake dram(atik)e prej zavajanje kot analiza, ta mora biti ES konkretna in podrobna.

Ko sem tako govoril (repliciral), sem opazil, da fBern pojma nima o KurD; da je bil na kaki seji kot član komisije, ki se je odločala za prireditev simpozija o Kuru, da pa niti ene njegove PD ni prebral. Peterni laureat SZni ni računal, da poznam jaz KurD tako dobro, da sem bil celo povabljen na simpozij o Kuru in zanj pripravljam referat. Skazalo se je ravno obratno od tega, kar mi je očital: on se je razkril kot Žurst, ki ve nekaj povrhu in tisto uporablja za KulPolPvtobračune. Ko sem svoj odnos do Kura nekoliko pokomentiral, je fBern obmolnil, kmalu odšel, češ da ga čakajo opravki (menda predavanje na Marsu, na tamošnji Akademiji troglavcev ali trogloditov). Pocvirnal jo je, da ga ne bi jaz vpletel v debato o KurD, v kateri bi se skazalo, da je plonk in švindlar. (Zmerjam.)

Priložnost sem izrabil in - zelo na kratko - omenil svojo tezo, da sta bili tikPV obe Radgrupi v SIzi skrajno angažirani v pisanju dram-agitk, a da je PVDeca šla še mnogo dlje od PVlece. Ta je ostajala kljub vsemu v Realzu, Kreft v **Punti**, Zup(an) v **Trajbasu**; niti Čufar niti Moškrič nista prešla v takšno RadKoldram(atik)o kot Kur in njegov sodelavec Petančič. Omenil sem svoj pogovor z Zorkom Simčičem v Bariločah 92, v katerem je Simč trdil, da je TaDeca pisala le benigne PvtErS tekste, kakršna je bila njegova drama, ta je čakala na uprizoritev maja 45. Simča sem namreč zagledal med poslušavci, skušal sem ga animirati za Dia ali polemiko. Ni se dal, je zelo previden gospod. Je pa prišel po predavanju k meni, skrajno ljubezniv, mi sporočal pozdrave od svoje žene, mi hofiral, me informiral, da hrani korespondenco med Mrakom in Nartejem Velikonjo, ki je Mraku kot Preds Zimske pomoči Finpomagal itn. Simč je bister gospod, ve, kdo je kaj pisal tikPV, Kura gotovo

do neke mere pozna. Pa je raje molčal, kot da bi se osmešil ali pokazal kot ignorant. fBern pa je padel v past, ki jo je nastavil meni. Ubošček.

Ko sva se z Alo o zadevi pogovarjala, sva ugotovila, da velja Zamol kot Tempravilo DSD tudi pri fBernu, čeprav se predstavlja kot Ideol nevtralen Znik. Ne le, da KurD ne pozna. Pomembneje je, da je v svojem nastopu sugeriral skrajno AnZn početje. Svetoval je, naj pustim KurD pri miru - jo Zamol -, najbrž zato, ker bi eksplikacija KurD kot ultraDedrže, celo kot Kfza škodila NSSi, priznala, da je obstajala tikPV znotraj TakCe oz. TaSKS tudi Ptji analogna agresivna, Tot fanatična smer. Drobnič Šnitloh in dr. Pečerkova pravita, da sta bila na TaDeci le dva morebitna simpatizerja NczNemcev oz. Kfza, Rupnik in Hacin; vsi ostali da so bili za Zahod, za LD.

Ta teza se ne sklada z mojo ES analizo KurD, podajano v pričujoči knjigi (**Grška ali katoliška**) **Antika**. Tudi ne z dramo **Bog kliče!** Kur je Rad zoper LD kot Kpl sistem, niha med Refe in Kfz. V **Kliče** je za Refe, za molitev, ne za Vojakcijo. V **Igri o kraljestvu božjem** pa je kraljevanje FKra že tako poudarjeno, da je potreben le še korak, pa smo v PSti Jeločnikove drame iz 38: **KrŠp**, Voj opcije oz. propagande za DRevo. fBern bi rad veljal za strpnega in širokega, da bi kot Znik lahko dajal atestate TaDeci, češ da ni bila Vojusmerjena, ne na stališču DReve, ampak blaga kot materina solza. Taleci pa ne more pomagati, saj je kot Znik dolžan priznati-odkrivati Reso, povedati na glas, da je bila Stklavska. S tem vidikom se bodo ukvarjali Žursti, dr. Marquez, on, fBern, pa si bo kot Pilatuž umil roke.

Kakšen naj bi izpadel iz fBernovega nastopa jaz? Amater-Žurst, ki obrekuje Kura, češ da je Polzagrizen avtor, vsi pa vemo, kako blag Čl je bil, brez zveze s Polo; in bil je naš - najin - kolega na SAZU. O Prilih in o mortuis vendar nobene zle besede, nisi bene! Jaz sem predavanje zlorabil za destitucijo uda SAZU, za vnašanje neresnic med publiko. Takšne KurD, kot sem jo bil - le - omenil, ni. Kot je dejal tovariš Orwell: je le, kar nam ta hip koristi. KurD da je izmišljotina, obrekovanje, žalitev, moje predavanje delo zavrženca. Me bo predlagal fBern v postopek pred Etsodiščem na SAZU? In kdo bo član tega sodišča? SrKos in možicliji, ki so delali pod Ptjo kariero, zdaj pa so ideologi DSKCe?

Po predavanju se me je držal grd občutek, nekaj umazanega je špricnil vame fBern iz Guncelj. Moravec je prišel na predavanje res le zaradi mene, nikoli ne diskutira javno. Hvala mu! Zadr je molčal, tudi ni čest govornik. SrKos, Ink, Simonija, Gantar, Pater so me bojkotirali, Zamol. Izbrali so fBerna, ali pa se je v njihovem imenu izbral sam; da obračuna z mano. fBern je računal, da bo dal tudi Kmeclu kajlo v rit, če bo osramotil mene, v upanju, da me Kmecl ne bo več kmalu ali nikoli povabil predavat. Je Franceljček res računal, da me bo speštal, mi nagnal strah v kosti?

Po predavanju smo sedli v bife na odprtem, na voglu med Novim trgom in Bregom, Kmecl, Kovačič, Ala, jaz. Mimo sta prišla Cavazza in Matjaž Briški, vesel sem bil, da sem ga spoznal. Bili smo razpoloženi, Dab veseli, zabavni. Z Briškim sva govorila o njegovi dramatiki, obljubil sem mu, da bom nekaj o njegovi novi drami **Komika zla** napisal za revijo Dialogi. (KasO: res sem napisal.) Briški je študiral Tijo 8 semestrov; ni čudno, da se spozna na Pasijon.

Nato je mimo prikolesarila Manca Košir, vsa bodra, konstruktivna, luštna, objela sva se in poljubila. To dekle je res dobro po srcu, vsem pomaga, dopoldne Zupanu in Ifigeniji, tiskovka o ZupPzji, zvečer spet pogovor v

Cankarjevem domu, vse organizira ona. Pametna, a jezična kot nihče. Jeziček ji klopota kot mlinček na potoku, meša umno in trapasto, hvali ostarelega Andreja Zupančiča, ki v Društvu za kognitivno Zn uči o obstoju Čl intelligence, ki da je zunaj možganov itn. NA pesmice, a Manci je vseeno, kaj propagira, le da se sliši inovativno, duhovito, razburljivo. Vse, česar se dotakne, postane v njenih ustecih Dabtrač. Vendar ne kot Utmanipulacija. V nji ni niti sledu o fBernovi hudobiji, manjvrednostnem kompleksu žnidarjevega - ali šuštarjevega - sina, ki bi bil rad playboy in štiriindvajsetkratni Znik. Nikogar ne napada, ne ruši, vesela je, če plava vsenaokrog čim več barvitih junakov - no ja, miniHerov -, le da je Dabscena polna in v teku.

Ala je napačno parkirala avto, uklenili so ji ga v lisice. Na Jamovi smo se pogovarjali z otroci, prišla je tudi Ajda, prinesla 1. Šp **RPMV**; Ajda je čudež od Čla! Aka se je pripravljala, da gre nekam predavat, skrajno je angažirana; Severina je odmirala od utrujenosti, čeprav je izvid, ki ga je prinesla od zdravnika iz bolnišnice za nalezljive bolezni (sumilo se je na nekakšno Notalergijo ali mononukleozo) optimalen. Spet jo daje desperativizem, depresija. Namesto da bi se pripravljala na izpite, bila AgrEkzPlD, pripravlja razlago, zakaj je spet odpovedala: zaradi neozdravljive telesne bolezni. Pripravlja nadaljevanje svojega Ža kot ponesrečenega? Ji daje le neuspeh Not mir? (KasO: Negizvid jo je spravil k sebi; od tedaj je vsa bodra, se uči. Včeraj sta bila s Simonom v Avberu, 6 ur sem ji razlagal Zgo, čez par dni ima izpit. Srečno!)

Severina in fBern se ne bi mogla ujeti. Dekle bi tičalo doma, jedlo in spalo, fBern pa teka od prireditve do prireditve, od seje ene do seje druge komisije, povsod hoče imeti glavno ali zadnjo besedo; baje kupuje grofovski naslov, tako da ga bomo morali titulirati »gospod Grof«, vaše blagorodje. (Baron BNak, grof fBern, knez Lipe s Friškovca.) Želim mu vse dobro. Je res dal v Nemčasnike oglas, da išče Plpartnerko? Bi se res rad pisal Franz Wernigg von Schaukel Spinne? Kot je on napisal priporočilno izjavo za moj sprejem v SAZU, mu moram zadevo vrniti: dobro z dobrim. Mu sestaviti dokument, v katerem bi dokazal, da je Praavtor knjige **Kersnik in njegova doba** fBern, ne pa Filibert Prijatelj. Pa knjige **Ivan Tavčar na dnu morja**. Pa knjige **Fran Jenko v sokolskem gradu**. Pa knjige **Duholna Zg Sicev**, na katere platnicah piše sicer: SrKos, a je to le psevdonim. Morda pa je fBern napisal tudi **Strah in pogum**. Ničesar ga ni strah, le da ga vodi v Naduspeh-Nadimidž. Pogumen je kot Špicarjev **Pogumni Tonček**. Kot Kunčičev **Tinček in Tonček**? Franc Prvi kot prvi Sikralj?

Dovolj, Muza moja, utihni! Aristofan (Murnik?) v meni, umolkn!

2

Da je KurD zavestno delo-akcija, sledi tudi iz dejstva, da je sestavljena iz več žanrov; **Igre** so misteriji, točneje AbstMote oz. alegorije, vsega po malem; poseben žanr so ReKons, **Kozjak**, **Božigra**; spet poseben primer drame, ki vzbujajo vtis Realza, čeprav obenem prehajajo v misterije-mirakle. **Bog kliče!** nosi podnaslov: »kratek misterij iz naših dni«, objavljen v ljudskem odru 36/37. Rekel bi, da je predvsem mirakel, saj Mati doseže, da se spreobrneta dve

duši, njen Sin in Brezposelni. Spreobrnitev je nenadna, hitra, močna. Je čudež kot tak. Je pa drama tudi »iz naših dni«, Posn Realz sloga. Ne posebno uspešno Posn, drama je pisana na tezo - s tendenco - kot malokatera. (Drame PVlece skušajo tendenco IdeolPol tipa vsaj deloma pokriti z Realzslogom, z verjetnostjo psihološkega tipa.) Ker sem PSto KurD že podrobno ES analiziral ob drugih dramah tega avtorja, zdaj to vedenje že predpostavljam.

V Realz sodi topos dogajanja drame le navidez: »Dejanje se godi pred cerkvenimi vrati pod milim nebom.« Takšen topos je verjeten, obenem pa je ZnaSi. Kur hoče reči tudi to, da naj se, če je le mogoče, drama igra-uprizarja pred stvarnimi vrati stvarne cerkve, ne na odru Vašprosvetnega doma. To je sicer tudi mogoče: »lahko tudi na odru«, a le če ni možnosti za nastopanje pred stvarno cerkvijo. Kur je pri tem zelo pazljiv: če le more, prenaša dramskost-dogajanje z Gledodra v vsakdanjo stvarnost, na sredo AVSi (PsAVSi), na trg pred cerkev. Tako so se uprizarjale drame v srednjem veku. V zadnjem Stolu so nekdanji model Posn, recimo uprizoritve Elliotovega **Umora v katedrali**. Tako postaja Realzdrama farna igra.

Tudi začetek dogajanja mojo razlago potrdi: »od desne pride iz vrst gledalcev Brezposelni, od leve Sin.« Poudarjena naj bi bila enačba: gledavci=igravci. Razlike med publiko in ansamblom ni, ne sme biti; oz. naj bi bila čim manjša. Posrednost je stvar RLH razcepa med subjekt in objekt, kar vodi v smodel RazcDč, medtem ko je Kurnamen regres-ReKons v FD, kjer sta navsezadnje subjekt in objekt, Čl in stvar, akter in agirano, zavest in bit eno; Fija Tomaža Alvinca. K tej praeno(tno)sti je težila tudi PV Ptja, glej teorijo odraza, Engelsovo in Todora Pavlova.

Morda bi bila koristna primerjava med **Kliče** in Kajuhovo-Štihovo dramo **Mati**, napisano par let kasneje, poleti 41. Uvod v analizo te drame sem že napisal, pred nekaj leti, zdaj bi dodal le še nadaljevanje. (KasO: sem ga napisal.) Primerjava bi bila važna, saj gre v obeh primerih za lik matere, ki pa je ustrojen povsem Dgč, celo nasprotno. Ka(juhova)**Mati** se da brati kot zavesten odgovor na **Kliče**; težko si mislim, da bistri in izobraženi mladi Komst Štih, ki je živel - čeprav Štajerec - v Lji, ne bi poznal **Kliče**; isto velja za Destovnika-Kajuha. Oba sta bila ideologa Ptje-SKOJa, Rad v svoji veri in Krit analizi. Kurova dejavnost je bila tedaj znana, šele PoV jo je prekrilo pozabljenje. Sploh pa je bila **Mati** tako pomemben lik SD-SIZi, že od CanHlapcev oz. od Meškove **Matere**, da je bila Ptja dožna podati svojo razlago tega lika, ne ponavljati Katstališč.

Da Kura ni bilo strah dobesednosti oz. singularnosti v dramatiki, je razvidno najbolj iz te njegove drame. V alegorijah nastopajo Grehi, Simbi, SpS liki, vse je že Strno podružbljeno, medtem ko se v **Kliče** Kur odloča za ES like, takšni naj bi vsaj bili. Res je, niso; Kuru se ne posreči, da bi bila Sin in brezposelni (Belni) individualna. Sta Tipfiguri, kakor ju terjata SocRealz, ki ni Realz, in KatRealz, ki prav tako ni Realz. Oba nasprotnika - Sža, ki se RR v EDČa, v (J)Elka, **GiM** - izražata bistvo vsak svojega modela, to pa je DžV, LR-DR, TemStra sveta, SV med dobrim in zlim, pravim in napačnim. Vsako odstopanje od te bistvene Stre je zamegljevanje Rese, sta prepričana oba tekmeča. Pri tem se ne zavedata, da sta oba eden, le OžPld. Ne eden v vsem, pa vendar. Ko Zg napreduje do SV, si stojita nasproti blok Prtov in blok Dmbcev, oba Vojustrojena. Molitev Dece ustreza Ptj študiju **VKPB**, ki je prav tako nekakšna molitev. Študij Zge/molitev je prva faza, druga je direktna krvava

vojna, klavska, kot kaže Dine v **Igri za igro** oz. še mnogo bolj v svoji Rci **Krsta pri Savici**.

Kur ravna pristransko: od svoje grupe vzame plemenito etapo, molitev, od Ptjgrupe pa že udejanjanje LReve kot SV. Leta 36 ali 40 sta obe grupi še v fazi molitve-študija oz. propagande za njuni Ideoli, **Kliče** in (Moškričeva) **Ljubljanska komedija**, nekaj let kasneje pa preideta obe v Vojfazo, Leca v **Rojstvu**, Deca v **Vst(ajenju kralja Matjaža)**. Ne potegne šele Leca z oznanjanjem LReve (**Punta**) za sabo Deco, ki je s tem prisiljena odgovarjati na isti ravni, z DRevo, **KrŠp**; Kreftova in Jel(očnik)ova drama sta iz približno istega časa, okrog 38. Razumljivo je, da skušata obe platformi prikazati vsaka svojo SV kot obrambno. Tako Kreft v **Punti**, upor tlačanov-Km proti nasilju PIK oblasti, kot Kur v **Kozjaku**, godi se približno v istem času kot **Punta**, ko so SKmtlačani prisiljeni braniti se pred napadalnimi Turki-Musli, pred Dgč Rlgo-konfesijo. Musl-Turki zastopajo Komste, PIK zastopa Kpl in Kat oblastnike. MimDč.

Teza, da prihaja Kom - je uvožen - iz SovZe, je artikulirana že v **Kliče**, 36; dejansko je znana že od prehoda v 20-leta, od drame ruske LReve. Sin je bil Avsvojak na ruski fronti, tam ujet, v ujetništvu se je zapisal Komu. Zgodba o Avsvojakih-Slcih, ki so prebili v ujetništvu mnoga leta, je v SD česta, glej Krekovo **Ob vojski**, nastalo še pred začetkom Oktobrske Reve, glej Vombergarjevo **Vrnitev**, v tej se vrne vojak kot božični JKr, glej Šnuderlovo **Pravljico o rajski ptici**, tu je močnejši ErS poudarek, ljubezenski trikotnik, Šnuderl je Libec. Analizo ruske LReve, kakor se kaže v dramah, sem že opravil na ES način, glej knjigo **VolZim**, v nji Oblakovo ponašitev **Križ in sovjetska zvezda**.

To je Kurova posebnost: Sin bi se lahko vrnil v domovino, v Sljo, tu ga čaka ljubeča Mati, moli zanj in za njegovo srečno vrnitev, a tega Sin noče. Ostaja - skoraj dve desetletji - v SovZi, ker ga tam KomPtja prepriča, da je ustvarila Ideasvet, Nsvet, paradiž na zemlji; spet tema **RPMV**. Sina Mati ne briga, ves je vnet le za SvetRevo. Ni več Materin sin, s tem sin KČe, postal je sin KomPtje, agent interNac Koma, ki deluje v Razdeželah; v njih je njegova naloga pripraviti teren za LRevo: razlagati kriminalen ustroj KplLD, učiti Mrk, predvsem pa ljudi - nezadovoljneže - povezovati v ilegalno teroristično organizacijo, analogno Daislamistični. Pomagala bo razdirati že tako od Kpla razdrt svet, da bo čim bolj pripravljen na LRevo; da bo tej kot zrela hruška padel v naročje. Delovanje Komstov je z vidika Kura načrtno, zavestno, organizacijsko sposobno, a v osnovi ne le napačno, ampak zločinsko. Zločinskost Ptje je Kurova - TaDece - sodba; kar pa Sin v Slji 36 počne oz. kar je njegova naloga, ustreza dejstvu. Kur jih odklanja, CKosmač jih z likom strica Sove kot vrnivšega se iz SovZe v **Na svoji zemlji** aprobira. Sin v **Kliče** ne počne in ne misli stvari, ki ne bi bile stvarne; danes to vemo oz. smo vedeli že precej prej, že okrog 50, ko je Ptja v Jugi dovolila močno Krito SovZe oz. Kominforma in tretje internacionale. Sami Komsti so vedeli to že PV; tega niso niti Prikr, le v primeren okvir - VIS - so svojo dejavnost vtaknili. V SovZi so bili Kardelj, Maček, Klinčeva, Prežih itn., ne le Tito. Sin je realna figura.

Sin Belnemu: »(Zaupno) Prihajam iz Rusije ... Iz jetništva? Pha! Da in ne! Saj jetnikov ni več.« Vemo, da jih je bilo v 30-letih na milijone, GULAG, začetek Stlprocesov zoper Tuhačevskega itn. V Rusiji je »kot mora biti prej ali slej povsod.« Tako so verovali Komsti, tudi MOČ, leta 36 še Kreft, seveda Čufar in

Moškrič. Po 48 smo vsi v Jugi zvedeli, kako je v SovZi. Da bi moralo biti tako povsod? Goli otok? Naj mi je še tako zoprn Kurov AnK, nekatera dejstva, o katerih poroča, so točna.

Sin je že s prvimi besedami v polemiki in propagandi; kot je bil MOč: »Boš mar verjel meščanskim čenčam«, ki vnašajo dvom v idealnost SovZe? Čenče so se skazale za Reso. »Hudiča slikajo na steno, ker strah jim v hlače leze.« Stalin je bil Hudič, strah pred njim upravičen. Komaj kdo od PV Komstov-Slcev bi še ostal Komst, če bi jasnovidno gledal v Prih in vedel, kaj vse se bo zgodilo; glej **Kaso**. KplBržo je bilo treba podreti, a zamenjava le-te s StlPtjo je bila skok z dežja pod kap. Slabo in slabše.

Sin Belnega pridobiva. Belni: »Torej je dobro«, tam, v SovZi. Sin: »Dobro. Kaj bi ne bilo, sodrug.« Jaz: slabo, pekel. »Tam raste novi čas, prijateljček!« Izraz prijateljček je uporabljal tudi MOč, a z lro, do mene. Novi čas je zame in za Daoceno SovZe slab(ši) čas. Eno sólo SSL. »Ljudje - tudi padajo.« Da, v milijonih. »Sistem pa se razrašča«, žal, kot strupene gobe. »Iz leta v leto je čistejši«, v pomenu čiščenja-likvidiranja nasprotnikov, dodajam. Nazadnje je Makumazan, po padcu 89-90. »Človek? Človek ni nič!« AnHum; tako zaostreno Komsti PV niso govorili; bili so za Čla, za SocHum. »Mi delamo za vekove pred nami«, bog je postal DbZg, »ko bo svetu vladal svoboden proletariat.« Hvalabogu, da mu ni zavladal. Danes je to BifeProl, pa naj je DSD, Berdajs s svinjsko glavo, ali DSL, birokrat-bogataš Gobbetz s ksihtom Pumpeževe riti. »Nov čas, nov duh, nov svet.« Nsvet. NDM.

Belni: »Zakaj si prišel sem?« Sin: »Zato, ker vi ste vsi mrtvaki!« Ljudi je treba ĆiA aktivirati. S stališča Slova je ta aktivizacija nujna, sem jo podpiral, še danes jo odobravam. Z višjega stališča je SSL. Postali smo NarGos, pa? Dbaktivizacija je najprej kot LR vsepokol, nato vseteror, po 90-91 vsetekma, vsetrg, Vitz kot AgrĖkzld. Od vsega tega sem se distanciral, tudi 43 nisem šel v Prte; pa ne 58 s Puč(nik)om v ilegalno organizacijo pa 91 ne nad Srbtanke. (Je fBern res 91 sredi Beograda razrušil stavbo CK-ja Ptje? Liki Samson?)

Sin vnaša v Slov duha ĆiA aktivizma; LR in NOB sta na liniji Sina: »Me zdaj razumeš? Ker kimate, vzdihujete, a ne storite nič.« Res je, to je drža SoDe: nemoč. (Golouh jo nadgrajuje z Irskepso, s Hedom, s Pvtlirsko Romo, glej **Krisalido**, 40.) »Zdaj ste brez posla. A vampežem se klanjate.« Resa. »In cerkve še stoje.« Niste jih še podrli. Ptja v Slji jih je podrla le malo, izbrala je manj nasilno metodo, kot jo je njena sestra v SovZi. »Kaj res ne vohaš revolucije?« Beseda je padla. PVleca je bila previdna, ko jo je izgovarjala, pač ozir na cenzuro; PVDeca jo je smela imenovati, saj jo je kritizirala. »Ha, zdaj je zadnji čas,« leto 41 se je res bližalo. »Jaz zdaj miniram tla, sodrug, jaz zdaj pripravljam vse za zadnji naš signal.«

Kajuh je hotel izdati Pekzbirko z naslovom **Signali**; to so Sinovi signali za začetek lReve, ko Mara Detmastia strelja na bivšega Jugoorožnika. Nsvet v imenu umora. To je edina učinkovita akcija. Če ne pobiješ vseh nasprotnikov, se ti zalega spet razmnoži. Nihče dozdej v ČIZgi ni zmogel tolikšne odločnosti, niti Hitler in Himmler ne. Šele atomsko orožje nudi Tehpogoje za Radčiščenje. Pa naj se ga loti Bush ali iranski čistilec čevljev, vsaj tako Preds te Dže izgleda. Jaz bi mu nadel železen ovrtnik in ga vodil naokrog kot medveda. Naj pleše Muslritualne plese, gobec!

Pogovor med Prolcema se konča takole - Sin: »Takrat«, ko bo nastopila LR, »prijatelj, boš na mestu tudi ti. (Ga ostro gleda.)« Tako me - nas - je gledal

Puč 58 in 64, a mu ni nihče sledil, razen SrKosa, ki je naredil v Mariboru atentat na kralja Aleksandra oz. na Predsa podružnice DSP Jančija Švajnerajarja. Belni: »Tudi jaz.« Sin ga je hitro pridobil, a Materina molitev ga bo rešila, čez 5 strani. »Saj nimam kaj izgubiti.« Le okove, pravi Marx. »Saj bom samo pridobil - ali pa konec.« Drži. Pridobil je konec.

Nov prizor. »Pride Delavec od desne iz vrst gledalcev.« Informira: »Prenizke mezde. Štrajk bo.« Glej Čufarjev **Polom**. »Brezposelnost grozi. Doma je žena, kup otrok in jetika.« Sami stereotipi. Kur ni pristaš Kplsistema. Njegova ReFe pomeni - Kur si tako želi - vrnitev v IdeafDbo, kjer je polna zaposlitev (tlačanov, ki pa so srečni, ker nosijo v srcu Katboga). Ubogi Kur! Kaj bi bil v FDbi? Pisar na gradu Kravjeku?

Belnega je Sin prepričal-pridobil, Delavca ne more. Delavec: »Po pravici: molčim.« Hlapci. »Boljša skorja kruha kakor nič.« Po svoje da; NDM. »Molčim in delam.« Kot na Golem otoku. »Če frčim, jih je za moje mesto petdeset.« Kot danes v PMLD, vendar je danes Relvisoka podpora Belnim, vsaj za kruh in za bife. Rev(olucj)a bo le, če bo zmanjkalo piva.

Sin: »Lepo skrbiš si za pravice.« Že tedaj boj za ČIP. Le da je bil Sin res agent Ptje, je tvegaj Ž, Hanzelj pa je zgolj retor s polno ritjo, glumač. Delavec: »Pravice? Nihče po njih ne vpraša več.« Med 36 in 06 je le velika razlika. Danes vsakdo brani-terja ČIP, PV le redki. Danes je Db MaksSv, leta 36 ... no ja: v Jugi je bilo več Sve kot v SovZi, ki je bila PsNsvet. Slja 2006: MakSva; vsak lahko zine, kar hoče, skoraj vsi pa le klobasajo. Prazna Sv. Je IdČl sposoben za vredno Sv? Je, če bi bil SAPO; a je le Masčvekač, potrošnik Heda. Žižkomat. - Prejšnji teden je predaval Žižek v BTC branjevkam, bifeProlu, študentkam, ki so jih nonstop zvijali orgazmi. Panejakulacija kretenov. To je DaSlja. Ni bila Slja 36 manj nesimpatična od DaSlje, ker je bilo še kaj zares? Resnična lakota, resničen fanatizem, Čl kot zver, ne pa Čl kot nakupovalec viagre in heroina? (Torej se zavzemam za terorizem?)

Delavec: »Zdaj pameti je treba.« Ga je pamet MV-II pripravila do tega, da je vstopil v Dmbvojsko in končal maja 45 v kakem kraškem breznu? Pamet, pamet; Dmbci niso bili dovolj zviti. Sta bila KaKi precej bolj premetena. MOč ne, MOč je bil zmešana šema. Sin pa bi postal kot Alin stric Miro, ki se je kot oznovski Čtk zapil, ali kot Alin stric Lado, ki je kot oznovec že kmalu PoV emigriral in naredil nazadnje - razžrt od raka - Sm. Najbolj zviti NKNMeš je bil Jozula Vidmar. Zakaj še nima spomenika sredi lje? Vsaj ob lščici, po kateri je priplaval.

Tepec Delavec pravi: »A pamet pravi: molči, delaj, trpi - da pride smrt«, medtem ko je Jozula vedel: govori, a tisto, kar te bo rešilo, te naredilo za Zeitgeist pamet in za Predsa OF. Pragovor, Praaktiviteta, ne molk! Ne biti le agent Ptje kot Sin ali MV-II Krim, **Rojstvo**, tudi Čufar in Moškrič. Agent pade, zviti Čl pa se mora uspešno ogniti Si. Jozula je bil pametnejši od vseh Slcev. Tu je vzrok, da je postal skoraj stoletnik. Stoletje v laži?

Sin: »(zasmehljivo) In s smrtjo nebesa, kaj? Prezira niste vredni, usmiljenja še manj. Ha, fejl« In Ptja je s takšnimi hlapci tako tudi ravnala: kot so zaslužili. Najprej z bičem, nato s kroglo v piksno.

Delavec prepozna Sina. Spozna: »Torej molila ni zama«, da se je vrnil živ in zdrav; namreč Sinova Mati. Sin omembe Matere ni vesel, Delavec se temu čudi: »Ti si njeno upanje.« Delavec za Kura nikakor ni enako slab kot za Sina; morda tudi zame. Delavec ceni Mater in njeno ljezen do sina. »Vsi drugi smo

te že zdavnaj pokopali«, smo ljudje brez vere ali z majhno vero, Mati pa ... »molila je in moli.« Delavec jo pozna. »Baje ji je Marija razodela, da živiš.« Prek Delavca uvaja Kur v zgodbo MMB in KatTijo-vero. To je osrednja teza drame. Dogajanje drame je v tem, da Sin Mater najprej odklanja, nato pa se zaradi materine vere, ki izzove čudež, spreobrne. Moč molitve je izjemno velika, saj je Sin - že desetletje in več - zakrknjen, zel. Sin: »Nikoli nisem bil med pobožnjaki. Med boljševeki«, tudi ta izraz je imenovan, »se ne spreobrneš!« Mati Sinu-boljševiku ne pomeni nič, kot Marcelu iz **Afere** ne. Ali ES Mati, ki je Kana in obenem KC, ali Ptja kot edina Mati. KomPtja ne prizna Dne, s tem Biomater. Tako daleč SI Ptja ni šla, skušala je sintetizirati Biomater in Ptjo-Domovino, glej Božičevega **Toneta Tomšiča**, že MV-II Klop(čičevo)**Mater** in Voduškovo Mater (Veroniko) v **Ženah ob grobu**.

LR v SovZi je šla dlje kot LR v Slji; Kur pozna zaenkrat le rusko LR, zato Sin: »To so meščanske marnje«, o materi; Mater kot ozemeljevalko zagovarja Majcen v **Materah**, ne kot Biomater. »Maso s tem trapajo«, s hvaležnostjo ES materi ipd. »Mar res na to kaj daš?« Delavec: »Pa jo res občudujem, tvojo mater. Svetnica je, pri moji veri!« Tudi sam mislim tako: če kdo veruje v koga ali kaj, je to znak njegove moči, značaja, Osi. Vendar odloča, v kaj veruje. Če le v sinovo vrnitev, je to premalo, je to le živalska poteza nagnjenja do našega, do naše Dne, do moje krvi. Če je to vera v nadvlado NczNemčije nad svetom, je takšna vera zlo. Ali vera Srbov v nebeško Srbijo 91. Če pa je vera v Boga, kot jo kaže Tarbula v Bilčevi **Tarbuli**, transcendirata PvtDno in Cerkev. Ne še dovolj, a smer je prava. Duhovnik Trpin gre še bolj v tej smeri, Kociprov **Provizor**; je že v sporu z realno KC. Najvišje je vera SAnte v Dinetovi **SAnti**. Dine, Priž in MGG že odklanjamo Here v imenu vere v Tr, glej Strniševo Uršulo, **Samorog**.

Sin se odloči, da ne bo obiskal Matere, čeprav je prišel v domovino in si lahko misli, kako ga mati čaka. Trd je, brezobziren, pravi kasnejši vosovec. »Ne pojdem« k njej, »ne bi se razumela.« Delavec: »Mati in sin se ne bi razumela?« Jaz: zakaj bi se morala razumeti? Tudi jaz sem imel - hude - težave z MoMo. Sin: »Mati in sin - to je meščanstvo. Kaj briga mater sin, kaj sina mater!« Ptja skuša razdvojiti starše od otrok, otroke navezati le nase; tako je ravnal tudi NemNcz. Že Platon je zagovarjal TotDžo. Kur Džo uvede v pravem trenutku - Sin: »Država tu odloča!« Jaz se vračam k Dni, le da ne k takšni, kjer vlada maternalizem, FP varuštvo. NDM.

Sin preide v zaostreno izpoved svojih namenov: »Glej, jaz materin svet sovražim. Zato sem tu, da ga razušim v prah ... Odprl vam bom oči, da se vam žolč razvname, da se vam stisne pest«, stisnjena leva pest je pozdrav Komstov, »in mahne po pijavkah. Dozdaj ste kup gnoja«, mar niso?, »ki se svetovni revoluciji«, tudi ta izraz je imenovan, »postavljate na pot«, a ovire na poti je treba odstraniti. »S poti! Zavedni proletariat marširal! In zdaj je zadnji čas!«

Delavec se ustraši in pobegne. SA marschieret, die Fahne hoch! Rote Fahne za nas silne partizane!

Preden nastopi Mati, še kratek pogovor med preostalima na odru; Sin še naprej razlaga svoj - za Kura zločinski - plan: »Pomorem vsem, ki so teh naših misli.« Solidarnost, pomoč, a le za naše; KC je bila morda nekoliko širša, a da bi prav pomagala svojim Sžem? Le kadar je upala, da jih bo z dobroto pridobila. Ptja manj stavi na dobroto, več na prepričevanje. Tudi na Romo: »Vse vas povežem s tajnimi vezmi, da drug za drugega ne boste znali.« Realz dejstvo. »Tako bomo pripravili naš dan.« Zato je bila 41 Ptja tako - edina - uspešna, ker je bila že pripravljena; napad Hitlerja na SovZo je bil začetek Našega dne. Kot naj bi bil začetek Dgč Našega dne, dne KCe, 90-91; a na ta dan KC ni bila pripravljena. Z akcijo je zamujala, opletala je na repu dogodkov; kako naj bi potem zmagala? Leto dve zatem - 93-94 - se je silno zbrala, se odločala za puč in za Pučnika, a ostala pri retoriki. Če bi bil že tedaj Slnadškof Rodeur, ne pa Šuštar, bi se morda zganila. A jo je njeno Tradhlapčevstvo determiniralo - držalo v rokah - še naprej. SrKos je že metal pasje bombice na parlament, a ni zadoščalo. Sin predvideva Radprevzgojo Prola: »Tako vas bom pregnetel in prežgal, da boste pozabili na glad. Zdaj še tiščiš misel na kruh na prvo mesto. Ko gorel boš v ideji revolucije«, spomnimo se na plamteče govore Komsa in Marcela iz **Afere**, »ne bo ti več za kruh«, vsaj ne na prvem mestu, kot ni islamistom. Ko gleda bifeProl danes nazaj na te čase, se mu vse bolj kažejo kot paradiž, kot doba polne zaposlenosti, polnega trebuha, glej Golouhovo SoD Fijo v **Veselem večeru**. Malo napora in veliko hrane-pijače, to je ideal Lumraja (Lumraje). Kakor je bila napoved PVPtje o Komparadižu banalna, posebno v razlagi TaDece, je bila točna. Komideal se je navsezadnje zreduciral na polno rit. Grozovitost Ptje je vršičila v njeni benigni banaliteti. Realizirane sanje v zlati žili. O s(r)anje!

Sina kot Tip Ptjemisarja - bodočega Prt PolitKomsa - kar razganja od slikanja lReve. »Takrat boš mislil le na tajne rove«, vodstvo OF in Ptje se je skrivalo v takšnih zemljankah, tudi na Osredku v Polhograjskih Dolomitih, kot opisuje Koc v **Tovarišiji**, v bunkerjih so se nahajale tiskarne propagandnih letakov, glej Borov **Popoldanski počitek**; »boš mislil le na letake, boš mislil, kam boš strojnico postavil«, v **Rojstvu**, »boš mislil, kje bo treba barikad«, kot v Španski Revi, glej **KrŠp**, »kod bomo obešali«, v **KrŠp** postavljajo barikade (v vojni pa obešajo) predvsem DRevarji, enako v Slji, NczNemci, DmbHacin dr. Kanteta; Prti prehajajo v Dmbce, VOS v Dmb PPP, EDč=MimDč; »kje streljali te buržjujske pse«, likvidacija črnorokca Sava v **Ognju**, »in drhtel v čakanju na signal«. Res so bili fanatiki, komaj so čakali na fanal. Na Deci enako, **KrŠp** in **Zasad**. Kociper in Jeločnik sta se že PV pripravljala, da postaneta Generalova propagandista v imenu SNcza. Kur se ne zaveda, da opisuje oba Bmbrata Eteokla in Polinejka, (J)Elka, **GiM**, Vanjo in Kostjo, **ŠpK**.

Sin je tako prepričljiv, da (mu) Belni popusti; vživi se v funkcijo izvajavca v zgodbi o PVD. »Saj sem s teboj.« Janezek Stanovnik ima na začetku, 41, nekaj pomislekov zoper brezobzirnost Ptje, nato pa popusti. Ve, Črtomirja-Marna in njegove je treba pobiti, preveč so krivi; pobiti pa so vrnjeni Dmbci, PVD. Belni: »Da, da, tako bo prav. Pobiti, postreljati bo treba vse hudiče, ki danes se maste na naš račun.« Prti stradajo, **Na svoji zemlji**, Senatorjevi, **Ogenj**, pa

pripravljajo sprejeme in bogate pojedine, razkošne vsaj z vidika MV-II pomanjkanja.

Vse je pripravljeno za izbruh lReve, Belni je ujet v mreže PtjHudiča, vse bi se zgodilo po Ptjscenariju, če ne bi posegla vmes Mati, z(a) njo pa MMB in Katbog, torej čudež. Mati da Belnemu, ki se zgrudi od lakote, »v papir zavite pol štruce kruha«. Komst daje obljube, novači v vojsko, Mati je v karitativnosti ES konkretna. S pol štruce kruha ne bo rešila lakote in problema sveta; pa ga je LR z milijoni mrtvih? Dve metodi, obe slabi, ena nezadostna, druga napačna, celo zločinska. Kplsistem je kasneje, v Slji okrog 2000, pripeljal do vseobče sitosti, Ptjsistem že nekaj desetletij prej, pa se je podrl v sebi. Kpl je tak, da je večina Slcev vse bolj jezna nanj; ni uresničevanje PraVrt, je nekaj Temvprašljivega. Slci so 2006 postali bolj negotovi sebe in sveta kot pot Ptjo. Duhovniški stan cenijo najnižje. Če se pritožujejo nad revščino, ne mislijo na pomanjkanje kruha. Morda pa čutijo pomanjkanje - odsotnost - smisla, le da tega ne znajo izraziti?

Mati da, kar ima in še več; je dobra, daruje. »Saj sama nimam nič, pa se mi zdi, da ste vi še večji revež«, Belni se je od lakote in izčrpanosti zrušil. Kur izdeluje Snico kot IdeaPozlik. Mati je na liniji srednjeveške Snice **Blažene matere Heme**, glej tudi to KurD.

Sledi prvi vrh drame: Mati prepozna Sina. »Ste? Si? Moj Bog nebeški! Ali sanjam? Marija sveta! Ne, ne, resnica! Ti si - moj sin! ... Torej sem le zmolila, da si prišel nazaj, preden umrem.« Drama se iz problema kruha, lakote, Reve RR v svet molitve, čudeža, Dušsreče.

Ker Sin Mater zavrača, Mater zaskrbi: »Kaj je s teboj? Močno si se spremenil!« Sin ne kaže navdušenja, da je srečal lastno mater, v njem ni več ljezni do Matere. O, grozota! Noče z njo domov; dom je za Tradsvet Kura - KCe - vse. (Glej Jalnov **Dom**.) Ne morem k vam, z vami, ji pravi Sin; »Imam prej svoja pota.« Najprej LR, nato vse, kar sodi v Pvtsvet, tudi BioDn. (Tako je funkcioniral tudi MOČ; a vedel, da greši s tem zoper Dno, mater, ženo, mene. In je trpel.)

Kur ne opazi, kako Tot zahtevno nastopa Mati: Sinu: »Pred materjo ne boš nič skril!« Kot pred KCo ne. Mati je le nadomestno ime za KC. Sin hoče biti vsaj glede na Biomater EiA akter; glej Kocovo desetletje starejšo dramo **Mati in sin**. Koc se zavzema za SAPO otrok zaradi despotstva staršev; za Koca bi ravnal Kurov Sin primerno: »Ah, kaj vas pa to briga«, pravi Materi. Stsk! Mati te zavrnitve ne more ne razumeti ne sprejeti; ima se odgovorno za Sina, starši za otroke; KC je starš vseh ljudi, ki so glede nanjo otroci. Mati: »A briga me, kaj je s teboj.« Sin: »Da veste, pridig ne maram.« EiA. »Jaz bom pospravil farško sleparijo.« Obrne se v atako zoper Mater in njen fsvet: »Jaz bom pripravil kruha takim revežem, ki jim ga vaš« - vaš! - »predobri Bog ne da!« Sin preide v propagando zoper Katboga, konsekvantno. Ve, kaj bo s tem dosegel: mater bo ranil globoko v srce; Mati »(v grozi) Za božjo«, ne za človeško, »voljo, sin ... boš precej tiho!« Vsaka beseda, ki dvomi v boga, (ji) je zla; ljudje marnjamo, le bog govori Prabesede. Mati je Ideadekla Gosova. Kar bog - KC - stori, vse prav stori. Bodite ponižni, Kani in Slci in ljudje! Bog vas bo kaznoval, če ne boste ponižni; a jih še ni, v obdobju 1936-2006 kar naprej zmaga nebožja - neKat - stran.

Pogovor-prepir (PrepDč) med obema eskalira. Mati: »(s sklenjenimi rokami)«, vse po stereotipu, »Moj Bog, odpusti mu! Oh, saj ne ve, kaj govori.« Ali je Či

zločinec, KaKi, ali zapeljanec, Sin, Peter Levec-Desnec, začasno **Izgubljeni sin**, glej Drabosnjakovo Moto. In vrh Materinega čustvovanja, ki je s stališča Huma zločinski: »Rajši bi videla, da v vojski si obležal, ko da si takšen mi prišel nazaj!« Želi ĆmpS Sinu, le da bi si ta ohranil NeČi dušo. Nisem jaz, ko sem bil najgloblje v KCi, okrog 89, razmišljal enako? Si mislil, da bi bilo za MOča bolje, če bi ga ubila JugoPP že leta 30, da ne bi bil še naprej Komst? Da bi bil mrtev že leta 1920, da sploh ne bi postal Komst, tj. zločinec? Kasneje nisem razmišljal več tako reducirano, a 89 sem mislil resno, iskreno. Zločinec (ubijavec) do lastnega očeta? Na tej osnovi so spovedniki terjali od Kmženic, da izdajajo, kje so njihovi sinovi Prti, ki so jih potem Dmbci, katerim so spovedniki sporočali podatke, pobili. Meja, kjer ljezen do sočla preide v zločin. Ta prehod se je dogajal na obeh straneh, v Ptji in KCi. MimDč.

Mati: »Kaj si res boljševik?« Boljševik=hudič. »Za pet ran božjih!« Danes kolnejo Slci: pička in pizda, pred 60 leti so se pozivali na božje rane. Ideaca in Demonaca. Mati je obupana; čuti se kriva, ker Sina ni prav vzgojila: »Moj Bog, moj Bog«, kar naprej ista molitevca kot »Jebemti bôga« - »ne prištej mi v zlo!« Mati je Ponot Katnauk, njena DušNota je sestavljena predvsem iz strahu pred bogom in iz GhKe, glej mojo analizo **BSev**. »Saj sem molila, Marija, zanj!« Res brez uspeha? PV KC ne more pristati na misel, da bi bila molitev brez uspeha; dvom v to misel se začne šele po PVD, maja 45. Mati skuša ponuditi sebe v odkup, zamenjati se s Sinom: »Kaznuj moj greh, o Bog, a njemu dušo reši! Glej, zapeljan je.« To je osnova, na katero postavi Simčič lik Snežne, **Mladost**. Trpijo naj Nedolžni, le da bi bili rešeni krivi. Ne povsem krivi, le zapeljani. Prakrivci morajo v pekel: KaKi, Kučan, Ribičič. - Zakaj ni dr. Komar pisal Katrazlag SLite, vsaj razlago **Mladosti**, drame, katere avtor je bil njegov Pril Simč? Koliko dober Slc je bil Komar? Je Lito kot takšno Zanič?

Odtujenost med materjo in sinom je vse večja. Ko ponudi Sin Materi denar, ga ta zavrne: »Ne maram Judeževih grošev.« Pripadnost KomPtji je za Kura-Mater samoumevno pripadnost Judežev(sk)i organizaciji; agitka. Sin deluje tako surovo, da gre čez mero; Belnega to odbija. Belni niha sem in tja, ni še do kraja pridobljen, preveč brezobzirni postopki LRevarja ga motijo. Mater vzame v obrambo: »Ti, zdi se mi, da nimaš čisto prav.« Brž ko se s Ptjo ne strinjaš stoodstotno, si že vprašljiv, trockist ali klerikalec. Tako reagira Sin: »Ti si še tudi farški!« Terja se Abspripadnost, nobene pripombe, nič Krite, le izvajavstvo, kot pri Daislamistih. Ta vidik je prav v letih **Kliče** spodbijal Bartol v **Alamutu**. Sin: »Vi vsi ste farški in še ne veste ne.«

Pa še res je; tudi jaz sem v tem pogledu »farški«, če dam izrazu Dgč pomen. Ni bilo trenutka v mojem Žu, ko bi povsem pristal na Ptjo ali KC, zmerom sem ohranil prostor zase kot za SAPOEV, za Pervest. Ptja to Pervest ukinja; ukinja jo tudi PMLD, česar v 60-letih, ko sem se začel vnemati za vrnitev LD, nisem predvideval, preveč sem gledal TradLib kot ĆtHum, premalo PMLD kot RMgo, pa čeprav sem obenem prav to uvajal. (Čl je homo multiplex.) A nisem prepoznal vseh njenih konsekvenc. Vseustvarjalnosti reističnih ljudi nisem imel za Maspojavi, nisem upošteval RadTot trga ipd. V mnogočem sem bil v SZSL. Vsekakor pa sem bil zoper Ptjsistem, zoper Sina in njegove nazore, ki jih takole razlaga: »To« - farškost, DušNota, Pervest - »bom iz vas pregnal. Zato sem tu.« To je diabolčni moment v KomPtji.

Mati nekaj časa pobito ždi na cerkvenih stopnicah, nato pride k sebi in preide v ĆtVerakcijo. »Saj ni, da bi se človek zase jokal.« Ne Mati, ne Sin

nista egoista, oba delata za druge, čeprav vsak po svoje, v med sabo izključujočem se nasprotju. »Zaradi tvoje duše« sem tu, sem na svetu. Mati najde svoje poslanstvo; to poslanstvo navdihuje PV Kane; danes je le še Posn, zato neprepričljivo, ne fanatično ne Ver(sko). »Hudič te je obsedel in zapeljal.« Brez hudiča pri Verfanatikih ne gre; za Kane je Hudič Kom, za Komste KC in Lib. Potreben je svet nebes in pekla, Venagrade in Vekaznovanja; NDM. A kako premagati hudiča? Z molitvijo in, če molitev ne uspe, s SV; NDM. »O tu molitev le pomore.« To je Kurovo stališče v **Hemi** in **Slepi grofični**. To je Refe, RefKC. »Molitve je na svetu zdaj premalo.« Odtod silovita molilna usmerjenost PV in MV-II SKCe, tudi v Jelovi **Simfoniji**. »A vaše duše - treba jih je rešiti.« Danes nima več poslanstva menda noben SKan.

PrepDč se RR v EDč - Sin: »(zasmehljivo) To je po vašem. No vi le molite. Mi bomo kopali«, tj. izpodkopavali dani sistem. »Kar vsi se tlačite v cerkve - mi jih bomo v zrak pognali.« V perspektivi vsekakor, tudi če tega SPTja še ni storila do 90. »Potem bo prosta pot.« Pot so si naredili prosto, z zmagovito lRevo so postali Gosi Slje (Juge), a ni jim pomagalo, zlomili so se v sebi, 90-91. - Vse skupaj nič novega. Vse, kar zagovarja Kur, je znano. Mati sporoča Sinu svojo Vernalogo in moč. »Obupati nikdar ne smemo.« Vztrajati v molitvi, a - konsekvntno - tudi v vojskovanju za Prastvar. »Marija mi pomore«, tudi kot VojSnica, tista iz bitke pri Lepantu. »Povedala mi je, da si še živ.« MMB se pogovarja z Materjo, se ji sporoča. Kur veruje, da to ni le Materina razlaga, njeno SSL. V čem je razlika med vero in SSL? »Ni te obvarovala zato, da se mi pogubiš.« Materina razlaga vnaša v svet smisel, a ta je Mag(ičen). Sin ne verjame v moč MMB-Katboga, je skeptičen. »Kdo ve?«, komentira Materino naivno zaupljivo vero. Mati se »spet zgrozi« nad tem Sinovim Stskom. »Joj, to je groza!« Komsti vnašajo v svet grozo. »O, niti trohe vere ni več v tebi.« Je, ampak Dgč vera. Sinova je za Mater zločinska, Materina za Sina bedasta. Oba razlagata svet, a oba vprašljivo.

Sin spodbija Materino vero s primerom Belnega, lačnih, nesrečnih. Mati odgovarja neprepričljivo. »Krivica se godi.« A leta 36 je še ne prinaša Kom, pač pa Kpl. Kur je zoper Kpl, KC ga tolerira; torej je nenačelna. Kur se izostritvi problema izogiba. »Gorje je na svetu«. Vemo, zakaj: zaradi izvirnega greha. »Ljubezni ni.« Ona jo kaže v primeru Sina, a njena ljezen do Sina terja celo Sinovo S, če se Sin ne bi spreobrnil. S stališča Huma je to Pervljezen. Tudi jaz bi rekel, da je tako. »Ljubezen pa je milost, a kdo zanjo moli?« Torej si je Čl ne prisluži z dobrimi dejanji; odvisna je od volje boga, ki pa deluje po zakonih, ki Člu ponavadi niso razumljivi. Zakaj ne dovoli zmage svojim, KCe, in jo že pol Stola drži ob strani? Soočata se dva neuskladjiva sistema Vrt, FKC in RLH. NDM.

V negotovem trenutku zmerom nastopa SŽ - Mati: »Več kot prepir sta žrtev in molitev.« Teza - PSta - SPED, **Napada, Mladosti, Sinfe**, že PV **Provizorja**. »Moj sin! (Stopi k njemu, dvigne roke.)« Drama prehaja v zanos. »Rodila sem telo ti za ta svet - naj te rodim Bogu, ti dušo rešim.« Teza drame in Kura. »Glej, vse je prah in dim«, ves TS, tudi boj za IdeaDb-Kom, »naš cilj je večna sreča.« NDM. »Marija ti pomagaj!« Vse to sem že prekomentiral ob drugih SD. Zdaj hočem le pokazati, kako močna je bila SD Dece tikPV. Mati »se počasi opoteče v cerkev«, molit, tja, kjer se naj zgodi čudež.

Vrne se Belni, s Sinom se spet pogovarjata. Sin predlaga, naj bi v cerkve instalirali kinematografe, kot so jih v SovZi; v Lji so postavili filmski atelje v

cerkev sv. Jožefa; začetek istega. »Večnost, to je meščanska fraza, bavbav za backe.« NDM podrobno.

Belni načne vprašanje smisla: »Jaz nisem nič pobožen. Kolikokrat bi skočil bil pod vlak. A nekaj me drži, da ne utonem.« Premalo je biti le sit in odžejan telesno. »Strah?« »Čemu trpljenje, glad in mraz - hudič -, če naj na koncu crknem kakor pes?« Brez smisla je Ž odveč; strinjam se. Belni ni zadovoljen s Sinovimi stališči, spet jih zavrača: »Ti bi Boga pregnal?« Jaz: Katbog ni DtBog. »Mesto tega kaj bi dal?« Sin: »Svobodo.« Premalo. »Kruh, delo.« Premalo. »In konec farške in buržajske tiranije.« Premalo. Je smisel v nebesih? Sin: »Tam ni nič.« Nih. Sin vidi rešitev v PolDbRevoluciji. »Ne razmišljaj preveč, deluj! Če si junak, pa vztrajaš: Saj ti je dan razum.« RLH namesto **Biblije**. Belni: »Razum mi pravi, da je vse nesmisel.« Drži. Sin prehaja od maksimalizma Komvere v Mizem: »Življenje si urejaš, kar se da.« Kumrna rešitev. Agirati brez ARF? Belni: »Zagrizel si se nekam kakor polh. Pa več spustiti ne moreš. Spustiti se bojiš. Saj, če bi spustil, v prazno bi telebnil.« To se je dogajalo Komstom od 60-let naprej. Zato sem iskal NejDam, stran od Tsa, od Ptje, od zgolj Liba ali RLHa, iskal Dt. Še iščem. NDM.

Pogovor med obema sem navedel, malo komentiral; razlagam ga NDM. Pogovor je za Belnega bistven, je uvod v njegovo spreobrnjenje. Tačas, ko sta se moška pogovarjala, je Mati v cerkvi molila; MMB se je je usmili, najprej je dala vero Belnemu. Belni Sinu: »Ti si me spreobrnili, a k sebi ne. Pokazal si mi do Boga. Ne pojdem za teboj. Lažniv si prerok, tu med nas poslan«, od Hudiča. »A tvoja pot ni prava: svoboda tvoja je obup.« Res. »Skoraj sem se zavrzel, pa se je čudež zgodil.« Prišli smo do konca, do poante drame. »Nihče ni videl, niti ti. Le jaz sem ga začutil v srcu.« Tak čudež-spreobrnjenje sem jaz doživel konec leta 56, v tednu volčjih noči. NDM. Butasti Sin ne razume transcendentnega nivoja zgodbe; pozna le TS logiko - Belnemu: »Ti si špijon. Prekleti konfident!« Tako so razlagali svet Ptja, VOS, OZNA, tudi v ravnanju z MOčem. »Potegne revolver«; bo Belnega ubil? Seveda v obrambi, ker se boji, da bo Belni ubil njega. Stikom je nemalo paranoičen. Sin-Komst ne more razumeti, da - Belni: »Bog se je usmili. On ve, zakaj poslal je milost prav po tebi.« Torej po Judi iz Kariota? Se bliža Kur **Evu po Judi**? Ne; a sled tega je v vsaki KatTiji: zlo kot sredstvo dobrega. Mistika. Mist(ik)a molitve.

Belni izpove nekaj, česar sem se držal nemalokrat tudi jaz: »Pogum je, če se toku zoperstaviš.« Kur je leta 36 v skladu s prevladujočim tokom v SDbi, po 45 pa ne več. »Če ves svet čez Boga hrumi, pa ga - magari sam - priznaš.« Ga je Kur 45 na ta način? A ta pogum je tudi v tem, doda Kur, da »če Boga spoznaš, pa streš ozire in preteklost zbrišeš, oholost zlomiš, zdrkneš na kolena ...« pred kom? Pred UnBDrim ali pred papežem-KC-Rodeurjem? Problem je eden najtežjih v Tiji. NDM.

Belnega končno spoznanje, ki kaže, da je Kur precej razmišljal o zadevi: »Vem, da je svet narobe.« Se strinjam. »Neštetokrat sem ga strašno preklel«; jaz tudi. »Zdaj vem, da ga s sovraštvom ne popraviš«; to vem že dolgo, menda od malega. »Samo z ljubeznijo.« A kaj je ljezen? LdDr. Kako se udejanja? Stališče KČe je zame preveč v duhu FDbe - Belni: »Kdaj bo Bog svet prenovil, kdo to ve.« RLH v tem VISu ni upoštevan. »Poklical jih bo«, ljudi, »ko bo čas za to.« Preveč FKČ, hlapčevsko. »Zdaj je nemara zla preveč.« Ravno tedaj bi moralo biti več ljudi za Prapot. A jih ni. Leta 2006 še mnogo manj kot leta 1936. »Še nismo vredni.« Kdaj je Čl vreden? »Kjer kliče Bog, človeške

govorice ni.« Bi se strinjal, a kako potem vedeti, kam in v kaj si poklican? »Torej čudež.« A kako ga razumeti? »Okoli nas so sami čudeži vsak dan.« A če za to ne vemo, če vidimo predvsem delo zla?

Mati se vrne iz cerkve; govori isto kot Belni: »Čudežev bo treba.« Ni jih bilo, niti maja 45 ne. »Iz naše vere.« Bila je premajhna, ne Pra, ne Pri. »Jaz verujem, verujem.« Če veruje, če ni njena vera slep fanatizem. »Dve duši sta na potu.« Do neke mere, morda; ali pa ne. Je res rešitev, če se Čl, ki naj bi bil SAPO, vrne v vlogo otroka, LD v FD? Mati »(stopi k Sinu) To je hudo, otrok, kaj ne? Daj mi roko, kakor nekoč. (Ga počasi vodi v cerkev.)«

Voditi za roko v cerkev je FKC sistem. Minil je, je napačen regres. ReFe je zmota; tako mislim.

Za Kura se je Prapot začela. Najprej »dve duši«, nato »milijoni«. Stvarnost kaže, da je teh milijonov vse manj. Če ne upoštevam stvarnosti, kaj naj upoštevam? Ceneno Žur misel JOGSŠKov? Naj mislim naprej - NeJDam - sam, z Alo in redkimi Prili? Tu sem.

Kuru ne morem slediti, še manj neoleci, ki je karikatura Sina, preden se je spreobrn timer.

VIII. PRAKTIČNI PRIMER REKONSTRUKCIJE II

(ob Jurčičevem in Kuretovem **Juriju Kozjaku**)

1

Morda ne bi bilo odveč, če bi storil, kar sem že napovedal, a se nato obotavljal izvesti, v strahu, da bom v svojem izvajanju preekscesiven, preobsežen, nezanimiv. V pričujoči razpravi II naj bi le dokumentiral trditve, ki sem jih postavil in le z redkimi citati podkrepil v razpravi **Praktični primer ReKonse I**. I sodi v referat, namenjen Kursimpoziju, II je le za **RSD**. V II ne bom ponavljal že v prejšnjih razprav(ic)ah danih tez, predpostavljam jih. Citati v II so opravičljivi zato, ker ni verjetno, da bo **KurKoz(jak)a** v naslednjih desetletjih kdo prebral. **RSD**, ki je tudi antologija SD, posebno tiste neznane ali manj znane, citate terja.

JurčKoz je napisan sveže, zanimivo, epsko, kratkočasno, z domišljijo, z lepim jezikom, zgoščeno; **KurKoz** - sploh KurD - je na ravni sloga nasprotje **JurčKozu**; **KurKoz** je pisan mučno, dolgočasno, brez navdiha, podučno, vsiljivo, redko Umetnenadarjeno, kot vsa KurD. (Tega tako ostro v razpravah za referat nisem hotel poudariti; simpozij je kot spominski do neke mere zmerom tudi izražanje

spoštovanja do dela obravnavanega avtorja. In Kur to spoštovanje seveda zasluži.) **JurčKoz** brati je prijetno, **KurKoz** odbijajoče.

Na eni ravni je tudi **JurčKoz** skladen s **KMgo**; menda kasneje nobena - vsaj vidnejša ne - njegova povest ne sodi v **KMgo**; Jurč preide v **RLH VIS**. **JurčKoz** je mohorjanka, **Deseti brat** ne več. A so že v **JurčKozu** poudarki, ki jih v **KurKozu** ni, v njem sploh ne morejo biti. To so nakazani začetki **RLH VISa**. Kot da jih Jurč podtakne v tekst; načrtno ali naivno-nezavedno? Že v 1. poglavju beremo o času, v katerem se dogaja povest in ki je srednji vek oz. **FD**: »Gospoda po gradovih ... imela je največjo oblast. Kmet ji je bil bolj hlapec kot prost človek.« Podčrtana je prostost, tj. **Sv**; in njeno nasprotje: hlapčevstvo, ki sega do Cana, **Hlapcev**, do Kreftove **Punte** in **NOBD**. Beseda gospoda ima Negzven. **DSKC** ideologi, ki se opredeljujejo zoper **RLH** in se navdušujejo za **Refe**, poudarjajo Haro med **PIK** in **Km ljudom**, zanje je Vrta Hara in varnost ljudi, ne pa **Sv**. **SPED** **Stol** kasneje vršiči v **Vrti** varnosti, glej Jelovo dramo o škofu Baragi, **Eno samó**. To je teza **KurKoz**a.

Jurč nadaljuje: »Nevednost je bila doma pri gospodu in tlačanu, pri bogatinu in beraču:« Tip trditev **RLHa**, da je nevednost v zadevah **TSa** nekaj slabega; da jo je **FKC** podpirala; da je šele **RLH VIS** prekinil z Redo vsega znanja na branje **Stpisma** oz. pri Kanih niti to ne, le na branje beril, ki jih je **KC** predpisovala, oz. v srednjem veku le na poslušanje tega, kar govori ljudu kler. V **Libduhovnikih** sredi **19-Stola** je razcep med obema **VISoma**, med **KMgo** in **HMgo**, še zadrževan, deluje v isti osebi. Zadevo sem **ES** podrobno raziskal v analizah Bilčeve **Slje oživljene**, 61, in **Tarbule, keršanske junakinje** oz. **device-mučenice**, 68, glej knjige **RSD**. Od Mahničevega obdobja naprej pa nosi vsako Ideolo druga **PO**; recimo **Krek** in **Kristan**.

»Kjer je nevednost, tam je mnogo neumnosti, prazne vere in vraž. Zato se bere v starih listinah, da so v prejšnjih časih marsikatero grdo babše, ker so menili, da je čarovnica, posadili na gorečo grmado in jo živo sežgali.« To je znana **RLH** Krita srednjeveškega **FD** sistema. Tudi zažgani **Hus** in **Bruno** sta bila po svoje čarovnika; Čara in heretik sta oznaki, ki nista daleč vsaksebi.

Ob tej - neRad, pa vendar obstoječi - Kriti **FDbe** in prek nje **FKCe** je v **JurčKozu** bolj kot v **KurKozu** poudarjen moment **Nara**; ne le kot preprostega Ljuda, ampak kot **Rodu**. »Svoje pradede pa moramo spoštovati, da so nam ohranili deželo in rod. Posamezni človek mine, rod ostane.« Tu je že točka, kjer **RLH**, v katere središču je - naj bi bila - **SAPo**, prehaja v **Ncl**, v **NaRod(nost)** kot vrhovno Vrto, v **Kldo**.

Jurč je izbral za priimek junakov svoje povesti **Slce**; **Kozjake** skuša narediti za močno **Slsko** rodbino, na njih dokazovati nepretrganost **SZge**, **SRodu** (**SNara**). »Kozjaki so živeli v trdnem gradu, kakor bi bil zidan za večnost ... Obzidje je nepredrtno kakor stara skala.« Eternizacija Slova-rodu. Medtem ko preide v **KurKozu** eternizacija na **KC**. »Kakor grad bili so tudi njegovi stanovalci silni, mogočni gospodje. Ohranili so bili svoje prosto slovensko ime - Kozjak, ki je v rodovini segalo daleč nazaj v nerazumljive čase slovenske zgodovine tudi potem, ko so večidel vsi prosti domačini morali umakniti se tujim« (!) »plemenitašem iz Nemške in Laške. Kozjaki so bili tedaj plemenita rodbina slovenska, kakršnih je zdaj, žalibog, čisto malo pri nas.« Krita sodobnosti, časov iz srede **19-Stola**. Romzgodba o ugrabitvi otroka itn. napolnjuje okvir, ki je determinanten: okvir je opis-zagovor trdne **Slske** **PIDne**, torej Slova.

Ker je naredil graščaka in viteza za Slca, ga je smel narediti tudi za PozHera. Marko Kozjak, Jurijev oče, je bil »blagega srca - dobra duša«, posebno dober »ubogim kmetom«, a je bil obenem izurjen »v orožju ... se je večkrat skazal hrabrega junaka.«

Je pa ob tem Jurč podčrtal nekaj, kar od njega ne bi pričakovali; tu je ostal v okviru KMge. NegČl, Markov brat Peter, je karakteriziran kot ZČ, »neusmiljen do živali, potuhnjeno zvit in poreden«, do vsakogar sovražen, lakomen, zavisten, hudoben itn. Deloma je tak zaradi Nve, ta ga je obdarila z grbo, deloma pa je njegova zlost v povezavi s tem, da ni junak-vitez, vdan predvsem boju (tudi vojni kot pravični in SV s Turki), ampak da je tako rekoč učenjak, predhodnik intelektualcev in Ince. Za meniha ni bil, ker ni bil pobožen, za Izba pa je kot nalašč. »Odloči mu torej oče izbo v zadnjem delu gradu, kjer so bile hranjene stare pisane bukve. In ker Peter ni imel drugega dela, jel je stare bukve premišljevati in brati ... Ali Peter si je v glavo vtisnil, da mora biti sam svoj gospod.«

To je druga točka Krite, ki ni v skladu z RLHom: z ĆiA, s SAPO. »S svojo učenostjo je menil, da bere v razstavi in razvrstitvi nebeških zvezd, da kdaj še obogati in sam svoj postane.« Obogatitev je vrednost-cilj Meša, glej težnjo tudi kasneje dr. Snoja v **LjDa**. ĆiA je pogoj za Nast SAPOe in NKNMeša. Težko je reči, zakaj začne Jurč svojo pisateljsko pot z odklanjanjem ĆiA drže. Dejstvo ostane, da je tu podrejen KMgi, tj. tezi, da znanje, ki ga da Člu KC, zadošča; da mora biti Čl predvsem Vojjunak, ne pa mislec. To tezo po svoje prevzame in radikalizira tudi Levs v **Tugu**; je izraz SNcla. Her in Fif se tu ločita. V CanD - **Blagru, Kralju** - se spet strneta, Ščuka in Maks sta LRevarja in Izba, na osnovi Fije Mrka; PoV se spet ločita, saj zmagovita Ptja preganja SvM, dopušča le svojo Fijo-Ideolo, le Mrk, glej Mrakovo **Rdečo mašo**.

V 3. poglavju pride nek Pl iskat Marka, da bi se ta priključil cesarski vojski. Marko pristane, rekoč: »Domovine in svojega cesarja ni nikdar noben Kozjak zapustil ne v boju ne v drugačni nevarnosti.« To je stališče povesti, a je ena od prvin v celoti, medtem ko Kur začne dramo - prvo sliko - s poudarkom na legitimizmu, na Zvesti oltarju in tronu. Že na 1. strani nastopi Opat; v **JurčKozu** mnogo kasneje. Za Kura je bistveno, da je središče drame samostan oz. kler-KC. Marko: »Hvalen Jezus Kristus!« Opat: »Na večne čase, amen, dragi vitez. Kam (za božjo voljo) odhajate? Ali je Turek v deželi? (Bog nas obvaruj!)?« Kur se trudi, da bi se v drami čimvečkrat izgovorilo ime Kristusa in boga (po Kurovo Boga).

Marko že na drugi strani: »Kozjaki so bili vselej zvesti Bogu in cesarju.« Opat: »Bog vas blagoslovi, vitez, vas in vaše vojščake. Pohvalim vas«, to je bistveno. »Cesarju dajete, kar je cesarjevega, Bogu ste vselej dajali, kar je njegovega. Varoval vas bo.« Kur dodaja Jurčevi povesti ta pomen. Opat, ki v tem delu povesti sploh ne nastopa, le menih oče Bernard, poudarja: »Vsi smo v božjih rokah. Ne boj se, Jurij. Mati božja bo varovala očeta, da se ti zdrav vrne.« Marko: »Bodi kakor koli - beli menihi bodo s tabo - ali velja tako, gospod opat?« Beli menihi postajajo subjekt dogajanja. Opat: »Velja kakor nam Bog pomagaj.« Marko: » Bog vam povrni, gospod opat.« Vse to - in analogno - je povesti dodano. Ni zoper duha, a je glede na (Jurč) povest čezmerno apostrofirano, predvsem pa do neznosnosti ponavljano; litanije, kot v Turn(škovih) **Zvezdah** itn.

Še zmerom sem na 3. strani 1. prizora - Marko: »Hvaljen Jezus Kristus, pater Bernard.« Bernard: »Na večne čase, amen.« Kot da bi jaz bral svojo dramo **Julij Cezar**, napisal sem jo 10-leten; večino teksta so pozdrav in odzdravljanja: Salve Cezar, Ave Cezar ... Le da je šlo pri meni za mašila, pri Kuru gre pa za načrtno pranje možganov z nenehnim ponavljanjem istih besed; to je bistvo litanij. Čl se s to metodo odreka sebi kot SAPOi. Postane prek božjega hlapca hlapec KCe. Jurij »poljubi p. Bernardu roko«, kot terjja Slomšek v **Blažetu in Nežici**, vendar ta Stol prej, v času pred marčno Revo 1848, Kur pa v drami iz 30-let 20-Stola!

Še zmerom smo v isti sliki - Marko: »V božjem imenu, odriniti bo treba. Gospod Opat, dragi pater Bernard, zbogom!« Opat: »Zbogom, dragi vitez! Na srečno svidenje.« Blebetanje. »Bog vas blagoslovi«, indoktrinacija. Marko: »Bog vas usliši.« Marko sinu: »Lepo ga ubogaj!« Uboganje je ena najvišjih Vrt FD-FKCe. »In patra Bernarda ubogaj! ... Mamke svoje ne pozabi, ki je gori pri ljubem Bogu in nate gleda. Nič takega ne stori, da bi bila zato žalostna.« Mati kot v **Hemi**, kot v **Kliče**. »Moli za svojega očeta.« Obenem: »Blagoslovite nas, gospod opat!« Opat: »Blagoslovi vas Bog Oče, Bog Sin in Bog Sveti Duh!« Vsi: »Amen!« Kot da bi prisostvovali cerkvenemu obredu, ne drami. Skoraj pol teksta 1. prizora je izgovarjanje cerkvenih izjav, kar je za dramo - za bistvo dramatike - nedopustno; je nedramatsko, razvlečeno, zoprno. Geslo: Tito-Partija izhaja iz analognih cerkvenih gesel-izjav-obredov. Naj živi tovariš Tito.

Piš me v rito!

2

Tako natančno-podrobno, kot sem navajal St besede, zapisane v 1. sliki **KurKoza**, ne nameravam nadaljevati. Nekaj t(akšn)ega gradiva pa naj še nabere.

V 2. sliki nastopijo cigani, s poglavarjem Samolom na čelu. Jurč cigane odklanja, je skladen s TaDbo: »Hudobni ljudje so to brez vere in Boga«, reče kmet. Za Jurča so tatovi, goljufi, lažnivci, kriminalci kot takšni. »Poveljnik tej družini, grozni in strahoviti«, je Samol. Cigani tudi ubijajo. Povežejo se z zlobnim Petrom, tujci z domačim Izdom. Stol kasneje bi NOBD v ciganih videla fzlte, v Petru Slce kot domače Izde. Kur obrne zadevo tako, da so cigani Komsti, tujci in domači. Njihova Fija je talionski zakon, »kri za kri« pravi Samol, kot OtonŽup v pesmi **Veš, poet, svoj dolg?** Ker je Sa(mo)l prepričan, da je za S njegovega sina kriv graščak Marko, se mu hoče Mašč(evati). Kot LTugo Nemcem za S odposlancev, kot Tanjini tovariši za S Prta-vosovca Martela, **Ogenj**; ta nadaljuje **LTuga**. Sa(mo)l: »Izplačati hočem ta stari račun«, zoper PlK, ki je pobilo Gubca in Km-tlačane. »Pasti mora«, Marko in skozenj Pl. Kot Natlačen, Ehrlich, Praprotnik spomladi 42.

Sal: »Vso gospodo sovražim.« Prol-Ptja. Sal K-da je SovZ agent, ki ponuja Slcu bogastvo-oblast, če mu bo Slc pomagal likvidirati domače oblastnike, Marka, oz. jim vsaj prizadejati bolečino; mu ukrasti sina in ga narediti za najhujšega Sža. V preoblikovanju zvez to pomeni narediti Jurija za janičarja.

Kur ekscesivno razvije Jurčevo Krito učenjaštva, da ji Katosnovi. V 3. sliki ima že na začetku oče Bernard obsežen govor, ki utemelji Katpogled na te reči: »Neizmerno je kraljestvo duha. Bog pred človekom odstira zaveso v neznane prostore«; ne odstira si je Čl sam, kot trdi RLH. Kuru zadošča, kolikor mu jo odstre bog, tj. KC in **Stpismo**; Rad(ikalnejše) odstiranje je greh zoper Katboga. »Če si učen, je to tvoja zasluga«, kot trdita Libec in Komst? »Nikakor. Milost je božja.« Spopadeta se dve izključujoči se razlagi sveta in Čla.

»Bog ti je dal pogledati dlje kakor drugim.« Da bi dal bog pogledati dlje Stresu kot Žižku? Ušeničniku kot Zihleru? Res je, da je izraz »duh« zelo obsežen, tudi dvoumen. Je Stres Čl duha? Ne bi rekel, a tudi Žižek ni. Je Čl Duha Drn(ovšek), ki je te dni izdal svoje **Misli**, postal s tem tekmelec Pascalu? Zame so te misli NA stereotipi, Drnov duh pa povprečen. Bogve komu se zahvaljuje Drn; Marniku, da mu je odkril **Zmajeve črte**? Kur svetuje Izbom: »Pojdi se Njemu zahvalit.«

»Brez ponižnosti nam učenost zakriva Boga, s ponižnostjo nam ga pa razodeva.« Zihler je bil enako ponižen pred Mrk-Marxom, kot Mahnič pred papežem in **Stpismom**. Kaj je Praponižnost? Nadutost RLHa res vodi v SZSL. Pa ni Katfija tudi takšno SZSL? Res velja, kar pravi ata Bernard: »Potem ti umetnost in znanost sad obrodita«, če si ponižen pred Katbogom. Stvarnost kaže, da ne. Pek Vinko Žitnik je silno ponižen, v Argi - SPE - je bil vratar v samostanu, a pisal je strašno slabe pesmi. Vodušek je izzival boga in Boga, a pisal je sijajne pesmi. Umet ni več tisto, kar je bila v FDbi. Danes je Umet celo instalacije. (V Avberu je slaba. Cevi vodijo v vaško, tam se zbira drek. Hvalabogu da ta instalacija ni GesamtkunstWerk, vsaj diši - smrdi - ne. Tega duha nam popravlja le vodovodar.)

V **KurKozu** je poglobiten Bernardov - duhovnikov - nauk; Jurč (iz **JurčKoza**) ni zoper to misel, a je ne sili v ospredje. Ber(nard): »Glej, za moža učenost ni zadosti, čeprav jo ponižnost krasi.« Terja več. »Glavno pred Bogom«, bog je zadnja instanca presoje, »je vaja v dobrem, glavno je stalna krepost.« Od pameti prehaja Kur k Eti, v duhu KCe. »Vero braniti, preganjati zlo - to Bog posebej od viteza terja.« To je glavno geslo Dmba ali fanatične VojKCe, Kfza. Kur ne more biti bolj nedvoumen. Sž vere je Turek, še bolj greh, greh pa je ne imeti Katvere, ne verovati v Katboga. Grešnik je zločinec, Kur zločinca naslika v dveh podobah, teološko rečeno: sovražiti se ga mora pod dvema podobama: kot Petra in kot Sala. »Greh nam vero spodkoplje, nam dušo zastrupi, nam vrata zapre v večno življenje.«

Večkrat »je nevarnost, da padeš, zaideš. A vedi, duhovnik popelje te prek čeri. Duhovnik in mati.« Dve materi, Biomati in KC. Že poznamo. Nato spet veliko o Materi, angelu varuhu ipd. Sporočilo-namen drame je - Opat: »Pojdimo v cerkev. Molimo za ubogega Jurija Kozjaka.« Očitno je, da so prav stiški menihi izmolili spreobrnjenje Jurija iz janičarja v KatSlca, kot Mati Sina iz Komsta v Kana, **Kliče**.

Dramatik vključi v dramo govor romarskega vojvode; gre za »izvirno pridigo iz Posavja«. Nekaj citatov: »Ljubeznivi bratje in sestre, semkaj smo prišli, romarji in romarice iz daljnjih vasi semkaj k Žalostni Mariji. Oddahnili smo si, zakaj tam smo, kamor smo si želeli.« (Zanimiva bi bila primerjava z analogno pridigo romarskega vojvode v Gošinem **Srečanju na Osojah**.) Ta poanta pa že krepko presega Jurčev namen. »O, da bi si lahko tudi nekoč po smrti oddehnili

pri ljubi Devici Mariji v nebesih.« To je molitev mariborskega škofa Krambergerja, ne pa Jurča. »Predragi častilci Marijini, marsikateri je dobil na tem svetem kraju že telesno zdravje«, Drn pri Marnikovi zemeljski energiji, ki nadomešča MMBo, »še več pa jih je zadobilo dušno zdravje.« Itn. v istem duhu. Danes tekmujeta med sabo NA in KC, katera bo obljubila več telesnega in duševnega zdravja; med obema se vse manj razločuje, ker je za obe tekmi postala glavna Vrta Ž kot takšno. Vitz.

Vojvoda navaja St Bernarda: »Prosim vas, o bratje moji, ozirajte se na kri, katera je bila za nas prelita!« Tudi na kri mučencev, ki so jih pobili MV-II Komsti, dodaja St Rustja, ptič Feniks, vstal iz koprškega Ognjišča-pepela. »Varujte se strašne nevarnosti, bojte se ognja, ki je za vas pripravljen!« Strašiti deco, kolikor se da! Slika se konča s cerkveno pesmijo: »O Marija, o Marija,/ ti dobrotno imaš srce./ Prosi Sina, naj usliši/ naše prošnje in želje.« Prepričan sem, da Jurč, kakršen je postal od **Desetega brata** naprej - ta brat ni več eden od klostrskih bratov združbe St Bernarda -, ne bi dopustil izida **KurKoza**, Kur preveč zlorablja njegovo delo. Reevangelizacija - ReFe - ne izbira sredstev. Kar ji služi, to je zanj opravičljivo in celo edino Poz. Manipulativizem brez kraja.

Ko se vrne graščak Marko iz vojne, je jasno, čigava zasluga je njegova vrnitev - Opat: »Bog vas sprejmi, gospod vitez!« Marko: »Hvaljen bodi Jezus Kristus, gospod opat.« Opat: »Na večne čase, amen. Prav, da ste se zdravi in živi vrnili.« Marko: »Mariji stiški se imam zahvaliti. Zaobljubil sem se ...« Opat da piko na i: »Pa stopiva v cerkev pred Žalostno Marijo ... Hvaljen bodi naš Gospod Jezus Kristus, tudi za trpljenje, ki nam ga pošlje.« Kasneje o Marku: »Vdano se je vklonil nerazumljivi volji našega Gospoda Jezusa Kristusa ... Naš Gospod, Njegova presveta Mati, sveta služabnika božja Benedikt in Bernard pa vsi svetniki našega reda naj ga blagoslove. Čim grenkejši je kelih, tem lepša je krona blaženosti.« Viktimizem, Maz, martirizem. Pervld. Resna drama za odrasle se konča s Stpesmijo za otroke; v KCi so ljudje otroci: »Angelček varuh moj, varuj me še nocoj/ varuj me še nocoj,/ angelček moj.« Pesem mi je kot uspavanko pela babica Na(tali)ja. Seveda 5-letnemu.

V drugem delu zamenjajo cigane Turki-Musli. Hlapec Tilen: »Gospod opat menijo, da se nam ni bati. Saj Marija ne bo pustila, da bi samostan škodo trpel.« Isto vero so imeli Dmbci do maja 1945. Ko so jim Prti-Komsti razrušili zatočišča, je ponudila KC novo, dopolnjujočo razlago: še bolje, kajti PVD pomeni zaslužno Trp mučencev. KC ne opazi, da sta drži med sabo v nasprotju: ali vera v zaščito MMBe ali sijaj mučeniških palm. Kar koli se zgodi, zmerom se zgodi po božji volji in po najboljšem scenariju. Gre za Strni manipulativizem. Igrski vodja: »Nič na svetu nas ne zbega,/ če zaupamo v Boga./ Vselej on vse prav ravna./ Pojmo hvalo mu vse dni/ za karkoli nam deli.« Danes mislijo-čutijo tako islamisti, mučenci (za) Alaha. Lojze Grozde šofira kamion, nabit z eksplozivom. Bum, pa smo v raj? »

V 7. sliki napove - jasnovidec, pobožni Kan - Kur, kaj se bo zgodilo nekaj let kasneje; zgodbo dramatizira Vombergar v SPED, naslovljeni **Napad**; tudi 7. slika **KurKoza** nosi naslov **Napad**. Turki napadejo, Slci se branijo znotraj obzidja samostana. Sel: »Tam na travniku so« Turki »napadli procesijo od vseh strani ... in klali so vsevprek.« Kot trdi DSKC, so to počeli MV-II Komsti s SKani. Marko: »Jaz prevzamem poveljstvo. Branili se bomo. K orožju!« Kot v Vomb**Napadu** Stotnik, ki je semeniščnik. Marko: »Pater Bernard, prosimo za

odvezo in za vaš blagoslov. (Vsi pokleknejo, pater Bernard jih blagoslovi. Orgle v cerkvi. Zbrani zapoje kleče ob orglah koralno: Pozdravljena bodi, kraljica!« Kur svetuje SKanom iz 30-let 20-Stola, kako naj se obnašajo, ko bodo SovZ emisarji zanetili v Slji LRevo. SKani ga MV-II prej ko prej ubogajo. Kako to, da se DSKC Kuru odreka ali ga Zamol, ko pa je bil v drugi polovici 30-let njen najvidnejši zastopnik? Kot se je Ptja odrekla MOču.

»(Vsi vstanejo, se spet pokrižajo. Izza obzidja rdeč sij«, rdeča je barva LReve, »krik, Allah, Allah!« Prti vpijejo: Stalin, Stalin. Tudi Tito, Tito! Turki se umaknejo, kot v Vomb**Napadu** Prti, čeprav so prej pobili-likvidirali nekaj Dmbcev, Stotnika. Vomb je gotovo bral **KurKoza**. Obenem pa piše Kur, kot da bi najgloblje Zanič ravno tiste SKane, ki so MV-II sodelovali z okupatorjem, domače Izde. Sal je surov Komst, a obenem pravi: »Maščeval sem se že. Zdaj pa se mi je zagabil vaš brat. To podlo mačko bi rad stisnil.« Komsti-Prti so bili bolj sovražni do Dmbcev kot do Nemcev. »Pripravil bom na Kozjak pravega gospodarja«, to pa ni Rupnik. Kur čuti obe drži. Je tu vzrok, da maja 45 ni ubežal kot Vomb čez mejo, da je počakal Prte in nato - vsaj nekako - sodeloval z Ptjoblastjo pol Stola?

V predzadnji sliki pripoveduje Bernard ujetemu Ibrahimu, tj. nekdanjemu Juriju, kaj ga je pred leti sam učil in o nauku njegove matere: ko mu »je sklepala prvič ročice k molitvi, mu pesmice pela o angelu, ki vselej bedi, ga prvič v cerkev peljala.« Tudi to čezmerno poudarjanje KCe je Jurčevi povesti dodano. Menih govori lbru o MMBi, katere »priprošnja nikdar ne preneha« itn. lbro se začjenja spominjati, postaja spet Jurček. Zgodil se je čudež. Že kot obnovljeni NČI Jure »plane na obzidje« in zakliče Turkom: »Ne vrnem se več. Jaz sem kristjan in tukaj doma.«

Konca povesti in drame sta Raz. V povesti: »Jeza, ki se je zavaljo tega«, da jih je Ibrahim zapustil, »vnela med Turki, skazala se je v tem, da so brž zapalili velikansko kloštrsko poslopje in razvalili ga s cerkvijo vred.« Kot so storili z DmbDbo maja 45 Komsti. Te žalostne - historično dokazane - zgodbe v **KurKoza** ni; Turki jo pobrišejo, prav za prav premagani od znotraj. Opat razloži poanto zgodbe, ki jo že poznamo in ki se vleče skoz vso dramo, v duhu takega prepričanja: »Prosimo Gospoda Boga in njegovo Žalostno Mater za milost, da bi večno živa kal svete vere v srcih vse mladine, ki tava v temi nejevernikov«, v 30-letih 20-Stola postaja plen KomPtje, »vso lažnivo navlako predrla. Ne bojmo se potem bojov s temo ...« In konec: »Hvala večnemu Bogu!«

Zakaj bi moral simpozij o Kuru Zamol njegovo dramatiko, PSto te KurD? Zanima me, ali bodo drugi referati KurD - seveda takšno, kot jo navajam jaz z obilnimi citati - sploh ali kakor koli upoštevali. Ali jo bodo RR v pomenu, da bravec ne bo vedel za Kurovo ultradesno usmeritev? Morda pa se bo našel kak interpret, ki se tega povedati ne bo ustrašil, ker bo menil, da je treba navzočnost De-misli v SIŽi okrepiti. In bo govoril upoštevanje dejstva, ker bodo njegovi Ideoli in drži v prid?

P.S. Kot vidiš, dragi bravec, sem do SIŽa v nemalo skeptičnem razmerju.

Maja 2006

D O D A T E K

PISMO DOMINIKA SMOLETA TARASU KERMAUNERJU

(pismo v Pariz)

28. IV. 1958

Dragi prijatelji,

priznati moram, da je moje, vseskozi blagohotno in prijateljsko karanje v prejšnjem pismu imelo precej uspeha. Preteklo je sicer veliko vode, preden si končno le sestavil svoj resnobi odgovor, a ne zaman. Po formalni plati je *skoraj* tâko, kot so pisma, ki jih pišeš Z. ali S., tudi presenetljivo čitljivo je (v mejah Tvojih zmožnosti seveda), le da je papir, namenjen meni, različne kakovosti in barve, kar gre vsekakor na rovaš dejstva, da jaz le nisem Z. ali S. Hvala Ti ali vseeno Ti hvala. Ker si bister, boš zdaj zlahka verjel Primožu zaradi mojega poburženja. - Sicer pa šalo na stran in in medias res!

Tvoje pismo, ali vsaj njegov večji del, je nastalo iz ogorčenja in nezadovoljstva nad prijateljskimi odnosi. S tem v zvezi si, kot je brati, revidiral svoje stališče do Primoža, kar se naju tiče, pa se zaskrbljeno sprašuješ, kako je! Sem torej v nezavidnem položaju, da se moram boriti za Tvoje prijateljstvo in pojasnjevati svoje. Ker pa so *moja* čustva do Tebe preskušena in prekaljena v dolgi vrsti let, skozi turobni in skozi nekoliko veselejši čas, rad storim to in ne bom nič sramežljiv.

Nerad vidim (zaradi svojega prijateljstva do Tebe), da si v vsem, kar je okoli Primoža, še zmerom tako neznansko otročji. Poznaš ga, skusil si ga na svoji koži že velikokrat, pa mu še zmerom tako lahkotno nasedaš. Primož, ki je že v Ljubljani večkrat in z užitkom obetal, kako slastno se bo po svojem povratku »spravil« nadte, je torej v ta posel vpletel tudi mene in Te informiral o tem, kako se tudi jaz aktivno udeležujem obravnavanja Tvojega »vprašanja«. Moram torej izjaviti, da se jaz ne udeležujem obravnave Tvojega »vprašanja«, zlasti pa se tega ne lotevam na Primožev način. Ti dobro veš, zakaj Primož to dela: kadar je sam v največjem moralnem govnu (in to je tolikokrat, tolikokrat!), takrat se zmerom prav histerično ozira vsenaokoli, najraje pa za svojimi prijatelji in lušči govno z njih. Mislim, da je tako tudi zdaj. V nespodbudni situaciji, v kakršni je, je iznašel ali vsaj orjaško potenciral Tvoje »vprašanje«, zame pa (ki me je doslej tako lahkotno in udobno likvidiral s strašljivimi vzdevki okoli mojega alkohola in moje neodgovornosti), zame pa je izumil, odkar več toliko ne pijem in ne hodim zdoma, potencialno nevarnost poburženja. (Mimogrede rečeno: njegove popolnosti v tej smeri ne bi dosegel nikdar, nikdar, pa naj bi se mučil noč in dan, noč in dan ...) Reči

hočem torej, da jaz nikoli nisem sodeloval pri prej omenjenem obravnavanju na Primožev način, ker se moji, sicer zanikrni naturi, taka sredstva kompenziranja preprosto gabijo. Kot se, upam, trdno spominjam, smo sicer v Ljubljani precej krat govorili o Tebi, lahko tudi, da smo govorili o Tebi na tisti neobvezno opravljeni način, ki je med nami v navadi že oddavna in ki v ničemer ne zadeva resnična prijateljska čustva in odnose. Nikakor pa nisem in ne nameravam nikoli pomagati Primožu, ko si gradi svoj nič kaj imenitni obrambni zid. (Rad bi Ti še kaj več napisal v zvezi s Primožem, toda to bi bilo, mislim, komaj potrebno. Spomni pa se, da sem jaz že zdavnaj svoje odnose z njim postavil na, upam, realnejše osnove, ne da bi se seveda bahal s tem!)

S tem zaključujem svoje formalne zapazke in zapiske, kajti tisto o dveh partijah papirja in to o Primoževi intervenciji v skrajni liniji mečem v isti koš.

Zdaj bi se nekoliko dotaknil reči, ki se mi zde dosti važnejše.

Prav si opazil v mojem pismu, da je v njem marsikaj, kar ni samo navdušenje, čeprav si spet pomen tega »jeznega« delu (očitno zaradi Primoževih dezinformacij) precej povečal. Ta »jeza«, ki sem jo položil v pismo in je nisem trosil nikamor, je, mislim, izšla spet izključno iz Tvojega predzadnjega pisma (»klozetskega«), v katerem sem razbral nekatere reči, ki mi niso bile všeč in sem Ti jih, upam, na ta ali oni način povedal, kot prijatelj, ki mu je do prijatelja veliko. V njem je bilo nekaj tistega vserazumevanja ali globljega razumevanja in razumnejšega razumevanja vseh božjih reči na tem našem svetu, ki me (ker Te poznam in seveda kot prijatelj pozorno spremljam Tvoj življenjepis) zmerom opominjo na določeno omahovanje, nervozo, zakompliciranost in podobna živčna stanja, v katera zlasti Ti tako rad in naglo padaš in za katera vedno znova izumljaš nove, izvrstno domišljene in spretno - kar se da - sisteme, ki pa, po zmožnostih mojega razsojanja sodeč, nikoli niso prinesli kaj bistvenega v Tvoje življenje, če računam na vse zle posledice, muke, ki Ti jih povzročijo. Mislim, če sem popolnoma iskren, kot se prijatelju spodobi, da neka potencialna nevarnost apatije, ne povsem razumne ambicije in celo določena nagnjenost k pomiritvi s seboj in svetom (v imenu nekega višjega smisla, kar pa na stvari nič ne spremeni), da torej te reči bivajo v Tebi (kakor v marsikom od nas, tudi v meni) in da je zato prav prijateljska dolžnost, da nanje takoj in z vso odkritosrčnostjo opozori. Oprosti, če sem to storil tudi jaz, in če sem storil morda vendarle na preveč histerični način. Nikakor pa ni res, da bi na primer v odnosu do Tebe nikdar nikdo ne videl morebitnih dobrih znakov, temveč da se vsi specializiramo na slabe strani in slabosti. Ta ugotovitev mi je videti nekoliko iz presentimentalnih tal: ko jo boš znova preveril, boš tudi Ti spoznal, da ne drži, vsaj kar se mene tiče. (Perioda ustanavljanja revije in Ankaran.) Kar se mene tiče: v času Tvojega tvornega dela sem bil molčeč zato, ker sem bil pomirjen in brez skrbi, v času Tvojih kriz sem vznemirjen in povsem sentimentalno občutljiv za vse, kar je okoli Tebe, ker sem zares Tvoj prijatelj. Nerad vidim, da mešaš vse te reči in jih ocenjuješ skozi Primoževa dejanja in položaje. Rezkost ali ostrost torej pri meni izhajata iz občutljivosti. Primož nima pri tem nič opraviti, ker on menda res z vsemi in vedno skuša »reševati« svoje probleme na načine, katerih polovica je povsem nedostojne narave ter bi se jih lahko v svojih letih že znebil.

Res je, dragi, da ima vsak svojo pot, po kateri *večinoma* mora hoditi, ne glede na levo in desno, res pa je, vsaj po mojem mišljenju, da lahko

prijateljsko opozorilo, čeprav ni zmerom nežno, včasih le pomore, da se kaj skrajša ali spravi s sveta. Tak, čeprav skromnejši namen ima tudi moje tovrstno »delovanje« in »obravnavanje«. Ne zaupanje in ne vera tukaj ne moreta biti in nista skaljeni. Skaljena bi bila takrat, ko bi začel molčati.

In po pravici povedano - res sem malo zaskrbljen zaradi te Tvoje nove faze, ki je, upam, le intermezzo. Nič dobrega ne slutim, kadar začneš Ti govoriti o tem, kako si in boš še nekaj časa moral biti ničvreden. Tudi nisem nič vesel, kadar grede Tvoji plani preveč dolgoročno. Kajti že kar se Tebe samega tiče, zmerom si bil najpolnejši, kadar si tvorno, čeprav ne vedno, ingeniozno delal. Lahko si izmisliš, kar hočeš, jaz sem Te v takih časih poznal in Te videl. In kar me še rahlo skrbi, je dejstvo, da Ti nenavadno naglo prehajaš iz razpoloženja v razpoloženje, iz položaja v položaj, še zmerom vse preveč neurejeno in vihrajoče padaš iz ekstrema v ekstrem, kar ni dobro zate in kar bi *lahko* odpravljaj, da znova tako odkritosrčno ne naštejem lastnosti, ki sem jih zapisal zgoraj.

Toliko torej v obrambo svojega prijateljstva in v pojasnilo za svojo »jezo«. Kar se Revije tiče: v zaostanku je zaradi tehničnih tiskarskih težav. Drugače se stanje okoli nje (v nji sami) spet malo vedri. Sem optimist. Za roman sem opravil prve korekture, delj se stvar še ni premaknila in se lahko še vleče. Drame v Drami še niso začeli študirati. Nisem za to, da jo začno zdaj, ker ne maram premiere koncem junija, ko bi bil celo njen avtor na Bokalcu.

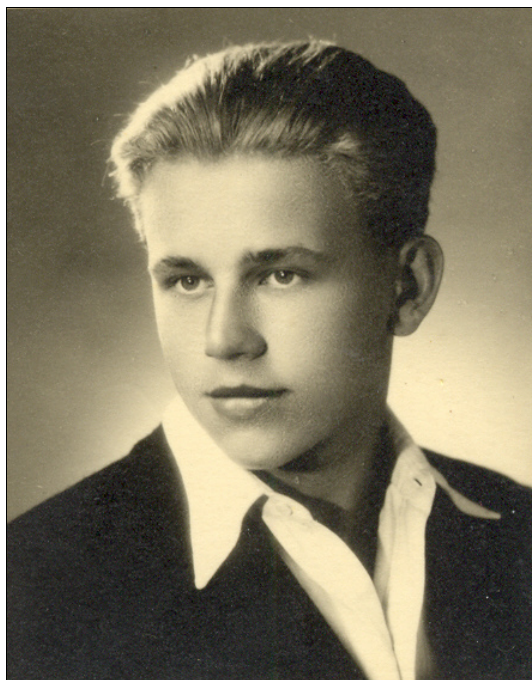
Čudi me, kako da more pri vas žgati vročina, pri nas pa je danes zjutraj padel sneg.

Upam, da Ti je Alenka medtem že izročila moj na hitro sestavljeni uradni listek in da si mi že odgovoril. Zdaj celo mislim, da ni izključeno, da bi Ti na to zadevo odgovoril pozitivno, kajti bolj kot vse drugo me je pomirila Tvoja odločitev, da vstopiš namesto buržujskega in komfortiranega Primoža (ki misli samo še na avto in hišo in ženske) v redakcijo. Vesel sem tudi, da sta se našla z Veljkom.

Bodi torej pozdravljen v imenu vseh Smoletovih, zlasti pa v mojem, ki vsekakor (če hočeš) ostajam kot doslej Tvoj

Dominik

NEKAJ FOTOGRAFIJ - z Dominikom Smoletom

1

1. Na hrbtni strani fotosa piše z Dominikovo roko: »Svojemu dragemu prijatelju Tarasu« in podpis »Dominik Smole«. Spodaj v Dekotu: »10. XII. 44.« - Tedaj je bilo v navadi, da smo si Prili izmenjavali osebne fotose; tudi jaz sem dal Dinetu svojega. Bil je prvi čas najinega velikega prijateljstva, konec MV-II.

2. Ko sva se z Dinetom vrnila s proge Brčko-Banovići, nas je - tretji na fotosu je Lojze Kovačič - na balkonu Vidmarjeve vile fotografiral Tit Vidmar. Po laseh se vidi, da Lojze ni bil v brigadi, nama z Dinetom pa so že začeli rasti. Kovačič je bil tesen PriSo naše četverke (na fotosu manjka Primož Kozak), vendar ni sodil v samo četverko. Krožil je na njenem robu; dobivali pa smo se često in razpravljali ... o čem drugem kot o Liti.

2

3. Istega dne je Tit posnel še fotos mene v delovni sobi svojega očeta Josipa. Na hrbtni strani obeh fotosov je zapisano: »septembra 1946«.

3

4

4. Posneto v bližini Dinetovega doma na Viču, posnel Miklavž Prosenc. Čas: leta 58 ali 59.

5. Prosenc posnel v bližini ljubljanskih zaporov, preden gremo Vital Klabus, Veno Taufer in jaz na odsluženje kazni spomladi 59. Na desni - na pločniku, obrnjen stran - stoji Dominik.

5

6

7

6. Vstopamo skozi vrata zapora, za nami neki oznovec.

7. Po vrnitvi iz zapora. Taufer je že odšel, ob Klabusu, ki mu je v zaporu zrasla gosta brada, stoji Jože Hudeček. Kolo drži Dominik.

8. Kader iz filma **Ples v dežju**, posnetega po Dinetovem romanu **Črni dnevi in beli dan**. V špelunki. Z Dinetom nastopava kot klošarja, z nama Janko Hočevan, France Severkar itn. leta 1960. Kader v filmu menda ni upoštevan.

8

9. Dominik pri meni doma na Jamovi. Na balkonu. 1960.

9

10. Dominik in Alenka na Jamovi, v naši spalnici, ki je bila obenem dnevna soba, zvečer. 1960.

11. Zdenka Smole, Aksinja in jaz na Jamovi pred »našo« hišo. 1961.

10

11

12. Zdenka Smole, Veno Taufer, Aksinja in Ajda kot otročiček na istem mestu, isti dan 1961. Slikal jaz.

12

13. Slučajno se srečamo na letalskem mitingu blizu Zaloga. Od le na De: Zdenka, Alenka, Dominik z Boštjanom na rami. 1961.

13

14

14. Istotam, isti ljudje plus Alja in Aksinja.

15

15. Na skupnem izletu nad Želimljami, od Le na De: Alenka, Zdenka, Dine leži v travi, in otroci Boštjan, Aksinja, Alja. Morda že leta 59.

16. in **17.** Iz istih let, slikal jaz: Dine na Jamovi.

16

17

18. Na Šujci, kamor smo se hodili kopat, hladiva vino, zaskrbljena za ohranitev primerne temperature. 1964.

18

19. Jaz natakam, kar se da pazljivo, vipavski merlot. 64.

20. Navajena sva na obred trkanja, Aksinja in Ajda naju občudujoče opazujeta. Vsi ti fotosi so iz istega časa na istem mestu, ob tolmunu.

21. Obred izpiranja prvega kozarca.

19

20

21

22. Dominik pripravlja južino, Zdenka in Boštjan smeta le opazovati.

22

23. Zdenka sme imeti opravka le z zelenjavo.

23

24. Istotam. Dine in Ajda raziskujeta povodne hrošče.

25. Dine prebira časopis.

26. Alja in Boštjan uživata v vodi.

24

25

26

27

27. Alenka in Ajda - pri pokosilni kavi.

28

28. Na poti domov - smo s kolesi - se ustavimo v Gilni na Dobrovi. Traga: nimamo denarja niti za dodatni liter vina, živeli smo bedno.

29

29. Na poti na Osolnik, Dine in Boštjan. 64.

30

30. Tudi Ajda je z nami.

31

31. Dominik počiva pod senikom - z iste poti.

32

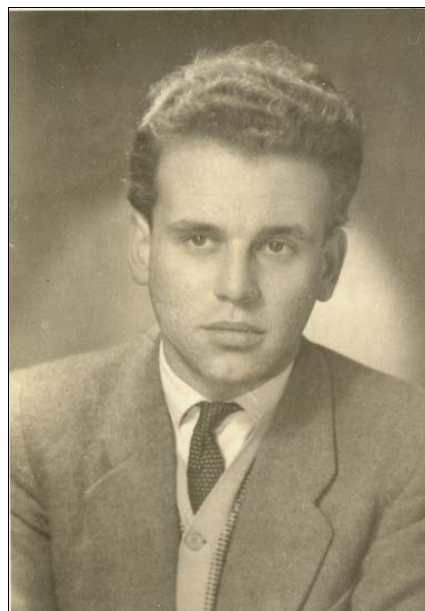
32. in **33.** Z Alenko prehodiva peš del Dolenjske od Krškega do Dinetove kolibe ob Kolpi. Ker ostaneva pri Smoletovih nekaj dni, se gremo vmes kopat v bazen ob Kolpi. Ala in Dine. Dine in jaz. V začetku 70. let. Bazen je bil klavrn, posedanje v Gilni tudi, manjkalo je denarja. Hvalabogu, da ti revni, a mnogopovedni fotosi niso vse, kar je ostalo od najinega prijateljevanja z Dominikom Smoletom.

33

33

34

P.S. 34. in 35. Za nameček še dva osebna fotosa, Dominik mi ju je podaril. Foto Viktor ga je slikal leta 56, drugi fotos je približno iz istega časa.

SKENIRANI DOKUMENTI

[illegible]

3) V "grškem" delu komedije Miheličeva zves to sledi Aristofanu. Slika iluzije revolucije - Krista: "Pričenja se novo obdobje v našem podjetju, v svetu! Ženske je mljejo oblast v roke in pravica bo zavladala in enakost in..." Slika realiteto izvajanja revolucije - Hilda postane vojvodinja in oblastnica. Zajec: "Kdo bo delal?" Hilda: "Sužnji vendar! Vsaka demokracija mora imeti svoje sužnje," Zajec: "Oprostite, pravkar si rekla, da sužnjev več ne bo." Hilda: "Tozneje ne, a zdaj so še potrebni, dokler se nova oblast dobro ne utrdi." Aristofanov stavek o nujnosti sužnjev delavcev dobi v drugi polovici 60. let čisto drugačen zven, je imanentna kritika kvazirealiziranega milenarizma. ^{Arhivna se ne delava kot sužnje - u predlugu tudi po Revoluaciji, vs 1945.} To revoluciji, po želji žensk, po tem, ko postane Hilda generalni direktor, se nekdanja negativnost, zoper katero so se ženske uprle, obnovi - Silva: "Poglej, tukaj v kuverti so podatki iz zadnjih let, številke, kolikor sem jih mogla zbrati, dokazi o raznih nerentabilnih, kupčijah, ki pa so bile rentabilne za tovarišico generalnega direktorja. O drugih nešednostih itak ni vredno govoriti, nad vsem tem se danes nihče več ne zgraža, to je danes splošna praksa." To spoznanje o nespremenljivosti tosvetnega sveta, družbe povzame danes Smolej, je osnova Igre za igro, le da je iz komedijske

Ne miri mir (MIR 1 1-5) ne blante vojna

(Ob Smoletovi drammi Igra za igro)

Žst-nav = Uvod.

Dominik Smole zmerom preseneča. Smoletom sva bila v življenju najboljša prijatelja; tudi s Primožem Kozakom. Opis tega spomini - sodi drugam; gre za opis bistvenega dela mojega življenja od l. 1943 naprej. Po letu 1970 sva se začela razhajati - in se nazadnje povsem razšla. Z moje strani je gotovo osnovni vzrok Smoletova morbidna melanholija, pesimizem, desperatstvo, kar vse pride do izraza ravno v zadnjih njegovih dramah, v Čevljičkih in v Igru, a že prej v Veseloigri in Cvetju. Mene še danes privlačuje živo življenje, čeprav ga opazujem z roba in se le sem in tja vmešam vanj. Smole je pa po Antigoni - in delno Krstu - povsem izstopil iz sveta v cinično posmehljivo, čeprav tragično držo; tudi od "realističnih" tēm. Vrnil se je na svoje začetke: v bliskav stilizem, k finesam, k lepoti - na robu že spakljivega - jezika: v "znotrajtekstualizem". Celo v liriko. Igra, ki je nazunaj realistična drama s politično zgodovinsko motiviko, je takšna predvsem na zunaj. V bistvu pomeni radikalno odklonitev tega sveta. Tudi sam sem do tega sveta skeptičen in v distanci. A s stališča Boga. Smole pa s stališča Niča: ponesrečenega človeka, ki noče več živeti. Vsaj ne več polno. Čeprav Partljič nima Smoletovega estetskega - jezikovnega - daru, ne njegove umetniške izvirnosti, radikalnosti, lepote, mi je začel postajati - a kasno, šele pod konec 70. let - bližji; v Partljiču sem začutil neznanski vitalizem, kakršen je (bil) tudi v meni, radoživost, zanimanje za ljudi, družbo, zgodovino, za najrazličnejše položaje v vsem tem. Kar je Smoleta vse manj zanimalo. Vse položaje, odnose, čustva, vizije je reduciriral na nekaj nevzpodbudnih arhetipov. Partljič je površnejši od Smoleta; mudi se mu. Je tudi bolj s snovjo in ljudmi; ne pusti, da ga svet preveč potegne za sabo. Rad bi ga obvladoval. Smole ga obvlada estetsko, z umetniškim jezikom. Na tej ravni je Partljič svetu dostikrat podrejen, saj piše skoraj publicistično, feljtonistično, včasih časnikarsko. A je v distanci do njega kot do snovi in predmeta. Medtem ko svet Smoleta tako boli, tako je ponotranjil njegovo bolečino, nemočnost, brezup, da se je z njim vred potopil v bolečo odsotnost. Spet drugače bi lahko govorili o Božiču, ki je skrajno socialno politično angažiran, čeprav ne na realističen pravljicaški način; ampak nekako abstraktno, filozofsko gluhinsko, kar daje Božičevim dramam in paradoksen značaj. V njih je neka temna in hkrati naivno neposredna zagrizenost za življenje, za njegovo polnost. Smisel Božiču ni dostopen; a na nesmisel ne pristaja. Ne zadovoljuje ga Partljičeva enostavnost in konvencionalnost. A se ne pusti zastrupiti Smoletovemu obupu. Raztrgan priča strast življenja. Lainščka bi uvrstil med Smoleta in Božiča. Po eni strani kot malokdo melanholičen, temačen. Po drugi nepopustljiv, oster, bridek, trd. Med mlajšimi najbolj nadarjen in tudi že izdelan dramatik. Tudi njegova zadnja drama - burka Igra za igro, napisana po motivih Aristofana - je "čudna". Težko bi jo uvrstili v znano formo ali dramski žanr. Burka sicer je, a le po nekaterih prvinah. Vsaj v enaki meri je poetična drama. Napisana je v verzih, ki sodijo med najlepše v SD, a niso ne prava dramatika ne prava lirika. Niti niso le avtoparodija na Smoletovo dramo izpred natančno četrto stoletja, na Antigono; čeprav na vrsti mest direktno spominjajo na Antigono, se nanjo hote nanašajo. Obračaj antigonski svet na glavo.

Ob tem se metodološka priporočila. V opombah - že v prvi - preuzijem Smoleta: rdečim, oranžnem in drugih dram, obnavljanje v Revidaciji, z Božičem, oranžni pravi tako v Revidaciji videnje drame, in Lajmistrum, čigar drama smiselno sledi isti zgodovini. Potem te Antigono in te drame oblikuj. Videm pri dr.

V. Prva stran že računalniško natiptkane razprave **Ne-mir**, z dodanimi popravki

Ne gnili mir ne klavska vojna

(Ob Smoletovi drami Igra za igro)

Uvod

Dominik Smole zmerom preseneča.¹

Mene še danes privlačuje živo življenje, čeprav ga opazujem z roba in se le sem in tja vmešam vanj. Smole pa je po **Antigoni** - in delno **Krstu** - povsem izstopil iz sveta v cinično posmehljivo, čeprav tragično držo; tudi od "realističnih" tém. Vrnil se je na svoje začetke: v bliskav stilizem, k finesam, k lepoti - na robu že spakljivega - jezika: v "znotrajtekstualizem". Celo v liriko.

Igra, ki je nazunaj realistična drama s politično zgodovinsko motiviko, je takšna predvsem na zunaj. V bistvu pomeni radikalno odklonitev tega sveta. Tudi sam sem do tega sveta skeptičen in v distanci. A s stališča Boga. Smole pa s stališča Niča: ponesrečenega človeka, ki noče več živeti. Vsaj ne več polno.

Ceprav Partljič nima Smoletovega estetskega - jezikovnega - daru, ne njegove umetniške izvirnosti, radikalnosti, lepote, mi je začel postajati - a kasno, šele pod konec 70. let - bližji; v Partljiču sem začutil neznanski vitalizem, kakršen je (bil) tudi v meni, radoživost, zanimanje za ljudi, družbo, zgodovino, za najrazličnejše položaje v vsem tem. - Kar je Smoleta vse manj zanimalo. Vse položaje, odnose, čustva, vizije je reducirjal na nekaj nevzpodbudnih arhetipov.

Partljič je površnejši od Smoleta; mudi se mu. Je tudi bolj manipulativen s snovjo in ljudmi; ne pusti, da ga svet preveč potegne za sabo. Rad bi ga obvladoval. Smole ga obvlada estetsko, z umetniškim jezikom. Na tej ravni je Partljič svetu dostikrat podrejen, saj piše skoraj publicistično, feljtonistično, včasih časnikarsko. A je v distanci do njega kot do snovi in predmeta. Medtem ko svet Smoleta tako boli, tako je dramatik ponotranjil njegovo bolečino, nemočnost, brezup, da se je z njim vred potopil v bolečo odsotnost.

Spet drugače bi lahko govorili o Božiču, ki je skrajno socialno politično angažiran, čeprav ne na realističen ~~pravljarski~~ način; ampak nekako abstraktno, filozofsko globinsko, kar daje Božičevim dramam nenavaden in paradoksen značaj. V njih je neka temna in hkrati naivno neposredna zagrizenost za življenje, za njegovo polnost. Smisel Božiču ni dostopen; a na nesmisel ne pristaja. Ne zadovoljuje ga Partljičeva enostavnost in konvencionalnost. A se ne pusti zastrupiti Smoletovemu obupu. Raztrgan priča strast življenja.

Lainščka bi uvrstil med Smoleta in Božiča. Po eni strani je kot malokdo melanholičen, temačen. Po drugi nepopustljiv, oster, briček, trd. Med mlajšimi najbolj nadarjen in tudi že izdelan dramatik.

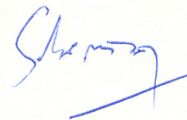
Ob tem še metodološka pripomba. V opombah - želvi prvi - povezujem Smoleta s Partljičem, avtorjem dveh dram, obravnavanih v **Revoluciji**, z Božičem, avtorjem prav tako v **Revoluciji** obdelane drame, in Lainščkom, čigar dramo analiziram v **Slovenski zgodovini**. Hočem te avtorje in te drame zblížati. Iščem jim skupne točke, teme, strukture. Ne vrstni red **Družine** ne izbira analiziranih dram ni slučajna, čeprav ne trdim, da je nujna. Moje "asociativne" zveze naj bi prinašale red; in razumljivost (inteligibilnost).

Tudi njegova zadnja drama - burka **Igra za igro**, napisana po motivih Aristofana - je "čudna". Težko bi jo uvrstili v znano formo ali dramski žanr.

Burka sicer je, a le po nekaterih prvinah. Vsaj v enaki meri je poetična drama. Napisana je v verzih, ki sodijo med najlepše v SD, a niso ne prava dramatika ne prava lirika. Niti niso le avtoparodija na

¹ Smoletovi tega prijateljstva spomini - sodi drugam; gre za opis bistvenega dela mojega življenja od l. 1943 naprej. Po letu 1970 sva se začela razhajati - in se nazadnje povsem razšla. Z moje strani je gotovo osnovni vzrok za odpor Smoletova morbidna melanholija, pesimizem, desperatstvo, kar vse pride do izraza ravno v zadnjih njegovih dramah, v Čevljevskih in v Igru, a že prej v Veseloigri in Cvetju.

VI. Prvi špigel razprave **Ne-mir**, z dodanimi popravki, delala sta ga Matjaž Hanžek in Nada Turnšek

Ne gnili mir ne klavska vojna

(Ob Smoletovi drami Igra za igro)

Uvod.

Dominik Smole zmerom preseneča.¹

Mene še danes privlačuje živo življenje, čeprav ga opazujem z roba in se le sem in tja vmešam vanj. Smole pa je po **Antigoni** - in delno **Krstu** - povsem izstopil iz sveta v cinično posmehljivo, čeprav tragično držo; tudi od "realističnih" tém. Vrnil se je na svoje začetke: v bliskav stilizem, k finesam, k lepoti - na robu že spakljivega - jezika: v "znotrajtekstualizem". Celo v liriko.

Igra, ki je nazunaj realistična drama s politično zgodovinsko motiviko, je takšna predvsem na zunaj. V bistvu pomeni radikalno odklonitev tega sveta. Tudi sam sem do tega sveta skeptičen in v distanci. A s stališča Boga. Smole pa s stališča Niča: ponesrečenega človeka, ki noče več živeti. Vsaj ne več polno.

Čeprav Partljič nima Smoletovega estetskega - jezikovnega - daru, ne njegove umetniške izvirnosti, radikalnosti, lepote, mi je začel postajati - a kasno, šele pod konec 70. let - bližji; v Partljiču sem začutil neznanski vitalizem, kakršen je (bil) tudi v meni, radoživost, zanimanje za ljudi, družbo, zgodovino, za najrazličnejše položaje v vsem tem. - Kar je Smoleta vse manj zanimalo. Vse položaje, odnose, čustva, vizije je reducirjal na nekaj nevzpodbudnih arhetipov.

Partljič je površnejši od Smoleta; mudi se mu. Je tudi bolj manipulativen s snovjo in ljudmi; ne pusti, da ga svet preveč potegne za sabo. Rad bi ga obvladoval. Smole ga obvlada estetsko, z umetniškim jezikom. Na tej ravni je Partljič svetu dostikrat podrejen, saj piše skoraj publicistično, feljtonistično, včasih časnikarsko. A je v distanci do njega kot do snovi in predmeta. Medtem ko svet Smoleta tako boli, tako je dramatik ponotranjil njegovo bolečino, nemočnost, brezup, da se je z njim vred potopil v bolečo odsotnost.

Spet drugače bi lahko govorili o Božiču, ki je skrajno socialno politično angažiran, čeprav ne na realističen pravljicaški način;

1 S Smoletom tega prijateljstva - spomini - sodi drugam; gre za opis bistvenega dela mojega življenja od l. 1943 naprej. Po letu 1970 sva se začela razhajati - in se nazadnje povsem razšla. Z moje strani je gotovo osnovni vzrok za odpor Smoletova morbidna melanholija, pesimizem, desperatstvo, kar vse pride do izraza ravno v zadnjih njegovih dramah, v **Čevljičkih** in v **Igri**, a že prej v **Veseloigri** in **Cvetini**.

VII. Drugi špigel razprave **Ne-mir**

KOMENTAR K CELOTI

Davi sem se zbudil po več letih prvič veder, miren, srečen. Tak sem bil, dokler sem še ležal - poležaval! - v postelji. Ko pa sem se odpravil s prvega nadstropja hiše v Avberu, kjer imava z Alo spalnici, v pritličje, v kuhinjo (tam je tudi kopalnica), se mi je po vsaki stopnici, po kateri sem stopil navzdol, stanje slabšalo; na koncu - po 16 strmih stopnicah - me je že dušilo in pri srcu bolelo. Vendar je občutek Notpomirjenosti - skoraj angelske lahkotnosti - v glavnem ostal, telesne bolečine (v prsih, v kolku) ga niso povsem Unič(ile).

Odkod to nenavadno blago občutje? Pred dvema dnevoma, v ponedeljek, sem, ko sva se z Alo iz Lje vrnila v Avber, komaj preživel, tako mi je bilo slabo; nenehoma sem si brizgal pod jezik nitroglicerina itn. Ves dan je bil zvrhan mojih težav s srcem. Zjutraj sva se peljala z Alo v rakovniški Zdravstveni dom - zadnji hip - po napotnico, zdravnik me je čakal na Kliničnem centru že ob 9h, naročen sem bil na pregled. Do zdravnika, UProfa Geršaka, me je pripeljal dobra duša kolega akademik Trontelj, ki mojo bolezen zasleduje, kot nevrolog mi je pomagal odpraviti krče v nogah, zdaj postaja moj angel varuh za srce, podobno kot sežanska kardiologinja dr. Vodopivčeva, ki se mojemu zdravju - meni - res posveča z vsem srcem. Vmes pa zadevam na zdravnike, ki igrajo vlogo Gosov, so Cin(ični), posmehljivi, ledeni, uživajo v absurdih, katerih žrtve so pacienti. Eden mi je razlagal, da moram takoj, ko dobim poziv za operacijo, odgovoriti, sicer mi bodo operacijo prestavili, imam časa največ par dni (v soboto in nedeljo pošte ne dobivam), obenem pa mi je zabičal, da moram prenehati jemati aspirin 6 dni pred operacijo (za katero vnaprej ne vem, kdaj bo), o plavixu pa mi sploh ni nič dejal. Prof. Geršak mi ga je svetoval ukiniti že 14 dni pred operacijo. Določil mi je tudi datum operacije: v ponedeljek, 20. XI. V nedeljo, dan pred tem, naj se zglašim v bolnišnici, v ponedeljek bom že operiran. Nato nekaj dni bivanja v sobi za intenzivno nego, nato 10 dni na Kliničnem centru, nato nekaj mesev rehabilitacije, še prej obvezno zdravilišče; prej mi o zdravilišču ni nihče nič omenil. Zdaj pa: da sme - mora - celo žena z mano ... Vse se je obrnilo iz stanja posmeha v dobrobit. Bom živel ta model do zadnjega diha?

Opisani preobrati so me skoraj dotokli, čeprav so se obrnili iz slabega na dobro; a šoki - stres - ostanejo. Kako koristni ravno za srčnega bolnika! Sredi oktobra sem preživel dva tedna na Kliničnem centru. Tja me je spravil res naklonjeni mi, plemeniti primarij dr. Zorman, mi dilatiral koronarko, že drugič vstavil novo opornico v žilo; če ne bi bilo njega, sploh ne bi prišel do ležanja

na Kliniki, s tem do pregledov srca, ki so ugotovili, da je stanje tega mojega organa zelo slabo. Največ podatkov je dal ultrazvok; sklenili so, da mi bodo popravili skvarjeni zaklopki, močno puščata, in naredili by pass. Pobrli so mi še zadnje zobe, mi obljubili, da me bodo kar vzeli na operacijo, nato pa so me poslali domov na čakanje. Gordol. Skoraj vsak dan nove informacije; čedalje težje prenašam abruptne spremembe v informiranosti. Potrebujem dan dva, da se prilagodim novemu stanju; brž ko se umirim, v bistvu sem potrpežljiv, pride nov ukaz. Sem kot vojak v strelskem jarku, ukazi se izmenjujejo: Napad! Umik! Ukopaj se! A so vojaki stari 20 let, jaz pa grem v 77-eto. In: vojak si po višji volji, za zdravljenja prosim sam. Perverzno.

Geršak in Trontelj sta me umirila, mi določila potek Ža - zdravljenja; zdaj moram počakati le še niti ne 3 tedne. Hurral! Tik preden sem šel na Klinični center, v začetku oktobra, sem skoraj do kraja pripravil 2 knjigi za **Četverko-06**; prva je naslovljena **Grška ali katoliška antika**, druga **Nekrolog samemu sebi**. Obema manjkata le **Karja k celoti**. **Kar** k prvi sem začel pisati davi, upam, da bom do srede novembra napisal tudi **Kar** k drugi. Tudi če se ne vrnem izpod kirurškega noža - a zakaj se ne bi? Operacija je postala rutinska, čeprav mi odpro prsni koš in traja poseg 3-4 ure -, vsaj ti dve knjigi bosta dokončani; Ajda in Ala ju lahko »izdata« sami.

Umirjen sem se lahko prepustil spominom na mladost, posebej v zvezi z Dinetom, čigar dramatiko v razpravi **Ne-mir** obravnavam; včeraj sem napisal tudi pismo dr. Schmidtu v zvezi z opombami k Dinetovim pismom meni. Tema je tako pomembna, da jo bom obdelal pozneje in posebej; morda bom esej napisal že zdaj, a napisano objavil šele v naslednji knjigi, v kateri bo osrednja točka moj velespis o **Črnih dnevih**, spis je iz daljnega leta 59! Naj najprej vidim, kakšne so Schmidtove opombe k drugi Dinetovi korespondenci, prosil sem ga zanjo, in v knjigi **ZD 1**, ki da mora vsak hip iziti; Goran mi piše, da nama jo bo prinesel v Avber, lepo. A ko je pisal opombe vanjo, se ni niti enkrat obrnil name, ki skoraj edini poznam Dineta iz mladosti. Bojim se, da bo v knjigi preveč napačnih »dejstev«; bom ta dejstva lahko še odpravil v pripravi 2. knjige? Goran me je prosil za pomoč, ko je bila 2. knjiga že v celoti narejena-dokončana, razen korespondence med nama z D. Je Schmidt pozabil name kot na D-Prila? Kaj je zadaj? Zdaj je Goran zelo ljubezniv; mu gre verjeti? Ni v nekakšni Ž-krizi? Piše mi, da ga zanimajo le še minerali. Razumem, tudi mene je zanje - za kamenje - navdušil že pred 3 desetletji in več Caillois, moje obdobje reizma, s Šel(ig)om sva se posebej zanimala za kamne, glej njegovo prozo **Kamen** in mojo utemeljitev RMge na kamnovstvu. (Moj esej in Dia s Šelom iz 59 ali 60 še nista objavljena.) A jaz sem nato zmogel naprej, v paleolitik, h KršKatu; imel sem Moro in Vitz. Ju ima tudi Schmidt? Stvari bom - dokončno? - razrešil v knjigi ob **Črnih dnevih**. Leta 2007? Očitno me spet navdaja nerazumen Vitz.

Danes je po svoje Simbdan: 1. november. Nekoč sem gnal otroke in Alo na Lj Žale, ne glede na vreme, se tam obvezno srečal z D in njegovo Dno; s sabo sem nosil ploščatko, da sva se z D okrepčala med obiskom groba njegovih in mojih. Zdaj že leta ne zahajam več na Žale, le na avbrski žegen. Moj dom bo Kanta, sorodnikov pa v grobu nočem videti. Pogobredi. DbGled. Prevara.

Psihologija da veliko na pojav žalovanja. Jaz sem žaloval trajno: vsaka MOčeva aretacija, prvo sem doživel v MoMinem trebuhu, je bila zame S, Radpoškodba. Za MOčem še nisem nehal žalovati; a ker sem to žalovanje že

od malega prepletel s polemiko zoper MOča, mi je (bilo) lažje. Žalovanje za bratom, umrl je aprila 66, pa ohranjam neolajšano, moje polemike z njim - z njegovim Sm - so bile težje. Še danes sem do vrha nabit z žalostjo. Morda je bil brat edini Čl, ki sem ga imel rajši kot sebe; po njegovi Si je to moje čustvo prehajalo na Alo. A za njo ne žalujem, ona me drži pri Žu, potreben sem ji, Aleš je odklonil mojo pomoč. Me je smrtno užalil, ker mi je (pre)direktno pokazal mojo nemoč?

Dolgo razpravo-esej **Ne gnili mir ne klavska vojna** sem napisal sredi 80-let; podatkov o vsem tem ne bom ponavljal, jih je v izobilju v sami razpravi in v dveh nizih **Opomb** k nji. Gre za Tipprimer mojega HKD pisanja: Kar na Kar na Kar. V **Karju k celoti** razpravo le umeščam v celoto knjige, časa, mene.

Rimski izrek Habent sua fata libelli velja za **Ne-mir** še na poseben način. Tekst sem pred 2. desetletjema veliko predeloval, Matjaž (Hanžek) in - tedaj še ne njegova druga žena - Nada Turnšek sta ga požrtvovalno pretipkavala, bili smo v odličnih odnosih; tudi še v začetku 91, ko so nastajale prve **Opombe**, tiste pod črto. Ko smo se 96 razšli, sta dala disketo mojemu drugemu sinu Alešu, ki je naredil že tretji Šp za razpravo, nato pa se je za špiglom izgubila vsaka sled. Ohranile so se le korektorne strani. Ker bi bilo danes treba celoto računalniško še enkrat pretipkati, teksta je veliko, sem se odločil za posebno rešitev, prvič dozdej. Ajda je naredila 5 fotokopij in to je vse. Vezat bom dal 5 knjig; zadošča. Ostale razprave v knjigi **Antika** bodo računalniško dostopne, skupaj s tem **Karjem**, razprava **Ne-mir** ne. En izvod dobi Ajda, enega midva z Alo, za 3 še ne vem, komu bi jih dal. Kmeclu? Mucku? Zdenki Smole oz. Alji-Boštu? Bi dal enega v SGM ali v biblioteko SAZU? Vederemo.

Ko sem razmišljal o tem **Karju**, sem začel iskati fotose, na katerih sva z D. Preveč jih je za namen, ki ga imam. Objavil bom le nekatere, izbrane. Ob vsakem bom napisal zelo kratek Kar, stavek ali dva.

Moj občutek olajšanosti, ki me je preveval ponoči, je gotovo v zvezi z D. Doslej me je ovirala, da bi bil do Dineta sproščen, zamera. Zadnja leta sva se ne le razšla, vtis sem dobil, da me je - pod vplivom nove družčine, Inka, Hočevarce ipd. - zasovražil; tudi zato, ker sem jaz zmerom znova našel pot k veri (v vero), on pa jo je izgubil. S Prižem sva se še bolj razšla, a je nekaj dni pred So spoznal, da je bilo najino Prilo največ vredno; SrKosu, Zlobcu itn. se je odpovedal, vrnil se je k meni. D je bil bolj trmast. Ko sem prebiral Dinetova mladostna pisma meni, sem mu vse »odpustil«. Pred mano se je znašel znova tak, kot je bil v letih 1944, 47, 52, 58, še do srede 60-let. Brez njega ne bi bil, kar sem, kot ne brez Priža in - vse bolj - Ale; ErS do Ale mi je zamenjal-nadomestil homoerotično ljezen do obeh Prilov. Ta ljezen do obeh Prilov je bila tako močna, da ji niti moje nagnjenje do Iztoka Jakše (do 55), Šela (do 80), Puča, VeRusa (do 65), Rožanca itn. ni bila enaka. Bil sem prav za prav srečen Čl: mnogo sem ljubil (Alo in Prile), mnogo sem bil ljubljen, čeprav obenem tudi osovražen, Zanič(egan) kot tekmeč. A zategadelj je bilo moje Ž še posebej polno, bogato, noro čustev in misli.

Te spremembe v razmerju do D sem zelo vesel; zgodila se je čez noč. Tri slabe Rce so: 1. odnos do Zunokoliščin-dejstev, ki je sam Zun(anji), tako pišejo **Opombe** k **ZD** SLZgarji; odkar jih pri njihovem Zndelu ne navdihuje več Nacideja, so čustva minila, v Zni ni več DušNote, Zn je postala suha, objektivistična, posel, zato primeren za manipulacijo (SrKos). 2. Sš do teme-

motiva-objekta; je začel Schmidta prevevati odpor do D? V čem bi se lahko Goran z D poistil (Idn)? Skoraj ni točke, ki bi ju družila. Ga fascinira Dinetov uspeh? Lepota verzov **SAnte**? Mu gre le za uspeh SLZgarja? Kaj lahko Goran ljubi v D?

3. Rca je moja: v D gledam sebe, a ne le sebe. Dokler se ukvarjam zgolj s sabo, ostajam v Avzu; k temu me (pri)silijo zdravniki oz. lastno telo, ki mi dela tolikšne preglavice. Ko analiziram svoje bolečine, ne vidim čezse, potapljam se v skoraj nesmiselnem. Ali še bolj, ko organiziram zdravljenje svojega telesa, in tega je zadnja leta preveč. Teh(nika) je sredstvo, ne cilj, ne smisel. Najti moram točko, ki je v meni in zunaj mene; ki oba vidika povezuje in osmišlja. Takšna točka je Priževa, Dinetova itn. Lita, dramatika. Ta Lita je celo več, kot sta Priž in Dine sama na sebi. Povezuje ju v nekaj, čemur smem-moram reči Dt. Ker Schmidtu to manjka, omaguje, razumem ga; rajši se posveča mineralom, kristalom. Dt je onkraj reda in kaosa, pravil in Konte. Kristal je obvladljiv, Dt je v **SAnti** in Dinetu, v **Aferi** in Prižu. Minerali pomirjajo, ker stabilizirajo, moj cilj v dojemanju **Potovanja** je lahko le onkraj para mir-nemir, mir-vojna. Zato niti ni mir, ampak ... ne najdem besede za to; ni je. Le kažem v smer, ki naj bi bila prava.

Stran razprave **Ne-mir** (ki je v Resi stran 7 knjige **Grška ali katoliška antika?**) ima na originalu in fotokopiji več z roko - pisno - pisanih stavkov, izjav, opomb. Ohranjam jih, niti ne morem Dgč, saj bi sicer moral dati stran - in vse ostale strani - pretipkavati. Razprava je objavljena v delovni verziji, le takšna obstaja. Gre predvsem za navodila Ajdi, kaj naj popravlja; tedaj sem še mislil, da se bo disketa našla. Ajda dopiše: »imam! (Ajda)«. A kaj je imela? Na Destrani je napisal »(Matjaž) MIR.WS.« Je imela celo Ajda še disketo, a se je nato izgubila? Ali je imela-dobila le odtis na papirju? Sam sem - tudi zgoraj - dopisal v oglatem oklepaju: »V redu špigel.« Tedaj (93?) sem vsega pregledal in odobril. Oz. vnašal tipkovne popravke na rob strani; na 1. strani jih je 11 (enajst) plus opomba na dnu strani.

Hrbtna stran istega lista ne sodi v **Ne-mir**, je l. Šp. razprave o Majcnovi drami **Kasija**, s prav tako neuporabljivimi - tujimi - opombami. Stran 2 **Ne-mira** je spet na lihi oz. na desni. Zanj - in za ostale strani naprej - velja isto kot za stran 1. (Vnašam - l. 93 ali kasneje - popravke k l. Špu.) Isto velja tudi za naslednje sode - hrbtne - strani. Enako velja tudi za stran 3, za sam tekst in za **Opombe pod črto** k tekstu. Ničesar od tega ne bom komentiral.

Sama razprava je razdeljena v poglavja z rimskimi številkami, vsako poglavje posebej še v podpoglavja z arabskimi številkami. Sem in tja je ob robu zapisan kak vprašaj; kar pomeni, da problema tedaj še nisem dokončno razrešil. Tudi zdaj ga ne bom. Nerazrešenost vprašanj sodi v delovno gradivo. Navsezadnje je velik del **RSD** le delovno gradivo. Ni Čl kot tak le delovno gradivo za tisto, kar naj bi iz njega nastalo? IdČl se ima za dokončnega, v dokončnosti je bistvo IdBa. DrČl je Čl v Nastu. (Ostajam zvest Nietu.)

Ponekod je v tekstu ohranjen tiskarski skrat, računalniški nesmiselni dodatek, recimo na strani 27. Mora ostati, sam ga niti ne morem izločiti. Razprava je kot organizem, v njem je vse polno napak. Z napakami živim(o). Izčiščeni Umetteksti so konstrukti, ki merijo na veljavo Ve(čnosti). Jaz (**RSD**) ne. - Analogno je na strani 30. - Med stranema 31 in 32 je tekst, ki ni prišel na nobeno od obeh strani, veže ju. Tu ga je računalnik nekomu zakuhal. Komu?

Matjažu, Nadi, Alešu, Ajdi? Vsi so mi veliko - ogromno - pomagali. Zato je **RSD** tudi njihovo delo.

Razprava **Ne-mir** se konča na strani 58. Enako **Opombe pod črto**. Letnici sta 1985, ko je bila Dinetova drama **Igra za igro** uprizorjena, objavljen - v Gledlistu - tudi del moje razprave o drami, in 1991, ko sem dodal **Opombe pod črto**. Vidi se, da sem se veliko ukvarjal s tem, da bi razpravo čim bolj dognal. Še en dokaz, kako visoko sem cenil Smoletovo dramatiko.

- Pred sabo sicer še nimam I. Špa naslednje razprave (**Opombe pod črto**), objavljene v pričujoči knjigi (**Antika ...**), le z Alino roko korigirani print; Ajda obljublja, da bo kmalu prenesla print v I. Šp. A ker se bliža dan operacije in bi rad spravil knjigo pod streho, se bom zadovoljil s printom. Večjih odstopanj med tekstoma ne bi smelo biti. **Opombe k opombam** sem napisal maja 1993.

Tip je, da so vmes med tekstom razprave **Opombe k opombam** raztresene (v oklepajih) še ene opombe, označujem jih kot KasO, kasnejše opombe, torej že vsaj tretje. Napisal sem jih po letu 2000; morda celo letos, 2006? Vse skupaj je močno nepregledno, je pa temeljito. Je ls, ne izrek dokončne sodbe. **Opombe k opombam** se začenjajo kot stran 65 v knjigi **Antika**. Končujejo I. del knjige. Ko sem dopisal I. delu naslov - **Brezperspektivna skepsa** -, sem poudaril moment, ki je bil za Dineta v zadnjem času bistven, prevladujoč: OIS.

Ni pa bil ves Dine tak. Zato naslavljam II. del: **Smrt in perspektiva**. Smrt označuje esejček o Dinetovi Si, perspektiva PSto **Potovanja**. O **Potovanju** sem pisal veliko na Raz mestih, posebne razprave o tej drami pa nisem izdelal, kot ob **SAnti**, glej mojo knjigo **Trojni ples smrti**. - Priž je umrl 81, Dine 92; jaz leta 2006 še živim. O Prižu sem na večer po njegovi Si napisal esej **Primus inter pares**, kasneje esej **Kozakova dramatika**, prvi je objavljen celo v Kozakovih **ZD 1**. Tudi o Dinetu sem napisal esej **Smoletova dramatika**, ne pa spominskega zapisa kot enote. Ga bom v napovedani knjigi ali le vmes v **Spominih**? Dine bi si ga zaslužil enako kot Priž. Vsi trije smo skoraj enoten, čeprav razčlenjen organizem. Hudo je bilo, ker smo se morali raztrgati, ko smo šli narazen. Ko mislim o sebi, moram misliti tudi o svojih dveh PriSo, o našem medsebojnem SŠu in Ljezni.

Da bi napisal za Dinetom osmrtnico, me je - po telefonu - nagovoril Peter Božič, bil je nekak faktotum pri LjDnevniku. Našel me je precej pijanega, odpravljaj sem se - že naslednji dan - na več kot polletno bivanje v Argentino. Božiču sem ustregel, mu tekst poslal, a bil zvečer, ko sem se rahlo streznil, z njim nezadovoljen. Sestavil sem ga še enkrat, čisto na novo, v časniku Dnevnik z njim zamenjal prvo Rco. Žal ne vem, ali zdaj objavljam prvo - slabšo - ali drugo - ne bistveno boljšo - Rco; to naj ugotovijo LZgarji, moj tekstič je namreč izšel. Doma hranim - sem vsaj našel - le pričujoči tekst.

Danes bi podal Dgč presojo o D, Dgčen portret. Objavljeni je preveč slavilen, enostranski, neobjektiven.

D je nemalo Zanič(eval); na koncu Ža je izgubil kompas. Marsikaj ga je morilo, tudi zato se je zatekal v pijančevanje. Bil je otroški romantik, po svoje nezmožen za Ž, tu blizu Cankarju, Mrzelu. Nekaj ga je vezalo celo na SeH najine Gene, a na drugo grupo, na Pavčka, Menarta, tudi Torka(rja). To nagnjenje je v sebi zatiral, a zatreti ga ni mogel, niti skriti. V sebi se je lomil. V določenem času - 58 do 65 - so ga ljudje spoštovali, sicer pa manj, kot se zdi. Oboževali so **SAnto**, njega skoznjo, zato ga je preobremenila, skoraj zasovražil jo je in tiste, ki so mu ob njej pomagali, mene, VeRusa ...

Res pa je, da ga ni pritegnil partitokratizem, kot je Tauf(erj)a, Božiča, PijGrafa itn. Namesto strankarstva je ljubil Lepoto, če je sploh kaj ljubil. Režiserji-režiserke, ki so po njegovi Si uprizarjali njegove drame - podobno kot Strniševe -, so poudarjali predvsem Lepoto, tudi lepoto OISa. Sam Dine je bil globlji, bolj prizadet od krute Rese.

Esej **Potovanje in milost (O Smoletovi dramatik)** sem dal skenirati, pred sabo prav tako nimam še dokončne verzije, le svoj tipkopolis. Ne nameravam ga posebej komentirati, naj govori sam zase. Izšel je v zborniku NoRe o Smoletu.

Tretji del pričujoče knjige nosi naslov **Negativna jasnovidnost**. Prehaja(m) od Dineta k dvema mlajšima Sdramatikoma. Najprej k B.A. Novaku, nato k Jesihu; obe obravnavani drami sta Rci na antične motive, analogno kot **Igra za igro** in **Santa**. O NovakoviD sem že precej pisal, o njegovih **Vojakih zgodovine** v NoRi, objavljeno tudi v **RSD**, o **Hiši iz kart** v Gledlistu ob krstni uprizoritvi. Enako o Jesihu, recimo o **Grenkih sadežih pravice**, 74, v Gledlistu, objavljeno tudi v **RSD**. Z Novakom sva bila PriSo, letos sva se razšla, na zadnje pismo mi ni odgovoril; prepovedal mi je, da načenjam nekatere teme, ki so po mojem za razumevanje njegove Lite in Osi bistvene. V **RSD** sem objavil že **I. pismo B.A. Novaku**, v knjigi **Nekrolog samemu sebi** objavljam **III. pismo, II.** - dolgo skoraj 10 AP -, pa še čaka na objavo. Jesiha sem promoviral kot najbolj duhovitega predstavnika RMg Gene, že v začetku 70-let.

Tako Novakova **Kasandra** kot Jesihovi **Ptiči** imata več zvez z **Igro za igro**, kot se zdi na prvi pogled. Duhovitost, skepso, Trago, OIS, hkrati visok in nizek slog; morda teh dveh dram brez **Igre** ne bi bilo. Vse tri drame obenem komentirajo-analizirajo SDbO - SI stvarnost - od srede 80-let do konca 90-let.

Četrty del pričujoče knjige odstopa od ostalih delov. Obravnava KuretovoD, nastalo v letih med 35 in 40, torej upravičeno sodi pod naslov Pniza **Trideseta leta**. Ta naslov je v pričujoči knjigi kot naslov Pniza prevladal; knjiga povezuje dve Razobdobji. Zadnje čase imam posebej rad takšne povezave Razčasov in MaPStur. Na Smoleta-Novaka-Jesiha veže Kureta motiv dveh Histdram, ki sta bolj PsHist oz. bolj SNarZg in biblijska tema, predelava Jurčičevega **Jurija Kozjaka** kot povesti in ena od Rc biblijske teme JKrovega rojstva oz. Drabosnjakove drame **Božična igra**. Kur(et) spelje zadevo od antike, ki je Pogpoudarjena, h Katsvetu, odtod naslov IV. dela: **Katoliški fanatizem**.

O KurD sem pisal že prej; vse informacije o tem dobi bravec v sami razpravi, naslovljeni **Kuretova dramatika**. Razprava je sestavljena iz več razprav ali poglavij, obravnavajo Razteme oz. drame. Povod za pisanje o KurD mi je dalo vabilo Instituta za narodopisje pri SAZU, ki je ob stoletnici Kurovega rojstva organiziral simpozij o tem etnologu, ki pa je bil PV tudi dramatik, a se tega danes komaj kdo zaveda. Za simpozij sem oddal 3 poglavja, vsa tri napisana v normalni Slščini, ostala so v kratitščini, namenjena meni oz. pričujoči knjigi.

Kaj je v katerem poglavju, se najnazorneje vidi iz naslovov. Kakšen je bil odmev strokovne publike na moj referat, ne vem, simpozija se nisem udeležil. Ponavadi ni nobenega odziva; pišem v prazno, če pišem za strokovno in KulJav. Vsekakor pa sem ob pisanju **KurD** imel za cilj tudi SLZ namen: kdor ne pozna KurD, ne more primerno presojati o PSti SD v 30-letih oz. posebej v letih 35-40. Vtis sem dobil, da razen mene KurD ne pozna nihče oz. je noče poznati. Zamol, a z Dgč namenom kot sicer. Kot da bi hoteli LZgarji Kureta

obvarovati pred Negsodbo. Tega namena ob analizah - stoletnici rojstva - MOča niso imeli.

Antiko je treba brati od zadaj naprej. Začne se z vero v Katboga, KurD **Bog kliče!**, tudi z rojstvom JKra, **Božična igra**, z obljubo Veblazenosti, **Igra o kraljestvu božjem**, konča pa z **Igro za igro**, z OISom, s Trago, **Kasandra**, z Abskatastrofo Čloštva, **Ptiči**. Zmagajo Negsile iz **Igre o gospostvu sveta**, podane na Irnačin kot črna - absurda - zabava z vsem. Moja teza je, da je rešitev v Dti, Dt pa je onkraj pravične vojne in pravičnega miru, onkraj varnosti pred zlom v cerkvah, onkraj **Jurija Kozjaka**. Ne mir, ki je zmerom gnil, tudi danes, ne vojna, ki je zmerom zla, tudi danes. Nisem ne militarist ne pacifist. TS po mojem ni življiv, ker Ž ni življivo, pa vendar omogoča pot(ovanje) k Dti, ki jo doživljam K-milost. Smem govoriti o mistični jasnovidnosti?

1. november 2006

P.S. Kljub vsemu, potrebno je dodati nekaj popravkov. Spominski esejček **Ob smrti D. Smoleta** je vzorec za to, kako se ne sme pisati. Slavičnost me je zapeljala v enostranske sodbe; podobno kot v eseju **Primus inter pares**, kjer sem pretiraval s hvalisanjem Priža. Ko postane Čl blag in ljubezenski, strelja kozle.

Dine je sicer po eni strani imel veliko distanco do vsega, po drugi je bil nepoboljšljiv romantik, vse do SeHa. Ne velja moja misel, da je tiste, ki jih je imel rad, ljubil zvesto. Po eni strani že. Po drugi ni nikogar konkretno ljubil. Če kaj, je bil Čl obupa. Bil je len, ne zvest. Da bi bil do koga velikodušen? Kvečjemu nezainteresiran. Bil je zelo bister, a da bi bil neizmerno inteligenten? Pretiravanje. Spoštovali smo ga, a vse manj; zanemarjal se je in nazadnje zanemaril. Pri orientaciji v zvezi s **SAnto** smo mu pomagali; ko je ostal sam, se je močno dezorientiral. Srž njegove eksistence so bile sodbe, ki jih podaja njegov alter ego luka v **Potovanju**; nekatere navajam na 2. strani **Antike**.

Črnim dnevom pripisujem nežnost in nedolžnost slovenskega duha. Kje je kak slovenski duh? In da bi bil nežno-nedolžen? Bedarija! **Dnevi** so sicer res primer ARF-AK, a zreducirana na presojo o lastnem alkoholizmu in slabištvu. Naj bi bila to neizmerna Sv do sebe? - V esežku me zanaša kot pijanca.

Danes je mnogo - večina? - Sicev zoper strankarstvo oz. vsaj zelo kritični so do strankarjev; 92 ni bilo tako. V svoji sodbi sem bil prej izjema kot pravilo.

Da bi Dine vse vedel? Da ni Zanič(eval)? Ravno nasprotno. Popuščal drugim sodbam res ni; a vzrok za to? Trdnost globoke sodbe ali infantilna kljubovalnost?

Res pa je, da mi je veliko pomagal, predvsem s Kritsodbami o meni. Za to sem mu hvaležen.

- Torej, kaj je Resa? Moj esejček iz leta 92 ali ta dodatek skoraj 15 let kasneje?

----- Eseja **Potovanje in milost** po desetih letih, odkar je bil napisan, nisem šel še enkrat brat. Bravcu ostajam dolžan za Kar. Pa? Dinetu se že precej časa pred So ni ljubilo nič; zakaj bi se moralo meni?

----- Moje razmerje z BNakom je nenavadno. Že večkrat zadnja leta sem bil prepričan, da sva se razšla, dolgo mi na kako pismo ni odgovoril, a prej ko prej je njegovo pismo vendarle sledilo in vsako je bilo prijazno. Kako to? Mar BNak ne ve, kako ga uhljam, se mu posmehujem, ga devam v nič, njega

osebno in njegovo Lito? Kaj zares mislim o njem in njegovi Liti? Tudi na zadnje pismo mi je odgovoril, česar v **Karju k celoti** še nisem mogel vedeti, poslal mi je zadnje Rco **Lip(ican)cev**, po mojem je enako slaba kot prejšnja, in mi sporočil, da mi bo poslal v branje svojo novo dramo o DaSlški stvarnosti, drama se dogaja v neki založbi. Že vnaprej imam slab občutek. Po mojem so moje sodbe o BNaku pravične.

Zakaj BNak ne pristane na to, da sem ga - že pred leti - začel odklanjati? Tega ne vidi? Res sploh ničesar mojega ne prebere? Se dela, kot da je vzvišen nad mojimi Negpresojami o njem; da ni odvisen od mojih - nikogaršnjih - sodb? Hoče dokazati, kaj je pravo Prilo, ki ga jaz kršim, on pa pri njem vztraja? Ni to najhujši napuh?

Ko mu pišem osebno, se o njem ne izražam sramotilno (sem pač Hin in spodobnež), vendar mu več kot le nakazujem, da sem do njega in njegovih izdelkov Krit. BNak načelno odklanja analizo; kako naj tako različna sodelujeva? Gre za Temnesporazum med nama? Za kaj gre?

Naj mu pošljem pričujočo knjigo, **Antiko**? Če mu je ne bom, mu bom še naprej omogočal slog-način-držo, ki jo je bil izbral. To hočem ali ne? Se igram z njim? S sabo? Z Reso? Hočem javno poudariti svoj slabi značaj? Še danes ne vem, kaj bom storil.

Ne verjamem, da bom analizo **Kas(andr)e** kdaj dokončal. Nisem povedal o **Kasi** dovolj?

----- Šele zdaj lahko pokomentiram **Dodatek**. Šele danes - po bivanju v bolnišnici in v Šmarjeških Toplicah - imam pred sabo Posopeke **Dodatka**; v minulih mescih so jih tipkarji pretipkali, Ajda je tačas naredila 1. Šp knjige - **Pismo Dominika Smoleta Tarasu Kermaunerju** se mi zdi pomembno. Žal bi bil Kar k pismu preobsežen, zato ga prelagam v eno od prihodnjih knjig. Pismo veliko govori o naših Notrazmerjih, karakterizira značaje naše trojke (Priž, Dine, jaz).

Opeka **Nekaj fotografij** je le gola informacija. Natančnejši opis fotosov bi sodil v moje spomine ali študijo o Dinetu. Fotose podajam zaenkrat kot gradivo.

Predzadnja opeka **Dodatka** je naslovljena **Skenirani dokumenti**. Nekaj besed o njih. Prvi je moj tipkopis začetka razprave-opeke **Ne-mir**. Drugi je primerek, kako k tipkopisu dodajam rokopisni tekst. Analogne so strani III, IV, V. Stran VI je primer že računalniško natisnjenih strani **Ne-mira**, stran VII primer ene od Rc prvega Šp. Tudi špiglov je bilo več. Tega s strani VII sta delala Matjaž Hanžek in Nada Turnšek, tistega, ki je objavljen v pričujoči knjigi, pa moj drugi sin Aleš. - Lep primer našega sodelovanja. Pozneje se je sodelovanje s Hanžkovima raztrgalo, se je pa tolikanj bolj okrepilo sodelovanje s hčerko Ajdo.

----- Sledi **Kar k celoti**, ki ga s tem **P.S.** dopolnujem in zaključujem.

- Včeraj sem se vrnil iz zdravilišča, bolan; komaj tipkam. V zdravilišču me masirajo pol ure, oblečen sem le v kopalke. Ker je bil v neki sobi, kjer delajo »škorenj«, preprih, sem se prehladil. Same vaje so za pridobivanje kondicije odlične (zdravnik in sestre so zelo prijazni), a žalostna novica: nalomljeni ali razmajani - že umetni levi - kolk me vse bolj boli. Na operacijo pa bom mogel šele čez nekaj mescev, ne prej kot poleti, mi sporoča zdravnik. Stanje mojega srca operacije še ne dopušča. Siten sem, jezen, nezadovoljen, tečen. Vzrok: ker moje Pvtstanje prevladuje nad duhovnim.

31. 1. 2007

VSEBINE DRAM

(povzela Alenka Goljevšček)

Dominik Smole: **IGRA ZA IGRO**, 1986

OSEBE: LIZISTAATA. KALONIKA. MIRINA. PRAKSAGORA. ŠTIRI DAMICE. LAMPITO. MATI SPOLNEGA OBSEDENCA. SPOLNI OBSEDENEC. NIKIAS. BLEPIROS. ALKIBIADES. *Atenci, Maser, atenski in špartanski Pobiralec slačilkinega perila, Skiti.*

1. DEJANJE: Na Grškem je vojskovodja Nikias vzpostavil mir med Atenami in Šparto. Ta mir je gnil, usmraten, ljudje postajajo brezdušni, nezmožni za pristne in žive človeške odnose. Zato atenske ženske skujejo zaroto: možem in moškim bodo odrekle spolnost, preoblečene v moško obleko zasedle skupščino in zahtevale vojno; ta naj vzpostavi veseli narobe-svet, oživi domišljijo, požene svežo kri po žilah iztrošenega, v pusto banalnost tonečega sveta. Pridružijo se tudi sumljive damice, ki so bile sprva s čestitimi ženami v hudem sporu; vse atensko ženstvo si priseže solidarnost v zaroti.

2. DEJANJE: Sredi noči se na trgu srečajo atenski možje, ki so jih žene postavile čez prag. Iščejo krivca za krizo, najdejo Spolnega obsedenca, ki je bil mirno dremal in čakal na »samičji klik«. Zasllišujejo ga, ga pretepejo skoraj do mrtvega, a Nikias ni zadovoljen, Obsedenec se mu zdi premajhna riba. Zadevo odloži do naslednjega dne. - Atenske so vesele, da njihova taktika že rojeva prve uspehe. Pojavi se Lampito, diverzantka iz Šparte, ki je dobila nalogo, da nemudoma razstreli Atene. Damice zaslutijo v njej konkurenco in jo neusmiljeno zdelajo. A Lampito je dobro izšolana in strenirana, po odhodu žensk si takoj opomore. Naleti na Spolnega obsedenca, se z njim zaplete v spolni odnos, potem odide izpolnjevati svojo nalogo.

3. DEJANJE: V zgodnjem jutru se ženske preoblačijo v obleke svojih mož in odhajajo v skupščino. Za njimi prileze iz hiše Blepiros, daje ga neustavljiva driska; očitno je našel kolero, ki jo je v Atene zanesla Lampito. - Ženske v skupščini navijajo za vojno, nad Atenami se razbesni prava kataklizma: strahovita toča, razstreljene sohe se rušijo, grmi eksplozija za eksplozijo. Lampito in Spolni obsedenec umreta za kolero, umirajo tudi drugi. Sredi zmede se prikaže Alkibiades, upokoji Nikiasa in uvede svoj red, ki pa je natanko isti kot prej. Prevrat se izteče v srečanje obeh Pobiralcev slačilkinega perila: vse je

»drek«, novic ni, smeri ni, ni življenja. Eden od Pobiralcev zaključí: »Vidim še. A gledam ne.«

Dominik Smole: **ANTIGONA**, 1960

OSEBE: ISMENA. KREON. HAIMON. TEIRESIAS. PAŽ. STRAŽNIK. GLASNIK. ZBOR.

1. DEJANJE: Zmagoviti Kreon se vrača na dvor, vojne je konec. Ker sta se Polinejk in Eteokles pobila med seboj, je Kreon novi tebanski kralj. Vsi ga pričakujejo, le Antigona ostane v svojih sobah. Kreon je utrujen, a storiti mora, kar zahteva ljudstvo: časten pogreb za Eteokla, izdajalec Polinejk pa naj za obzidjem ostane brez groba. Ismena se upre, se zareče, da ne bo dopustila teptati čast svojega rodu, in odhiti, da bi sestro pridobila za svoj načrt. - Modri, cinični Teiresias zasliši Paža in Stražnika, izve, da Ismena in Antigona iščeta Polinejka in da mu hočeta izkopati grob. Stražnik sporoči to Kreonu, ta pa hoče združiti vladarja in človeka: Pažu ukaže, naj preveč vnetega stražnika umori, sam pa se pogovori z Ismeno. Sestrama dovoli, da poiščeta in pokopljeta Polinejka, vendar za to ne sme nihče vedeti.

2. DEJANJE: Sestri še iščeta, se ne skrivata, vse Tebe že govorijo o tem, da se očitno krši kraljev ukaz. Kreon postaja nejevoljen. Haimon in Teiresias Ismeno prepričujeta, naj vendar odnehata, ona jima odgovarja ponosno in z velikimi besedami: čast, vest, dolžnost. Sledi brutalen razgovor med njo in Kreonom. Kreon prekliče skrivno dovoljenje in zagrozi s strogo kaznijo; ko Ismeni še predoči, da njen upor ne bo zgled, da jo bodo pred ljudstvom oblatili kot izdajalko, se Ismena zlomi. Pažu izpove svoje dvome in obup, Paž pa, ki hoče odkupiti svojo krivdo, verjame Antigoni, da Polinejkes je, in Ismeno zapusti. Ta se obrne zoper sestro, na Teiresijevo prišepetavanje zavpije, da je Antigona nora. Kreon to tudi javno razglasi.

3. DEJANJE: Antigona je izobčena, a se za to ne meni, vse sile posveča iskanju in je na dvoru sploh ni videti. Kljub temu je kar naprej prisotna, z njo pa tudi Polinejk, kar vsem vsiljuje dvom v lastno resničnost. V svojem nelagodju navalijo na Kreona, on naj bi uredil vse probleme, izpolnil vse želje, predvsem pa jasno povedal, da Polinejka ni. Kajti če Polinejk je, zakaj smo mi? Haimon ne more več brezskrbno uživati, Ismeno muči slaba vest in dvom vase, Teiresias hoče potrdilo, da je človek nič. Kreon, ki zaničuje njihovo opletanje, pove, da bo prišel glasnik iz Delf, bogovi sami bodo oznanili, kaj je in česa ni. Vsi začutijo olajšanje, svoboda jih je silila v iskanje in tveganje, zdaj pa so v odvisnosti od višjih spet varni; z nestrpnim upanjem pričakujejo glasnika. Ta pride in pove, da bogovi sporočajo: Polinejka ni. Vsi so presrečni, zdaj bo napočila doba ljubezni, sprave, miru in varnosti. Tedaj pade mednje Paž in oznani: Antigona je našla Polinejka in ga pokopala, zdaj odhaja vsa v luči ... za njo, z njeno vero in po njeni poti! Kreon ukaže Antigono takoj ubiti, Teiresias pa kriči: Držite Paža, on je še živ!

Dominik Smole: **KRST PRI SAVICI**, 1968

OSEBE: ČRTOMIR, novic. PATRIARH oglejski. Njegov TAJNIK. CELEST, ZLATOUST, BENEDIKT, AMANDUS, menihi v Ogleju. ANUNCIATA, sestra prednica. VINCENCIJA, PIA, sestri. BOGOMILA, redovnica novinka. GORAZD, slovenski vojvoda. BONIFACIJ, salzburski vladika. LATIN, njegov tajnik. TASIL, bavarski vojvoda. LUPO, bavarski vojščak in poveljnik. WATON, arhitekt in irski duhovnik. REGINBERT, KOČAR, bavarska duhovnika.

1. DEL - V OGLEJU: Črtomir kot novic v Ogleju zadeva na različne oblike vere, od lenega cinizma, fanatične zaverovanosti v kaznovanje (sobratje), modre in kulturne samozadostnosti (Patriarh), izenačenja Boga in Cerkve (Patriarhov tajnik) do ekstatične idilistične vere (sestra Pia). Vse te oblike ga ne zadovoljujejo, ostaja prazen, brez smrti, ljubezni, Boga, zanj je vse igra, izdaja, nezvestoba. Bogomila se njegovi obdolžitvi upre: ona ima pravico preživeti, brez krivde in radosti nosi svoje redovno oblačilo, trudi se, da ne bi klecnila, on, poraženec, pa nima pravice očitati ji izdaje! V pogovoru s Patriarhom se Črtomir strastno izpove: krst pri Savici je bil strahopetnost in goljufija, pot k pravemu Bogu vodi skozi ogenj in kri - krščen hoče biti, pa naj ga krsti Bog ali hudič! Patriarhu se njegova strast upira, upirajo se mu krvava prekrščevanja in namere Cerkve, da bo dokončno pokristjanila Vzhod. Vendar Črtomir izsili odhod v rodno deželo, z njim odhajajo tudi sestre Vincencija, Bogomila in Pia.

2. DEL - NA SLOVENSKEM: Knez Borut je umrl, Gorazd čaka na ustoličenje, ki bo hkrati s posvetitvijo nove cerkve na Gosposvetskem polju. Njegova samostojnost je karseda trhla, saj so Sloveni podložni Bavarcem, ti pa podložni Frankom; zato se Gorazdu zdi najprimerneje, da igra Pavliho. Črtomirovo fanatično klanje poganov se mu upira, upira se tudi Kočarju, ki je po rodu Slovenec. A Črtomir je neizprosni, ima se za božjo roko, v divjem hrepenenju po čistosti sovraži in obsoja vse ljudi, še posebej Bogomilo: njegov Bog ne pozna sporazumov, udarja trdo, ne odlašaja s kaznijo! Bogomila pobegne od njega kakor od blazneža, Pii se v soočenju s kruto stvarnostjo tragično podira blažena harmonija z božjim stvarstvom, obupano se oklepa svojega Boga ljubezni in usmiljenja, o katerem noče Črtomir niti slišati. - Prihajajo gostje: Tasil, Bonifacij, Patriarh. Gorazd, ki dobro ve, da se prek njegove glave križajo različni svetni in cerkveni interesi, Kočarju razkrije svoj načrt: zvit in gibek okop za obstanek, majhni koraki brez junaškega hrupa - tvegana, piškava igra, ki pa je edina realna. Njegova politika pade v ugoden čas: Salzburg se je odločil, da bo za najprej čistejših rok, saj je krvavo delo pokrščevanja opravljeno, Cerkev zdaj potrebuje delavcev, ne mrličev. Zato Bonifacij ostro zavrne Črtomira, ko mu vročično govori o spletkah in izdajstvu, o tem, da je svet vsak dan bolj brez Boga: Črtomirov Bog je Bog uničenja in smrti, pravi Bog oživlja in nam omogoča, da trajamo! Črtomir tudi škofa obsodi za izdajalca, ta pa se odvrne od njega: zapustili ga bodo Cerkev in ljudje. - Ljudstvo se zbira k slovesnosti pred novo cerkvijo in knežjim kamnom. Patriarh, ki si utrujeno želi čim prej nazaj v svoj mir, čeprav doživlja tudi krivdo zaradi tega, poviša Bogomilo v prednico. Za Črtomira je to zadnja kaplja čez rob, plane k Bogomili in jo zabode. Po hitrem postopku in skoraj na skrivaj ga obesijo in Črtomir v smrti doživi svoj pravi krst. Slovesnost se začne, tragični dogodek prekrijejo obredi

posvetitve cerkve in Gorazdovega ustoličenja, po katerem se vsi razidejo, zadnja odide, zlomljena, sestra Pia. Prazni prostor napolnijo Slovenke in Slovenci, brez reda, brez zanos, a njihova drža kaže, da so tu.

Dominik Smole: **POTOVANJE V KOROMANDIJO**, 1955

OSEBE: *TONE. HILDA. LUKA. ZALA. HUDIČ. PREDSTOJNIK. Gost, Blagajničarka, On, Ona, Debeli, Suhi, Novinar, Natak, Postrežek.*

1. DEJANJE: Hilda se razburja zaradi moža Toneta, ki z Luko popiva in dela škandale, že delj časa je ves iz ravnotežja, govori se, da ga bodo zamenjali ... Hilda se boji vsega, kar bi spremenilo varno in solidno običajnost, strah jo je neuglednosti, revščine, sramote, v Tonetu je videla garancijo, da bo dostojno preživela svoje življenje, zdaj pa gre vse na kose. Tudi Luka ji gre že močno na živce, očita mu, da je cinik, neresen, neodgovoren. Luka se ne brani, je človek, ki ne teži nikamor, ždi v svojem uradu za najdene predmete, vse mu je vseeno - življenje je tako ali tako zlo, pičla pasja figa, minimalna. Tone tega nihilizma ne more sprejeti, poskuša zmeraj znova, gradi, a se mu vse podira ... tega se ne gre več, rad bi ven, rad bi v Koromandijo, v popolno deželo, vsaj do njenih daljnih meja; čuti se zvezanega, obremenjenega s prtljago, groza ga je pomisliti, da bo to trajalo vse življenje in se še stopnjevalo. Hilda ga ne razume, skuša ga umiriti: svet je od nekdaj tak, treba je živeti, kot nam dopušča.

2. DEJANJE: Tone in Luka od pustega domačega silvestrovanja pobegneta v bar, za njima prileze pijani Predstojnik. Tone sili Luko, naj pove, kar ve o Koromandiji, in ko Luka pove, da je popolna, da pa je ni, postane Tone agresiven, začne kričati, da je kocka padla, da za sabo požiga vse mostove ... Prisede Hudič, ponuja nekaj boljšega od Koromandije: mir, spokojnost, udobnost, bivanje brez zavesti, ta človeka najbolj muči. Tone ob tej ponudbi eksplodira, mahne Hudiča po čeljusti, udarec prestreže Predstojnik in se zvrne po tleh. Spet škandal!

3. DEJANJE: Tone je izgubil službo, žena ga je zapustila in seli pohištvo v zgornje nadstropje, k materi, Zala se ogorčeno bori za imetje »ubogega gospoda«, kar pri Luku, ki vse to opazuje, sproža le posmeh. Tone je pripravljen na pot, nič več ga ne veže, končno je zadihal, čeprav je zmeraj bolj prepričan, da je res ni ... a važno je, da hodi, da išče - pot sama je Koromandija! Luka je otožno zavisten, on nima vere, da bi kam prišel, njegova resnica je drugačna; ostal bo trdno v svojem uradu, morda se bo celo poročil s prismuknjeno Zalo, odmrli ... Ko se Luka poslovil, se pojavi Hudič, slabo vest ima, kajti mir, ki ga je ponujal Tonetu, je bil hudo slabe kvalitete, sploh pa se je hotel prepričati, ali bo Tone res šel in kam ... če bo kaj zvedel o *nji*, če bo blizu, ga lepo prosi, da mu sporoči ... Tone se poslovil še od Hilde, njuna pot gre narazen, nato odide. Zala gleda za njim: ubogi gospod, po stopnišču je skoraj padel ... ampak zdaj stopa trdneje, hitro in odločno, kar beži, ni ga več. Srečni gospod!

Dominik Smole: **VESELOIGRA V TEMNEM**, 1965

OSEBE: DUHOVNIK. DEKLE. GOSPODAR. GOSPODARIČA. TUJEC. INŠPEKTOR.
INŠPEKTORIČA. GLUHONEMI SLEPEC. ŠTIRJE MORILCI. ŠTIRJE POLICAJI.

V zgodnjem jutru pred bifejem štirje morilci streljajo drug na drugega, ranjeni obležijo. Dekle jih obveže, Duhovnik, ki je prebiral svoj brevir, pa odhiti po policaje. Gospodar je jutranje siten, jezi se na vrabce, na pokvarjen avtomat za kavo, Gospodarica miri: saj se zmeraj vse lepo uredi! Prihajajo gostje: Izletnik, ki se vneta posveča prebiranju časopisja, Tujec s kovčkom, ki ni kovček, upokojeni Inšpektor z ženo, ki je prinesel Gospodarju mladega mucka, ta naj bi polovil nadležne vrabce. Vse vznemirja predmet, ki ga Tujec nosi s seboj, hočejo, da ga odpre, Inšpektorica zahteva celo preiskavo. Tedaj pride gluhonemi slepec, popije kavo in vmes z ljubeznivim smehljajem posluša Tujčevo izpoved: prtljage mu ne morejo vzeti, tudi sam je ne sme zavreči, kajti skozi njo je, kar je, skozi njo ga gledajo oči prednikov in potomcev. Njegovi izpovedi sledi molk, ki po slepčevem odhodu izbruhne v sovraštvo: Tujec naj izgine, z njegovim prihodom so se začele posebnosti, ki motijo njihov utečeni red! Spehajo ga s prizorišča, morilci se profesionalno odplazijo za njim. Toda to ne pomaga, red je načet, vsi dolžijo drug drugega, ugotavljajo, da ni nič urejeno, da gre vse narobe, in se sprašujejo zakaj. Celo Inšpektorica prizna, da je njen mož upokojen in povsem neuspešen - o, ali veste, kaj pomeni desetletja in stoletja njega imeti? Tedaj Inšpektor opazi, da je mucek izginil, vsi se besno zapodijo v iskanje, napis na lokalu se zruši in opustelo prizorišče se spremeni v skladišče razbitin. Med nje zatava Tujec, brska med predmeti in meditira nad njimi v maniri humanističnega intelektualca. Pred njim se znajde pobegli mucek in Tujec ga raznežen spravi na varno v žep. Tedaj pridrvijo drugi, nevarni in linčarsko razpoloženi, a linč prehitijo streljati štirih morilcev in Tujec se zruši z ugotovitvijo, da le ni bil tujec. Nad njim se znajde slepec, skloni se k mrtvem in prestavi mucka v svoj žep. Tehnično brezhibno priskakljajo štirje policaji, naročajo malo žganje kot nagrado za svoj nastop. Slepčev obraz, miren in zbran, se razraste čez vse prizorišče, obdan z drobnim smehljajem, namenjenim vsem prisotnim.

Dominik Smole: **ZLATA ČEVELJČKA**, 1983

OSEBE: PREDSEDNIK sodišča. TOŽILEC. ODVETNICA. Dr. POROČEVALEC.
PRISEDIK. ADMINISTRATORKA. SODNI SLUGA. OBTOŽENEC.

Sodišče obravnava pritožbo samomorilca, ki se je obesil in ga je sodni sluga z metodo usta na usta reanimiral. Običajen postopek, vsi so nekoliko raztreseni, nekajkrat se zapletejo v prestižne prepire, ki pa nimajo prave teže. Dr. Poročevalec poda poročilo, nato pripeljejo obtoženca, ki se je bil pritožil, češ da so v zapisniku same laži, recimo da je vrv, na katero se je obesil, sosedina; njegova je, pa če sosed, ta čarovnica, stokrat reče, da je njen! Besedo povzame dr. Poročevalec: nezadovoljen je z zrakom, z razsvetljavo, z

zgodnjo uro, z reklamami na TV - predvsem pa mu na poti na sodišče večkrat sledi gospa z labodjim vratom, oblečena v temno in s klobučkom ... zmeraj gleda v njegovo smer, kaj bo s tem? Obtoženi se privoščljivo heheta: To je šele začetek, za gospo pride oko, eno samo oko ljudem neprijazne zveri, reža ubijalca - ubit boš, zlomilo ti bo vrat, lahko le čakaš ali zbežiš; po njegovem jo je treba čim hitreje pobrisati. Udeleženci drug za drugim »padajo iz postopka«, to je, izpovedujejo svojo resnico. Na opombo o lumpenproletarstvu podivja sodni sluga: spodnji srednji razred je, ponižan, poželjiv, a nevaren, odvisno od okoliščin je lahko babica ali mesar ... hišo ima, z dvema kopalnicama in celo - res smešno, do krča smešno - z dvema bidejema, toda vsakogar, ki bi štartal na ta dva bideja, bo zmlél v krvavico! Oglasi se Administratorka: Se človek rodi zaradi smrti? Kako da je začetek tako svež in jasen, potem pa pri vsakem vse pade dol? Tudi Odvetnica uide iz postopka, zapoje pesem o malem utopljenču v reki, nad katero se spreletava v zlata čeveljčka obuto popoldne. Podobno se zgodi Predsedniku: lovec je in kadar ubije žival, poklekne k njej kot k lastnemu truplu ... naj se gospod Tožilec ne nasmiha, tudi njega bo zadelo, nepripravljenega in nevednega! Tožilec se brani, izpove, da je tudi on v skrbeh nagnjen nad svojim značajem, v njem se namreč kuha srd na vse in vsakogar, najrajši bi se vsem ognil, zavil vstran ... Narobe, ugotovi Prisednik, treba je sovražiti stalno in dolgo, biti star in gledati, kako druge odnašajo, iz stranišč in bidejev takorekoč, na kurišče - to je najboljši nasvet, to je smisel! Sodni sluga se zjoka, Prisednikova ihta pa usahne v nemoč in brezup: z nikomer na tem svetu ni prav, oprostite ... Dolg molk, nato se Predsednik spomni na razpravo, predlaga pomilostitev za obsojenca, vsi se strinjajo, le dr. Poročevalec strmi skozi okno: spodaj na cesti labodji vrat, temna žena, sem gor gleda ... seveda, tudi on je za pomilostitev. Obtoženi skesano prizna, da je lagal, vrv res ni bila njegova. Sodni sluga ga potolaži: nič hudega, pomiloščen je, z metodo usta na usta mu bo vzel nazaj svojo sapo. Sodišče se razide, vse utone v temi, ko na lepem snop luči osvetli Administratorko v zlatih čeveljčkih, obešeno na stropno svetilko. Priplazi se sodni sluga, tatinsko ji sname čeveljčka: Oprosti, punči, ampak vsi smo v vrsti ...

Boris A. Novak: **KASANDRA**, 2000

OSEBE: APOLON. PALADA ATENA. HERA, ATENA, AFRODITA, lutke. PRIAM, trojanski kralj. HEKABA, kraljica. KASANDRA, PARIS, HEKTOR, njuni otroci. ANDROMAHA, Hektorjeva žena. ASTIANAKS, njun sin. LEPA HELENA. ODISEJ, kralj Itake. MENELAJ, kralj Šparte, Helenin mož. AGAMEMNON, njegov brat, mikenski kralj. AHIL, kralj Mirmidoncev. MALI AJAKS, kralj Lokrijcev. Dvorjani, trojanski in grški vojaki, ljudstvo, begunci.

1. DEJANJE: Na trojanskem dvoru praznujejo Kasandrin rojstni dan; deklica se kmalu utruji in gre spat v Apolonov tempelj. Boga zamika njena nedolžna lepota, obljubi ji preroški dar, če se mu vda. Dekle dar sprejme, ljubezen boga pa zavrne. Užaljeni bog jo zastrupi s poljubom, da njenim besedam ne bo

nihče verjel. Ko Paris z lutkovno predstavo ponazarja svojo razsodbo, katera od boginj je najlepša, Kasandra napove konec: maščevanje bogov, desetletno vojno, propad Troje. Nihče ji ne verjame.

2. DEJANJE: Danajci so že pred Trojo, njihovo odposlanstvo zahteva vrnitev ugrabljene Helene. Toda Helena se noče vrniti k Menelaju, zaljubila se je v lepega Parisa. Hekaba je vesela lepe in razumne snahe, nihče noče poslušati Kasandrinih svaril. Priam odloči, da bo Helena, ki je k njim prišla prostovoljno, tudi ostala, čeprav bo vojna - gre vendar za čast kraljestva! Kasandra v obupu toži: Smrt bo vzela Trojo! Ta kraj je zaklet!

3. DEJANJE: Po desetih letih vojne je Troja izčrpana, Hektor se poslavlja od svojcev, Paris se pripravlja na boj z Menelajem, saj se čuti kriv za konec mesta; sestro prosi, naj poskrbi za njegovo truplo, Helena naj ga ohrani v spominu lepega. Sestra obema bratoma brani v boj, vidi njuno smrt, kar se kmalu uresniči. Priam se napoti v sovražni tabor po trupli, Kasandra ga spremlja. Surovi Menelaj in nizkotni Mali Ajaks se že veselita ujetnikov, a se zanju zavzameta Ahil in Agamemnon. Ko se s trupli vračata v mesto, se Kasandra sreča z Apolonom in mu pljune v obraz: kriv je za vso desetletno grozo, zastrupil je življenje njej in njenemu mestu, naj se odkupi vsaj s tem, da zaceli in polepša razmesarjeno Parisovo truplo - saj je vendar bog lepote in harmonije.

4. DEJANJE: Danajci so se umaknili, pred mestom so pustili lesenega konja. Priam je prepričan v zmago, konja ukaže prepeljati v mesto in se jezi na Kasandro, ki prerokuje mestu zadnjo uro. Zvijača uspe, v trebuhu konja skriti Grki odprejo mestna vrata, začne se grozotno klanje. Menelaj ubije Priama in Hektorjevega sinčka, Mali Ajaks posili Kasandro pred Ateninim templjem. Hekuba roti boginjo, naj hčeri pomaga, a ta odgovori, da je to usoda, Grkom se bo že maščevala za njihovo surovost, zoper usodo pa tudi bogovi ne morejo nič. Da, ji zabrusi Kasandra, kmalu boste mrtvi tudi vi bogovi, padec Troje je začetek konca vaše večnosti, kozmosa, ki mu vladate - to je usoda, njej se morate ukloniti tudi vi! Atena v paniki prikliče Agamemnona, ta zabode poživiljenega Ajaksa in zaščiti Kasandro kot svoj plen.

5. DEJANJE: Kasandra naklepa, da bo Agamemnonu, ki ga ima za pošast, napovedala srečo in slavo in ga tako poslala v smrtno past, saj ve, da bosta oba umrla od Klitajmnestrine sekire. V pogovoru pa uvidi, da je kralj občutljiv in človeški, mučen od krivde, ker je ubil hčer Ifigenijo in potem še toliko drugih; usode ni mogoče spremeniti, od človeka pa je odvisno, kako jo sprejme. Tudi Kasandra mu zaupa svojo bolečino, med njima se rodi ljubezen, dekle postane ženska in izgubi preroško moč: ljubimca je posvarila, naj ne vstopa v palačo, tam da ga čaka smrt, Apolon pa ji škodoželjno pove, da bo kralj umrl že pod slavalokom pred palačo; razodene se ji kot volčji Apolon, kot noč v jedru kozmične svetlobe, in zdaj, ko je postala ženska, bo končno njegova! Toda Kasandra se bogu smeji v obraz: nikoli ne bo njegova, usojeno ji je, da bo umrla skupaj z ljubljenim, pred usodo pa je tudi Apolon nemočen! Bedasti volk, zabiti Apolon, zanjo je usoda odrešenica! Kasandra steče za Agamemnomom, ki je že krenil na svojo zadnjo pot: Počakaj, šla bova skupaj, z edino ljubeznijo, ki sem jo izbrala po svoji prosti volji!

Milan Jesih: **ŠE ZMERAJ PTIČI**, 1987

OSEBE: *PISTHETAIROS. EUELPIDES. SMARDOKAVRA. Poet, Svečenik, Vedež, Meton, Kramar, Ovaduh, Komisar, bogovi, ptiči, posadka letala, zbor.*

Pisthetairos in Euelpides prideta med ptiče z idejo, naj bi ptiči zgradili svoje kraljestvo in zavladali ljudem in bogovom, saj bi bilo njihovo mesto vmes in bi po svoji volji uravnavalo tranzit med obema svetovoma. Ptiči so nad idejo navdušeni, Pisthetairosu poverijo vlado, Euelpides pa prevzame nadzor nad graditvijo ptičjega mesta Jajcegrad. Takoj so tu drug za drugim Poet, Svečenik-ideolog, Vedež, Urbanist in Kramar (pravnik), zgovorno ponujajo svoje usluge, nepogrešljive za vsako oblast. Pisthetairos jih rade volje sprejme v službo. Vtem se pojavi božja poslanka Iris in Pisthetairos jo ukaže ostro prijeti: bogovom naj sporoči, da se morajo pokoriti Jajcegradu, sicer jih bodo ptiči izstradali, prestregli bodo vse vonjave daritev z zemlje. Zemljani pa so nad ptičjim kraljestvom navdušeni, posnemajo ptiče in jih hočejo celo preptičiti, množično prihajajo prosit za kljune, kremplje, peruti, predvsem pa za perje, saj se radi krasijo s tujim perjem. Zato Pisthetairos ukaže podanikom, naj oddajo perje, če ne zlepa, pa zgrda - naj uživajo v svobodi in hodijo goli! Ovaduh mu bo že prinesel na ušesa, če kdo ni zadovoljen. - Skrivaj se oglasi Prometej in Pisthetairosu pove, da ga nameravata obiskati Pozejdon in Heraklejs; naj se ne spušča v pogajanja z njima, zahteva naj žezlo in za ženo Bazilejo, ki je poosebljena oblast. Bogova res prideta in ker sta izstradana, ugodita vsem Pisthetairosovim zahtevam, čeprav Heraklejs malo rogovili. Jajcegrad se pripravlja na veličastno poročno slavlje, Pisthetairos je na vrhuncu zmagoslavja: gospodoval bo čez ves svet ... Pilot v letalu na višini 2000 metrov opazi jajčast madež, ki ga zazna tudi letališki radar, nihče ne ve, kaj naj bi to bilo. Pilot se odloči, da bo zapodil kar skozi, in pritisne na gas ...

Josip Jurčič / Niko Kuret: **JURIJ KOZJAK**, 1936

OSEBE: *IGRSKI VODJA. MARKO KOZJAK, vitez. PETER, njegov brat. JURIJ, Markov sin. ULRIK, stiški opat. Pater BERNARD. OŽBE, vodja kozjaških hlapcev. ŽIGA, vodja kloštrskih hlapcev. SAMOL, cigan. Romarski vojvoda, Sel, grajski in kloštrski hlapci, menihi, cigani, Turki, kmečko ljudstvo. - Prvi del se godi l. 1457, drugi del l. 1475.*

PROLOG: Igrski vodja poudari vodilno misel igre: niti Turek ne more izruvat tistega, kar sta v mlado srce vsadila svetniška mati in pobožen duhovnik. Prosimo za milost, da sveta vera v nas zmeraj živa ostane, če pa jo že slana zamori, naj čimprej spet ozeleni.

1. DEL: Marko Kozjak se odpravlja v Celje na boj z Vitovcem, grad je izročil v upravo bratu Petru, ljubega sina Jurija pa dal v uk patru Bernardu iz stiškega samostana. Cigan Samol, ki se hoče Marku maščevati za smrt svojega sina, pomotoma ujame Petra; ko pa izve, da je Marko na vojski in da je prav Peter varuh malega Jurija, sklene, da se bo očetu maščeval prek sina: dečka ugrabi,

od Petra pa izsili dobro plačilo za svoj molk o njuni kupčiji. - Marko se srečno vrne iz boja, a ko izve strašno vest, da je sin izginil, izroči posestvo bratu, sam pa vstopi v stiški kloster in postane menih Martin.

2. DEL: V deželo pridrejo Turki pod vodstvom Ahmet paše, v klostru se s strahom pripravljajo na obrambo; budne oči opazijo Samola, ki se plazi okrog samostana, primejo ga kot turškega ogleduha. Samol zahteva pogovor z Markom, pove mu, zakaj in kako se mu je maščeval, razodene mu tudi bratovo izdajo; Jurija je bil prodal Turkom, ti so dečka vzgajali v janičarja Ibrahima, z Ahmet pašo je prišel v deželo. Marko se ob tej grozni novici nezavesten zgrudi, Samol pa pritisne na Petra; reši naj ga, sicer bo vsem razodel njegovo gnusno izdajstvo. Tedaj pridirja sel: Turki gredo nad kloster! V zmedi Samol in Peter pobegneta, Marko, ki se je ta čas zavedel, prevzame poveljstvo nad obrambo. Kloster se hrabro brani, a turška premoč je taka, da so branilci pripravljeni na najhujše. Na lepem se v klostru znajde Samol; opata je bil rešil, ker so Turki napadli procesijo, opat pa mu je povedal za skrivni hodnik v kloster in naroča, naj se samostanci po njem rešijo na varno. Toda Turki so Samola opazili, janičarji pod Ibrahimovim vodstvom že prodirajo po hodniku. Cigan bi jo rad zagodel Petru, ki se mu gnusi, zato klostrskim pomaga: Ibrahima zajamejo, njegovim janičarjem pa zapahnejo skrivna vrata pred nosom. Marko, pater Bernard in zvesti sluga Ožbe dosežejo, da se v Ibrahimu zbudi spomin na otroštvo, v solzah sreče si padejo v objem. Jurij z obzidja zakliče Turkom, da se ne vrne več mednje, spoznal je, da je kristjan in tukaj doma! Turke popade groza, razbežijo se, klostrski pa so polni hvaležnosti: Božja milost je vse razrešila, hudobni izdajalec Peter si je sodil sam, Kozjak čaka mladega Jurija, Marko pa bo v klostrskem miru pričakal svoj obračun z Bogom. Opat, ki se je srečno vrnil v samostan, izreče misel vseh: najlepša rožica, ki nam jo mati in duhovnik v srce dasta, je rožica svete vere; z njo si nedotakljiv, ne bojiš se bojev s temo nejevernikov, saj upanje božje milosti stalno hodi pred teboj. To se je danes razodelo na čudovit način in nas v naši veri potrjuje. - Med godbo in zvonjenjem zvonov vsi zapojejo hvalo večnemu Bogu ...

Niko Kuret: **IGRA O GOSPOSTVU SVETA**, 1937

OSEBE: ZBOR z VODJEM. GLASNIK TEGA SVETA. Trije GOSPODJE TEGA SVETA. Dva GOSPODA BODOČNOSTI. POSLANEC BOŽJI. PRIKAZEN KRAJUA.

Vodja toži nad vsestranskim propadom tega sveta, na katerega je prišel Antikrist, Zbor mu pritrjuje: gorje, gorje, gorje. Poslanec božji budi v ljudeh vero, ta vse premaga. Toda med zbrane vdrejo Gospodje tega sveta, prvi zahteva več produkcije, drugi več denarja in surovin, tretji več orožja in nasilja, vse za to, da bi bil dobiček večji. Ljudje so preplašeni. Božji poslanec Gospodom zagrozi z dnevom sodbe in plačila, ljudstvu pa pove, da je ta trojna šiba preizkušnja, kajti samo klen rod z močno vero bo ostal v borbi z Gospodi tega sveta. Zdaj prihrumita še dva Gospoda bodočnosti, spopadeta se, prvi je pripravljen z jeklom braniti svoje gospostvo, drugi grozi, da bo

osvobodil proletariat in ustvaril svetovno zvezo sovjetskih republik. Vsak od njiju namerava uničiti drugega, ne priznavata nič višjega od sebe. Tedaj se prikaže Kristus Kralj: prišel je na ta svet, da spriča resnico, edina resnica je vera Vanj. Zbor in Vodja padeta na kolena in se združita v mogočnem slavospevu, Gospodarja bodočnosti pa prezirljivo kažeta dogajanju hrbet.

Niko Kuret: **IGRA O KRALJESTVU BOŽJEM**, 1939

OSEBE: MIHAEL, besednik božji. ANTIKRIST. Sedem NAGLAVNIH GREHOV (Napuh, Lakomnost, Nečistost, Nevoščljivost, Požrešnost, Jeza, Lenoba). Njihovi POMAGAČI. ANGELI. VERNI. POSVETNI. NOVA KRŠČANSKA MLADINA. FANT, DEKLE. VSI GLEDALCI.

Ob zvokih tromb oder zasedejo angeli z Mihaelom na čelu, verni in posvetni izpovejo svojo vero: ta svet je božji, je le pot v večnost, preizkušnja, priprava na zveličanje. A za to je potreben nenehen boj zoper Antikrista v imenu in z močjo križa. - Pojavi se Antikrist v spremstvu sedmih naglavnih grehov in trum njihovih pomagačev. Vsak od grehov je razpel svoje zanke, v katere spretno lovi posvetne, ki se radi pustijo zapeljati in se odvrčajo od Boga. Verni so preplašeni nad močjo in samozavestjo Antikristove vojske, umikajo se, njihova vera je bledična in plašna. Mihael in angeli verne dramijo, jih vzpodbujajo k dejanjem: Antikrist zmaga, ker oni s svojo šibko vero niso vredni zmage! Antikrist in Grehi že slavijo svoje gospostvo nad svetom, ko Mihael dvigne meč in se pojavijo čete nove krščanske mladine; ta bo za Kristusa zavzela svet, saj je goreča, pripravljena dati življenje za zmago Gospodovo. Fant in Dekle v imenu mladih napovesta neizprosni boj grehom in obljubita, da bodo posvetili vse moči zmagi božjih pravic in pravic Cerkve nad vsemi družinami narodov po vsem svetu.

Niko Kuret / Andrej Šuster Drabosnjak: **BOŽIČNA IGRA**, 1935

OSEBE: ANGEL. MARIJA z DETETOM. JOŽEF. BIRT. RIPELI, HANZELI, HAVŽAR, pastirji. VANDROVEC. GAŠPAR, MELHAR, BOLTEŽAR, sveti Trije kralji. HERODEŽ. DOMANIKUS, Herodežev prerok. Pažej, Glasnik.

Angel napove igro o rojstvu Zveličarja, Mariji oznani, da bo rodila Najvišjega, katerega kraljestvo je večno. Marija nalogo ponižno sprejme. Ko zanosi, jo hoče Jožef zapustiti, a angel mu razodene, da je otrok spočet od sv. Duha. Jožef obljubi, da bo Mariji zvest služabnik. - Na zapoved cesarja Avgusta se zakonca odpravita v Betlehem na popis prebivalstva. Ker sta zelo revna, nikjer ne dobita prenočišča, bogati birt ju surovo odžene: za berače je na planini štala, tam naj zmrzujeta! - Pastirji na planini sredi noči zagledajo svetlobo in zaslišijo prelepo petje. Angel jim oznani rojstvo Deteca, ki bo

postalo Zveličar, in pastirji se z darovi nemudoma odpravijo v Betlehem, kjer počastijo novorojenca ter sebe in svojo živinico priporočijo njegovemu varstvu. - Birt nažene beraškega vandrovca, ves sladek pa je s tremi kralji, ki so za zvezdo prišli v Betlehem, da bi se poklonili novemu judovskemu kralju. Ko to zve Herodež in mu novico potrdi njegov prerok Domanikus, sklene Dete umoriti, saj hoče biti edini kralj; hinavsko prosi svete romarje, naj ga obvestijo, ko bodo našli Novorojenca, da se mu bo poklonil tudi sam. Toda angel kraljem veli, naj se ne vračajo k Herodu, okrutnež bo dal umoriti 12000 moških otrok. Kralji najdejo Dete, ga obdarujejo z zlatom, miro in kadilom, ga počastijo kot Zveličarja sveta in se vrnejo v svoje domovine po drugi poti. Angel naroči sveti družini, naj beži v Egipt, gledalcem pove, da je igra končana, in jim priporoči, naj preganjanega Jezuščka skrijejo v svoje srce. Vse dramsko dogajanje je na gosto prepleteno z ljudskimi božičnimi pesmimi, s pevci naj pojejo tudi gledalci; vsi skupaj ustvarjajo višjo resničnost, iz igre nastaja obred.

Niko Kuret: **BOG KLIČE!**, 1936

OSEBE: SIN. Njegova MATI. BREZPOSELNI. DELAVEC.

Sin se je po dvajsetih letih vrnil iz Rusije pripravljat revolucijo, razočaran je, ker je doma še vse po starem: brezposelnost, revščina, mrtvilo, cerkev še stoji ... Brezposelni ga radovedno posluša, rad verjame, ko Sin obljublja, da bo vsega dovolj, seveda po končani revoluciji, ko bodo pobili vse buržuje in izkoriščevalce. Delavec je do teh idej zadržan, zaradi žene in otrok je navajen molčati in trpeti. Ko spozna Sina, s katerim sta bila že davno skupaj v Galiciji, pretresen pove, da Sinova mati vsa ta leta ni izgubila upanja, molila je in izmolila Sinovo vrnitev. A Sina to niti najmanj ne gane, materin svet sovraži, prišel je, da bi ga zrušil v prah. Delavec se prestrašen umakne, Brezposelni pa se od lakote zgrudi. Tedaj pride iz cerkve mati, Brezposelnemu takoj podari svoj kruh, Sina pa srečna objame, ko ga prepozna. Toda Sin je tuj in sovražen, govori, da bo pospravil farško sleparijo, zasmehuje Boga, ki lačnim ne da kruha itn. Mati spozna, da je sin boljševik, zgrozi se, da si bo pogubil dušo, roti ga, naj pomisli na večno srečo, na tem svetu je vse dim; v upanju, da sta molitev in žrtev edini pravi sredstvi za rešitev, odhiti v cerkev. Ob njunem pogovoru obidejo dvomi tudi Brezposelnega: Kaj bo stopilo na mesto pregnanega Boga? Svoboda? Je svoboda sreča, lahko reši človeka trpljenja? Lahko prežene strah pred smrtjo, odgovori, kaj bo s človekom potem? Obide ga razsvetljenje, zgodil se je čudež: po boljševiku je našel pot do Boga, zaslišal je njegov klic ... tudi Sina kliče, očitno mati moli zanj! Sin se otepa, brani se na vso moč, ob svetu, kakršen je, ne more verjeti v Boga. A Brezposelni zdaj ve, da svet lahko popraviš le z ljubeznijo, ta pa je doma pri Bogu, ki bo po svojem preudarku prenovil svet; zdaj morda še nismo vredni, ker je zla v nas preveč, čudežev bo treba, iz naše vere. Sin omahuje, a ko stopi iz cerkve mati, se ji prepusti, da ga za roko odpelje k molitvi. Za njima gre Brezposelni: dve duši na poti k Bogu - in kje so milijoni?

I. OD BRATOVSTVA K BRATOMORU (BkB) MODELI

1. BLATO = ZLATO *IDENTITETA (Id)*

Blato	1
	2 Zbogom zvezde
Blagor blata	1 Rdeči brat
	2 Rdeče zlata zgodovina
	3 Bratovski objem blata
Blato v izviru in izteku	1 Premagovanje blata
	2 Križ čez blato

2. OBLAST , POLITIKA *DVOJČKA (Dč)*

Politika	1
	2 Pravica do oblasti
Trije despotje	1 Diktator Aleksander Veliki
	2 Grof Tahi, Škof Hren

3. BLODNJA : VIZIJA *DVOJNIKI (Dv)*

Majcnova dramatika	1, 2
	3 Teologija postmoderne
Od bratovstva k bratomoru I	
Blodnja	1
	2 Človek in nič
	3 Rabelj-žrtev
Kreftova dramatika v kontekstu	1 Uvod in načrt
	2 Volčji ali zimzeleni čas?
	3 Konstrukt in resnica
	4 Vera in obup
Nastajanje SAPO	1 Detelova dramatika
	2 Hinavstvo in cinizem
	3 Družinska žrtev
	4 Starši - otroci
Iskanje drugosti	1 Veliki, mali, drugi
SD-20 + HistD	1 Iskavci smisla

II. OD BRATOMORA K SAMOMORU (BkS) PONOTRANJENJE - POZUNANJENJE

1. IGRA = VLOGA = JEZIK (IVJ) *K INDIVIDUALNI Id*

Geometrija redov	1 Predpostavke
	2 Temelji
	3 Vidiki
	4 Prevezave
	5 Red blodnje in vizija
Slovenska dramatika - modeli	Metodološke in aksiološke teme
Dialogi	1 Nagovori, drugovori
	2 Hudogovori, pogovori
	3 Razhajanja
	4 Razgovori
	5 Eseji, pisma, portreti 1
Eseji, pisma, portreti	2 Predavanja

2. KARNIZEM , MAGIZEM (KM) *K INDIVIDUALNIMA Dč*

3. OBUP - IZGUBLJENOST - SAMOMOR (OIS) *K INDIVIDUALNIM Dv*

Morala = amoralna	1 Taščica ali noj?
	2 Taščica = noj
	3 Noj ali taščica?
	4 Pisma nojem in taščicam
	5 Taščica pod nojem
Današnja slovenska dramatika	
	1 Obračun med vrati
	2 Komentarji
	3 Kulturno okolje
	4 Zgodovina Lipicanije
	5 Let na dno

III. OD SAMOMORA K BRATOVSTVU (SkB) *ZGODOVINA*

1. (SLOVENSKA) PLEMENSKA SKUPNOST (S)PS *H KOLEKTIVNI Id*

- Slovenski plemenski junaki** - Tugomer 1, 2, 3
Črtomir 1, 2
- Dramatika narodno osvobodilnega boja**
1 Naša sveta stvar (leva)
2 V vrtincu (samo)prevar
- Porajanje levice-desnice** 1 Širjenje svetega narodnega prostora
2 Oženje domovine
3 Napačni in pravi
- Zgodba o narodu** 1 Slovenski narod se poraja
2 Slovenski narod se lomi

2. (SLOVENSKA) KATOLIŠKA CERKEV (S)KC *H KOLEKTIVNIMA Dč*

- Dramatika slovenske politične emigracije**
1 Sveta vojna
2 Krščanska tragedija
3 Paradoks odreševanja
4 Pravica in kazen
5 Prijatelji in izdajavci
6 Krvavi ples
7 Vstajenje ali rekvijem
8 Razval ali poveličanje
9 Gnila voda
10 Goveja dolina
- Svetost, čudež, žrtev** 1
- Ciril-Metod + Lepa Vida** 1 Operacija Ciril-Metod
2 Triumf Ciril-Metod

3. (SLOVENSKA) DRUŽBA (S)Db *H KOLEKTIVNIM Dv*

- Začetki slovenske dramatike** 1 Zlo in s(i)la kot izvor
2 Greh in iskanje kot izvor
3 Raj, pastoral, mir, vojna
- Duhovniki, meščani, delavci** 1 Klerikalizem in liberalizem
2 Paternalizem in emancipacija
3 Avtonomizem in kapitalizem
4 Medvedova dramatika
- Duhovniki, plemiči, kmetje** 1 Upornik človekoljub
Trideseta leta 1 Leto 1940
2 Grška ali katoliška antika?
- Primorska slovenska dramatika** 1 Krivda in sanja
2 Ribe in tički
3 Nebo = pekel
- Kompleks Celjskih** 1 Nadčlovek Blaže in princesa Nežica
2 Junak Janez in svetnik Anton
- Čitalniška dramatika** 1
2 Krepost
3 Svoji-Naši
4 Pogodba
5 Pena
6 Narava in zopernarava
- Jugoslovanski nacionalizem** 1 Sentimentalni heroizem
1991=1919=1945? 1 Patrioti in pokvarjenci
2 Vojaki in trpini

SLOVARČEK KRATIC

(sestavila Alenka Goljevšček)

Abs	- absolutno, absoluten	BrišKriž	- Matjaž Briški: Križ
Abst	- abstraktno	BRoz	- Branko Rozman
AD	- avtodestrukcija	Brž	- buržoazija
AdÉva	- Adam in Éva	BržKI	- boržuazija-kler
ADH(um)	- avtodestrukcija humanizma	BS	- Brižinski spomeniki
Agr	- agresivno	(B)SAPO	- (božja) SAPO
AK	- avtokritika	BSAPOEV	- BSAPO-eksistenca-vloga
Aks	- aksiološki	BSSvet	- Svet brez sovraštva
Alt	- alternativa, alternativno	CiMe(t)	- Ciril in Metod
AltB	- alternativno bivanje	Čara	- čarovnica
AltM	- alternativno mišljenje	Čara	- Čarovnica (iz Zgornje Davče)
AMor	- amorala	ČB	- črnobelo(st)
Anal	- analitični	ČD	- čitalniška dramatika
Anarh	- anarhističen	Čečki	- Zlata čevljevka
Anci	- Amerikanci	Četv	- Četverka
AngAmi	- Angloamerikanci	Čita	- čitalnica
AnIn	- analitik-interpret	ČI	- človek
AnK	- antikomunizem	Čloštvo	- človeštvo
(A)Rem	- Alojzij Remec	ČIP	- človekove pravice
ARF	- avtorefleksija	Čtk	- častnik
Arga	- Argentina	Čvš	- Človek v šipi
Arh	- arhaično	ČirZlc	- Ciril Zlobec
Aris	- aristokratski	Dab	- družabno(st)
Arisk	- aristokrat	Db	- družba
ArS	- aristokratski stil	Dbno	- družbeno
AskId	- asktetska Id	DČ	- dobri človek
Av(z)	- avtizem	Dč	- dvojček
AvId	- avtistična Id	DDč	- desni dvojček
AVS	- arhaična vaška skupnost	De(ca)	- desnica
Avs(a)	- Avstrija	Dek	- dekadentno
Avsti	- Avstrijci	Del	- delovni
Avt	- avtonomen	Delljud	- delovno ljudstvo
B(ož)D	- Božičeva dramatika	Demonaca-	- demonizacija
Bar	- barbar(izacija)	Dfz	- desni fašizem
BČ	- Bogočlovek	Dg	- drugenje, drugiti
BDr	- Bog-Drugi	DgB	- drugenjsko bivanje
BDt	- Bog-Drugost	Dgč	- drugačno(st)
Blak	- blodnjak	Dg€(ta)	- drugenjska etika
Blei	- Janez Bleiweis	DgLZ	- drugenjsko LZ
Bm	- bratomor(nost)	DgM	- drugenjsko mišljenje
BNak	- Boris A. Novak	DgT	- drugenjska teologija
Božigra	- Božična igra	DgZn	- drugenjska znanost
BP	- bivši prijatelji	Diabaca	- diabolizacija
Br	- bratovstvo	Dine	- Dominik Smole

Dmb	- domobranstvo	Fz	- fašizem
Dn	- družina	Gar	- gostilničar
DR	- desna revolucija	Gen(t)	- gentilizem
Dr	- drugi	Gene	- generacija
Dra(b)Pas	- Drabosnjakov Pasijon	GG	- generacija-grupa
Drab	- Drabosnjak	GhK	- greh, krivda
Dror	- drugovor	Gilna	- gostilna
DSD	- današnja slovenska desnica	GiM	- Gabrijel in Mihael
DSKC	- današnja slovenska Katoliška Cerkev	Gimna	- gimnazija
DSL	- današnja slovenska levica	Gled	- gledališče
DSPE	- Dramatika slovenske politične emigracije	GledŽ	- gledališko življenje
Dt	- drugost	Gos	- gospodar
DurgeDinje	- dramaturginje	Goša	- Alenka Goljevšček
Duš	- duševen	GošD	- dramatika Alenke Goljevšček
Dv	- dvojniki	Graf	- Grafenauer Niko
Dž	- država	Guh	- Rudolf Golouh
Džan	- državljani	Har	- harmonija, harmonično
Džmi	- Država med gorami	Harzija	- harmonizacija
Džnik	- državnik	Hed	- hedonizem
Džno	- državno	Hedst	- hedonist
DžV	- državljanska vojna	Her	- heroj, herojski
€(K)C	- evangeljska (K)Cerkev	Heraca	- heroizacija
€Dč	- ekskluzivna dvojčka	Herz	- heroizem
€H	- epiročno historično	Hin	- hinavec, hinavski
€hr	- Lambert Ehrlich	Hino	- hinavstvo
€iA	- emancipacija in avtonomija	Hist	- historicizem, historičen
€k	- eksistencialno, eksistenca	HKD	- hiperkompleksna diferenciranost
€K	- evangeljsko krščanstvo	HM	- homo multiplex
€kon	- ekonomski	HMg	- humanistična megastruktura
€kP	- eksistencialno personalno	Holo	- holokavst
€kz	- ekspanzivno	Hrš	- hrvaški
€not	- enotnost	Hrška	- Hrvaška
€S(no)	- empirično singularno	Hrti	- Hrvati
€st	- estetski	HS	- historično strukturalno
€t	- etičen	HUH	- Hribar, Urbančič, Hribarjeva
€tatH(um)	- etatistični humanizem	Hum	- humanizem
€tH	- etični humanizem	Humst	- humanist
€V	- eksistenca, vloga	I(t)fz	- italijanski fašizem
€vi	- €vangeliji	Id	- identiteta
€vKrš	- evangeljsko krščanstvo	IdB	- identitetno bivanje
€vra	- Evropa	Idea	- idealen
€vri	- Evropejci	Ideaca	- idealizacija
Fasc	- fascinacija	Ideol	- ideološki
Fbog	- fevdalni bog	IdM	- identitetno mišljenje
FD	- fevdalna družba	Idn	- identifikacija
Fif	- filozof	IgraKB	- Igra o kraljestvu božjem
Fija	- filozofija	Inca	- inteligenca
File	- €mil Filipčič	Indiv	- individualen
FKC	- fevdalna Katoliška Cerkev	Indus	- industrijski
FKr(ist)	- fevdalni Krist	Infz	- infantilizem
FP	- fevdalno pojmovanje	InH	- intimistični humanizem
		Int	- intimizem, intimno
		Inta	- intimiteta

Intel	- intelektualen	KoPavZlc	- Kos, Pavček, Zlobec
Intelci	- intelektualci	Kpl	- kapitalizem
IpK	- interpersonalna komunikacija	Kplsti	- kapitalisti
Ir	- ironičen	KPO	- kolektivna PO
Is	- iskanje	Krit	- kritično
IsDč	- iščočí Dč	Krš	- krščanski, krščanstvo
IsDra	- iskanje Drugega	Kršp(a)	- Krvava Španija
Isla	- iskanje smisla	Kul	- kultura, kulturno
It	- italijanski	Kulnik	- kulturnik
Ivanka	- Jamska Ivanka	Kulster	- kulturni minister
IvSvet	- Ivo Svetina	Kur	- Niko Kuret
Izb	- izobraženec	Kure	- Kreature
Izd	- izdajavec	(Kur)Koz	- Kuretov Jurij Kozjak
Izda	- izdaja	KŽ	- književno življenje
IzDbJav	- izstop iz družbene javnosti	Lbn	- libertinizem
Janč	- Drago Jančar	Lbt	- libertarnost
Jav	- javnost	LD	- liberalna družba
Jel	- Nikolaj Jeločnik	LDč	- levi dvojček
Jez	- Jezus	LdDr	- ljubezen do drugega
Jfz	- jugofašizem	LdDt	- ljubezen do drugosti
JKr	- Jezus Kristus	Le(ca)	- levica
Jov	- Dušan Jovanović	Levs	- Fran Levstik
Jr	- junior	LevsS	- Levstikova smrt
Juga	- Jugoslavija	Lfz	- levi fašizem
Jurč	- Josip Jurčič	Lib	- liberalizem
KaKi	- Kardelj, Kidrič	Libci	- liberalci
Kan	- kristjan	Lin	- Linhart Anton Tomaž
Kap	- kapital	Lipci	- Lipicanci gredo v Bruselj
Kar	- komentar	Lita	- literatura
Kasa	- Kasandra	Lj	- Ljubljana
KasO	- kasnejša opomba	LjDa	- V Ljubljano jo dajmo!
Kat	- katolištvo, katoliški, katolik	ljezen	- ljubezen
KatDe	- katoliška desnica	ljud	- ljudstvo
KAv	- kolektivni avtizem	lmp	- lumpenizem
KC	- Katoliška Cerkev	Love	- Miss Jenny Love
KfKC	- klerofašistična Katoliška Cerkev	LR	- leva revolucija
Kfz	- klerofašizem	LTugo	- Levstikov Tugomer
Kld	- kolektivna identiteta	lud	- ludizem, ludističen
KiR	- Konstrukt in resnica	lum	- lumpen
Klas	- klasičen	LZ	- literarno zgodovinopisje
Klci	- klerikalci	LZnik	- literarni znanstvenik
KIKC	- klerikalna KC	Ma	- makro
Km	- kmetstvo, kmečki	Mag	- magizem, magija, magistično
KMg	- katoliška megastruktura	Magaca	- magizacija
Koda	- komedija	Majc	- Stanko Majcen
Kojanti	- Krajnski komedijanti	Mak	- maksimalno
Kol	- kolektiv(no)	Malkat	- Trubarjev Mali katekizem
Kom	- komunizem	MaPSt	- makropomenska struktura
Koms	- komisar	Mašč	- maščevanje
Komsti	- komunisti	Mat	- Matiček se ženi
Kons	- konservativno(st)	Maz	- mazohizem
Konta	- kontingenca	Mbdz	- morbidizem
Konv	- konvencionalno, -izem	MBP	- moji bivši prijatelji

MČ	- mali človek	NGG	- novinarska grupa-generacija
Me	- mega	Niet	- Friedrich Nietzsche
MeP	- mejni položaj	Nih	- nihilizem
Meš	- meščanstvo	Nihst	- nihilist
Met	- metodološki	NKC	- notranja KC
MGG	- moja generacija-grupa	NKNM	- naravno kulturno npravno meščanstvo
Mgz	- magizacija	NL	- narod-ljudstvo
MicMat	- Županova Micka, Matiček se ženi	NNcz	- nemški nacizem
Mil	- milenarizem	NOB	- narodno osvobodilni boj
Mim	- mimesis, mimetičen	NOBD	- dramatika narodno osvobodilnega boja
MimDč	- mimetični dvojček	NoR	- Nova revija
Min	- minimalno	nor(ov)ci	- udje Nove revije
Mit	- mitski	Noštvo	- Novo človeštvo
Miz(em)	- minimalizem	Not	- notranji
Mizt	- minimalist	Nota	- notrina
MMah	- Mirko Mahnič	NSS	- Naša sveta stvar
MMB(P)	- Marija Mati Božja (Pomagaj)	NSvet	- Novi svet
MO	- množična občila	NTM	- na tem mestu
Mo	- moški	Nv	- narava
MOč	- moj oče	Nvno(st)	- naravno(st)
MočOs(a)	- močna osebnost	ObDb	- oblastniška družba
Mod	- mod(er)no	OIS	- obup, izgubljenost, samomor
Möd	- Vinko Möderndorfer	OPsk	- osamljeni posameznik
MoM	- moja mati	Os(a)	- osebnost
Mor	- morala	Osm	- osmišljanje
Morno	- moralno	OtR	- Otroka reke
Morz	- moralizem	Ožld	- ožja ld
Mota	- moraliteta	Parda	- parodija, paradoksalika
MrD	- Mrakova dramatika	Pardaca	- parodizacija
Mrk	- marksizem, marksističen	Part	- Tone Partljič
Mrkst	- marksist	Pas	- Pasijon
MSk	- modelna skica	Pasci	- pastirci
MSI	- modelna slika	PavZlc	- Pavček, Zlobec
Muč	- mučenje, mučilen	Pbog	- poganski bog
Musl	- musliman	PČ	- pravi človek
MV I (II)	- med prvo (drugo) SvetV	Pek	- pesnik
MV	- medvojni	Per	- personalno, personalizirati
NA	- new age	Pers	- Perspektive
Nac	- nacionalen	Perv	- perverzen
Naca	- nacija	Pica	- pravica
Nar	- narod	Pld	- posamezn(ikov)a identiteta
Nast	- nastajanje	Pij	- pijan(ec)
Nat	- naturalizem	Pirc	- Dušan Pirjevec
Ncl	- nacionalizem	Pl	- plemstvo, plemiški
Nclst	- nacionalist	Pleb	- plebejski
Ncz	- nacizem	PM	- postmoderna
NČ	- nadčlovek	Pniz	- podniz
ND	- nacionalna država	PnM	- polno mesto
NDM	- na drugih mestih	PNP	- politično novinarsko pojmovanje
NeČi	- nedolžnost-čistost	PO	- posamezna oseba
Neg	- negativno	Poenot	- poenotevanje
NejDam	- naprej, drugam		
Nem	- nemški		

Pog - pogansko
Poh - **Pohujšanje v dolini Šentflorjanski**
 Pohl - pohlepni
 Pol - politika
 Polic - policijski
 Polik - politik
 Polk - polkovnik
 Polno - politično
 Ponot - ponotranjen(je)
 Pos - posamezno
 Posn - posnemanje
 Pot(no) - potencial(no)
 PoV - po vojni
 Poz - pozitivno
 PP - politična policija (Partija)
 Prada - prakovda
 PraPri - pravi-pristni
 Prc - Primorec
 Preds - predsednik
 Prep - prepirljiv
PrešGlava - **Pod Prešernovo glavo**
 Pret - preteklost
Prgra - **Predigra**
 Pri - pristen
 Prih - prihodnost
 Prikr - prikrivanje
 Pril - prijatelj
 Prilo - prijateljstvo
 PriPra - pristni-pravi
 PriSo - prijatelji-sodelavci
 Priž - Primož Kozak
 Prol - proletariat
 Pror - praurom
 Prot - protestantstvo
 Prt - partizanstvo
Prz - **Velika preizkušnja**
 PS - plemenska skupnost
 PsiTera - psihoterapija
 Psk - posameznik
 PSt - pomenska struktura
 Pt(i)ja - Partija
 Puč - Pučnik Jože
Punta - **Velika puntarija**
 PV - predvojni
 PVD - poboj vrnjenih domobrancev
 Pvt - privatno(st)
 Pvt(z) - privatno(st), privatizem
 Pvtnik - privatist
 Pzja - poezija
 PzM - prazno mesto
 Rad - radikalno(st)
 RaPa - raj, pastoral

Razc - razcepljen
Razci - **Raztrganci**
 Razkr - razkrajajoč se
 Razl - razlika
 Razp - razpršen
RazPrag - **Razprava, Na pragu**
 Razr - razredni
 RazRak - razvoj-razkroj
 RazRese - raziskovanje resnice
 Razsv - razsvetljensko
 Rca - različica
 Realz - realizem
 ReAr - rearhaizacija
 Reb - Rebula Alojz
 Red - reduktivno(st)
 Reda - redukcija
 Refa - refašizacija
 Refe - refedvalizacija
 Rel - relativno
 Resa - resnica
 Reva - revolucija
 Revar - revolucionar
 Revno - revolucionarno
 RKPL(EL) - red-kozmos-polis-logos (-etos-lepota)
 Rlga - religija
 RLH - razsvetljenstvo-liberalizem-humanizem
 Rltz - relativizem
 RMg - reistična megastruktura
Rojstvo - **Rojstvo v nevihti**
 Rom - romantičen
 RomD - romantična dramatika
 Roza - Andrej Rozman-Roza
RPMV - **Raj, pastoral, vojna, mir**
 RPP - Resnica, Pravica, Poštenje
 RR - reinterpretacija in rekonstrukcija
RSamo - Remčev **Samo**
RSD - **Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike**
 Rud - Franček Rudolf
 Rup - Dimitrij Rupel
 S - smrt
 Sad - sadizem, sadističen
 SAKO - svobodna avtonomna kolektivna oseba
Sam - **Samorog**
SAnt - Smoletova **Antigona**
 SAPO - svobodna avtonomna posamezna oseba
 SaPsk - samovoljni Psk

Sar	- Napoleonov samovar	SPED	- dramatika slovenske politične emigracije
Saži	- Grenki sadeži pravice	SpoDo	- spoštovanje, dostojanstvo (= spodobnost)
SB	- Spremne besede	SpS	- splošno(st)-skupno(st)
SD	- slovenska dramatika	Sr	- senior
SeH	- sentimentalni humanizem	SSD	- starejša slovenska dramatika
Sek	- seksualno, seksizem	SSL	- samoslepilo
Sent	- sentimentalen	(S)SS	- (spodnji) srednji sloji
SGM	- Slovenski gledališki muzej	Sš	- sovraštvo
SH	- Spomenka Hribar	St	- sveto(st)
SHKI	- slovenska humanistična kulturniška inteligenca	Steklo	- Povečevalno steklo
Sim	- simulacija	Stene	- Med štirimi stenami
Simb	- simbol(ič)no	STH	- Spomenka, Tine Hribar
Simč	- Zorko Simčič	StKri	- Sveta sarmatska kri
SimčKrst	- Simčičev Krst pri Savici	Stl	- stalinizem
SimčMladost	- Zgodaj dopolnjena mladost	Stol	- stoletje
Simfa	- Simfonija iz Novega sveta	Stra	- struktura
Skak	- Kdor skak tisti hlap	Strast	- Strast in krepost
Skrnoč	- Skrivnostna sveta noč	Stren	- strukturalen
SKS	- slovenska katoliška skupnost	Strit	- Josip Stritar
Sl	- slovenski	Strno	- struktur(al)no
Slav	- slovanstvo	Strš	- stranišče
Slci	- Slovenci	Stsk	- svetoskrunstvo
Slja	- Slovenija	Stš	- svetišče
SljaOž	- Slovenija oživiljena	Stvar	- Stvar Jurija Trajbasa
SIK	- Slovarček kratic	Stž	- svetost življenja
Slov	- slovenstvo	SU	- sovraštvo-ubijanje
Slski	- slovenski	SV	- sveta vojna
Slščina	- slovenščina	Sv	- svoboda
SLZ	- slovenska zavest	Svet	- svetoven
SLZ	- slovensko LZ, slovenska literarna zgodovina	SvetD	- svetovna dramatika
SM	- sadomazohizem	Svetla	- svetloba
Sm	- samomor	SvetV	- svetovna vojna
SmČrt	- Smoletov Črtomir	SvM	- svobodna misel
SmD	- Smoletova dramatika	Svno	- svobodno
Smil	- smiljenje	SZ	- samozavrtost
SmKrst	- Smoletov Krst pri Savici	SZSL	- samozaslepljenost
smodel	- submodel	Sž	- sovražnik
Smš	- smetišče	SŽ	- sveta žrtev
SNarlom	- Slovenski narod se lomi	Šari	- Šarivari
SNarpor	- Slovenski narod se poraja	Še(l)D	- Šeligova dramatika
Snik, -ca	- svetnik, -ca	Šel	- Rudi Šeligo
SNL	- slovenski narod-ljudstvo	ŠkofPas	- Škofjeloški pasijon
Soc	- socialen(no)	ŠpK	- Španska kraljica
SocH(um)	- socialni humanizem	Tarba	- Tarbula, keršanska junakinja
SoD	- socialdemokracija	Tauf	- Veno Taufer
SoM	- socialna morala	Tavč	- Ivan Tavčar
SovZa	- Sovjetska zveza	Teh	- tehnični
SPD	- slovenska povojna dramatika	Tekm	- tekmovalen
SPE	- slovenska politična emigracija	Tem	- temeljni, -a, -o
		Teor	- teoretičen
		TH	- Tine Hribar

THM - trojni hipermodel
 Tija - teologija
TijaPM - **Teologija postmoderne**
 Tip - tipično(st)
Tisoč - **Tisoč let slovenske literature**
TKriž - Krekov **Turški križ**
TomšS - **Tomšičeva smrt**
 Tor(k) - Torkar Igor
 Tot - totalitarizem, total(itar)no
 Tr - transcendenca
 Trad - tradicija, tradicionalističen
 Trag - tragično(st)
 Traga - tragedija
 Trg - trgovski
 Trl - transcendenca v imanenci
TriCM - **Triumf CiMet**
 Trp - trpljenje
 Trub - Primož Trubar
 Trž - tržen
 TS - ta svet
Tugo - **Tugomer**
 Turn - Metod Turnšek
 U - univerzitetno
 Ub - ubijanje
 Učo - učitelj
 UH - univerzalna humaniteta
 Umet - umetnost, umetniško
 UmKap - umski kapital
 Umtk - umetnik
 UnBDr - uničeni Bog-Drugi
 Unič - uniče(va)nje
 Univ - univerzalno
 Usm - usmiljenje
 Ut - utilitaren
 UZn - univerzitetna znanost
 Už - užitek
 Užar - užitar
Valuk - **Vmeščenje Valuka za gorotanskega kneza**
Vas - **Srečna draga vas domača**
 VelOs(a) - velika osebnost
 Ver - verski
 VeŽ - večno življenje
Vice - **Berite Novice!**
ViOb - **Vera in obup**
 VIS - vrednostni interpretacijski sistem
 Vit(z) - vitalen, vitalizem
Vojmir - Turkuš: **Vojska i mir**
Voki - **Vojaki zgodovine**
Volčas - **Volčji čas ljubezni**
VolZim - **Volčji ali zimzeleni čas?**
 VoM - vstajenje od mrtvih

Vomb - Joža Vombergar
 Vrc - vrtinec
 Vrta - vrednota
 VS - večno spovračanje
 VsD - vsebine dram
Vst - **Vstajenje kralja Matjaža**
 Zah - zahod
 ZahEvra - Zahodna Evropa
 Zamol - zamolčevanje
 Zanič - zaničevanje
 Zapl - zapeljevanje, zapeljivec
ZaSvo - **Za svobodo**
 ZČ - zli človek
 ZD - Zajčeva dramatika
 Zg(ar) - zgodovina(r)
 Zgina - zgodovina
 Zgsko - zgodovinsko
ZiK (ZIK) - **Zasilni izhod, Križišče**
 Zisla - zgodovina iskanja smisla
 ZK - Zveza komunistov
 ZKC - Zunanja Katoliška Cerkev
 Zn - znanost, znanstven
 ZnaSi - znak-simbol
 Znik - znanstvenik
ZSD - **Začetki slovenske dramatike**
 Zun - zunanji
 Zup - Vitomil Zupan
Zvesta - **Zvestoba**
 Zvesta - zvestoba
 Ž - življenje
 Že - ženska
 Žrt - žrtveniški
 ŽS - življenje-smrt
 Žup - Oton Župančič
 Žur - žurnalizem
 Žurst - žurnalist

 An pred besedo ali kratico = anti
 Da pred besedo ali kratico = današnji, -a, -e, npr. DaSD, DaSlov itn.
 F pred besedo ali kratico = fevdalni, -a, -o, npr. FBrž, FKrist itn.
 K- pred besedo ali kratico = kot, npr. K-milost, K-PO itn.
 Lum pred besedo ali kratico = lumpen, npr. LumPartija, LumLib itn.
 Ps pred besedo ali kratico = psevdo
 S pred besedo ali kratico = slovenski, -a, -o, npr. SZg, SGen, SDb itn.
 Ta pred besedo ali kratico = takratni, -a, -o
 Ve pred besedo ali kratico = večni, -a, -o

SEZNAM KNJIG RSD

V letu 2004

1. (96.) **Veliki, mali, drugi**, 2004, tipkopolis, 294 s.
2. (97.) **Patrioti in pokvarjenci**, 2004, tipkopolis, 312 s.
3. (98.) **Vojaki in trpini**, 2004, tipkopolis, 304 s.
4. (99.) **Iskavci smisla**, 2004, tipkopolis, 302 s.
5. (100.) **Operacija Ciril-Metod**, 2004, tipkopolis, 300 s.
6. (101.) **Triumf Ciril-Metod**, 2004, tipkopolis, 282 s.
7. (102.) **Uvod in načrt**, 2004, Založba Miš, 248 s.
8. (103.) **Volčji ali zimzeleni čas?**, 2004, Založba Miš, 240 s.
9. (104.) **Predavanja**, 2004, Založba Miš, 288 s.
10. (105.) **Red blodnje in vizija**, 2004, 276 s.

V letu 2005

1. (106.) **Konstrukt in resnica**, 2005, 254 s.
2. (107.) **Vera in obup**, 2005, 262 s.
3. (108.) **Teologija postmoderne**, 2005, 262 s.
4. (109.) **Slovenski narod se poraja**, 2005, 286 s.
5. (110.) **Slovenski narod se lomi**, 2005, tipkopolis, 300 s.
6. (111.) **V vrtincu (samo)prevar**, 2005, tipkopolis, 290 s.
7. (112.) **Medvedova dramatika**, 2005, tipkopolis, 262 s.

V letu 2006

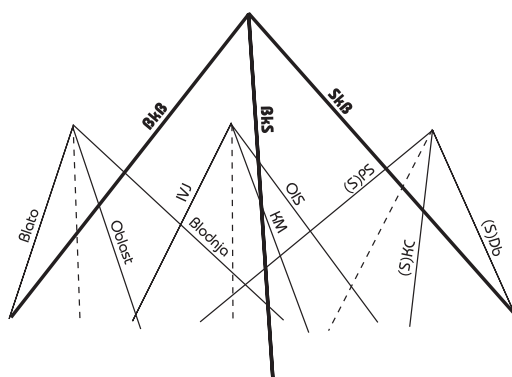
1. (113.) **Raj, pastoral, mir, vojna**, 2006, 286 s.
2. (114.) **Grška ali katoliška antika?**, 2006, 316 s.

Knjiga: GRŠKA ALI KATOLIŠKA ANTIKA?

Nadniz: OD SAMOMORA K BRATOVSTVU

Niz: SLOVENSKA DRUŽBA / SLOVENSKA KATOLIŠKA CERKEV

Podniz: Trideseta leta

RSD (Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike)

Knjiga **Grška ali katoliška antika** sodi v dva podniza, kombinira analizo slovenske družbe v 80-letih in 90-letih 20-stoletja in analizo katoliške družbe-Cerkve v 30-letih 20-stoletja. Dramatiki Dominik Smole, Boris A. Novak in Milan Jesih so izbrali grško antične motive v dramah **Igra za igro**, **Kassandra** in **Ptiči** kot pretvezo za preučevanje današnjosti, ob tem pa za vpogled v temeljni ustroj človeka in človeštva. Četrta v knjigi obravnavani dramatik, Niko Kuret, pa povezuje antično-krščanski mit-legendo z romansirano slovensko zgodovino, Drabosnjakovo **Božično igro**, z dramatizacijo Jurčičevega **Jurija Kozjaka**, ob ideološko-religiozni propagandi za ultradesno KC in zoper komunistično Partijo v dramah **Igra o gospostvu sveta**, **Igra o kraljestvu božjem** in **Bog kliče!** Ob analizi večine Kuretovih dram je v knjigi objavljena tudi analiza **Smoletove dramatike** v celoti in nekaj spominskih fotosov na velikega slovenskega pisatelja Dominika Smoleta.

KAZALO

PRVI DEL: B R E Z P E R S P E K T I V N A S K E P S A	5
NE GNILI MIR NE KLAVSKA VOJNA (ob Smoletovi drami Igra za igro)	7
OPOMBE K OPOMBAM (k razpravi Ne gnili mir ne klavska vojna)	65
 DRUGI DEL: S M R T I N P E R S P E K T I V A	101
OB SMRTI DOMINIKA SMOLETA	103
POTOVANJE IN MILOST (o Smoletovi dramatikih)	105
 TRETJI DEL: N E G A T I V N A J A S N O V I D N O S T	121
TRAGIČNA JASNOVIDNOST (ob Novakovi Kasandri)	123
KOM(ED)IČNA JASNOVIDNOST (ob Jesihovi drami Še zmeraj ptiči)	163
 ČETRTI DEL: K A T O L I Š K I F A N A T I Z E M	187
KURETOVA DRAMATIKA	189
I. O REKONSTRUKCIJI - TEORETIČNO (referat za simpozij o Niku Kuretu)	190
II. O KURETOVI DRAMATIKI	195
III. PRAKTIČNI PRIMER REKONSTRUKCIJE (ob Jurčičevem in Kuretovem Juriju Kozjaku - referat za simpozij)	199
IV. DRAMSKI ŽANR SE SPREMINJA V KONFESIONALNEGA: V RELIGIOZNO AGITKO IN V OBREDNO MOLITEV I (ob Kuretovi Igri o gospostvu sveta)	203
V. DRAMSKI ŽANR SE SPREMINJA V KONFESIONALNEGA: V RELIGIOZNO AGITKO IN V OBREDNO MOLITEV II (ob Kuretovi Igri o kraljestvu božjem)	206

VI. UTEMELITEV KATOLIŠKE VERE V BOGOVEM ROJSTVU (ob Drabosnjakovi in Kuretovi Božični igri)	217
VII. UTEMELITEV KATOLIŠKE VERE NA DANAŠNJEM ČUDEŽU MATERINE MOLITVE (ob Kuretovi drami Bog kliče).....	233
VIII. PRAKTIČNI PRIMER REKONSTRUKCIJE II (ob Jurčičevem in Kuretovem Juriju Kozjaku).....	249
D O D A T E K	257
PISMO DOMINIKA SMOLETA TARASU KERMAUNERJU	259
NEKAJ FOTOGRAFIJ - z Dominikom Smoletom	263
SKENIRANI DOKUMENTI	277
KOMENTAR K CELOTI	284
 VSEBINE DRAM (povzela Alenka Goljevšček)	293
ORGANOGRAM.....	302
SLOVARČEK KRATIC (sestavila Alenka Goljevšček).....	306
SEZNAM KNJIG RSD	313
ZADNJICA	314